

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Liber VIII. De Sacramento Matrimonij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

missorias requirere concedendas à proprio Ordinario, cum eas infra annum non possit Vicarius Capitularis concedere, ut habetur in Iure; Pontifex autem praesumitur habere omnia Iura in scrinio pectoris sui, ut dicitur c. 1. de Constit. in 6. & in eodem privilegio aperte ostendit se habere notitiam Sedis Vacantis; solum ergo requirit Pontifex testimonium Ordinarii proprii de vita, & moribus Clerici, quod iam Clericus authenticè ostendit.

Et hæc dicta sunt circa Maiorem propositionem allatam in nostro syllōgismo suprà n. 4.

24. Quod attinet ad Minorem, res est clara; nam literas Testimoniales proprii Ordinarii, & habet, & affert, sigillo munitis authentico.

25. Brevis ergo ratio est, quia non incurritur suspensio, nisi sit lata: at ob hoc delictum peculiare Clerici Tituli non est lata ulla suspensio, ergo.

26. Ex dictis inferitur, Episcopum Cephaludensem, non incurrisse suspensionem à collatione Ordinarii, cum e postea conferendo, concessisset irregularem artem.

Hactenus P. Petrus Multica, & ego item de Ordine hactenus.

DE SACRAMENTO MATRIMONII. LIBER OCTAVVS.

TRACTATUS PRIMVS,

DE

IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

UAT me impedimenta amoris Matrimonii, prius quam de ipso magis proximè tractationem instituum: Nam propterea in Primo, & Secundo Tractatu huius Octavi Libri quam de Matrimonii impedimentis, de quæ horum Dispensatione, ut scilicet illis per dispensationem amoris, possim proprius atque expeditius ad ipsius Matrimonii considerationem accedere. Favere conatibus nostris omnium bonorum Auctor, & Donator Deus.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex sit impedimentum Matrimonii.

ID, quod obstat, ne Matrimonium contrahatur, five illud sit physicum, ut ætas infantilis, quæ est inepta ad matrimonium, five sit morale, ut prohibitio v. g. ne affinis contrahatur cum affinis dicitur Matrimonii impedimentum.

2. Est autem in duplici Classe: Aliud enim est solum impediens, impedit nimirum, sed non invalidat matrimonium, qualis est v. g. votum simplex Castitatis; Aliud ita impedit, ut etiam invalidet, quale est idem votum Castitatis solemne. Illa primi generis vocantur absolute Impedientia, hæc Dirimentia.

3. De Impedientibus dicemus postea, nunc (utpote prioris momenti) locum demus Dirimentibus, quæ sunt duodecim ex iure antiquo, quibus si duo addas ex iure novo Tridentini, omnia sunt quatuordecim his vulgaris versibus comprehensa.

4. Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, si sit affinis, si forte coire nequebis.

Ex Tridentino.

Si Parochi, & duplicis desit presentia Testis,

Raptus sit mulier, nec parti reddita tuta

Hæc facienda verant connubia, falsa retractant.

Hoc est. Matrimonium cum aliquo ex prædictis impedimentis factum, retractatur, atque omnino irritum est, ac nullum, ac si factum non fuisset.

5. Hæc impedimenta, aliqua sunt inducta Iure naturali.

Par. III.

Iura, aliqua Iura Ecclesiastico. De Iure naturæ sunt illa quatuor: Error in persona: Impotentia perpetua, Conganguinitas in primo gradu rectæ lineæ, Patris v. g. cum filia, & Ligamen; id est ligatum esse actuali matrimonio. Cætera sunt de Iure Ecclesiastico, ut distinctius dicemus in explicatione singulorum.

6. Quæ autem sunt ex Iure naturæ, dispensabilia non sunt, & locum habent etiam in matrimoniis Infidelium; quæ verò ortum habent ex Iure Ecclesiæ possunt à Summo Pontifice dispensari, & locum nequaquam habent in dictis Infidelium matrimoniis.

7. An alia potestas præter Summum Pontificem (sive Ecclesiastica ipso inferior, sive Civilis, Imperatoria, Regia, &c. Matrimonii impedimenta constituere valide possit, lege apud Doctores passim (ut Sanch. lib. 7. de matr. d. 1. Pont. l. 6. de matr. c. 1. Coninch. disp. 30. de matr. dub. 1. Perez d. 31. de matr. sect. 4. Avel. q. 9. de matr. sect. 2. & 3. aliosque apud ipsos.

CAPVT II.

Impedimentum primum Matrimonii.

ERROR.

§. I. Quis ille sit?

IN huius impedimenti notitia plana fiat, Adverte Primo in contrahentibus Matrimonium, duorum genera errorum posse intercedere. Primum, in personis ipsis, quæ contrahunt, ut si tu volens contrahere cum Maria, invenias Catharinam.

Secundum, in qualitatibus personarum, ut, si quis volens contrahere cum Maria pulchra, vel nobili, vel divite

L 3 vitæ

vite, inveniat ipsam eandem deformem, vel ignobilem, vel pauperem. Inter has qualitates, ne adnumeret Servitutem; hæc enim propter suis peculiare considerationes certò est impedimentum dirimens, ut c. 3. explicabimus: adnumeret tamen ipsum nomen contrahentium, nam ex solo nominis errore non vitiafi matrimonium, quando constat de persona, nimis est certum.

2. Adverte Secundò. Errorem posse interdum esse antecedentem, & dantem causam contactui, interdum comitantem. Prior contingit, quando consensus rursus innititur errori. Contingit autem, si circa substantiam: ut, si Antonius, ideo ducit hanc, quia putat esse Mariam, ita ut, si scivisset non esse Mariam, non consensisset in illam: Sive circa qualitates, ut si ideo ducit Mariam quia putat esse divitem, ita ut, si scivisset non esse divitem, in illam non consensisset. Posterior, idest error comitans contingit, quando consensus non innititur errori; & quidem pari modo, si circa substantiam, ut, si Antonius ducit hanc, v. g. Bertam, ita ut, si scivisset esse Mariam, adhuc consensisset; si circa qualitates, ut si Antonius ducit Mariam, putans, eam esse divitem, ita tamen, ut, si scivisset divitem non esse, adhuc illam duxisset.

3. Adverte Tertiò, Errorem circa prædicta posse, esse vincibilem vel invincibilem, ut alibi nimis læpè, per alias occasiones, explicuimus.

4. Adverte denique Quartò, Conditionem aliquam, posse apponi contractui, atque adeo matrimonio, tribus modis. Actualiter. Virtualiter. Habitualiter; Actualiter est, quando expresse ea ponitur, ut: *Si es dives, te volo ducere, secus nequaquam*. Virtualiter, quando licet in contractu actualiter non ponatur; tamen de ea cogitatum fuit, & fuit appositum antea, & illa non retractata, datur consensus contractui, ut, si Antonius v. g. se declarasset, nolle ducere Mariam, nisi sub conditione, quod sit dives, vel pulchra, vel non ex genere ludæorum, &c. & deinde, hoc animo non mutato, consensit in Mariam, quæ est inops, vel fœda, vel ex ludæorum genere. Habitualis, quando, nec de illa conditione cogitatum fuit, nec illa appositum est in contractu, quamvis in ea dispositione sit, vel fuerit contrahens, ut si de illa cogitasset, non contraxisset. Duxit Antonius v. g. Mariam, nihil cogitando de ejus paupertate, vel divitiis, sed deinde invenit, eam esse pauperem: id, quod, si scivisset, vel cogitasset, nunquam illam duxisset.

5. His positis sint duæ regulæ. Altera facilis in praxi. *Error circa substantiam iure naturali est impedimentum dirimens*. Altera difficilior, propter exceptiones, quas habere debet, *Error circa qualitates persona non est impedimentum dirimens*. Sed singulas separatim explicemus.

ERROR CIRCA SUBSTANTIAM.

6. Error circa substantiam personæ, ut cum unus, vel una supponitur pro alio, vel pro alia, si sit antecedens, si comitans, si vincibilis, etiam si crassus sit, & supinus, si invincibilis, irritum prorsus reddit matrimonium. Ita Sanch. l. 7. matr. d. 18. num. 7. G. Hurtad. d. 13. de matr. diff. 1. Fill. t. 1. r. 10. de matr. p. 2. c. 2. n. 3. alique passim. Et ratio est manifesta, quia ejusmodi errores, & quicunque similes, constituunt ignoratam eam personam, in quam tanquam in objectum tendere deberet consensus; at circa id, quod ignoratur, nullus actus seu consensus voluntatis tendere potest, iuxta illud Iuris: (l. 9. C. de Iuris, & pacti ignorantia.) *Errantis nullus est consensus*. Confirmatur, si quis volens à te emere aurum, tu ei des vitrum, quem tamen ipse per errorem putet esse aurum, nonne est invalida emptio? Ita igitur erit, si Antonius volens ducere personam Mariæ, inveniat esse Bertam.

7. Contra, si Antonius ducens Bertam, quam Bertam esse cognoscit, diceret, *Si hæc esset Maria, illam certe ducerem*, validum, secundum Sanch. l. 1. num. 6. esset matrimonium cum Berta: quia ejusmodi dicendi modus ostendit id, in quod Antonius consensisset, non verò

id, in quod consensit de præfenti; consensit enim re ipsa in Bertam.

8. Dices. At Sacramentum Baptismi v. g. est validum, si quis, dum baptizat hunc, putat esse alium.

Respondet, id non esse mirum, quia Baptizans actionem, & intentionem suam in hunc præfentem, cumque tandem sitat contrahens suam consensum, agit in determinatam personam hanc v. g. Mariam, si Baptizans diceret: *Solo baptizare hunc, si is est*, certè non baptizaret, si esset Paulus; quam tamen intentionem conditionalem illicitè, & nimis impudenter haberet.

9. Dices iterum. Venditio hujus equi validè est, si emptor, putet, venditorè esse Titium, cui verè sit Titius.

Respondet, neque id mirum esse: quia regulariter ad contractum emptionis, & venditionis parum exigit, sine hic, vel ille, qui vendit, dummodo legitime datur, cum tota venditionis substantia versetur circa eum, seu materiam, quæ emitur. Adde nihilominus neque illam fore validam emptionem, quæ consensu liter quis sic emeret, *Emo à Titio equum v. g. si venditor est Titius*, & re ipsa Titius non esset.

10. Inquires. Quodnam peccatum committit, qui per dolum cooperatur, ut quis cum errore contrahat matrimonium?

Respondet. Si, ut contrahatur cum errore peccatum de quo hic agimus, peccare mortaliter, non est dubium, quia tunc cooperatio esset, ad invalidum matrimonium, id, quod rem esse gravem, vel stultus videt. Si vero contrahatur cum errore qualitatium, de quo loquimur, sequenti, satis alibi explicui, nempe l. 7. de Matr. d. 18.

ERROR CIRCA QUALITATEM.

11. Error circa qualitates si sit error à te ipsoproprinat, si per dolum ab alio, si idem error in amodo, si comitans, si vincibilis, non facit matrimonium invalidum, illud erit validum, si contrahens cogitavit de huiusmodi qualitatibus, si non cogitavit, modo non aliquid ex duabus exceptionibus mox explicandis.

Ratio est, quia ad valorem contractus Matrimonialis satis est, si consensus sit circa substantiam personæ, & mutuo datur, quicquid ergo est extra corpus substantiam, accidentale est, nec (si aliud non adhibeat) potest invalidum reddere contractum matrimonium.

12. Confirmatur Primò, quia ad valorem contractus civilis v. g. venditionis, satis est consensus in substantiam, de qua agitur, nec est opus ad circumstantias, nec advertere, secus cum præiudicio humani consensu vix illius consisteret contractus, qui vix advertere ejusmodi omnes circumstantias.

13. Confirmatur Secundò, quia eodem modo Professio Religiosa est valida, quamvis ejus qualitates de libertate victus, fructuum, mores, rigor Prælatorum, &c. advertantur. Id, quod rectè Sanchez l. 10. de Matr. d. 18. probat ex ea ratione quia secus, nullus istam personam qualis est Religio, & Matrimonium diceretur, & stabiliter electus, quia semper novæ circumstantiæ ad illo advertantur. Quæ ratione tamen aliquando error qualitatibus, quia redundat in substantiam, profectum irritet, diximus, l. 8. in Decal. tra. 1. c. 7. §. 1. d. 18.

PRIMA EXCEPTIO.

14. Accedamus nunc ad exceptiones. Exceptio prima est, validum non esse Matrimonium, si expresse contrahatur sub conditione talis qualitatibus, quam deinde non adfuisse, non invenias, ut si dicas: *Si es dives, si es nobilis, si non es ex progenie ludæorum, tecum contraham*. Virginitate enim, vel divitiis, vel nobilitate non contrahitur, vel existente ludæorum progenie, nullius conditionis Ratio est manifesta, quia consensus conditionatus præfenti conditione non existente, nullus est. Atque hæc, ut vides, est conditio actualiter posita in ipsometratu matrimonii.

15. Sed quid Primò, si conditio sit virtualis, qualem explicuimus *num. 4. v. g.* ego nunquam contrahere volo cum Maria, nisi sub conditione, quod sit Virgo, & deinde hoc animo non retractato, sed, nec actu cogitans ad hanc meam dispositionem, contraho cum Maria, putans, esse Virginem, cum talis tamen non sit. xalidūne est matrimonium.

16. Respondeo esse invalidum, quia illa prior intentio, cum non sit retractata, & adhuc duret, ut supponimus, æquivalere conditioni actualiter posite. Confirmatur, quia idem diximus, *lib. 2. opus. de Sacrific. Missæ c. 1. §. 2.* & alibi de consecratione Sacramentorum, valere scilicet intentionem virtualem, ac si esset actualis.

17. Ex dictis merito declaratum fuisse nullum matrimonium ejusdem mulieris, testatur Pontius, *l. 4. mar. cap. 21. num. 13.* quæ sæpè dixerat, se potius mortem sibi allaturam, quam cum certo quodam viro inituram matrimonium; si esset ex Iudæorum progenie; & post illud contractum, ex Iudæis inventus est, quia (inquit Pontius) ex circumstantiis clarè apparuit, illam conditionem virtualiter remansisse. Merito item simile quid refert Barbofa, (*in vero decisio 19. artic. 3.* multa de hac quæ eruditè afferens,) de matrimonio ejusdem mulieris, quæ se nobilem sinxerat. Merito denique similem casum narrat Caramuel. *in Th. fundament. prima edit. num. 1. 34. fol. 708.* quos omnes si est otium, lege.

18. Quid Secundò, si conditio sit habitualis, quam explicuimus eodem *num. 4.* Si quis v. g. ita sit dispositus ut si advenisset ad hanc, vel illam qualitatem, non contraxisset; nunquam tamen ad illam advertit, & deinde contraxit, nihil item advertendo?

Respondeo, Tunc certe validum est matrimonium, quia in contractibus non attenditur ad id, quod fecisses vel voluisses in aliis circumstantiis, sed ad id quod te ipsa fecisti, & voluisti circa substantiam contractus, ut sic enim absolute consensum præbuiti substantiæ, nec adfuit illa conditio, sed solum adfuisse, quod nihil operatur. Confirmatur, quia idem docuimus *loc. cit.* id est, non sufficere, ad validitatem consecrationis Sacramentorum dispositionem h. bitualem.

SECUNDA EXCEPTIO.

19. Iam verò secunda exceptio ejusdem posterioris regulæ hæc est. Quando error circa qualitates refunditur, seu redundat in substantiam Personæ, seu adducit errorem in substantiam, invalidum parit matrimonium. De Matrimonio loquor, nam pro aliis materiis aliter sumi errorem in substantia declaravimus *In lib. 8. in Decal. c. 7. §. 1. n. 17.*

20. Sed hoc opus, hic labor. Ecqua enim ratione hanc redundantiam cognoscam? Operosum id esse fatetur, ut etiam fatetur Sanchez *l. 7. matr. d. 18. num. 25.* ex quo tamen aliisque Doctoribus duas vias ad inveniendum quod queris indicabo; quarum altera ostendet nullitatem matrimonii, altera validitatem.

21. Prior via. Si occasione, seu consideratione alicujus qualitatis formet homo conceptum alicujus personæ determinatæ, seu individuatæ, & singularis, tunc illa qualitas refunditur in personæ substantiam, & consequenter si qualitas illa non adsit, sed per errorem putetur adesse, invalidat matrimonium. Exemplo res fiet clarior. Videt quis mulieres duas, altaram sedentem, stantem alteram ac dicit *Volo contrahere matrimonium cum hac, quæ sedet.* Vel videt alius duas puellas, & ex amico audit hanc esse nobilem, illam ignobilem, hanc esse virginem, viduam autem illam, dicitque *se velle contrahere cum ea, de qua meliores audit qualitates.* Aio, illam sessionem, hanc nobilitatem, hanc virginitatem, melioresque qualitates, qualitates quidem esse, sed in præfenti esse signa substantiæ ejus, cum quæ ille homo inire matrimonium intendit, atque adeo important determinationem personæ, cum tota intentio illius sit ad illud individuum, quod sedet, quod nobile est, quod virgo, &c. Si ergo alia dicto ho-

mini præfentetur, cum quia per errorem contrahat, nulliter contrahet.

22. Posterior via. Contra, si aliunde formaverit homo conceptum talis determinatæ personæ. Cognovit v. g. hoc individuum, hanc determinatam puellam Mariam, sed illam jam cognitam, quoad personam, putat divitem nobilem, ex hac progenie, ex illa Civitate, vel amici, ut talem eandem jactent, cum talis verè non sit, & sub hoc errore cum illa matrimonium contrahat, validè contrahit, quia nunc error est in qualitatibus, quæ non refunduntur in substantiam personæ; jam enim illam ducis, quam ducere decrevisti.

CONFIRMANTVR PRÆDICTA auctoritate Doctorum.

23. Explicabunt magis, magisque rem, de qua agimus, verba aliqua Pontii, Coninch, Layman, Pontius *l. 4. c. 21. n. 13.* sic habet: Denique hinc fit, vitari quandoque matrimonium ex errore in ejusmodi qualitatibus, ut cum animus contrahentis expressè nititur illi qualitati, quamvis accidentali, est enim ille consensus virtualis conditionalis. Unde si quis contraheret cum aliqua, quia existimabat, divitem esse, vel nobilem, vel honestam, vel virginem, ita ut his qualitatibus ducatur ad contrahendum, & his imitatur expressè, aliter non contrahitur, in quo casu talis consensus dependet ab ea circumstantia, & illam habet pro conditione assensus, invalidum erit matrimonium, si divites non sit, aut nobilis, aut honesta, aut virgo: in foro quidem conscientia, si ita res se habet; & etiam in exteriori foro, si probari poterit.

24. Coninch *d. 3. dub. 1. num. 17.* Petrus incidit in aliquam personam sibi incognitam, agit aliquantulum cum ea, deinde rogat, quamnam sit, falsoque dicitur ei, esse filiam unicam talis Ducis, deinde eam ducit uxorem, est solum error qualitatis, & matrimonium valet, quia determinatur ad concipiendam certam personam ex priore conversatione & per eam narrationem non determinatur, ut putat, eam esse aliam ab ea, qua cum agit, sed, ut putat ei talem qualitatem convenire. Excepi casum quo filia talis Ducis per famam ei prius esset singulariter nota, tunc per eam narrationem determinaretur, ut hanc in particulari sibi ducendum propoheret.

25. Idem paulò ante *l. c. n. 13.* dixerat: Solius illius qualitatis error involvit errorem personæ, qua determinat intellectum contrahentis, ut certam, ac omnino determinatam personam concipiat, cum qua hic, & nunc intendit contrahere, eamque, cum qua externum contractum celebrat.

26. Et paucis interiectis lineis; Ita in verum sit ipsum non intendere cum hac contrahere, sed cum ea, quam hanc putat esse.

27. Layman *l. 3. trall. 10. p. 4. cap. 3. num. 2.* Si Caja visus prius nota, & ad matrimonium determinata fuisset, tamen postea simul et se primogenitam, cum non sit, valebit matrimonium, nisi actualis intentio fuisset, saltem animo retenta, non accipiendi eam, nisi primogenita sit.

Atque hæc ex prædictis Doctoribus verba allata, sufficient: Ceterum, qui alia cupit, adeat Barbosam *in voto decisio 19. num. 3.* qui nimis multa refert per extensum.

§. II. Ex dictis deciduntur duos casus; alter olim decisus à Tabiena; alter allatus ab Hostiensio.

1. Circa annum 1508. Adolescens quidam petiit in uxorem filiam ejusdem, quam valde formosam forte viderat, verum illam ei denegavit Pater, causans eam esse secundogenitam, se tamen facile daturum primogenitam, quam nubere prius decebat. Ad hæc Adolescens petiit à Patre, ut prædictam primogenitam ostenderet eundem viro gravi, ut is sincerè, & ex fide ipsi Adolescenti referret, an quam, & ipsa pulchra esset: annuit Pater, sed vim illi ostendit filiam secundogenitam, nam primogenita deformis erat. Adolescens ergo à viro illo gravi conscius factus, etiam illam ipsi ostendam pulchram esse, cum ea contraxit per verba de præfenti, sub Vespe-

libertatis ad matrimonium, nunc ergo consequenter aio, illi non esse à Domino, matrimonium, vel vsum ejus rationabilem prohiberi suo servo, ac posse ejusmodi servum, ac debere à Iudice Ecclesiastico protegi. Vide tamen apud Sanchez l. 7. de matr. d. 21. num. 5. excusationem quandam.

Obiicies: Ergo peccaret Dominus servum vxoratum vendendo, vel mittendo in regionem distantem, quando illum sequi non valet vxor, quia sic impediret vsum matrimonii.

Respondeo. Ita putant nonnulli cum Sanchez, ibidem d. 21. n. 11. & 12. Verum De Lugo, de Iust. d. 3. num. 24. cum quo sentit Coninch. d. 31. dub. 2. num. 37. & Perez, de matr. d. 21. sect. 7. rectius distinguunt. Vel agimus, an peccet Dominus contra Iustitiam, & dicendum contra Iustitiam non peccare, quia jus conjugii non debet Iuri Domini præjudicium ferre, secus, neque posset illum apud se retinere, vel sibi emere, quando multum distat vxor: quod esset contra praxim quotidianam, qua absque vilo scrupulo, ex eo capite, quod eorum vxores sequi ipsos non valeant, emuntur servi.

Vel agimus, an peccet contra charitatem, & dicendum, tunc demum vendentem, & ementem peccare, quando sine suo gravi damno potest ab ea venditione, vel emptione se abstinere, & tamen non se abstinere; obligat enim tunc charitas ad succurrendum bono spirituali conjugum: In quo casu poterit Index Ecclesiasticus Dominum cogere, ut vendat servum in loco, ubi is queat cum sua conjugē convivere. De qua re vide distinctius Pontium l. 7. de matr. cap. 42. num. 6. atque idem dic de Missione servi in partes remotas ab vxore, &c.

8. His positis. Respondeo ad id, quod propositum est in titulo hujus paragraphi, verbis Coninch. d. 31. de matr. num. 32. qui cum dixisset, ex Sacro Textu omnes communiter colligere, Dominum non posse sine iusta causa, servorum matrimonia directè impedire, id est, nolendo hæc illis vilo modo permittere, addit: Nota tamen nisi aliqua iusta causa aliud suadeat (qualis esset, si timerent servi, ne Dominus maliciose eorum matrimonium impediret) teneri prius Dominorum consensum petere, antequam cum aliqua contrahant; id, quod colligitur ex Concilio, Quod refertur C. Fin. 29. q. 2. quod requirit voluntatem Dominorum, ut conjugia servorum sint omnino legitima. Ratio autem est, quia hoc exigit reverentia, quam iis debent, Preterea cum sapè multum Dominorum interest, utrum servi cum hac, vel illa contrahant, ideoque durum iis fieri, si servi, iis inconsultis, cum aliqua contrahant, quæ ipsi valde ingrata, ac multas molestias paritura sit. Hæc Coninch. Sanchez l. 7. de matr. disp. 21. à n. 12. De Lugo, & idem Coninch. l. c.

In concursu obsequii Domini, & Conjugis, cui debeat prius satisfieri, habes dilucidè apud citatos.

§. II. Servitus diminuta quid operetur?

1. Dexpeditius explicabo per sequentium casuumfigurationes. Berta est nunc serva, quæ tamen hinc ad duos annos ex testamento sui Domini acquirere libertatem. Porro, dum præfixum libertatis tempus nondum advenisset, contraxit matrimonium cum Titio, ejusmodi temporaneam servitutem ignorante, validè contraxit, sustinendūque matrimonium, saltem post annos illos duos exactos.

2. Respondeo, invalidè contraxisset, nec sustineri posse matrimonium, ait Pontius, l. 7. de matr. cap. 43. num. 1. sine, nisi adveniente libertatis tempore, legitima adsit ratificatio. Ratio est, quia Sacri Canones indistinctè loquuntur, nec recipiunt servitutem temporaneam, & ex alia parte, eo medio tempore verè ea persona serva est, ut expressè habetur in Iure, l. Statu liberum ff. de statu libero. Sanchez, l. 7. d. 19. num. 4. & Perez de matr. d. 21. sect. 1. putant, probabile esse, valere matrimonium, si servitus removenda sit infra sex menses, cum parum pro nihilo reputetur. Sed his non acquiesco, quia carentia servitutis est de substantia

contractus matrimonii, & de solemnitate actus, quæ ad vnguem observanda est.

3. Contra, Catharinæ, quæ serva est, Dominus concedit nunc duos annos libertatis, intra quos, dum libertate gaudet, nubit cum Titio ejusmodi Catharinæ conditionem ad servitutem migraturæ nesciente, validè nubit? Scio autem, ut notat Sanchez, loco citato, numero 3. non posse concedi libertatem ad tempus; semel enim concessa libertas, etiam pro brevi tempore, cum revocari eam jure non possit, perpetua est: sed casus proponitur pro iis locis, ubi fortè lex Municipalis admittit ejusmodi temporaneam libertatem.

4. Respondeo, Catharinam nubere invalidè, ita Sanchez l. c. quia ipsa dum reditura est ad servitutem, verè libera non est. Ita decrevit Textus dicens, eo medio tempore non cessare, sed dormire servitutem. Et quidem meritò ita decretum est, quia si conjux redire debet ad servitutem, non poterit liberè dare corpus suum alteri in perpetuum, quod est de essentia Matrimonii. Nam propterea servus similis temporaneus non potest Ordines Sacros licitè recipere, nec domicilium mutare cum præjudicio Domini.

5. Denique Maria fuit serva, nunc verò libera jam est, quo pacto Latine vocatur *Liberta*, Titioque nubit nescienti antiquam Mariæ servitutem, nubine validè?

Respondeo, validè sanè: Ita Rebell. l. b. 3. sect. 2. n. 19. & Perez l. c. quia liberta Libera verè est.

§. III. Servitus, vel libertas putata.

6. Triplex est casus decidendus. Primus, Duxit Titius Bertam liberam, quam tamen per errorem putat servam. Valuitne matrimonium.

Respondeo. Sanè valuit, tum quia Ecclesia veram servitutem, non autem putatam constituit esse impedimentum, tum quia in hoc casu non obstat servitus matrimonii, si Titius putavit Bertam esse servam, & tamen illam dixit.

7. Secundus casus est prædicto oppositus. Antonius duxit Mariam servam, quam tamen ipse putat liberam, validène ducit.

Respondeo. Profecto non oportebat hunc casum proponere; in hoc enim adest ipsissimum impedimentum servitutis ignoratæ, de quo hæcenus locuti sumus.

8. Quandoquidem ergo hic casus proponendus non erat, succedat alius illius loco. Petrus servus ducit Mariam servam, putans ipsam esse liberam, valèntne matrimonium, quasi servitus vnius compensetur cum servitute alterius?

Respondeo valere. Ita Averfa q. 12. de matr. sect. 2. & communiter non quidem propter dictam compensationem, sed quia Sacri Canones statuerunt dumtaxat (ut patet in Textibus supra citatis) esse impedimentum dirimens servitutem ignoratam ab altero libero. Quare irritum reddiderunt solum matrimonium personæ liberæ cum persona serva ignorata, non verò personæ servæ cum persona serva, quamvis ignorata.

9. Tertius casus. Titius liber contrahit cum Lucia serva putans eam esse liberam, sed eo animo, ut nesciisset eam esse servam, adhuc cum ea contraxisset, qui est error in qualitate servitutis, non antecedens, sed comitans, contraxitne validè?

Respondeo. Sanchez l. 7. de matr. d. 18. n. 6. Bonac. de matr. q. 3. p. 2. n. 4. Layman. l. 5. tract. 10. p. 4. cap. 2. aliique docent invalidè. Sylvester, aliique validè citati à Bossio cap. 2. de matr. n. 85. Sed cum Sanchez est sentiendum, quia intentio Titii antecedens tetendit absolute in servam verè à se ignoratam, atque adeò in habentem impedimentum dirimens, quo existente, consensus validus ad matrimonium esse non potest.

§. IV.

2. Linea est illa series personarum, quæ per varias generationes descendunt à prædicto stipite. Hæc autem quadruplex est.

3. Prima vocatur Recta, quam scilicet constituunt ex personarum, quarum una est ab alia, sive sint ascendentes, ut Avus, Atavus, Abavus, sive descendentes, ut Pater, Filius, Nepos, Pronepos, Abnepos. Idem dicitur, tum hic, tum in sequentibus, de fœminis Avia, Atavia, &c. Filia, Neptis, &c.

4. Secunda vocatur Transversalis, seu Collateralis, quam constituunt ex personarum, quæ licet descendant ab eodem stipite, v. g. Titio; tamen una non descendit ab alia, ut frater, soror, Consobrina.

5. Tertia vocatur æqualis, estque eadem dicta transversalis, quando eadem dictæ personæ distant æqualiter à stipite v. g. à dicto Titio; ut frater, ac soror ex eodem patre, &c.

6. Quarta vocatur inæqualis, estque eadem dicta transversalis, quando eadem dictæ personæ distant inæqualiter ab eodem stipite, ut frater, & sororis filius; qui certe inæqualiter distant à prædicto Titio, frater enim est in primo gradu, sororis autem filius in secundo cum eodem Titio prædicto.

7. Gradus denique, ducta metaphora à scalis, est illa distantia, quæ intercedit inter dictas personas.

8. Iam verò quoniam computatio prædictorum graduum inter memoratas personas, alia est apud Iura Canonica pro Matrimonio dirigendis, quæ solum numentur quatuor gradus, alia apud Iura Civilia pro successio- nibus constituendis, quæ numentur gradus decem, ideo nos computationem Canonice hic explicabimus, ex- plicaturi civilem, cum de Testamentis.

9. Ad Canonice igitur computationem cognoscen- tem, Tres sunt Regule menti figendæ. Prima, pro linea recta. Secunda pro linea transversali æquali. Tertia, pro transversali inæquali. Et quamvis hæ regulæ satis sint planæ, tamen moneo Lectorem, difficulter à sola earum lectione easdem perfecte percepturum: opem ergo Præ- ceptoris periti submisso animo querere, ne dedignetur.

PRIMA REGULA PRO LINEA RECTA.

10. In hac linea tot sunt gradus, quot sunt personæ,

seu quot sunt factæ generationes, sed dempto stipite, Exempli gratia.

PATER TITIVS, STIPES.

Filius, qui vocetur Antonius
Nepos Bartolus
Pronepos Cæsar
Abnepos Didacus.

11. In hac igitur linea, Antonius est in primo gradu conjunctus cum Titio, quia dempto ipso stipite, qui est ipse Titius una remanet persona. At Bartolus est in secundo gradu cum dicto Titio, quia Titio dempto, doz remanent personæ, seu, duas factæ sunt generationes, Titius enim generavit Antonium, Antonius Bartolum: sic de cæteris.

SECUNDA REGULA PRO LINEA Transversali in distantia æquali.

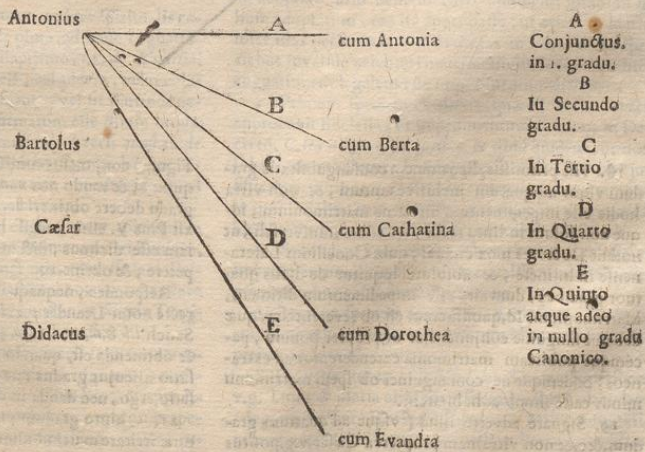
12. In hac linea, tot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa una distat à communi stipite, dempto tamen ipso eodem stipite. Hinc Antonius frater & Antonia soror vno gradu inter se distant, atque adeo Antonius est in primo gradu consanguinitatis cum Antonia, quia vno gradu distant à Patre, & sic de cæteris in hunc modum.

Antonius est in 1. gradu cum Antonia.
Bartolus in 2. gradu cum Berta.
Cæsar in 3. gradu cum Catharina.
Didacus in 4. gradu cum Dorothea.

TERTIA REGULA PRO LINEA Transversali in distantia inæquali.

13. In hac tot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa persona, quæ est à stipite remotior, distat à eodem stipite, dempto tamen pari modo, ipso eodem stipite. Unde Antonius prædictus distat in secun- do gradu à Berta, quia Berta, quæ est remotior à Titio stipite, distat ab ipso Titio de quibus gradibus, dempto nimirum eodem dicto stipite, in hunc modum vsque ad quartum gradum, nam in quinto nulla est consan- guinitas.

TITIVS PATER, STIPES.

14. Quod notavimus in Antonio, idem nota in cæte- ris proportionaliter, nam Bartolus, v. g. cum Dorothea est in quarto gradu, & sic de gradibus superioribus.

15. Nota Secundo, quod dictum est de Antonio respec- tu Bertæ, & de cæteris collocatis in eadem linea sinistra

respectu collocatorum in linea dextra, idem dici debere de Antonia respectu Bartoli, cæterisque collocatis in li- nea dextra respectu collocatorum in linea sinistra.

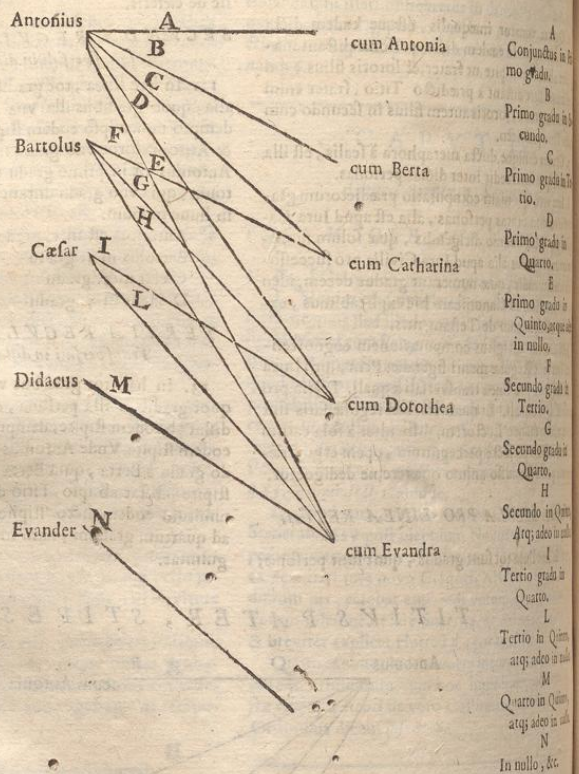
16. Nota diligenter Tertiò. Doctrinam sequentem. Quamvis distantia remotior sit illa, quæ consanguinitatis gradus

gradus constituat: ut dictum est (qui gradus, quando non exeunt à quarto, sunt necessario dispensandi à Pontifice, ut dicemus in matrimonialis inmundis inter consanguineos) tamen solet etiam considerari gradus proximior, & de illo juxta Bullam Pii V. debet obtineri ab eodem Pontifice declaratio, quod is gradus proximior matrimonio non officiat, modo infra de dispensat. cap. 9. §. 7. distinctius explicando, quæ distinctio est omnino videnda. Vnde quia dictus Antonius, v. g. distat vno gradu à Titio, prædicta verò Berta distat duobus gradibus ab eodem Titio, ideo sic consuevimus loqui: Antonius distat primo in secundo gradu à Berta, seu Antonius, & Berta sunt conjuncti, seu sunt in primo, & secundo gradu, seu

in primo, cum secundo gradu à stipite, & sic de ceteris plures consanguinitates quas fore qui habet ex parte Matris, quæ certè plures consanguinitates explicat, stincte debent à potentibus dispensationem, si plures habeant, ut infra distinctius advertemus, inquam, prædictis modis explicati duntaxat non perferat addit illud ab vno stipite.

17. Ut id explicatius habeas sequentem figuram aspicere, & lege; memor, hic etiam locum habent notationes num. 1. 4. allatas.

TITIVS PATER, STIPES.

18. His præmissis, dico omnem consanguinitatis gradum vsque ad quartum inclusivè tantum, & non ultra hodie esse impedimentum dirimens matrimonium, idque non solum in linea recta; sed etiam transversali, ut notant Doctores mox citandi, quia Concilium Lateranense indistinctè, & absolute loquitur de dictis quatuor gradibus, dum ait, esse impedimentum dirimens, Matrimonium. Id, quod factum est ob reverentiam, quæ debetur sanguine conjunctis, & ut, propter bonum, pacemque publicam matrimonia extenderentur ad extraneos, & seditque ne consanguinei ob spem matrimonii minus castè simul cohabitarent.

19. Signatè adverte illud (vsque ad quartum gradum, &c. & non ultra) nam propterea Caesar, v. g. positus in figura respectu Evandæ, quia est in quinto gradu cum ipsa, nullam cum ea consanguinitatem habet, vnde rest illam ducere sine vlla dispensatione, ut clarè habet Textus, C. fin. de consanguin. & passim Doctores, ut Perez de matr. d. 28. s. 7. n. 5. Campan. in Divers. juris Rubr. 2. de matr. d. 28. s. 7. n. 5. alique notant.

20. Inqui.

Figura) conjunctus cum Catharina in tertio gradu quinto, & modo nos num. 16. diximus de primo gradu debere obtineri declarationem illam, quam exiit Pius V. estne necesse hic, ubi consanguinitatem esse dicimus, dictam declarationem nullatenus petere, & obtinere?

Respondes, nequaquam id necessarium esse, rectè notat Leander p. 2. de Sac. d. 24. de matr. c. 1. Sanch. lib. 8. matr. d. 24. n. 32. fin. hæc declaratio petenda est, quando à Pont. sic concessum dicitur, satisfatio alienius gradus: ac pro quinto non datur satisfatio, ergo, nec danda in declaratio.

21. Quinto gradum primum in recta linea, jure irritat matrimonium, quale esset inter Patrem, & Filium, & inter Matrem, & Filium, ceterum esse irritum apud DD. ut Sanch. l. 7. de matr. d. 51. Pont. l. 7. de matr. d. 28. de matr. s. 7. Ceteros vero gradus in recta linea probabilis est, jure irritat, nequaquam irritare. Vnde non sequor eos, (apud Sanchez d. 2. n. 15.) qui dicunt, dirimi jure naturali matrimonium in recta linea vsque ad secundum gradum inclusivè.

§. III. Cognatio Legalis.

IN Iure Civili (sura hæc habes ap. Sanc. l. 7. disp. 63.) communi conceditur, ut quilibet possit sibi adoptare quempiam in filium, quinque positis conditionibus. Prima, ut Adoptans sit sui iuris. Secunda, ut sit vir. Tertia, ut sit potens ad generandum. Quarta, ut sit maior 25. annis, excedatque Adoptatum saltem 18. annis. Quinta, ut non possit quis adoptari in eo cognationis gradu, quo forte coniunctus est cum Adoptante, Filius v. g. naturalis Adoptantis non potest adoptari in filium adoptivum, & nepos naturalis, quamvis possit adoptari in filium, non tamen potest adoptari in nepotem, &c.

Hæc omnia implicite comprehendit vulgata descriptio Adoptionis, quæ est hæc. *Adoptio est extranea persone legitima assumptio.* Per vocem enim illam (*legitima*) notantur primæ quatuor conditiones, per vocem (*extranea*) notatur quinta, eo modo, quo iam explicatum est, siquidem hæc per illam non significatur, personam adoptatam, debere carere omni gradu naturali coniunctionis, sed solum eo, ad quem assumitur.

2. Si quæras, cujus auctoritate huiusmodi Adoptio expedienda sit. Dico, eam expediri posse ex auctoritate Magistratus inferioris Summo Principe, & posse ex auctoritate ejusdem Principis Summi: cum hoc tamen discrimine, ut facta ex auctoritate Supremi Principis (quæ consuevit proprio vocabulo appellari *Arrogatio*, estque in Iure perfectissima Adoptio, neque fieri potest, nisi Arrogans sit ætatis saltem 40. annorum) facta, inquam, sic, habeat hos duos effectus. ut Arrogatus transeat in potestatem Arrogantis, & ut sit ejus hæres necessarius, etiam ex Testamento; qui effectus Adoptioni communi nequaquam conveniunt.

3. In eodem Iure, apud eundem Sanch. Civili ex dicta Arrogatione, vel Adoptione, quam cognationem legalem appellamus, tres oriuntur dictæ cognationis species. Prima, est in linea recta inter Adoptantem, & Adoptatum. Vide mox n. 5. Secunda, in linea collateralis inter Adoptatum & filios carnales Adoptantis, legitimos tantum ex Coniunctis. disp. 32. de matr. n. 44. sed ex Pontio l. 7. matr. c. 41. n. 8. etiam illegitimos. Tertia, inter Adoptatum, & uxorem Adoptantis, & item inter Adoptantem, & uxorem Adoptati.

4. His præmissis aio. Ecclesiam approbasse has prædictas tres species cognationum, & in reverentiam, quæ ab adoptato filio debetur Patri assumenti ipsum in filium adoptatum, eas ita approbasse, ut etiam voluerit, inter illas personas iam memoratas in tribus dictis speciebus invalide celebrari matrimonium, & consequenter cognationem legalem esse impedimentum dirimens.

5. Primam speciem ex dictis, quæ est in linea recta approbavit Ecclesia, ut impedimentum dirimens in Decreto, C. ita diligere 30. quest. 5. & illud quidem, ut non solum contraheretur ab Adoptato, verum etiam ab ejus filiis, & nepotibus, qui essent in ejus potestate eo tempore quo celebraretur adoptio, duratque in perpetuum, idest etiam finita Adoptione, ut notat *ibidem*, Sanch.

6. Secundam Speciem approbavit eadem Ecclesia, ut impedimentum dirimens, in Decretalibus; sed est temporale. Finitur enim finita Adoptione.

7. Tertiam speciem approbavit Ecclesia tacite, & ex antiqua consuetudine, nam cæterum id expresse non reperitur in Iure Canonico.

8. Ex dictis duæ, ut vult Sanc. l. 7. d. 63. n. 28. personæ v. g. Titius & Maria aliàs inter se coniunctæ si ab eodem adoptatæ fuerint? Rursus Adoptans & Mater Adoptati, vide eundem *ibid.* Præterea, secundum Perez d. 30. sect. 4. num. 4. Adoptans, & filia nara ex filia Adoptiva, hæc, inquam, personæ non habent inter se cognationem legalem, quia non sunt in illis tribus speciebus num. 3. numeratis, quas solas induxit ius Civile, quasque approbavit Ecclesia. Quare illæ poterunt inter se validum inire matrimonium.

M

g. Benigna

eos, qui usque ad quartum, nec eos, qui usque ad septimum, nec eos, qui usque ad infinitum, ita, ut hi potestem afferant nunc Adamum, si resurgeret, non posse ullam ducere ex mulieribus Univerſi, quia omnes sunt ab illo per lineam rectam descendentes, quæ, & similia videri possunt apud Sanch. aliosque citatos.

22. Quoad lineam transversalem, nullum ejus gradum dirimere matrimonium de Iure naturæ etiam inter fratrem, & sororem, sed solum Iure Ecclesiastico, mihi item probabilius videtur. Id, quod vide apud eundem, scilicet Pontium l. 7. c. 32. citantem S. Th. Sorum, Alensero, G. Hart. d. 17. de matr. diff. 5. Perez loc. cit. sect. 5. aliosque, quamvis non negem Vasquez, Sanch. Reb. Va. len. quos sequitur, citatque Bonac. de matr. q. 3. p. 5. §. 1. n. 12. aliosque Doctissimos viros putare, primum gradum in linea hæc transversali dirimere matrimonium Iure naturæ, qualis est inter fratrem & sororem.

§. II. Cognatio Spiritualis.

Hæc est vinculum, seu connexio inter aliquas personas procedens ex regeneratione spirituali, idest est Baptismo, vel Confirmatione, nam ex aliis Sacramentis ejusmodi cognatio nequaquam oritur.

1. Ea autem multipliciter oriebatur ex Iure antiquo: hodie tamen redacta est à Tridentino, sess. 24. de Reformatione, cap. 2. lege Sanch. l. 7. d. 54. num. 9. fuisse explicantem locum hunc Tridentini ad quatuor capita. Nam Primum, contrahitur nunc cognatio spiritualis à Baptizato, vel Confirmato cum Baptizante, vel Confirmante.

Secundò, ab eodem Baptizato, vel Confirmato cum Patrino, vel Matrino (Compare, & Commare) & hæc duæ cognationes vocantur Paternitas, vel Filiatio utque spiritualis, quasi is fiat filius illorum per regenerationem spiritalem.

Tertiò, à Patrino, vel Matrino cum Patre, & Matre Baptizati, vel Confirmati.

Quartò, à Patre & Matre Baptizati cum ipso Baptizante, vel Confirmante, & hæc præterea duæ vocantur Comparternitas, quasi hi fiant simul Patres Baptizati, vel Confirmati.

Breviter in Baptismo (idem in Confirmatione) Baptizatos spiritualiter coniungitur cum Baptizante, & cum Patrino, vel Matrino per Filiationem, Pater vero, & Mater ejusdem Baptizati coniunguntur cum eodem Baptizante, & cum Patrino, vel Matrino per Comparternitatem.

3. Quæ speciatim requiruntur, ut hæc spiritualis cognatio nascatur, & alia valde plura ad hanc cognationem pertinentia dixi satis de Baptismo, l. 2. de Baptismo. c. 4. §. 2. a. num. 19. Illud vile est, vel addere, vel recolligere, si quis baptizet, vel confirmet, vel sit Patrus necessarius Baptizatum, vel Confirmatum esse filium huius, vel illius, adhuc contrahere, ut vult Aversl. quest. 16. de matr. sect. 2. Ver. Habet hæc spiritualis, cum his cognationem, ignorantia enim non valet impedire id, quod Ecclesia ejusmodi actionibus adnexuit.

4. His præmissis, Affero cognationem spiritalem prædictam, esse impedimentum dirimens matrimonium, contrahendum à personis, inter quas eam esse iam diximus n. 2. idque ex Iure Ecclesiastico, non autem ex Iure Naturali, vel Divino, ut clare constat ex Sacris Textibus. Toti titulo de Cognat. spirit. c. 30. quest. 1.

5. In hac autem cognatione spirituali non numerantur gradus aliqui, sicut in præcedenti cognatione naturali numeravimus, sed solum coniunctio, & impedimentum est inter personas prædictas, eaque in perpetuum, hoc est, etiam si moriatur persona, ratione cuius illa coniunctio contracta fuit, ut cum communi docet Sanch. loco cit.

6. Si eadem cognatio forte superveniat Matrimonio iam contracto, an impediatur petitionem, vel redditionem debiti conjugalis, dixi prioribus, cum de Baptismo l. 2. de Baptismo c. 2. §. 2. n. 10. & c. 4. §. 2. n. 17.

Pars III.

TERTIVM CRIMEN.

§. III. Adulterium cum promissione Matrimonii.

SI Titius vir Bertæ, etiam per solum matrimonium ratum, committat adulterium cum Catharina, promittens huic matrimonium post Bertæ mortem, incidit in impedimentum dirimens matrimonium inter ipsam Titium, & dictam Catharinam. (C. Si quis vovet. C. Relatum 3. quest. 1. C. Significavit nobis, De eo, qui duxit.) Vides Primo, hic non requiri occasionem, nec conspirationem, nec intentionem mortis, sufficit enim adulterium cum promissione, quam certe promissionem, negari non potest, dare ansam captandæ mortis coniugis. Vides Secundò, nec requiri iuramentum, quia promissio sine iuramento verissima promissio est. Vides Tertiò, promissionem non debere esse revocatam, nam, si est revocata, evolat, & non persistit promissio: at adulterium, & simul promissio hoc impedimentum delinquentibus assignunt. Revocatio autem, vel expressa esse potest, vel tacita, cuius tacite nonnulla exempla habere potes à Sanchez lib. 7. mar. d. 79. n. 6.

1. Sed adhuc sunt addendæ notationes quatuor. Notatio prima. Adulterium hic intelligitur eo modo quò intelleximus §. præced. n. 6.

2. Notatio secunda. Promissio debet esse acceptata ab altero coniuge; si enim acceptata non est, vim promissionis, saltem completæ, non habet; Sed non est necesse, ut alter reprobetur, siquidem nullum ius requirit ejusmodi reprobationem; quia tamen debet esse acceptata, ideo alteri significari omnino debet, ut dicam num. 6.

Quid si solum sit externa, sed ficto animo ficta, atque adeo nullo modo interna? Respondeo, non sufficere tum pro foro poli, tum, si possit probari, pro foro fori, quia verè tunc non est promissio, cui iura (quæ cum sint odiosa, non debent extendi) adnexerunt impedimentum. Ita Henricus, l. 12. c. 14. n. 3. G. Hurt. d. 23. mar. diff. 2. n. 8. & 9. Perez, de mar. d. 33. sect. 4. Ver. Sufficere quoque, alique licet Sanch. lib. 7. mar. d. 79. n. 10. Coninch. d. 31. num. 5. & Castrop. d. 4. de sponsal. p. 12. n. 1. putent, sufficere, quia finis legis est, tollere ab adulteris occasionem captandæ mortis coniugis. Sed certe finis legis non cadit sub legem, nisi quatenus in verbis legis comprehenditur. Quare sententia Henrici est à nobis approbanda.

3. Notatio tertia. Requiritur, ut dicta promissio sit absoluta, vel si sit conditionata, ut transierit in absolutam per advenum conditionis, qui scilicet eventus fuerit ante mortem coniugis. Si sic v. g. promittat dictus Titius prædictæ Catharinæ, Te ducam in uxorem, si prius Pater discesserit ab hac Vrbe, necesse est, ut vult Castrop. loc. cit. n. 13. citans Coninch. G. Hurt. Avers. contra Sanch. Navar. & Rodriq. ut discessus Patris sit ante mortem Bertæ, ut cum adulterio confurgat impedimentum.

4. Quid, si sic promittat Titius? Te Catharinam ducam, si moriatur Bertæ mea uxor? Respondeo, tunc cum adulterio exurgere impedimentum, quia in casu hoc huiusmodi promissio æquivaleret promissioni absolutæ, ut rectè notat Aversa dist. 9. 18. sect. 3. tamen Ver. Si; siquidem hæc conditio (si moriatur mea uxor) semper imbibitur in promissione, quantumvis absoluta matrimonii, facta à coniugato: ergo non reddit illam diversam ab absoluta, & ex alia parte illa locutio potius augeat, quam minuat ansam captandæ mortis coniugis.

5. Notatio quarta. Dictum est, promissionem debere esse acceptatam. Iam quæro, an acceptata hæc debeatur esse externo aliquo signo facta ei, qui promittit?

Respondeo, ita profecto, secus completa promissio non esset. Ita Sanchez, d. 79. n. 26. Coninch. l. c. n. 56. alique. Lege item De Lugo, de Inst. t. 2. disp. de Dona. & prom. n. 63, qui hanc exteriorem significationem acceptationis necessariam esse putat in promissionibus onerosis (qualis certe est ea, de qua loquimur) quamvis non gratuitis.

Pars III.

7. Quid, si alter, qui debet acceptare taceat?

Respondeo, si taceat, & interne non acceptet, ut dixi n. 3. sufficiens, & vera acceptatio non est. Quæstio ergo solum esse posset, quando quis acceptet interne, & taceat. Ad quam dico, reduci id tandem ad illam regulam: Qui tacet, consentire videtur: quam communiter Doctores explicant, valere semper in favorabilibus ipsi taceant, non vero in odiosis, seu ipsi nocivis. Quid ergo? valeret in casu nostro? Sanchez loc. cit. n. 25. cum Bonac. de mar. g. 3. p. 6. n. 9. Avers. l. 8. sect. 3. Ver. Quia demum, & Castrop. loc. cit. n. 10. putat non valere, quia, sumus (ait) in nocivis, illa enim acceptatio vera affert, causatque impedimentum matrimonii, quod incommodum est & detrimentum Coninch. loc. cit. n. 8. Pont. l. 7. c. 45. G. Hurt. l. 1. diff. 2. n. 9. sine. Rebell. 3. g. 8. n. 5. Perez disp. 33. sect. 5. putant, valere, quia sumus (ait) in favorabilibus, illud enim matrimonium apprehenditur ab illis adulteris, ut bonum, Quoniam verò utraque sententia est probabilis, rationes utrinque adductæ apud eorum Doctores videantur.

8. Si ex circumstantiis colligatur, illud silentium esse potius contemptum, quam acceptationem, certum est, non sufficere, quia non esset tunc iudicandum, adesse acceptationem, ut non iudicaretur (inquit in simili De Lugo loc. cit.) si dicente Scurra puellæ Regiæ, Tibi promitto matrimonium, puella taceat: tunc nimis silentium illud contemptum significat, non consensum.

Ex dictis vides, adulterium solum sine alia promissione, vel promissionem solam (quæ certe est peccatum grave secundum Avers. l. 8. mar. sect. 3. Ver. Videtur impedire,) sine adulterio non esse impedimentum dirimens; ut rectè monet ibid. Aversa.

9. Ex dictis sequentem casum decidamus. Titius, & Catharina bona fide putantes Titii uxorem obisse, sibi invicem promiserunt matrimonium, deinde cognoverunt eam vivere, & nihilominus commiserunt adulterium, incurreruntne impedimentum, de quo loquimur?

10. Respondeo, Incurrerunt (ait Aversa, quest. 18. de matrim. sect. 3. Ver. Sed plerique, & in simili Perez d. 63. sect. 3. num. 3.) quia iam adfuit illa duo, quæ ad patendum hoc impedimentum requiruntur, nempe promissio, & adulterium. Et quamvis ex iure supra dixerimus, Adulterium debere esse formale, hoc est cognitum, ut tale tamen non invenitur in lure, quod promissio debeat esse cum notitia, quod, propter viventem coniugem, fieri illa promissio non possit.

11. Hæc illi, à quibus dissentire me cogit distinctio hic adhibenda. Collig. ex Sanch. l. 7. de mar. d. 79. n. 6. & 7. Si Titius, & Catharina adulterium post cognitionem vitæ Bertæ committunt ex vi promissionis factæ, seu ex confidentia, quod erant, (ut ita loquar) sponsi cum spe futuri matrimonii, sanè tunc assentior impedimentum confurgere, quia sic persistit promissio, & quidem sub mala fide, quæ antea erat sub bona. At verò, si cognita Bertæ vita, apprehenderint Titius, & Catharina promissionem illam evanuisse, quia inter ipsos matrimonium intercedere amplius non potest, committuntque deinde adulterium abstrahendo ab illa promissione, impedimentum non contrahunt, quia sic adulterium non est coniunctum cum promissione, si quidem illa iam, ut dictum est, in hoc posteriore casu, amplius non persistit.

QUARTVM CRIMEN.

§. IV. Adulterium coniunctum cum matrimonio attentato.

SI Titius vir Bertæ per matrimonium, etiam tantummodo ratum, committat cum Catharina adulterium, & insuper item, idest Titius, & Catharina attentent contrahere matrimonium per verba de præfenti, statim nascitur inter ipsos impedimentum dirimens: attentent (dixi) nam vivente coniuge, verum nunquam erit cum alio matrimonium. Neque mirum

M 2 est,

est, in hoc casu enasci dictum impedimentum; si enim illud, ex sola promissione matrimonii cum adulterio, confurgit, multo magis ex consensu praesenti.

Nihil præterea hic notandum occurrit, quod ex proximè dictis colligi non possit.

§. V. Quo iure iudicatum est Impedimentum Criminis?

1. Sane iure Ecclesiastico, ut patet ex Textibus initio huius cap. allatis. Verum institui hunc paragraphum, ut notarem duo.

Primum, cum Infideles non subiaceant legibus Ecclesiasticis, ideo, fit, ut, si duo ex ipsis committant prædicta crimina, non futurum sit invalidum eorum matrimonium ex hoc capite, ut recepta invalidum non fuit matrimonium David cum Bersabea Adultera post Viræ mortem, ab eodem David interfecti.

2. Secundum. Quid si aliquod ex prædictis criminibus committatur ab altero, qui sit Christianus, altero existente Infideli?

Respondeo, Sane tunc redundaret impedimentum dirimens inter ipsos: nam ad contrahendum invalide matrimonium, satis, superque est, ut alter ex contrahentibus impedimento alligetur. Quemadmodum contingit in impedimento solemnisi Voti, vel Ordinis Sacri, quod, quamvis in altero dumtaxat inveniat, irritum tamen reddit matrimonium. Sunt nihilominus in casu nostro aliquot exceptiones, quas admittit Sanchez, lib. 7. mar. d. 78. num. 3. reicit vero Averfa, de matr. quest. 18. sect. 5. qualque, si tempus tibi suppetit, & curiositas moveret, vel necessitas decidendi urgeat, apud ipsos leges rarissime enim evenire solent.

CAPVT VII.

Impedimentum Sextum.

CULTVS DISPARITAS.

1. Inter personam baptizatam, & non baptizatam, quamvis Cathecumenam, invalide inter Matrimonium, quod significamus, cum disparitatem cultus esse asserimus impedimentum dirimens. Id autem est inductum iure Ecclesiastico propter periculum, quod subiret proles nascitura pravæ educationis. Quod quidem periculum notat, Matrimonium inter Fidelem, & Infidelem illicitum iure nature esse, sed non notat esse invalidum, ut minus rectè aliquot pauci putant. Locum Iuris, in quo hoc impedimentum constituitur, non facile invenies; id, quod pluribus disputatum habes apud Pontium lib. 7. cap. 47. satis tamen nobis est, asserere, saltem ipsa consuetudine, & usu à Sancta Ecclesia illud fuisse approbatum.

2. Si Infidelitas superveniat Matrimonio iam contracto, illud non dirimit, sed qua ratione possit esse causa divortii infra dicam, tract. 7. De obligat. cap. 3. §. 7. à num. 2.

3. Infidelem autem, dixi, nam cum hæretico contractum matrimonium à Catholico validum est, quia hæreticus oppositur baptizatus; erit tamen illicitum, quia regulariter timentur pericula malæ educationis filiorum, vel perversionis alterius coniugis, quibus tamen in raro casu cessantibus, posset Summus Pontifex dispensare. Quæ, & similia distinctius dicam infra, tract. 5. de matr. ut Sac. cap. 5. & tract. 7. de oblig. cap. 3. §. 2. à num. 2. & passim Doctores, ut Sanchez lib. 7. d. 72. Coninch. d. 31. dub. 3. à n. 41. De Lugo de Fide d. 62. quest. 2. Averfa loc. cit. sect. 2.

CAPVT VIII.

Impedimentum Septimum.

V I S.

DE Impedimento hoc, quod exurgit ex Vi Coactus, Metu, dicemus commodius non multo post tract. 3. de sponsal. cap. 2. §. 2. & tract. 4. de conjugio.

CAPVT IX.

Impedimentum Octavum.

ORDO SACER.

1. Ordinem Sacrum, hoc est Subdiaconum, Presbyterum, & Sacerdotium esse in Ecclesia, licet impedimentum dirimens Matrimonium, est ita contractum, ut sit ex Tridentino de Fide, sess. 24. de matr. c. 2.

2. Adde insuper, si ordinatus quis in Sacris Matrimonium contrahere, incidere in excommunicationem latæ sententiæ, ut infra hoc eodem tr. 1. d. 17. dicemus, & incidere in irregularitatem Bigamie dinariæ, ut explicabimus, cum de Irregularitate. Alioquinque post sententiam incidere in privationem Sacramentum, ut habetur in iure C. Decernimus dist. 21.

3. Inquires. In Ecclesia Græca, seu Orientali, si natus in Sacris ducat uxorem, valide ducit. Nam Græcis jam vxoratis antea, concedatur pollicetur. Ordinem Sacros, non verò Episcopatum, valide suscipere, & in Matrimonio exercere; tamen non conceditur Matrimonio coniungi eos, qui Sacris Ordinibus sunt initiati: nam propterea quaritur an sit ipsis Ordo Sacrum impedimentum dirimens, ita, ut, si Græcus Sacerdos vxorem ducat, non illicitè modò, sed invalide ducat?

4. Respondeo, invalide ducit, Azor. l. 1. d. 1. c. 1. & 1. validè Arcudius, in Concord. 1. 7. cap. 41. cum fortè non habebit fidem Lector. utpote viro docto ex Græcis in suis ritibus peritiori, quam Azor. Iphum.

5. Multa hic essent superaddenda, nisi alibi de his sufficienter dixissem, nam propterea hic indicare non taceo. Quodnam Sacriligium committit Sacerdos, quando initiatus, si contra Castitatem peccet, dixi in Moralibus Conf. lib. 2. c. 7. §. 1. n. 4. & 5.

Quid de Sacerdote Græco? Dixi in libro Decalogi vide l. 2. in Decal. c. 6. §. 3. n. 3.

An Sponsus, invita Sponsa, Ordinem Sacrum suscipere valeat? infra tr. 3. de sponsal. c. 5. §. 3.

An Ordo Sacer dissolvat vinculum Matrimonii? infra tr. 5. de matr. vi. Sac. c. 6. §. 2. n. 13.

An ex consensu vxoris possit ordinari vxoratus? quid si ordinetur, absque ejus consensu? infra tr. 4. de oblig. cap. 4. §. 2.

An obligatio servandæ Castitatis annexa ordinis Sacris sit ex Voto, an ex Præcepto, supra lib. 7. d. 72. Ordin. cap. 3. §. 3.

An infans, vel ignorans hanc obligationem, subeat, si ordinetur? Ibid. à n. 17.

An Metu, vel Vi coactus Sacram Ordinem suscipere eandem servandæ Castitatis obligationem contrahat? Ibid. à n. 13.

An in Sacris constitutus incurrit excommunicationem, si attentet Matrimonium contrahere? Ibid. c. 14. ut modo n. 2. dixi.

CAPVT X.

Impedimentum Nomin.

LIGAMEN.

Personam alteri per Matrimonium ligatam non posse, vivente coniuge, alteri per simile Matrimonium ligari, est res adeo certa, & à Trid. definita, ut probatione non indigeat, debeatque Inquisitoribus demonstrari, qui dum vivit coniux, aliud Matrimonium contrahit. Lege Dian. p. 4. T. 7. Ref. 4. Castrop. T. 2. v. 4. d. 8. p. 16. §. 8. Th. Hort. p. 1. Ref. mo. v. 5. c. 2. n. 32. Imò per aliquos etiam, ut Catenam p. 2. tit. 5. n. 6. iuncto n. 33. ad 47. Bord. de Sacro Trib. c. 22. q. 39. Sed omnino vide Th. Hort. l. c. n. 34. & 35. qui sponsalia nova, dum ipse est matrimonio devinctus, init cum aliqua.

Convenit autem DD. hoc impedimentum esse ex iure naturali, & Divino, quamvis non negent, olim concessisse Deum Hebræis polygamiam, hoc est uxores plures, de qua re Pontius, l. 7. mat. c. 49. Sanc. l. 7. cap. 80. alique multa scribunt.

2. Aliud hic superaddere non occurreret, nisi animadvertere, velle Lectorem hac occasione opportunè doceri, quam cognitionem moris alterius debeat habere alter coniux, ut possit ad alias nuptias animum adicere.

3. Aio, hanc regulam dari ab omnibus receptam; Ita ap. Sanchez, l. 2. d. 46. & ap. Barb. in Collect. ad cap. in presentia de sponsal. eamque in utroque foro. Non sufficit ad secundum Matrimonium contrahendum verisimilitudo, vel probabilitas moris coniugis, multo minus dubium negativum, sed necessaria est cognitio moraliter certa. Hæc regula probatur. Primo, quia in sacro Textu C. De iur. De secundis Nuptiis dicitur: *Donc constet quod ab hac vita coniux migraverit*, & alibi C. In presentia, de sponsal. *Donc certum nuntium recipiant de morte Viro- rum*. Secundo, quia hic egimus de tollenda possessione prioris coniugis. At contra possidentem probationes debent esse clare, & convincentes. Tercio, quia incommoda gravia, quæ solent enasci, si initio secundo matrimonio invenitur vivere prior coniux factis ostendunt, in tam gravi negotio ex valde firmis rationibus esse procedendum.

4. Neque obstat Pontifex, C. quoniam, ut lite non contestata, Ter. Si autem, dum alibi dicit, *Tandem alter coniux expellitur, donec de ipsius obitu verosimiliter presumatur*. Non obstat, inquam, quia illud (*presumatur*) notat, requiri vero similitudinem, quæ solet presumi iure, at hæc in tanta re, in qua agitur de secundo matrimonio, non ducitur in litem, nisi ex rationibus moraliter certis. Aliam explicationem huius textus affert Gutierrez, quam Sanchez l. mox citando n. 9.

5. Verum, his habitis, vix aliquid habuimus. Nam Inquisitor, vnde nam, & qua ratione ejusmodi moris certitudinem conquirenda sit? Molestia difficultas in praxi, nam propterea id à litem iudicis arbitrio tandem remittitur. Ita Menoch. de arbit. casu 470. n. 128. Sanchez, l. 2. d. 46. n. 7. Locum nihilominus ex sequentibus probationibus, coniecturis non exigam hauriemus.

6. Primo Non sufficit sola coniugis absentia longi temporis, etiam si interim adhibita sit diligentia, & etiam si, ut habet Textus, C. In presentia de sponsal. *scemina esset juvenis, & se continere non posset*, quia vita hominis presumitur durare usque ad annos centum. Lege Sane. citatum n. 1.

7. Secundo; non sufficit, si nullus habeatur testis de viro, sed solum aliqui de auditu & de fama testimonium faciant, coniugem obiisse, id enim rem certam nequaquam reddit. Ita communis fert opinio. Ita Sanchez, l. c. n. 11. Pont. l. 7. c. 3. n. 3.

8. Tercio, non sufficit ut vult Sanc. l. c. n. 12. unus privatus testis de visu, quia pari modo unus, tanti negotii

Pars 111.

rem certam non reddit. Et quamvis aliquando testis unus admittatur ad aliquam probationem certam faciendam; id tamen est in re alteri nequaquam præiudicante: at in casu nostro præiudicium ferretur ipsi primo coniugi.

9. Obiices: Modo Sacer Textus dixit, requiri certum nuntium. Ergo unus sufficit testis, secus dixisset (*nuntius*)

Respondeo propter hanc considerationem putantur plures, ut Hostiensis, & Verrac, ap. Sanc. l. c. n. 10. Sufficere talem unum de visu, sed immerito. nam illa vox (*nuntium*) in hoc textu est neutrius generis, & stat pro (*Nuntiatione*) seu sufficit est huiusmodi. *Donc certum nuntium, seu certam nuntiationem* (auviso Italicè) *recipiant*. Nec gratis affigimus hanc interpretationem, cum ipsa materia de qua agitur, illam prorsus exposculet. Atque hæc tria non sufficiunt, sufficiunt vero tria sequentia.

10. Quarto enim, si cum fama, seu cum Testibus de auditu adiungantur alia coniectura non levis momenti, utique sufficiunt, secundum Bonac. de matr. q. 3. p. 10. n. 14. & Averf. q. 14. matr. s. l. 3. Ver. Tercio ulterius? alios citans; quia sic rem moraliter, & humano modo certam faciunt, atque hic maxime valet prudens iudicis arbitrium.

11. Quintò. Si cum unico Teste de visu alia simili modo coniectura, seu adminicula coniungantur, multo magis, si per distantiam maior probatio speranda non sit, sufficere docet Sanchez l. c. n. 12. Benignius de his videtur loqui Th. Hortad. p. 1. Ref. Mor. n. 106. fol. mibi 109.

12. Sexto. Si Rector Parochie testificetur de morte prædicta, vel exhibeat ejus authentica fides, probabitur nunc sufficienter mors, quia hæc est probatio publici Officialis, seu per publicam scripturam exhibita, quæ fidem moraliter certam facit.

13. Sed quid, si adhibitis necessariis diligentis moraliter, constat de morte coniugis, unde bona fide matrimonium quis novum contrahat, sed casu occurrat, coniugem illum vivere; validumne fuit novum matrimonium?

14. Respondeo, omnino fuisse invalidum: neque enim bona fides, immò neque iudicis sententia, si forte interposita fuisset, potest tollere impedimentum dicimus matrimonium. Quare coniux ille, qui defunctus credebatur, si forte appareat, revocare sibi omnino suam conjugem debet.

15. Inquirer Curiosus. Si Titius v. g. mala fide contraxisset cum Catharina, quæ tamen Catharina putabat fide bona, & forte ex iudicis sententia Bertam coniugem priorem Titii iam è vivis decessisse, contingat autem, ut deinde idem Titius affirmer Catharinæ, matrimonium inter ipsos esse irritum, quia sua Titii coniux Bertam verè vivebat, quando idem Titius contraxit matrimonium cum ipsa Catharina, illinc obligabitur credere Catharina?

Respondeo, Nisi certo ostendatur ex aliis probationibus, tunc vivam fuisse Bertam non obligatur, quia propria Titii confessio ipsi Titio præiudicat; non verò alteri tertio. Legantur Sanchez, l. 10. d. 12. n. 50. & ea quæ ego dixi in hanc rem, l. 1. in Decal. c. 3. §. 7. V. Matr. n. 3.

16. Iam si occurrat oppositum, quid dicendum? Vere mortua est vxor Titii, sed putantes ipsi Titius, & Catharina Bertam vivere, matrimonium cum mala fide contraxerunt, contraxeruntne valide?

Respondeo, Si fides mala fuit innixa certitudini, quamvis solum existimata, invalidè contraxerunt, quia tunc adesse sufficiens consensus non potuit; si vero fuit innixa dubitationi, vel probabilitati, quam ipsi non curarunt indagare (quod idem esset, si pendente lite pro validitate prioris matrimonii, novum contraxissent, sic enim etiam contraxerunt cum dubio, si, inquam, sic fuit, & deinde invenitur verè fuisse Bertam mortuam, validè contraxerunt. Ratio est, quia in hoc casu adfuit sufficiens consensus, ut dicemus infra r. 4. de consensu matr. d. 2. Quem locum, nisi legas, hanc rationum diversitatem intelligere profecto nequaquam poteris.

CAPVT XI.

Impedimentum Decimum.

PVBLICA HONESTAS.

§. I. Quid illud sit?

1. Impedimentum publicæ honestatis, (seu ut solet etiam appellari, iustitiæ publicæ honestatis, propterea, quod ab Ecclesia institutum est, propter quamdam honestatem, & decentiam publicam) oritur ex duobus capitibus, puta ex sponsalibus, & matrimonio tantum rato, sed in diversis gradibus.

2. Si enim Titius v. g. contraxit sponsalia cum Berta, idem Titius non poterit, etiam post mortem Bertæ, ut testatur Villalob. de communi sententia. r. 1. in sum. tr. 1. 4. diff. 16. num. 4. Avers. quæst. 17. matr. sect. 4. V. Semelque, coniungi in Matrimonio cum consanguineis Bertæ in primo gradu, nempe cum Matre, vel Sorore, vel filia dictæ Bertæ, nec Berta cum similibus consanguineis Titii, quia ex sponsalibus, respectu dictorum nascitur impedimentum dirimens. Dico (respectu dictorum) nam respectu aliorum quorumcumque, ex sponsalibus solum oritur impedimentum impediens, ut dicemus infra c. 16. n. 6. suo loco.

3. Si verò idem Titius contraxit matrimonium per verba de presenti cum Berta, sed nondum consummavit si enim consummavit, oritur impedimentum aliud, quod appellatur Affinitatis, & de quo c. seq. dicemus) quo pacto est matrimonium tantummodo ratum, non poterit Titius contrahere matrimonium cum nulla ex consanguineis Bertæ usque ad quartum gradum inclusivè, nec Berta cum similibus consanguineis Titii, ut notat, saltem ex recepta legitima consuetudine, Pontius l. 7. matr. c. 36. n. 4. Avers. l. c. Ver. Hinc, Notetur bene hæc diversitas, nam ego ad aliqua particularia de duobus dictis capitibus separatim explicanda, gradum facio.

§. II. Publica honestas ex sponsalibus.

1. **T**ria peculiaria de hac habet Tridentinum sess. 24. c. 3. de Reform. matr. Primo disponit, ut, quia iure antiquo hæc publica honestas orta ex sponsalibus extendebatur usque ad quartum gradum, nunc restringatur, ut dictum est ad Primum.

2. Secundo, ut non nascatur hoc impedimentum, nisi ex sponsalibus validis. Quare, si ex quocumque capite, si-ve ex defectu consensus; quamvis solum interni. Ita G. Hurt. de matr. d. 21. diff. 1. n. 3. alios citans contra Sanch. Henr. Pont. & Avers. q. 17. matr. sect. 5. V. Si autem, si-ve ex impedimento occulto, quo sponsi laborarent, invalida essent sponsalia, hoc impedimentum nullum esset.

3. Tercio, ut sponsalia debeant esse absoluta, nam si sint conditionata, hoc impedimentum pari modo non incurritur. Vide n. 9.

DISSOLVTIS SPONSALIBVS, AN ETIAM dissolvatur hoc Impedimentum?

4. Circa hæc sic dubitare posses. Primò, Titius, & Berta contraxerunt validè sponsalia, sed deinde, si-ve mutuo consensu ea dissolverunt, si-ve ex iusta causa alter legitime à sponsalibus recedendo; ea fuerunt legitime dissoluta. Tu ergo nunc dubitas, an sponsalibus iam cessantibus, cesset etiam impedimentum publicæ honestatis.

5. Respondeo cessare putat G. Hurt. d. 21. diff. 1. n. 5. Pontius l. 7. c. 36. n. 9. Barbosa in d. cap. Trid. n. 8. Sà Vor. Matr. n. 12. Caltrop. disp. 4. p. 10. n. 9. Leand. tr. 9. d. 19. q. 4. Corneio d. 7. dub. 30. q. 5. alique, qui cum nunc sint dissoluta illa sponsalia iam verificatur, illa esse invalida. Vnde ex Trid. ut dictum est n. 2. non parient impedimentum. Non cessare docet Sanch. l. 7. d. 68. n. 21. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 9. Perez de matr. d. 8. sect. 2. Avers. de matr. q. 17. sect. 5.

Ver. Aldir. Bonac. q. 3. p. 11. n. 7. cum aliis, qui hanc sententiam, illo autem semel exorto, non deperdet à votis sponsorum eius cessatio. Confirmatur, quia cum hoc impedimentum morte alterius ex sponsalibus, & tamen tunc dissolvuntur sponsalia.

6. Vtraque sententia videtur prob. bilis. Quod prius, ut ait Pont. l. c. assertat pro se declaratur Cardinali, nihil est, quia etiam posterior, ut vult Bonac. aliam pro se Cardinalium declarationem indicat, & stylum, ut habet Avers. l. c. Curie Romanæ per hoc obtineri in ejusmodi casu, de quo loquimur, non solet. Ad rationem posterioris posset prior respondere, hoc impedimentum non enasci, nisi quando sponsalia, at quando sunt retractata, moraliter censetur vnde non est mirum, si non remanet impedimentum.

Ad confirmationem potest afferri dispositum, quod sponsalia retractata non fuerunt à Sponsis ante mortem, quia impedimentum aboleretur post mortem, quia iudicantur permanere.

7. Pro priore sententia habeo Consilium Patris Multicæ Doctissimi Theologi nostræ auctoritatis, in suis scriptis, consilii, conf. 40. cujus supra etiam mentionem fecimus. Consilium sic absolvit. Vnde potest, qui censet, et licet de futuro cum filia, postea vero per mutuum consensum dissoluta, potest, inquam, contrahere matrimonium cum Matre sine ulla dispensatione Summi Pontificis. Etenim sentio, salvo meliori iudicio aliorum præstantissimorum Theologorum. Atque hanc sententiam de huiusmodi casibus Archiepiscopus Symbucus, & Episcopus, de quibus permittentes, quod Ioseph Torres sine dispensatione contraxit in uxorem N. Buscem fororem minorem, qui pariter eodem anno 1634. inierat sponsalia cum sorore N. Buscem, quæ mutuo sponsi & sponsæ consensu dissoluta. Post hæc scripta, & in prioribus editionibus impressa, venit in manus meas Decretum S. Congregationis contra posteriorem sententiam, quod est huiusmodi. Iubente sanctissimo Domino nostro, proposuit in sacra Congr. Conc. An sponsalibus validè contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit illud impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, etiam bio pluries propositum, & maturè examinatum, tandem die 6. Iulii 1638. Eminentissimi Patres in antiquo eadem Congregationis sententia consentientes, censuerunt non esse sublatum. Cuius sententiæ vna cum ratione hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis facta relatione ad Sanctissimum, Sanctitas sua sub die ejusdem mensis prædicti Congregationis resolutionem probavit, tamque illius obsequium deinceps non revocari: hæc Decretum, quod omnino servandum est.

SECUNDA SPONSALIA An pariant Impedimentum?

8. Dubitare potes sic Secundo, Titius contraxit de sponsalia cum Berta: mox alia sponsalia, (quod idem illicitè) contraxit cum Antonia sorore Bertæ, etiamne hæc secunda sponsalia impedimentum contrahant ipsum Titium, ita, ut non possit amplius sine dispensatione ducere Bertam?

Respondeo, Non patere. Ita Avers. quæst. 17. matr. Ver. Alia tandem, quia hæc secunda sponsalia non sunt valida, quæ ex Tridentino ut dictum est, impedimentum non afferunt.

SPONSALIA CONDITIONATA An pariant dictum impedimentum?

9. Dubitare denique posses Tercio. An sponsalia etiam sub conditione de futuro suspendente consentiant adveniat deinde conditio, tunc emergat hoc impedimentum?

Respondeo, cum communi sententia emergat hoc impedimentum.

Doctores supra citati, nam ex sponsalibus conditionatis non nascitur, quia illa nondum sunt vera sponsalia: at adveniente, & purificata conditione, jam sunt vera, absoluta & propria sponsalia: ergo, &c.

§. III. Publica Honestas ex Matrimonio Rato.

EX matrimonio tantummodo rato oriri impedimentum hodie dirimens matrimonium usque ad quartum gradum inclusive, supra indicavimus, nam olim extendebatur usque ad gradum septimum. Iam inquiri, ejusmodi impedimentum oriturne, etiam ex matrimonio rato invalido?

2. Respondeo, esse bene distinguendum. Ita Pont. loco mox citando n. 5. alique passim; nam oritur ex invalido, quod invalidum sit ex omnibus aliis capitibus, præterquam, si sit invalidum ex defectu consensus. Quare, si matrimonium ratum fuit invalidum, quia fuit cum consanguineo, cum affini, cum Professa solemniter, &c. jam incurrit impedimentum dirimens Publica Honestatis ex matrimonio rato; at si fuit invalidum ex defectu tui liberi consensus, qualis etiam est consensus eo metu, ex errore personæ, ex amentia, ut notat Hurt. de matr. d. 2. 1. diff. 2. n. 8. impedimentum hoc non contrahitur.

3. Nota differentiam: Impedimentum Publica Honestatis ex sponsalibus nunquam ex Tridentino oritur ipsi sponsalibus invalidis. At impedimentum ejusdem publicæ honestatis ex matrimonio rato oritur semper, excepto cum affuit defectus ipsius consensus; tunc enim non oritur, ut dictum est.

Ex defectu ætatis, quando sufficiens consensus deficit pro matrimonio non incurritur publica honestas ex matrimonio rato, quia hoc est defectus pleni consensus: At vero, quia ille consensus valeret ad sponsalia, incurrit publicam honestatem ex sponsalibus, dicam infra Tr. 3. de spons. c. 2. §. 4. n. 4.

4. Quid quando Matrimonium ratum sit invalidum, quia contrahitur clandestine; id est, quia celebratur sine Parocho & testibus.

Respondeo. Non contrahi hoc impedimentum tenet Sanchez, l. 7. d. 70. n. 13; & Coninch, sed inmerito, nam propterea contra eos argui rectè Perez, d. 32. matr. sec. 3. citans Hurt. Pont. l. 7. cap. 36. n. 5. afferens declarationem Cardin. Averq. l. 7. §. 1. et 5. Ver. Addit. Sanchez, cum enim (ait) in hoc casu matrimonium non sit invalidum ex defectu consensus, sed ex defectu solemnitatis illi consensui auctoritate Ecclesiæ, non est ratio, cur impedimentum non censui concedamus.

5. Quid de Matrimonio rato conditionato per conditionem futuram suspendentem dicti Matrimonii consensum.

Respondeo. Dum manet conditionatum, non parit hoc impedimentum, quia tunc nondum vere est matrimonium. At adveniente conditione, parit, quia jam tunc absolutum est, & verum matrimonium.

6. An autem, adveniente conditione, antequam novum consensum legitime adhibeant conjuges, oriatur publicæ honestatis impedimentum, tanquam à sponsalibus, atque adeo usque ad primum gradum dumtaxat; an vero tanquam à matrimonio jam rato, adeoque usque ad quartum gradum, quæstio est apud Doctores. Nam aliqui volunt matrimonium sub dicta conditione celebratum, adveniente conditione non habere vim nisi sponsalium, antequam de novo rite consentiant sponsi, & hi debent consequenter tenere, nunc oriri, impedimentum tantummodo usque ad primum gradum. Aliqui vero contendunt dictum matrimonium jam habere totam vim Matrimonii rati, & hi debent consequenter docere oriri impedimentum usque ad quartum gradum. Quoniam vero nos infra Tr. 4. de consensu §. 4. n. 11. docebimus, utramque sententiam esse probabilem, sed priorem probabiliorem, ideo, idem dicimus in præsentia de impedimento. Lege id breviter apud G. Hurt. d. 2. 1. matr. diff. 2. n. 8.

CAPUT XII.

Impedimentum Undecimum.

AFFINITAS.

§. I. Quid sit, & quatenus extendatur.

Affinitas est propinquitas, seu attinentia quædam, quæ ex copula carni (quam completam vir, & mulier, sive licite per conjugium, sive illicite per culpam habent) provenit inter consanguineos viri, & dictam mulierem, & inter consanguineos mulieris, & dictum virum. Cum enim vir, & mulier per copulam, vel semel habitam, fiant una caro, & unum principium ejusdem filii, merito consanguinei utriusque ad ipsos attrahuntur, modo dicto; quæ attinentia vocatur Affinitas, quia consanguinei alterius (quilibet juxta suum gradum) veluti accedunt ad fines alterius. Ipsi vero vir, & mulier copulam habentes non sunt, nec vocantur affines, secundum Sanchez, l. 7. d. 64. num. 4. G. Hurt. d. 20. diff. 1. n. 1. Perez d. 3. 1. sec. 2. sed sunt una caro, & vocantur stipites Affinitatis, sunt enim radix, seu causa, unde cæteri fiant affines.

2. Quoniam vero Affinitas habet, ut dictum est, suos gradus, perinde, ac consanguinitas, ad eos distinguendos solet à Canonistis hæc dari Regula. *Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, non gradum attinentiæ.* Merito dicitur (mutat genus) nam ex consanguineis fiunt affines & merito dicitur (non gradum) quia eo gradu quo erant consanguinei, fiunt in eodem gradu affines. Sed clarius habet sequentem Regulam explicantem illam Canonistam, Quotogradu consanguinitatis, est quis conjunctus, vel distat ab uno ex illis, qui copulam inter se habent, eodem gradu affinitatis est conjunctus, vel distat ab altero ex ipsis, qui prædictam copulam habent. Si ergo Antonius v. g. est in primo gradu collateralis cum Titio, id est ejus frater, erit affinis in eodem gradu cum Maria, cum qua Titius per copulam se conjunxit, in eodem gradu affinis erit Berta soror Mariæ cum dicto Titio. Pari modo, si Cæsar est pater Titii, atque adeo in primo gradu cum ipso conjunctus in linea recta erit affinis in primo eodem gradu in linea recta cum Maria, & similiter in eodem primo gradu erit pater Mariæ cum Titio, & sic de cæteris, mutando semper nomen consanguinitatis in Affinitatem, & ut dictum est, servando semper eundem gradum.

3. His declaratis, dicendum est, Affinitatem ortam ex copula licita; hoc est inter legitimos conjuges, hodie esse impedimentum dirimens subsequens matrimonium usque ad quartum gradum consanguinitatis inclusive: Affinitatem vero ex copula illicita, id est fornicaria, hodie esse impedimentum dirimens idem matrimonium subsequens, solum usque ad secundum gradum ejusdem consanguinitatis inclusive. Ratio est expressa dispositio Tridentini sess. 24. cap. 4. de reform. matr. confirmantis Decretum (C. Non debet de Consang. & Affinitate) Innocentii III. in Concilio Lateranensi.

4. Dixi (hodie) nam antea multo latius ejusmodi Affinitas extendebatur, tunc enim affinitas patiebatur affinitatem, ut habes latè apud Sanchez, l. 7. d. 67. At vero, nunc certa Regula illa est: *Affinitas non parit affinitatem.* Quare hodie inter consanguineos Mariti, & consanguineos uxoris nulla est affinitas, nam solum est inter consanguineos Mariti, & uxorem, & inter consanguineos uxoris, & Maritum.

5. Ex dictis ergo fit ut duo fratres possint sine dispensatione accipere duas sorores, vel soror, & frater Petri v. g. copulati matrimonio cum fratre, & sorore Antonii v. g. Item fit, ut unus ex fratribus ducere possit viduam, & alter frater possit ducere filiam ejusdem viduæ genitam ex mortuo marito. Item, ut Pater ducere

possit viduam, & ejusdem patris filius ducere ejusdem viduam filiam ex alio matro, atque hæc omnia, quia Affinitas non parit Affinitatem. Ita Sanch. l. 7. *matrim.* d. 67. num. 3.

6. Idem dic, si Caius, v. g. ducat viduam relictam à propriæ uxoris fratre. Clarius. Caius duxerat Bertam, hæc autem Berta habet fratrem nomine Cæsarem, qui duxerat Catharinam. Dico, mortua Berta, & Cæsare, posse Caium ducere Catharinam, quia Caius contraxit quidem affinitatem cum Cæsare, sed ex dictis nullam cum uxore Cæsaris, nempe Catharinam.

QVÆSTIONCVLA ORTA EX PREDICTIS.

7. Diebus hinc superioribus eperit sequens difficultas, cujus expressam solutionem apud neminem ex Scrip- toribus nec ego, nec nostri Colleg. Panormitani Theo- logi invenire potuimus.

8. Si ex vivis excedat Berta vxor Titii, perseverat in Titio affinitas cum omnibus Bertæ consanguineis, quia, ut cum Sancto Thoma ex Textu notat Sanch. l. 7. d. 64. n. 2. ex C. *Fraternitatis* 35. q. 10. affinitas semel orta per- petuo remanet.

9. Sed quid, si post mortem Bertæ nascatur ex sorore v. g. dictæ Bertæ puella aliqua, hæc puella eritne affinis ipsi Titio, ita ut inter ipsam, & Titium nequeat validum matrimonium intercedere?

10. Respondeo: Theologi fere omnes prædicti, & ego minime omnium, diximus esse affinem, & inter ipsos invalidum fore matrimonium. Ratio fuit, quia affinitas non solum extenditur ad consanguineos viventes, vel natos, vivente ipsa uxore, sed etiam ad consanguineos, natos post ipsius vxoris mortem. De novo enim nati verè, & in omni rigore sunt consanguinei dictæ vxoris, quam- vis mortuæ. Et sanè Pater in Cælo, v. g. existens, ut suum filium, suosque nepotes recognoscit filium post hu- mum, & nepotes descendentes. Si ergo postea nati, sunt verè consanguinei vxoris Titii, etiam affines ejusdem Titii.

11. Noluit acquiescere huic rationi vnus ex prædi- ctis nostris Theologis. Vnde quæstionem hanc Romæ decidendam misit ad Patrem Ludovicum Leti Nostræ Societatis virum Doctissimum, & præcipuè in Sacris Canonibus excellentissimū, qui respondit certissimam esse doctrinam à me, prædictisque Theologis allatam. Huic responsioni, nec dom ille vnus acquievit, donec suum argumentum dissolutum viderit: Argumentum autem fuit hujusmodi: Affinitas non resultat, nisi mediante Matrimonio: ergo, non stante Matrimonio, resultare ea nunquam poterit: Sed post mortem prædictæ Bertæ jam non stat matrimonium cum Titio, quia ex San- cto Paulo matrimonium dissolvitur per mortem: ergo nec resultabit affinitas in Titio cum natis post mortem Bertæ.

12. Respondi in hunc modum: Affinitas non resultat, nisi mediante matrimonio, quod aliquo tempore exi- terit, concedo quod nunc actu existat, nego. Vnde nego consequentiam. Cujus distinctionis ratio est, quia, ut diximus, adhuc de novo nati (Matrimonio scilicet am- plius non existente) sunt consanguinei vxoris: ergo non possunt, non esse affines mariti; Sacri enim Canones ad contrahendam Affinitatem nihil aliud requirunt, nisi consanguinitatem cum altero ex conjugibus, nec distin- guunt, stante vel non stante matrimonio.

13. Confirmatur. Affinitas vsque ad secundum gradum contracta ex copula fornicaria semper con- surgit, ut vidimus, quamvis ibi non adsit, nec stet matrimonium; Satis enim est, ut aliquo tempore adfuerit culpa illa illicita: Ergo, & in casu no- stro satis est, quod aliquo tempore adfuerit copula licita.

14. Et hinc ducitur ratio à prior. Nam Affinitas non oritur ex matrimonio immediatè, sed ex mixtione Corporum, etiam semel habita inter virum, & mulierem. Quamvis ergo per mortem dissolvatur matrimonium

non dissolvitur immediatè radix affinitatis, quæ est co- pulam intercessisse inter virum, & mulierem, quæ- ritur.

§. 11. *Quæ jure indultum est hoc Impedimentum affinitatis.*

1. **Q**uamvis naturaliter confurgat affinitas con- sanguineorum alterius conjugis cum altero, quæ Affinitatem appellamus, ea enim confurgit ex ip- satione corporum, quo conjuges sunt vna caro, ita- que eam attentionem esse impedimentum dirimens Ma- trimonium subsequens, omnino indultum est ab Eccl- sia. Ita Sanch. l. 7. d. 66. & 67. & Pontius l. 7. d. 34. adque pro- pter convenientias supra in explicatione impedimenti cōsanguinitate indicatas, hic proportionaliter appli- das. Addita etiam est excommunicatio contra tenentem Matrimonium cum hoc impedimento, ut dicam cap. 3.

2. Hinc rectè colligit Hurtados, d. 10. *matrim.* d. 3. num. 8. duos Infideles, qui dictam affinitatem contraxerunt, posse tempore Infidelitatis valido Matrimonio conjungi cum animabus, quia Infideles non subiacent ex- ceptione legibus. Cætera ad Infideles circa hoc partem vide apud citatum Hurtadum.

§. 111. *Affinitas superveniens Matrimonio.*

1. **D**iximus, Affinitatem dirimere Matrimonium sublequens; Si autem ea supervenerit Matrimo- nio jam contracto, hic dicendum est. De Cognatione spirituali superveniente dixi lib. 2. cap. 4. §. 2. d. 1. num. 17.

2. Breviter. Si vir, vel vxor copulerent cum aliquo vel aliquo ex consanguineis in primo, vel secundo gra- tuum sui conjugis, non dirimeretur Matrimonium, factum, sed impeditur, ne conjux à suo conjugio ab- bitum conjugale petere licite possit. Si Titius v. g. vxor Bertæ cognoscat turpiter Sororem, vel matrem Bertæ, non poterit amplius petere debitum à Bertæ, nisi acce- dat legitima dispensatio ejus, qui dispensare potest de quo dicam infra l. 2. c. 5. Ultra peccatum igitur incedit quod committit Titius, cognoscendo suam affini- cidet ipso facto in prædictam poenam. Hoc igitur im- pedimentum non oritur, si conjux cum suis propinquis sanguineis incedit committit, sed solum, si committit cum consanguineis sui conjugis.

3. Ne autem hic duo confundas, que sunt similia, verba. Nam, si Titius v. g. vir Bertæ cognoscat aliquam Bertæ consanguineam in remotioribus gra- bus, à primo, & secundo, hoc est in tertio, vel quatuor, committit quidem incedit, quia ex prædictis, con- sanguinei ejus vxoris sunt ipsi Titio affines, et ut amittit jus petendi debitum à sua vxore Bertæ, qui- dentinam hanc poenam non valendi petere debuit. Sed hoc & impedimentum dirimens ex copula illicita pro- strinxit ad primum, & secundum duntaxat, ut dixi.

Simili modo, si idem Titius v. g. cognoscat mu- piter aliam extraneam, nulla consanguinitate ad se vel ad vxorem suam pertinentem, cognoscat, v. g. Mariam, contrahet impedimentum, ne ipse Titius post mortem suæ vxoris Bertæ possit Matrimonium contra- here cum consanguineis Mariæ in primo, & secundo gradu, & si cum his forte postea copulam habeat, con- mittet incestum speciatim in Confessione aperitendum. At vero, si copulam, postea habeat cum consanguineis dictæ Mariæ in gradibus remotioribus, hoc est in tertio, & quarto, illicitè quidem, ut ex se patet, facit, sed non contrahet conjunctionem cum dicta Maria, & con- sequenter, neque incurrit impedimentum dirimens Matrimonium, forte contrahendum cum illam dignat declaravit Pius V. ad Dominum 1557. *Declarat.* Carita, ap. Pont. lib. 7. *matrim.* d. 33. num. 6. vidè, nec peccat

peccato incestus, sicuti rectè notavit Sanchez lib. 7. mar. d. 67. num. 7. quare, nec speciatim, ut incestum in Confessione explicandum, quia in copula illicita (ut nimis saepe dictum est) Tridentinum abstinuit ab his remotioribus gradibus contractionem impediendi, &c.

Vides ergo diversitatem, præsertim illam de incestu Titius enim cognoscendo, confanguineas Bertæ vxoris suæ in remotioribus illis gradibus, committit incestum. Idem verò Titius cognoscendo confanguineas dictæ Mariæ sibi extraneas, sed jam vnitæ per copulam illicitam, cognoscendo, inquam, eas, quæ Mariæ sunt conjunctæ in primo, & secundo gradu, committit quidem incestum, sed cognoscendo eas, quæ eidem Mariæ sunt conjunctæ in tertio, & quarto incestum non committit.

4. Dixi autem n. 2. (petere licitè non potest) potest enim, imò, & debet, reddere ne ex peccato vnus conjugis petatur dampnum alteri. Nam propterea, sic, & alter consenserit ad prædictum incestum, etiam, & ipse petere non poterit, ut explicatius alibi docui, l. 7. in Decal. c. 4. §. 2. in præf. 12.

5. Tria tunc exciderunt, quæ te ignorare non conuenit, primum, Secundum Sanchez l. 7. d. 3. n. 1. & Pontium l. 10. c. 7. n. 6. alibi, excusari ab hac pœna non valendi petere debitum, à suo conjugè, mulierem, quæ præcisè vi oppressa fuit à confanguineo sui viri, quia tunc cum culpam non committat mulier, non meretur pœnam, esto naturaliter oriatur affinitas. Secundum, eandem excusationem concedi probabiliter à nonnullis, ut Pont. l. 2. Bonac. de mar. q. 4. p. 2. n. 5. Avers. q. 17. mar. sect. 3. Ver. Quid si fem. contra Sanch. & Pontium, si ex metu gravi, siue mulier, siue vir cogatur similem incestum committere. Nam quamvis tunc peccent, Ecclesia tamen non videtur tunc illum, vel illam castigare tanta pœna velle. Tertium, probabiliter etiam à nonnullis concedi eandem excusationem, si ad hoc ignorantia, siue facti, siue juris, siue pœnæ, dummodo non sit affectus, ut liberi dicti conjuges peccent, id quod clare docet Sanchez l. 1. d. 3. n. 43. De his tribus, lege Dianam p. 11. tract. 5. ref. 3.

§. IV. Qualis copula Affinitatem pariat.

1. Quoniam copula radix est prædictæ Affinitatis, ideo maxime hic explicari solet, qualis esse debeat copula, ut illa certo Affinitas oriatur. Dico, hac in re vnum esse certum, incerta duo: Certum est, nequaquam sufficere actus quantumcunque turpes esse, sed requiri copulam consummatam intra vas femineum, ubi effundatur semen.

2. Hinc non confurgit hoc impedimentum ex copula sodomitica, nec ex copula cum mortua, nec ex effusione seminis omnino extra vas, nec ex congressu spadonum, qui verum semen non emittunt, nec, ut declaravit Pius V. ex Matrimonio rato non consummato, ex illo tamen oriri impedimentum publicæ honestatis, ne obliuiscaris.

3. Contra, ut vult Sanchez l. 7. d. 64. n. 17. confurgit ex copula habita cum dormiente, cum ebria, cum infana, cum invita, cum coacta, cum ignorante, siue jus, siue factum; tunc enim vera fit feminum commixtio, & fit vnum principium generationis.

4. Atque hic nota diligenter differentiam, nam nunc docemus, oriri Affinitates à copula, etiam vi, vel metu habita: at paulo ante in præced. num. 6. docuimus ex copula vi, metu, &c. habita, non oriri pœnam non valendi petere debitum: quæ duo, quia sunt valde diversa, ideo valde notanda. Prius enim est ante contractum matrimonium, posterius vero est post illud jam legitime celebratum.

5. Jam vero, incertum est, Primò. An oriatur affinitas si semen emittuntur extra vas, sed illud sibi matrix attrahat, vel, si aliqua tandem arte, etiam ope Dæmonis, intra vas mulieris intromittatur. Negat Pontius, lib. 7.

cap. 33. num. 2. affirmavit cum communi Sanchez l. 7. d. 64. num. 15. Pont. q. 3. p. 12. n. 14. Avers. q. 17. sect. 1. Ver. Dubitari etiam, Perez d. 3. sect. 1. n. 4. G. Hurt. d. 20. de mar. diff. 1. num. 3. & merito, jam enim licet adest verissima seminum commixtio.

6. Incertum est secundo. An prædicta Affinitas oriatur si intromisso semine viri, mulier suum semen femineum non emittat, quo aliquando in femina frigidiore fertur, posse contingere?

Respondeo, Quamvis debeat semper præsumi, femina etiam, & ipsam feminalem, vnde, nisi evidentiissime contrarium constet, in praxi, tum in foro fori, tum in foro conscientie est pronunciandum. Affinitatem esse contractam, tamen pro eo raro casu, qui posset contingere, duæ sunt sententiæ.

7. Non oriri tunc affinitatem, docet Perez l. c. num. 5. G. Hurt. l. c. num. 4. Avers. l. c. V. Dubitatur tamen, alique, & novissime Verricelli, r. 4. q. 27. sect. 10. Ratio principalior est, quia ex Medicorum sententia ad generationem requiritur necessarium semē femineum. Quando igitur hoc absit, cum vir, & mulier non possint fieri vnum principium generationis, quod est radix Affinitatis, ipsa Affinitas oriri non potest.

8. Oriri tunc Affinitatem, docet Sanchez l. c. num. 20. Pontius l. 7. cap. 33. num. 2. alique, qui, hi probabilius putant, non esse necessarium ad generationem femineum semen, esto adiuvet. Quare sine hoc poterunt vir, & mulier fieri vnum principium generationis.

9. Vtraque sententia est probabilis, ut fateatur idem Sanchez l. c. n. 19. & in simili iterum dicitur à nobis aliquanto inferius, tract. 5. c. 7. n. 5.

CAPVT XIII.

Impedimentum Duodecimum.

IMPOTENTIA.

§. I. Quid, & quidplex sit?

1. Impotentia coeundi, seu inhabilitas ad consummandam copulam (quam Sacri Canones *Toto titulo de frig. & maleficiis*, frigiditatem appellant) est impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum, idque jure naturæ est, ut non possis tradere tuum corpus ad actum illum impossibilem. Quare, siue tu scias, siue tu nescias impotentiam, si tamen verè impotens sis, impedimento eris affectus, & consequenter ineptus ad Matrimonium.

2. Dixi autem primò, (*impotentia coeundi*) nam impotentia generandi (quam *sterilitatem* appellamus) impedimentum non est dirimens; Ita Sanchez l. 7. d. 97. num. 26. tunc enim, si haberi nequit primarius finis Matrimonii, nempe prolis generatio, habetur tamen secundarius, qui est remedium concupiscentiæ. Porissimum, quæ jam adest immediatè potestas perficiendi copulam, esto absit, quasi per accidens effectus copulæ, id est proles. Nam propterea potest Maritus commisceri cum vxore vicina partui quamvis sine effectu novæ prolis, &c.

3. Dixi item (*dirimens matrimonium contrahendum*) nam impotentia superveniens Matrimonio jam contracto, siue consummato, siue rato, illud non dirimit. An vero tunc liceat usus Matrimonii, dicemus §. 5.

4. Impotentia autem hæc tunc certo adest, quando aliquid, ut volunt Sanchez l. 7. d. 92. per totum, & d. 107. Pont. l. 7. c. 60. n. 3. & G. Hurt. d. 22. diff. 1. 3. & 7. ex his tribus certò deest, vel scilicet deest Potentia ad penetrationem vas, vel Potentia ad emittendum verum semen, vel Potentia ad illud emittendum intra vas, neque enim sufficit, si emittatur extra vas, quamvis in ejus ore. Lege G. Hurt. l. c.

5. Hæc

5. Hæc autem certitudo potest esse, vel certa, & evidens physice, (ut, si vir æputata habeat virilia, aut omnino arida) vel certa, seu valde verosimiliter evidens, quo pacto dicetur certa moraliter) ut si membrum virile sit aliquantum aridum, vel fœmina sit ita arcta, ut valde probabiliter non possit incisione, vel alio remedio adjuvari. Quando autem adsunt indicia probabiliter indicantia impotentiam, ita ut oppositum probabilitatem nullam habeat, dicitur certo moraliter adesse impotentia. Nos hanc probabilitatem vocabimus deinceps veram probabilitatem, vel, ut dixi, certitudinem moralem.

6. Quando hæc certitudo, sive physica, sive moralis non adest, tunc profecto impotentia erit dubia, idque tunc est, quando indicia ad prædictam certitudinem physicam, vel moralem non attingunt. Quare, quando potentia est probabilis, ita ut etiam oppositum, id est impotentia sit probabilis, inter dubias connumeratur in hac materia, quia cum tunc deficiat à certitudine physica, vel morali, incerta censenda est in tanto negotio pertinente ad Matrimonium. Quoniam ergo ejusmodi impotentia; vel est perpetua, vel temporalis, vel dubia, loquamur de singulis separatim.

§. I. Impotentia absolute perpetua.

1. Impotentia absoluta, & perpetua (quæ tunc adest quando ea, certo physice, vel moraliter, ut modo explicui, nec arte, nec medicamento, absque gravi periculo, removeri potest) est certo impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum, vel cum ipsa contractum. Constat ex claris lurbus. C. *Fraternitatis de frigid. & malefic.*

Si mulier adeo sit arcta, ut nulla incisione vel remedio adjuvari possit, est certo perpetuo impotens: at si incisione non valde difficili adjuvari posset, tunc non esse, nisi impotentiam temporalem docet Sanchez l. 7. d. 9. 3. cum communi, quia putat, obligari fœminam, cum non valde difficilem incisionem pati. At esse perpetuam, & Matrimonium dissolvendum, tenet mordicus Pontius l. 7. c. 62. latè. Lege etiam Dian. p. 1. tract. 5. resol. 1. 1. latissimè, quia, contra, putat, non obligari fœminam ad incisionem illam. Si cum legas, merito illi non repugnabis.

2. Quid si solum per miraculum tolli possit impotentia?

Respondeo, adhuc esse impotentiam perpetuam, atque adeo afferentem impedimentum dirimens. Ratio est, quia consideranda impotentia est juxta cursum naturalem, non juxta miraculosum. Puto tamen, impotentiam ex maleficio, si per orationes, suffragia, & exorcismos, multo magis, si per medicamenta naturalia removeri posse prudenter judicari, non esse perpetuam, sed temporalem, quia tunc essent remedia spiritualia quidem, sed quasi ordinaria; & non miraculosa.

3. Quid, si ejusmodi Maleficiati impotentia, ope magica tolli possit?

Respondeo, si cum peccato, reputabitur perpetua, quia, quod cum peccato fieri debet, impossibile reputandum est: Si sine illo, sanè reputabitur possibile, atque adeo perpetua impotentia non erit: intellige, quando hæc possibilitas facilis, seu certè, non valde difficulter habere executionem possit.

4. Triplici autem modo à Mago obtineri ejusmodi impotentia remotio solet. Primo, per novum maleficium, & tunc impotentia est perpetua, quia ejus remotio non posset haberi, nisi cum peccato. Secundo, per nullum maleficium, sed, vel tollendo signum malefici sine maleficio novo; vel adhibendo medicamenta naturalia, & tunc impotentia est temporalis, si haberi id non valde difficulter posset, quia sic sine peccato, ut alibi diximus L. h. 2. in Decal. cap. 6. §. 7. impotentia tolleretur. Tertio, si quamvis obtineri remotio impedimenti pos-

set à Mago sine novo Maleficio, tamen prædicta remotio non ablaturum, nisi cum Maleficio, quia non nire solet, quando signum Malefici haberi non potest ex eo, quod v. g. fuit projectum in Mare, vel confusum in actione transeunte, v. g. in comestione, vel in ratione verborum, & hoc pacto impedimentum est perpetuum, quia licet alias posset sine peccato tolli, tamen de facto nunc sine illo non tollitur.

An mulier jam conjugata obligetur pati incisionem nec periculosa, nec gravis doloris, etiam si debet procedat ex parte viri, Alij negant, Alij affirmant, quæ probabiliter, ut latè cum aliis minutis prælo-

5. Porro, quando certo physice, vel moraliter constat de impotentia, cum qua contractum fuit Matrimonium, nollum illud omnino censendum esse. Sanchez l. 7. d. 107. num. 2. & deinceps. Pontius, cap. num. 1. G. Hurt. d. 2. 2. diff. 1. 1. Perez d. 37. tit. 15. Quid tunc non licebit conjugibus se ut conjuges generare, sunt separandi. Quod, si iudex præceptum illud forte ponat etiam sub excommunicatione, ut se mutuo tractent, non valebit præceptum, nec excommunicatio, quia inniteretur præsumptioni Potentia, adeoque prædicti Matrimonii: at præsumptio cedit veritati. Pro foro autem externo semper requiritur sententia iudicis declarantis Matrimonium invaliditatem, quæ tunc iudex (hæc audibile de frig. & malef.) debet dicere, si certa modo dicto appareat impotentia (num. 1. 1. b. dicam infra) nullo requisito iuramento conjugum nec testimonio septimæ manus: quæ omnia dicta explicamus non multo post.

MATRIMONIUM EVNUCHI, SEV SP. ADULT.

6. Hinc, si quis ambobus Testibus caret, vel utriusque attritus habeat, invalide Matrimonium contrahitur, cum verum semen emittere non possit, impedimentum bonat perpetuo. Quod cum definitum sit à S. S. V. apud Gut. l. 1. quasi. Canon. cap. 6. in 2. edit. Sanchez, cap. num. 17. Pont. l. 7. cap. 67. & 68. aliud addere opus non est. Illum, qui cum sana, atque integra virilia habet, non pollet testiculo, esse potentem ad semen verum emittendum, & consequenter esse aptum ad Matrimonium cum Medicis Perez, d. 37. tit. 3. n. 4.

MATRIMONIUM DECEPIT.

7. Quamvis Ecclesia, teste Sanchez l. 7. d. 91. non reiciat senes à Matrimonio inuolens, qui præmit, vel ex ipsa natura, vel medicamentis vel a quocumque ciborum posse fieri sufficientes ad actum conjugum, tamen, si supponamus, hanc sufficientiam adesse nullum posset, quid dicendum? Loquamur prius de Senectute de Vetula.

8. SENEX, si ita viribus exhaustus supponatur, nunquā possit actum conjugalem consummare, nec contrahet, quia tunc ejusmodi impotentia esset in se perpetua. Ita Sanchez l. 7. d. 92. n. 74. Avez. p. 1. 1. V. Septimo possum. Bonac. q. 3. p. 1. 3. n. 8. alique contra Henríquez, apud Bonac. l. c. alioque putantes, non contrahere, quia semper retinet potentiam suam in se fecam seminandi. Si verò sit ejusmodi, ut possit ad prædictis cibis, ac medicamentis illum actum consummare, quamvis generare non possit, quia illud in se sterile sit, contrahet valide, quia impotentia non est temporalis. Nam propter similem rationem moriturus, licet ob diutissimam febrem tunc non sit aptus ad copulam; tamen aptus est ad Matrimonium, quia illa debilitas, est (puta cum convalescet) amovibilis.

9. Pontius apud Hurt. max citandum tenet Matrimonium non solum iniiri posse valide ob finem generandi, ut communiter fit, sed etiam, si fiat solum ad sobolem, ut communiter fit, sed etiam, si fiat solum ad mutuam societatem cum vxore, unde impotentem perpetuum, atque prædictum senem essetum posse, valide Matrimonium iniire cum prædicto sine. Sed, quia nos non

Hartado, d. 12. *mar. diff.* 4. qui id efficere probat, hanc sententiam reuocamus. Ita Sixtus V. modo allatus, & apud Hart. loc. c. 12. ideo absolute dicimus, ejusmodi impotentem non esse aptum ad matrimonium. Certè, si scias, etiam Eunuchus possit valide ad prædictum finem matrimonium contrahere, & tamen Sixtus V. Cum Sanch. lib. 7. *mar. d. 97. n. 13.* definit non posse. Immo, dum ibidem dixit impotentiam esse impedimentum dirimens, nec distinxit ad hunc, vel illum usum nostrum videtur casum definituisse. Si ejusmodi mulier, & vir impediendi consensu nolint se copulare matrimonio, sed quoddam Societatis vinculum inire, videtur concedere. Aversa l. c. Henric. l. c. Sanch. l. c. qui quid dicat contra Sanch. Hart. d. 22. *diff. 5. n. 18.* sed amoto periculo continentie.

10. VETULA quomocunque decrepita, & certè inepta ad sum semen effundendum, si est capax feminis viri, valde contrahet in sententia eorum, qui putant, semen mulieris non esse necessarium ad generationem proli; at invalidè in eorum sententia, qui contra, putant esse simpliciter necessarium. Quoniam vero utraque opinio, ut supr. dixi cap. 12. §. 4. n. 1. probabilis est, certè, & probabilis validitas, & probabilis item invaliditas matrimonii. An ejusmodi senes decrepiti, si inveniuntur matrimonio copulati, possint conari licitè ad copulam, vel alios tactus inter se exercere, dixi satis distinctè lib. 7. in *Decal. c. 3. §. 5. n. 37. & 39.* De vxore reclamante, quod duxerit virum senem, atque adeo impotentem, disputat Tancr. in *quæst. mor. p. 2. r. 5. quæst. 24.* qua soliditate rationum, expendi Lector.

MATRIMONIUM MULIERIS PARIENTIS cum sua vite, vel proli periculo.

11. Si mulier potens quidem sit ad actum conjugalem, sed cum sua vite periculo, vel cum proli morte, vel cum abortu semper pariat, valide matrimonium inire poterit; Ita Sanch. d. 62. *num. 28. & 29.* Boff. de *officiis marit. c. 1. num. 175.* quia jam potens est, ad quod essentialiter requiritur ad matrimonium, nempe ad copulam.

12. Sed licetne si id advertens, & sciens faciat? Quod certè contingere posset in Vidua, quæ hæc mala jam experta in præcedente matrimonio sit?

Respondeo. Si id faciat, nesciente novo marito, certè, peccabit, quia illi magnum damnum infert, dum in re, tam gravi, eum decipit. Ipso autem sciente, nequaquam peccabit ex hoc capite, quia scienti, & consentienti non fit injuria, at mortaliter peccabit (ait Boffius l. c.) ex alio capite, hoc est propter damnum, quod facit sibi, proli, dum illius mortis (& aliquando etiam sine proli) & sui periculi, causa est. Neque excusari potest (ait idem Author) à fine remedium adhibendi tentationibus concupiscentiæ; Eas enim aliis remediis orationum, & mortificationum cum Dei gratia superare poterit. Verum hanc non peccaturam, si nubat marito scienti, docent nonnulli, quia, ut mox dicit Sanchez in simili, non facit injuriam, nec proli, nec sibi: Non proli, quia melius est, aliquo tandem tempore esse, quamvis sine Baptismo (tunc enim non habet peccatum à se commissum, sed originale commissum ab alio) quam nunquam esse. Non sibi, quia durum esset, negare mulieri, & aliquando quidem valde calida, remedium matrimonii à Christo Domino ad eum finem inter cæteros institutum, & eam compellere ad remedia illa mortificationum valde dura, & extraordinaria; nam, neque infirmum, ut vitam seruet, obligamus ad remedia admodum difficilia adhibenda, vel conquirenda. Profecto hanc sententiam probabilem esse, negare non possum.

13. Atque hæc de Matrimonio contrahendo. Quid, si hæc pericula superveniant Matrimonio, jam à Muliere contracto? poteritne ipsa reddere, & petere debitum conjugale?

Respondeo. Probabilius cum Sanch. d. 102. *n. 9. & 11.*

Boff. loc. c. num. 173. & 177. aliusque, puto, posse, quia tunc separare virum à thoro, vel colubitationes vxoris nimis esset utique durum, quod certè debent facere, ne manent sub continuo periculo peccandi.

14. Dices: Non separentur, sed se gerant, ut frater & soror?

Respondeo. At nimis esset durum simul esse in eadem habitatione cum tanto peccandi periculo.

15. Illud tamen mulieri concedo, ut quamvis, (sicut dictum est) possit, non obligetur cum tanto damno debitum reddere.

MATRIMONIUM IMPUBERIS.

16. Impotentia ad generationem, qua laborat ætas puerilis, cum ex se non sit perpetua, Impedimentum dirimens ex jure nature non est; Ita Pont. l. 7. *mar. cap. 6. §. n. 4. fine.* unde inter infideles, si cætera non decident, valeret ejusmodi matrimonium, puta, ut exirendum suo tempore) Ecclesia tamen illam esse impedimentum dirimens definit *Toto in. de Disp. Impub.* cum illa exceptione: *Nisi malitia suppleat ætatem.* Est igitur hic explicanda, tum definitio, tum exceptio.

17. Quoad definitionem. Ecclesia statuit, ut nec puer (qui ille in hac materia est, qui annum decimum quartum nondum complevit) nec puella (quæ est illa, quæ nondum complevit annum duodecimum, quo tempore dicuntur Impuberes) statuit (inquam) ut non possint valde Matrimonium de presenti contrahere cum quocunque, quamvis puberi. Addunt Sacri Canones, illud Matrimonium, si fortè contrahatur, valere, ut sponsalia, de qua re infra l. 3. de *spons. c. 3. §. 1.*

18. At peccabitne impubes sic matrimonium attentando?

Respondeo. Peccaturam mortaliter tenent non pauci, ap. Sanchez. mox citandum, Leand. d. 1. *mar. quæst. 36.* multos citans, Pont. l. 7. *mar. cap. 6. §. num. 3.* sibi fortasse contrarius, quia sit, inquit, injuria Sacramento, redditus, enim irritum ætatis defectu. Verum alii putant, ut Sanch. l. 1. d. 17. *num. 5. & 6.* Pont. fortasse sibi contrarius l. 52. *cap. 5. num. 4.* Qui dicatur Puberti proximus vide apud Dianam p. 11. *r. 7. Ref. 39.* mortaliter non peccaturam, quia ejusmodi Matrimonium sic contrahi, permittunt Canones, illud interpretantur, tanquam Matrimonium de futuro, id est tanquam sponsalia. Hæc posterior sententia ut benignior est, ita sit item probabilior.

19. Quoad exceptionem (*Nisi malitia suppleat ætatem*) præmitte, nomine Malitiæ, hic duo intelligi. Primò: Matritatem Iudicii, ut possit cum rationis usu contractus matrimonii celebrari, secus enim illud esset irritum ex defectu consensus. Secundò, Potentiam coeundi, id est emittendi verum semen intra vas femineum, quam certè, vel ex facto, quia fortè copulam cum aliqua habuit impubes, vel ex habitu, & dispositione corporis, addita propinquitate ad ipsos annos pubertatis, colligere poteris, ut latè, & minutè colligit Sanchez, loco mox citando. His duobus positis, declarat, seu statuit Pontifex, esse validum matrimonium initum ab Impubere.

20. Verum licitumne etiam erit?

Respondeo, certum est, Matrimonium ab ejusmodi Impubere debere fieri cum licentia Episcopi, & item ex gravissima, & vrgentissima causa, ut loquitur Sanch. l. 7. d. 194. *n. 12.* quia à Sacro Textu c. 2. de *Disp. Impub.* requiritur pro causa bonum pacis: & tunc jam validum erit, & licitum. Notat tamen Pyrrhus Conrad. in *praxi disp. 4. cap. 3. n. 3.* quia vix solet intervenire gravissima hæc causa, ideo omnes Episcopos hanc dispensationem remittere ad Pontificem, quamvis, solum per duos menses, puer distet à pubertate.

21. Quod, si forte deinde comperiatur, erratum fuisse, & ejusmodi impuberem, non esse habilem copulæ exercendæ, adhuc esset validum Matrimonium, quia tunc judicare vult Ecclesia, inhabilitatem illam esse temporalem, quare vult, ut expectetur usque ad completissimam

completissimam pubertatem, quæ in viris est anno decimo octavo, & in fœminis anno decimo quarto. Quod, si neque in his annis habilis esset, tunc enim vero emergit rationabilis dubitatio, an inhabilitas sit perpetua, an temporalis, an erit opus triennali experientia, de qua mox.

22. Sed adhuc dubitabis. Si certa appareat malitia ætatem supplens, impubes autem sine licentia Episcopi, & sine gravi causa Matrimonium contrahat peccabitne mortaliter? quamvis validè contrahat, ex dictis num. 19.

Respondeo, quicquid colligi possit ex Pontio, lib. 12. matr. c. 5. n. 4. certè Sanch. lib. 7. matr. d. 104. n. 1. referens Navar. Sylvestrum, aliosque, & non reiciens indicat, peccaturum mortaliter, quia id (quod certè in se grave est) prohibitum est graviter in Iure.

23. Siste hîc Lector: paulò ante n. 18. diximus, non peccare mortaliter impuberem, cui malitia non supplet ætatem, Matrimonium contrahendo: nunc verò docemus, impuberem, qui malitia supplet ætatem, peccare mortaliter, si sine gravi causa, consensuque Episcopi Matrimonium contrahat. Hæc certe non videntur sibi cohærere.

24. Respondeo, cohærere satis, nam quando non adest malitia supplens ætatem, nullum fit Matrimonium, sed ex dispositione Sacrorum Canonum sic concedentium, sunt sponsalia, ut supra vidimus. Quare nihil fit contra voluntatem Ecclesiæ. At quando malitia supplet ætatem, fit verum Matrimonium, quod Ecclesiæ fieri pro eo impubertatis tempore prohibuit, nisi accedente gravi causa legitimè approbata. Sic post accuratam considerationem concilianda hæc duo dicta, videntur mihi.

MATRIMONIUM HERMAPHRODITI.

25. Circa Hermaphroditos, idest habentes sexum virilem simul, & fœmineum sex distinguo casus in hunc modum: videnda tamen sunt non pauca à me supra lib. 7. de Ord. cap. 5. §. 1. dicta, cum de Ordine.

26. Primus casus. Quidam duos habet sexus, sed secundum unum est impotens, potens secundum alium: quid Iuris?

Respondeo, hunc cum Sanchez lib. 7. d. 106. non posse Matrimonium cōtrahere, nisi secundum sexum, quo esse potest. Id probatione non indiget.

27. Secundus. Quidam habet duos sexus in vitroque potens, quid item Iuris?

Respondeo, Si æqualiter est in vitroque potens dicam mox n. 29. Si vero prævalet sexus fœmineus, reputanda est mulier, unde nec poterit validè Ordines suscipere, nec profiteri in Religione virorum, nec uxorem docere, sed Maritum. Non tamen concederem fieri Monialem, idque propter illam aliqualem potentiam sexus Masculini. Si verò prævalet sexus Masculinus; Mas reputabitur, & ut talis Matrimonium inire potest, nam propterea nec profiteri posset in Religione Monialium, nec nubere viro, poterit tamen validè Ordines suscipere, sed illicitè, quia ut alibi diximus, Hermaphroditus est omnino ab altari repellendus. Eidem denique non concederem, fieri Religiosum, ut nec concessi præcedenti fieri Monialem.

28. Tertius. Quidam nullum sexum habet, quid Iuris?

Respondeo, Certè supponis rem admodum innaturalem: sed esto. Is inhabilis ad Matrimonium erit ex omni parte.

29. Quartus. Quidam, post probationes Medicorum, & Marronarum peritarum, secundum utrumque sexum æqualiter potens, quid Iuris?

Respondeo, Hic Matrimonium contrahere poterit secundum illum sexum, quam elegerit: quo electo, peccabit mortaliter, si fortè alio vii velit. Immo Parochus huius Matrimonio assistere non debet, ut volunt Sanchez, & Pont. lib. 7. cap. 65. num. 8. nisi is dictam electio-

nem coram Iudice Ecclesiastico faciat, tamque fœmenro. Vnde fit, ut si mortuo conjuge, videtur remanere nuda, licet validè contraheret secundum illum sexum electum, immo ex Sanchez, alisque peccaret mortaliter etiam si iuramento non emisisset, quod tamen rursus negat Hurt. d. 22. matr. diff. 10. n. 34.

30. Hinc duos Hermaphroditos æqualiter, & æqualiter prævalentes in vitroque sexu, non potest vsum promiscuum virtutisque sexus hoc est mulieris & viri modo fœminini, nec licet, nec validè contrahere inter se Matrimonium docet Perez, d. 37. matr. diff. 2. quia illa essent, quasi duo matrimonia, & illa videntur abhorre ab ipsa natura rationali, & naturali quid esset in Ecclesiæ Dei, ne dicam in bene ordinata Republica.

31. Si alter sexum unum eligat, alter alterum, & unum solum vsum contrahat, non video, unde invalidum oriri possit.

Propter majorem rationem, majoremque incommodum is æqualiter potens in vitroque sexu, nec Religione virorum, nec mulierum ingredi valet, nec Ordines suscipere, idque nec licet, nec validè ut late præstat Sanchez l. c. & lib. 7. conf. cap. 1. §. 1.

32. Quintus casus. Quidam conjugata inter se vir, prorumpente natura in sexum masculinum, quid Iuris?

Respondeo, si remanet in illa etiam sexus fœmineus, validum fuit Matrimonium, ipsique tenetur habere etiam nunc eligere, seu in hoc sexu perseverare. Si vero non remaneat, tunc Matrimonium fuit, & tunc tenetur invalidum, quia sexus ille fœmineus, sub quo contrahit non erat perpetuus, atque adò ineptus ad contrahendum illud. Non erat autem perpetuus, quia hæc natura la sexus virilis, saltem in dispositione corporis, quæ tempore jam erupit. Ex qua doctrina sequitur huiusmodi per bonam fidem potuisse uti matrimonio, ut cæterum verè conjux non erat.

33. Ob similem rationem rectè docet De Lugo, Resp. mor. lib. 1. c. 32. Dianap. 5. r. 142. r. 149. & de hoc fuit late Porcella in dub. Regul. v. professus fuit. Moniales quæ erumpat in matrem, nulliter profellum fuisse, adeo à Monasterio educandam, neque cogendam professorem emittere in Monasterio virorum, quia nec ipsæ profitemur habuit intentionem proficendi, nisi contra Moniales, nec aliter illam acceptavit Praebatus, nisi per hanc nam, quicquid aliqui dixerint apud eundem Delugum, cum casus hic occurrisset, cogere prædictam monialem, ad proficendum in Religiosorum Monasterio.

34. Sextus. Quidam conjugatus incipit esse foena, subrahente natura instrumentum genitalis, quid Iuris?

Respondeo, Tantam mutationem evenire non potest Delugo l. c. ex Medicorum relatione. Si tamen accurrat, docet, Matrimonium quidem fuisse, sed si mutato sexu, dissolvi vinculum dicti Matrimonii, quod Matrimonium (inquit) consistit nequit inter duos foenas, sicut nec inter duos mares: unde addit, se non quod Thom. Sanch. in suo opere de Matrimonio meminerit huius capitis, unde vinculum Matrimonii quamvis consummatum, dissoluitur, etiam ante mortem alterius ex conjugibus, possit.

35. Verum mihi valdè difficile est, concedere, Matrimonii vinculum ante alterutrum obitum dissolvi, cum omnes Scripturæ, Patres, & Theologi clarescant, Matrimonium consummatum, non nisi morte dissolvi. Melius igitur, & expeditius in praesentia id dicere, quod modo in simili fere casu dictum est, nem. 32. Matrimonium fuisse ab ipso initio invalidum, quia hoc Matrimonium fuisse ab ipso initio invalidum, quia sexus, sub quo contrahit fuit Matrimonium, non continenter habilitas personalis ad Matrimonium, non continenter perpetua, latente in corporali dispositione sexus, qui deinde tandem apparuit. Delugo autem immo miratur silentium Thomæ Sanchez, nam etiam in illis

caso dissolveretur, vinculum Matrimonii, non debuit dictus Sanchez ejus mentionem facere, quem ipsemet De Lugo, ex Medicorum relatione, ait, evenire non posse.

36. Propter eandem rationem, si quis Professus in Religione contraheretur modo dicto in feminam, nulliter professus fuisset, nec esset cogendus, ut profiteretur apud Moniales, ut in simili dictum est modo n. 33.

37. Quod si quis iam initiatus Sacerdos simili ratione deficeret in feminam, fuissetne verus Sacerdos? Id enim hac occasione innuere, curiosum est.

Respondet De Lugo loc. cit. ipsum fuisse verum Sacerdotem, & Sacerdotis characterem per hujusmodi mutationem non amittere, invalidè tamen in posterum consecratorum, vel absoluturum à peccatis; sicuti, inquit, Anima Sacerdotis extra corpus characterem servat, quia est indelebilis, cum tamen non possit valide consecrari, quia exercitium Ordinis conceditur composito, id est homini, non verò solum animæ. Sed in his nostrum non est pluribus immorari, vel nostras considerationes immiscere.

§. III. Impotentia respectiva.

Posse dari Impotentiam, hoc est posse personam aliquam esse ineptam ad actum conjugalem cum hac peculiari persona, licet cum aliis sit apta, scimus, & habemus in Luce, C. ult. m. 33. *quasi*. Nec obstat in eodem loco dicti, C. *Requisiti* 33. q. 1. & C. *Laudabilem*, De *frigid.* & *malefici*, fieri non posse, ut aliquis sit impotens cum una, & potens cum alia, non obstat, inquam, quia in hoc posteriore loco Textus loquitur de impotentia ex frigida, quæ certè, si est, respectu omnium est.

1. Triplici autem modo hæc respectiva Impotentia accidere contingit. Primò, ex improportione instrumentorum generationis, ut si femina, respectu instrumenti viri hujus sit arcta, vel vir propter pinguedinem prope accedere ad vas mulieris non valeat. Secundò, ex Maleficio, tendente contra hanc personam particularem. Tertio, ex quadam antipathia naturali circa hanc. Quæ tria capita latè explicant Aversa, q. 13. *sect. 3. Ver. Sexto Denum*, & Pontius l. 7. c. 62.

3. Dico iam, hanc impotentiam cum hac, si sit perpetua, esse impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum cum hac, vel si cum illa contractum fuit, esse separatim coniuges, modo, quo dictum est §. 2. n. 5.

4. Dictum hoc certum est, quia Canones absolute & sine distinctione impotentiam perpetuam constituent impedimentum dirimens. Adde rationem. Ideo enim absoluta impotentia dirimit Matrimonium subséquens, quia persona, quæ ejusmodi impotentia laborat, non est apta ad actum generandi; sed idem est in respectiva pro hoc Matrimonio, ergo pro hoc impedimentum erit dirimens.

5. Si omnibus à prudentibus viris, & Matronis experitis, temporalis sit ejusmodi impotentia, eam non esse impedimentum dirimens, constat ex dictis. Quod, si dubium adsit, nam hæc sit perpetua, an temporalis, mox universalius dicam §. seg.

§. IV. Quomodo Iudicium ferendum sit, quando dubia appareat impotentia in Matrimonio, jam contracto.

1. Spissimè incertum est, an prædicta impotentia perpetua verè adsit inter coniuges legitimo Matrimonio unitos: Qua ratione igitur hæc incertitudo, sive pro foro conscientie, sive pro foro externo, evincenda est?

2. Pro foro conscientie. Quando dubium est, an Impotentia sit perpetua, an sit temporalis poterunt coniuges pro tempore, id est, solum per triennium, commisceantur, utrumque experiantur, an ipso temporis, & ætatis, & circumstantiarum opportunitate cesset impotentia, atque adeo evincatur. Nam in prædicto dubio habent coniuges ius inquirendi de potentia, vel impotentia, quæ aliter

Pars III.

inquiri non potest, nisi copulam attentando: quod, si semen aliquando dispergatur, cum id sit per accidens, non erit culpa, ut mox iterum dicam n. 8. Solum triennium dixi, nam tantum temporis prudenter præfixit, (C. *Laudabilem*, C. *fin. de frigid.* Ecclesia requirit, & sufficere ad indagandam hanc veritatem. Post triennium igitur, si persistat impotentia, sunt separandi coniuges modo nuper dicto, supra hoc eodem cap. §. 2. num. 5. Quando non sit dubium, sed ipse verè probabilis consummandi copulam, dicam num. 8. cum Sanch.

3. Pro foro externo (cujus tiam non pauca faciunt, ut videbis etiam pro interno) alia ratione procedendum est, quando coniuges conveniunt, fatendo impotentiam, alia verò, quando dissentiant.

Quando conveniunt.

4. In hoc casu, quamvis conveniant coniuges, affirmando impotentiam, si tamen ejus moralis saltem certitudo, per Medicos, & Matronam peritam, modo supra dicto non appareat, conjugibus fidem ne habeat statim Iudex, nec Matrimonium invalidum statim pronunciet, nam ex communiore, ac probabiliori sententia, tria præstanda antea sunt, vide C. *Laudabilem*, De *frigid.* Sanch. Pont. aliosque cum Avers. q. 13. *sect. 5. §. Statuendum tamen*. Primò per tres annos continuos debent ejusmodi coniuges frequenter, (& quidem morali frequentia, & humana) experiri, an verè sint impotentes: id, quod faciunt, attentando copulam materialem. Secundò, iidem post dictos tres annos jurare debent, se coire, non potuisse, licet conati sint. Tertio, debet accedere Testimonium septimæ manus, ut jura loquuntur, id est debent septem propinqui ex parte viri, & septem ex parte femine, vel in horum defectu totidem vicini vel saltem quot haberi possunt, debent, inquam, jurare se credere coniuges verum dicere, dum ij jurant se per illam triennium copulam perficere non potuisse. Hæc dispositio merito à Sacris Canonibus statuta est, ne inter ipsos coniuges intercedat aliqua fraus, vel collusio, & ne, si facilis fides habeatur aliqua deceptio subiaceat. His ergo tribus conditionibus positus de invaliditate Matrimonii, sententiam Iudex proferat.

5. Duo nota. Primo, si ante finem Triennii appareat certo physice, vel moraliter impotentia perpetua, ut si apparent virilia arida, &c. ut supra diximus, tunc non erit expectandus triennii finis, nec adhibendum Testimonium supradictum septimæ manus; hoc enim Testimonium requiritur, quando res est dubia, ut videbimus: sed si res certa sit, ad quid ejusmodi Testimonium? statim ergo ferenda est sententia à Iudice de invaliditate Matrimonii, quia tunc subintrat doctrina data §. 2. n. 5.

Ita docet Hurt. d. 22. *matr. d. 11. n. 38*, contra Sanch. & Pontium ab ipso citatos requirentes, etiam hic, septimæ manus Testimonium. Ratio autem Hurtadi, quæ est modo dicta, satis efficax mihi videtur.

6. Nota Secundò. Quando nam debet incipere ejusmodi triennalis experientia? Sanchez cum communi dicit, incipere à die intentatæ primæ copulæ, Pontius à die, quo Iudex decernit, faciendam esse ejusmodi triennalem experientiam. Aversa, à die, quæ præfiget Iudex, ut rationalius judicabit; id enim totum Iudicis arbitrio remittitur.

Ex iis sententiis. Prima est servanda, quando agimus pro foro conscientie juxta dicta n. 2. Secundam, vel tertiam, (cum utraque sit probabilis) poterit, ut libet, amplecti Iudex, immo etiam primam, quando illa vti, necessarium, seu opportunum ipse arbitrabitur, quod certè erit, si post multum tempus ad Iudicem acceditur, & interim coniuges experti copulam fuerint.

7. Dum autem dicitur Triennium debere esse continuum, morali intelligatur modo (ut contra aliquos, requirentes continuam physicam, bene docet Diana p. 11. r. 5. ref. 8. G. Hurt. d. 22. *diff. 11. num. 41. fine*,) id est non magna interruptione facta, quod si magna ob aliquem casum intercessit, suppleatur prudentis Iudicis arbitrio, post triennium.

N 8. Deni

8. Denique, si dum attemptat coniux copulam, non potest intra vas semen emittere, sed dispergat extra, sine non peccabit, quia effusio ipsi voluntaria non est, sed per accidens, sequitur ad experientiam, quam is legitime facere valet. De qua re lege Sanchez *lib. 9. d. 17. n. 20. & 24* qui addit, quandiu verè probabilis spes est consummationis copulam, etiam per sex, etiam per plures annos, posse coniugem illam tentare; nam, si non est spes verè probabilis, sed solum dubia, quos terminos explicui *supra §. 1. n. 5.* tunc profecto tentare copulam coniux non poterit, nisi per triennium, ut iam dictum est *n. 2.*

QUANDO DISSENTIUNT.

9. Si alter coniux affirmat, se esse potentem, quam potentiam negat alter, quid decernet Iudex?

Respondeo, ac distinguo duo casus. Primus casus. Si qui negat potentiam, reclamet statim, hoc est infra bimestre à Matrimonio contracto, afferatque signa impotentiam physicè, vel moraliter certam ostendentia, debeat illom Iudex audire; *Ex dicto cap. 1. de frigidis*, deinde (ex doctrina Sanchez, & Pontii, non verò Hurtadi, ut diximus *num. 5.*) recipere ejusdem iuramentum, & insuper Testimonium septimæ manus, modo *supra num. 4.* explicato, & sic Matrimonium illud pronuciare invalidum, illudque dissolvere: at, si afferat signa nequaquam, modo dicto, certa, sed dubia, debeat Iudex illis coniugibus concedere triennale experientiam, quo transacto, immo, & nondum transacto, si appareat certo impotentia, dissolvat Matrimonium: at vero, si adhuc remaneat dubia, altero affirmante, negante altero, fiat, quod mox dicam *n. 11. & 12.*

10. Secundus casus. Si qui negat potentiam alterius, reclamet tardè, id est post bimestre (etiam post annos) afferatque signa impotentiae certa physicè, ut voluit Sanchez *lib. 7. d. 109. num. 5.* vel moraliter (adverte, à Sanchez signa certa moraliter vocari hic verosimiliter evidentia) tunc Iudex, præcedentibus iuramento negantis, & iuramento septimæ manus, dissolvat eodem modo Matrimonium, quo in primo casu. Ita omnino, quoad dissolutionem cum Sanchez *loc. cit.* quem affert, sed non sequitur Averf. *quæst. 13. de matr. sect. 5. Ver. Quod si pars*, sive citò, sive tardè, sive vir, sive foemina reclamet, si enim certa appareat impotentia, nullum fuit Matrimonium.

11. Hæc doctrina de hoc secundo casu est aliquanto magis controversa, quàm doctrina de casu primo, nam propterea eos duxi distinguendos. Dixi autem (quo ad dissolutionem.) Nam, an necessariò adhibendum sit iuramentum negantis, & Testimonium septimæ manus, recurrit doctrina Sanchez, & Pontii, illud requirentium, Hurtadi verò non requirentis, ut vidimus *n. 5.*

Quod, si idem tardius reclamare affert signa, seu probationes dubias (reclamanti enim semper incumbet probare impotentiam alterius) ut tandem res decernatur, quærat Iudex Testes spectatæ virtutis, qui fortè ab utroque coniuge audierint, ipsos potuisse, vel per triennium non potuisse, Matrimonium consummare, factisque cæteris probationibus per iuramenta dicta *num. 4.* cum sic potentia, vel impotentia iam moraliter constet (nisi aliud in contrarium advertatur ex circumstantiis) dissolvat Iudex, vel firmet Matrimonium. Si tamen his omnibus diligentis exhibitis, vel illi Testes de eo auditu haberi non possint, vel prudenti iudicio, quamvis illi habeantur, adhuc res non appareat certa moraliter, concedat Iudex prædictam triennem experientiam, qua elapsa, si res adhuc dubia remaneat, vel etiam purè probabilis (id est ea probabilitate, quæ non pertingat ad certitudinem, quam explicui *§. 1. num. 5. & 6.*) confirmet Matrimonium, quia tunc non potest spoliare coniugem suo coniuge: nam ad spoliandum eum, qui est in possessione bona fide habita (ut habuit coniux, de quo loquimur, quando Matrimonium sine ulla suspitione impotentiae contraxit) non sufficit probabilitas, sed requiritur certitudo, multo magis in negotio Matrimonii, cuius

ius valori est semper favendum, etiam post quodam tempus.

12. Quid, si probetur per certas probationes, nempe coniugem cum cognitione sua impotentem Matrimonium contraxisse?

Respondeo. Profecto putarem, salvo petitorio, tunc esse Matrimonium à Iudice dissolvendum, quo eo casu coniungi non faveret possessio.

13. Denique iterum adverte, prædicta probationes, si verè cognoscant potentiam, vel impotentiam, nec tunc, vel per se, nec in Matrimonio, vel illud dissolvant, re, ut ex dictis patet. Hæc clarè sunt dicta, nam agitata, sed profecto non parum implicata habet Sanchez, Pontium, Hurtadum, Averfam, Petrum, alios apud eosdem, nec omittas Tancr. *lib. 7. de matr. sect. 107. & 108.* multa in hoc argumentum afferunt contra Ioan. Sanchez.

14. Illud ne à te hac occasione excidat, Lemme de Matrimonii invaliditate, etiam tet latam, etiam de quocunque tempore, nunquam transire in rem iuram, id est, detecto errore, debet retineat, & sententiam, & iterum debere coniuges coniungi, si transissent ad secundas Nuptias, quia si illud præfuit validum, hæc secundæ Nuptiæ nullæ forent, & prius Matrimonium nulla humana potentia dissolvatur. Si bona, vel mala fide processerint coniuges, obtinendam dissolutionem Matrimonii ratione prædictæ impotentiae, & deinde post legitimam experientiam appareat certo potentia, Matrimonium esse restitutum docet Sanchez, *lib. 7. d. 99. & 100. d. 101. & 102. lib. 7. cap. 65. n. 6.* negat si bona fide processerint, lege, & item Averfam omnino *loc. cit. Ver. in a. fu nostro.*

§. V. Impotentia, sive absoluta, sive respectiva superveniens Matrimonio.

1. **S**uperveniens Impotentia Matrimonio iam legitime contracto nequaquam illud dirimit, quia Matrimonium semel validum semper est validum, & ita deciditur in iure; *c. Hi, qui 32. quæst. 7.* Quod in alio iure; *c. Quod proposuisti ibi.* videtur contrarium, sed non ita est, quia in hoc secundo Textu locum dedit sponsalibus de futuro, vel de impotentia, quæ Matrimonium præcessit.

2. An autem coniuges, quibus impotentia superveniat, possint usum Matrimonii quoad cetera, de ceteris, & exercere, si periculum pollutionis non ab eis concedit Sanchez *lib. 9. d. 44. num. 22.* & latius ibi *cap. 7. & 20.* & nos satis explicuimus, *lib. 7. in D. d. cap. 3. num. 37. & 38.*

Quando, omnibus expensis, dubium est, an impotentia perpetua præcesserit, unde sit dubium de validitate Matrimonii, an potius subsecuta sit, vide late apud Sanchez *lib. 7. matr. d. 103.* Regin. *lib. 3. num. 105.* Averf. *cap. 1. sect. 4.* Bonac. *q. 3. de matr. p. 13. m. 11.* aliisque.

CAPVT XIV.

Impedimentum Decimumtertium.

RAPTUS.

DE hoc impedimento late egi *lib. 7. in D. d. d. 6. d. 1. num. 9.*

CAPVT XV.

Impedimentum XIV.

ABSENTIA PAROCHI, ET TESTIVM.

De hoc agam, Deo favente, infra commodius tr. 4.
De per totum.

CAPVT XVI.

De Impedimentis solum impedientibus
Matrimonium.

ERant hæc olim duodecim his versibus comprehensa.

*Ecclesia vetitum, nec non Tempus feriatum,
Aque Cathecismus, sponsalia, inigito votum,
Impedim fieri, permittunt facta teneri.
Incestus, Raptus sponsa, mors mulieris,
Susceptor propria sobolis, mors presbyteralis,
Vel, si paniceat solemniter, aut Monachem
Accipiat, prohibent hac coniugium sociandum.*

Cum his ergo illicitè contrahatur Matrimonium, sed valide. Ita Sanch. l. 7. d. 17. & communiter. Nunc partim à Tridentino, partim à consuetudine legitime usurpata, reducta sunt ad quatuor, nam propterea solum hæc explicabo. Illa cætera videat Lector apud Doctores passim. Hæc autem quatuor (quorum duo sunt impedimenta admodum limitata) hoc versu comprehendere, in gratiam Titulorum, volui.

Sacratum tempus, Vetitum, Sponsalia, votum.

SACRATVM TEMPVS.

1. Tridentinum sess. 24. c. 10. de Reform. matr. limitans Canones antiquos solum prohibet (sub qua culpa suo loco dicam infra trall. 7. de solemn. matr. c. 4. §. 4.) ne ab adventu Domini usque ad Epiphaniam, & à die Cinerum usque ad Dominicam in Albis inclusivè celebrentur Benedictiones solemnes Matrimonii, & solemnes nundationes Sponsæ ad domum Sponsi cum multis lætitiæ signis. Non ergo prohibet iniri Matrimonia, vel consuetas denunciations fieri, vel privatas Traductiones Sponsæ ad Sponsi domum: vide Sanch. lib. 7. matr. c. 6. §. 6. Pont. lib. 6. c. 7. Et habetur. C. Fina de Clan. deina Dispensatione, id, quod indicavi, dum dixi modo, hoc impedimentum esse valdè limitatum.

VETITVM.

2. Quando Episcopus, vel etiam Parochus, ut notat Sanchez, C. 1. de matr. contra Interd. Eccles. Vide Cartarum decif. 23. alique, graviter alicui prohibent etiam extra iudicium, ne Matrimonium tunc contrahatur, sed differatur ob aliquam rationabilem causam, puta, ut interim cognoscatur de aliquo impedimento dirimentis, vel, ut rixæ, & discordiæ componantur, &c. licet valide, illicitè tamen graviter, contrahunt Matrimonium, & debet index Ecclesiasticus, C. 1. de matr. contra Interd. Eccles. Vide Cartar. Decif. 23. poenam arbitriam non obediens infligere.

3. Excommunicatus, sive Majori, sive Minori excommunicatione, cum interdictus sit, ut dicemus in trall. de Excommunicatione, recipere Sacramenta, illicitè etiam recipiet Matrimonium, licet valide, ut ibidem explicabimus.

4. Tempore autem interdicti prohibet quidem sunt Benedictiones Matrimonii, non tamen ipsius Matrimonii contractio, ut item dicemus cum de Interdicto.

Ex dictis vides, quam merito dixerim, hoc impedimentum esse limitatum, ac diminutum.

Part 111.

SPONSALIA.

6. Hoc tertium enim vero, ut & quartum, sunt impedimenta licet solum impedientia, absoluta tamen, & non limitata.

Si quis ergo cum aliqua persona contraxit sponsalia, illicitè Matrimonium contrahet cum quacumque alia, nisi fortè antea, sponsalia priora, legitime, dissolvantur: valdè tamen dictum Matrimonium per verba de presenti contrahet, quia hoc impedimentum solum impedit, non dirimit Matrimonii contractionem.

Est autem de iure naturæ hoc impedimentum: quilibet enim debet stare promissis in contractibus onerosis, Verum de sponsalibus infra valdè plura dicenda sunt.

VOTVM.

7. Hic nequaquam agimus de Voto solemnī Castitatis incluso in Professione Religiosa, vel Sacerdotio: illud enim impedimentum dirimens est iuxta ea, quæ nuper vidimus, sed de Voto Castitatis simpliciter nostra præsens est locutio, quod impedimentum est solum impediens, quodque quatuor sub se peculiariter vota comprehendit, quorum aliqua directè, aliqua indirectè Castitatem requirunt, & opponuntur Matrimonio, non quæ illud invalidum reddunt, sed illicitum. Sunt autem ea. Votum simplex Castitatis, Votum non ducendi uxorem, seu vitam celibem agendi. Votum ingrediendi Religionem. Votum suscipiendi Ordinem Sacrum. Est autem hoc impedimentum de iure naturæ, quilibet enim obligatur, vota quæ Deo promittit adimplere.

CAPVT XVII.

Aliquot quæstiones pertinentes universales ad
predicta impedimenta.

QVÆSTIO PRIMA.

§. 1. Quam specie peccati peccet, qui cum impedimento dirimente copulam habet, vel Matrimonium contrahat.

Hunc peccare mortaliter, dictum est sæpius tunc, licet Lector cupiat, equanimitatem peccati species Claritatis gratia sequentibus quatuor dictis huic desiderio faciam satis.

1. Dictum primum. Si duæ personæ non coniugatae, vir scilicet, & mulier nullo impedimento dirimente affecti copulam habeant, ea specie malitiæ peccant quod affert ex se peccatum, quod committunt, v. g. duæ personæ libere non consanguineæ peccabunt sola fornicationis specie.

2. Dictum secundum. Adveniente, seu considerato impedimento, si vir, & mulier copulam habeant, ultra malitiam quam ex se ejusmodi copula affert, contrahent aliā quam fortè affert impedimentum, v. g. quando vir, & mulier sunt consanguinei, si copulam habent, ultra speciem peccati fornicationis, contrahent peccatum Incestus: Unde, si antea vir, & mulier fuissent extranei, sed postea, vel votum, vel affinitas aliqua ipsi superveniret, certè quavis antea eorum copula fuisset solum fornicaria; tamen deinde sacrilega erit, vel incestuosa, & sic de similibus. Idem dic, si idem cum impedimento dirimente contrahant, & deinde commisceantur, cum enim Matrimonium illud sit nullum, remanent eadem malitiæ quæ erant antea.

3. Dixi (Quam fortè affert impedimentum) nam aliquando illam novam malitiam non affert: error v. g. in persona malitiam aliam novam afferre non solet; si enim putans, te habere copulam cum Maria libera, invenias eam fuisse Antoniam item liberam, sanè solum malitiam simplicis luxuria à te contractam esse, nemini esse dubium potest. Pari modo in impedimento Raptus: Tridentinum enim voluit, ut irritum esset Matrimonium inter Raptores, & Raptam, quamdiu rapta est in potestate Raptoris; idque voluit ob libertatem Matrimonii. Iam si Rapiens, & Rapta, communi consensu

N 2 copulam

copulam deinde habentis fornicationis, solam malitiam contrahent, quia motivum propter quod Ecclesia Matrimonium inter has personas invalidum reddidit, fuit libertas Matrimonii, quod motivum nunc non addit aliquam rationem novae malitiae supra simplicem fornicationem. Idem denique in impedimento Criminis; Ecclesia quum sancivit, ne vir & femina convenientes ad occidendum alterutrum coniugem eo animo, ut inter se Matrimonium contrahant, valide illud ineant, igitur sancivit in poenam delicti, & ad praecavendum, ne spe Matrimonii simile delictum committatur. At hoc motivum nullam novam malitiae speciem addit, &c.

5. Dicitur tertium, Praedicti, qui Matrimonium contrahunt cum impedimento dirimente quocunque, sive iure naturae, sive Ecclesiastico, inducitur, ultra nullitatem Matrimonii, peccant etiam contra illas virtutes, ratione quarum adest illud impedimentum. Si enim v. g. sint consanguinei, Matrimonium attentando faciunt contra reverentiam debitam consanguineis, dum volunt illud, quod ipsis est impossibile, & quod ob motivum talis virtutis ipsis est prohibitum. Multo magis, quia sic habent animum utendi consanguineo pro coniuge, & si impotentes sint ad prolem, habent animum peccandi contra naturam, & si coniugati, contra iustitiam, adulterium, &c. Hos tamen non peccare peccato inobedientiae, puto, cum Perez *loc. cit.* quia non quilibet transgressio praeccepti affert malitiam peculiarem contra Obedientiam, nisi, quando sit expresso animo non obediendi, vel nisi prohibitio sit facta à Superiore, ut ipsi obediatur, quae hic non adesse, supponimus.

6. De Impedimentis solum impedimentibus, Dico, quamvis cum illis valide Matrimonium incatur, peccari tamen à contrahente Matrimonium; cum illis, inquam, quatuor quae hodie durant. Nam cum primo sit contra promissionem datam Sponsae, cum secundo sit contra Votum factum Deo, cum tertio, & quarto, contra prohibitionem, quae Episcopus, vel Parochus sibi distulit, Matrimonium.

7. At inquires. Peccat ut ne peccato sacrilegii, quatenus qui contrahunt cum impedimento dirimente, iniuriam faciunt Sacramento Matrimonii, quod nulliter suscipiunt.

8. Respondeo. Ita putat Coninch *d. 40. d. 2. num. 18.* Avert. *quest. 9. sect. 5.* alique, sicuti peccat quando nulliter cetera Sacramenta conficere quis attentat, ut, si quis baptizaret sine debita forma, vel materia. Certe Fideles, quando contrahunt Matrimonium cum impedimento dirimente, sciunt, sic se, non solum iterum reddere contractum civilem Matrimonii, verum etiam Sacramentum illi contractui à Christo Domino annexum.

9. Negat Sanchez *ibid. n. 1.* Perez *ibid. G. Hurt. d. 12. diff. 3. n. 11.* Dian *p. 3. tr. 4. ref. 297.* cum aliis, quia irritatio, cuius nunc dicte personae sunt causae, cadit, dumtaxat in ipsum contractum civilem; ipsi enim solum hunc contractum nullum faciunt, esto sequatur deinde, in eo actu non adesse rationem Sacramenti. Lege Perez *d. 22. sect. 5. n. 5.* G. Hurt. *d. 12. diff. 4.* Avert. *q. 19. sect. 3.* Ver. Riosus. Vtraque sententia probabilis est.

QVÆSTIO SECUNDA.

§. II. An, qui metu gravi coactus Matrimonium cum impedimento dirimente contrahit, valide contrahat, & licite?

1. Quoad primum, id est quoad Valorem convenimus omnes, eam omnino abesse ab ejusmodi Matrimonio ex gravi metu contracto: non solum ob rationem, quam infra *tr. 4. c. 6. §. 2.* dicemus, universalem, quia omne Matrimonium, etiam nullo impedimento contractum irritum est, si ex metu gravi contrahatur, modo ibidem explicando; verum etiam ex peculiari ratione ducta ab impedimentis dirimentibus.

2. Et quidem ratio peculiaris pro impedimentis iur-

naturae inditis est manifesta, nam si persona per se non sit inh. biles, Pater, v. g. est inh. biles ad contrahendum Matrimonium cum Filia, nunquid metu habet rem illam dare illis potest? At ratio peccandi propter impedimentis qd iure Ecclesiastico inducitur diffinita, & difficultas docetur ex ea communi doctrina, quod praeccepta Ecclesiae non obligant cum tanta rigore, cum periculo magni mali, quale malum supponitur adesse, quando ex gravi metu quis Matrimonium contrahit, quod illa, quae ipsa Ecclesia, immo, & Patres Sacularis legitime decernit, & vult esse talis, non sint respectu patientis gravem metum; immo enim contractus Minoris factus ex timore sine arbitrio iudicis, validus esset, quod nemo dicitur timor magni mali excusari quidem ab observantia praeccepti, sed non propter tollit, tamen esse in se, qualem pronunciat legitimus Superior, quod actum, sive sponte, sive metu factum, annullat. Certe pari modo, qui cum ignorantia inculpabili impedimenti contrahit Matrimonium non peccat contra ignorantiam, sed tamen invalide contrahit, *Ita Sanchez lib. 2. dist. 38.* & communiter ex *Cod. Insuper de sent. excommunic. & Cod. Litteras de Rescriptis*, quia ignorantia non facit personas ex incepto aptas in casu nostro.

4. Quoad secundum, an metu gravi coactus Matrimonium cum impedimento dirimente illucit? Dico, illicite quidem graviter agere, quando contrahit cum animo utendi conjugio, licet contractus, velut animo cohabitandi cum conjugio, cum periculo continentiae. Patet, quia hic animus peccaminosus, & sacrilegus est. At si hic animus desit, est distinguendum quod enim contrahis cum impedimentis iure Ecclesiastico constitutis, ne venialiter quidem peccas, quia si esset peccatum, ideo esset, quia licet contra praecceptum positum Ecclesiae veritas, ne quis contra contrahere Matrimonium cum impedimento dirimente contra praecceptum Ecclesiae, ut dictum est, non obligat cum tanto periculo gravis mali, ergo, &c. Et na dicit communiter Sanchez, Coninch, Gaf. Hurt. *loc. cit. d. 12. diff. 4.* alique.

5. At vero in eodem casu, quo dictus praevisus deest, quando ex dicto metu contrahis cum impedimentis iure naturae constitutis, v. g. cum impotentia, vel Pater cum tua filia, sunt duae sententiae. Altera, quae habet Gaf. Hurt. *d. 12. diff. 4.* sequiturque Perez *d. 12. sect. 5. num. 5.* docet se semper peccare mortaliter, (inquit) tunc contrahere, est contra ius naturale prohibens Matrimonium. Altera (quam sustinet Sanchez *loc. cit. mavim. d. 5.* sequiturque Coninch. *d. 30. num. 19.* & C. stropalaus *d. 2. de spons. p. 12. num. 3.*) docet, ne venialiter quidem, peccare, eo propterea modo quo ex metu peccare, dictum est *num. praecedente* in impedimento à Ecclesia constitutis. Ratio est, quia (inquit) ex una parte tunc Matrimonium non fit valide & ex altera solus inefficax consensus satis à peccato liberat ex capite dicti metus. Equidem hanc posteriolem sententiam probabilior em existimo.

6. Verum utget Hurtadus. Intentare id facere, quod iure naturae prohibitum est, est intrinsece malum, quod esset, v. g. intentare homicidium Innocentis. Sed intentare Matrimonium cum impedimento dirimente est intrinsece malum; ergo excusari nunquam ex gravi metu quidem mortis metu, potest.

Respondeo, Distinguendo Majorem: intentare id facere

TRACTATUS II.

DE

DISPENSATIONE

IMPEDIMENTORVM

MATRIMONII.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit Dispensatio, & qua ratione interpretanda?

DISPENSATIO, ut habet Gloss. C. Requiritis 1. 2. 9. 7. V. ut plerique, & ap. Sanc. lib. 8. marr. d. 1. n. 2. Caitrop. r. 1. tr. 3. d. 6. p. 1. n. 2. alique ap. Dian. p. 8. tr. 1. 3. Ref. 1. Est iuris relaxatio facta cum cognitione causa ab eo, qui potest relaxare. Clarius: est altius iuris actionis, quo pro aliquo peculiari casu, vel persona, tollitur obligatio alicuius legis, ea lege interim in suo robore pro aliis remanente.

2. Hæc igitur dispensatio strictè est interpretanda, salva semper proprietate verborum: vide C. 1. de filiis Presb. in 6. Sanc. l. c. Ratio est, quia natura dispensationis est contra ius commune, illud enim tollit pro aliquo casu, vel persona particulari; ergo est odiosa iuri, atque adeo bono communi, propter quod latum est ius; ergo quanto minus potest, debet extendi.

3. Hinc sequitur, etiam dispensationes Matrimoniales, de quibus loquimur, debere strictè interpretari: iact enim etiam ipsæ vulnerant ius commune, & ita sustinet communis opinio. Ita Sanc. l. c. n. 3. o. Nihilominus Merolla 1. d. 4. c. 6. n. 28. cum aliis tenet has largam habere interpretationem. Ratio est, inquit, quia ex communi doctrina, quando per aliquam dispositionem redimus ad observantiam iuris, illa dispositio non est odiosa iuri, sed illi favens, quia iam illud servat: Sed per dispensationes Matrimoniales redimus ad ius naturæ, concedentis amplissimam libertatem in Matrimoniis: ergo odiosæ illæ non sunt, adeoque nec strictè intelligendæ: Bono autem communi larga hæc interpretatio nocere, dicenda non est, quandoquidem favet primordiali hominum libertati in Matrimoniis contrahendis.

4. Hæc Merollæ opinio nimis probat, ideoque probat nihil, probat enim omnem dispensationem habere largam interpretationem, quia hæc semper favet hominum primordiali libertati. Ad argumentum ergo ipsius, concessa Maiore, neganda est Minor; nam ius naturæ non præcipit, sed solum non prohibet Matrimonia, ad quæ Natura ipsa propendet. Si ergo à iure positivo aliqua ex illis, ob commune bonum, prohibetur, (ut certè prohibetur) sanè in casibus deinde, in quibus pro aliquo ex his prohibitis, dispensatur, ius, & bonum commune violabitur.

5. Quando dispensatio, æquivalere legi communi, qualis est dispensatio, quæ clauditur in iure communi, vel quæ conceditur communitati, largam profecto habet interpretationem, sed absque admiratione, quia tunc per illam ius commune non vulneratur, sed immo ius constituitur. Lege hæc, & similia apud Dianam p. 8. tr. 1. 3. ref. 3. 2. alioque citatos.

CAPVT II.

De potestate dispensandi.

1. **P**otestas, quam quis habet, sive ordinariam, sive delegatam, sed generaliter alicui concessam dispensandi cum omnibus, est late interpretanda. Ita Sanc. l. c. d. 2. n. 1. Suar. l. 6. de legibus, c. 17. L. 1. l. 2. c. 42. n. 60. N 3 Ratio

quod prohibitum est iure naturæ, v.g. homicidium Innocentis cum animo volendi illud facere, est intrinsecè malum, concedo Majorem; cum animo illud nolendi facere, & cum certitudine, quod non faciet, est intrinsecè malum, nego Majorem, abstrahendo ab alio inconvenienti. Neque enim condemnabis eum, qui metu suæ mortis adactus, fingeret occidere Innocentem, proiciendo, v.g. contra illum sagittam, sciens certò, nullum illi se damnum allaturum, hæc enim non esset vera attentatio homicidii, sed solum, quasi illud forsita quædam attentatio quam licet exhibere possum, ut ego mortem evitem. Quoniam ergo meticolosè contrahens cum dicto, impedimento scit pro certo, se nullum celebrare Matrimonium, illa non erit vera attentatio Matrimonii, atque adeo erit talis actio digna, quæ à metu gravi excusari à peccato possit. Atque hæc ad defendendam sententiam Sanchez merito dicta sunt.

7. Quod si sciens, te nullum celebrare Matrimonium, adhuc contra ius velis verè contrahere, tunc profecto non est mirum, si pecces, ut etiam peccares, si similem animum habens, contraheres cum impedimento inducto ab Ecclesia; nam tunc esset, nolle obedire legi, & animum fornicandi habere, &c.

8. Quid si prædictus impeditus iure naturæ putaret, se vere contrahere posse, & propterea metu coactus contraheret?

Respondeo, hunc multo minus peccaturum, quia bona fides cum invincibiliter ignorantem excusat, ea tamen fide ablata, ipsum se gerere non posse, ut coniugum, satis supra monuimus.

9. Affectum impedimento solum impediens, nec peccare in prædicto metu, si absint pericula, & inconvenientia dicta n. 4. similis ratio persuadet, nam, & ipsom tunc invalidum est non quidem ex ratione talis generis impedimenti, sed ex ratione universalis infra, ut diximus, explicanda, quod scilicet omne Matrimonium est nullum, si ex metu gravi contrahatur.

§. III. *Qui putans impedimentum adesse, cum tamen non adfit, an valide contrahat?*

D hæc quæstioncula commodius agemus infra tr. 4. cap. 2. §. 2.

§. IV. *Quam penam incurrant contrahentes cum impedimento.*

Reviret. Præter peccatum, quando adest impedimentum solum impediens, & præter peccatum, & invaliditatem Matrimonii, quando adest impedimentum dirimens, nulla poena ipso facto universaliter incurritur ab impeditis, Matrimonium, non prævia dispensatione contrahentibus.

Dico (universaliter) nam incurritur excommunicatio ipso facto, sed non reservata in iis casibus, qui habentur in Clementina unica de consanguinitate, his verbis, *Eius qui scienter in gradibus consanguinitatis, & affinitatis Constitutione Canonica interdicti, aut cum Monialibus contrahere Matrimonium non verentur, nec non Religiosos, & Moniales, & Clericos in Sacris constitutos Matrimonium contrahentes, excommunicationis sententia, ipso facto, decernimus subiacere.*

Cum autem hæc Constitutio alia Impedimenta non meminerit, ad illa ex Regula Generali, quod odia sunt restringenda, extendi nequaquam debet; Ita Averfa q. 9. de m. r. s. 1. V. Denique. Vnde ex eodem principio res. Pontius lib. 7. marr. c. 41. n. 9. docet, hæc excommunicatione non affici eos, qui cum obstringantur vinculo Cognationis legalis, vel spiritualis, Matrimonium inter se contrahunt, quia Constitutio solum meminit Consanguinitatis, & Affinitatis.

Ratio brevis est, quia potestas ad dispensandum non est contra ius, nec in alterius præiudicium, immo bono communi favens, siquidem bonum est commune, adesse eos in Republica, qui subditis consulere, per dispensationem possint. Aliqua limitationes vide apud eundem Sanch. l. c. d. n. 2.

2. Dixi (generaliter, & cum omnibus) nam si hæc potestas dispensandi concedatur alicui per modum mandati, ut solet pro dispensationibus Matrimonialibus, in quibus sic v. g. dicit Pontifex Delegato: *Dispenses cum Petro, si ejus preces veritate nitantur*, vel, quamvis potestatem hæc, vel similia verba non apponantur; tamen concedat Princeps Delegato potestatem dispensandi solum cum aliqua peculiari persona, si, inquam, sic potestas dispensandi concedatur, erit strictè interpretanda. Sic Sanch. l. 8. d. 2. num. 6. Ratio est, quia in hoc casu, concessio potestatis, vel est inchoata dispensatio, vel speciatim relata ad peculiarem dispensationem, & consequenter iuxta prædicta, esse stricti iuris debet. Sic exemplum illud, quod affert Conradus: Concedit absolute Pontifex Delegato, seu executori potestatem dispensandi super quarto gradu consanguinitatis in favorem v. g. Titii: Delegatus autem invenit, quartum ejusmodi gradum esse v. g. in eo duplicem, hoc est, ex duobus stipitibus esse Titium, & Bertam consanguineos, habetne executor potestatem dispensandi in utroque gradu? Sanè non habet, quia cum hæc potestatis concessio facta sit pro peculiari casu & persona, strictè est interpretanda. Quare intelligenda erit de uno quarto gradu, nimirum proveniente ab uno stipite, non vero ex duobus, vel pluribus.

CAPVT III.

De Potestate dispensandi Impedimenta Matrimonii, quæ residet in Summo Pontifice. Remissivè.

1. **E**am amplissimè residere in Summo Pontifice, sed quoad ea impedimenta, quæ non sunt de iure naturæ, sive impeditia, sive dirimentia, res est indigna, de qua dubitetur. De iure autem naturæ certo esse diximus supra, impedimentum ex errore personæ, ex ligamine, ex impotentia perpetua, ex consanguinitate in primo gradu rectæ lineæ. Adde ex impeditibus, Sponsalia, quia esset præiudicium alterius ex Sponsis; nisi fortè Summus Pontifex, ut Iudex illa sponsalia propter legitimam causam declararet irrita, vel esse dissolvenda.

2. Hæc sunt clara. Illud est controversum, an Pontifex possit dispensare in impedimentis Matrimonii quæ sunt de iure divino, id, quod cum ad frequentem praxim non pertineat, videatur, quando erit opus, apud Sanch. l. 8. matrim. d. 7. n. 4. Molin. d. 62. Coninch. d. 33. dub. 4. Perez d. 44. sect. 3. G. Hort. d. 26. Matrim. diff. 1. num. 5. & ex Iurisperitis Marc. Cutelli tr. 1. de Donatio. d. 2. particul. 6. d. num. 33. & præsertim n. 160. & 164. aliosque.

CAPVT IV.

De Potestate, quæ residet in Episcopo dispensandi Impedimenta Matrimonii.

§. I. De Potestate Episcopi dispensandi in Impedimentis solum impeditibus.

Loquimur solum de illis quatuor, quæ sunt hodie impeditia, Sacration tempus, Vestitum, Sponsalia, & Verum; facilisque est doctrina, nam potest Episcopus dispensare in primo, sed eo modo, quem infra cum

de solemnizat. matr. tr. 6. c. 4. §. 5. num. 4. dicitur, quod potestatem in secundo, quia est dispensare in prohibito, ne à se, vel à Parocho, cuius ipse est Superior, dispensare potest autem in tertio, quia esset præiudicium alterius ex Sponsis; nisi fortè, ut Iudex, ea ratione, quod unus modo de Pontifice. Denique non potest in quarto, quoad Verum absolute Castitatis, & Religioni, hæc sunt reservata Pontifici. Quoad alia Verum, advertendo, semper debere adesse in dispensatione cedenda rationabilem causam, ut lib. 3. in Dist. 1. §. 4. universaliter explicatum.

§. II. De Potestate Episcopi in Impedimentis dirimentibus. Præmittuntur aliqua scitu necessaria.

1. **P**raeter Impedimentum ætatis (in quo vixit) ma causa posse de iure Episcopum dispensare, quando malitia supplet ætatem, supra tract. 1. de Imp. cap. 13. §. 2. num. 20. vidimus, ubi etiam monimus, proximè esse, ut etiam in hoc solus Papa dispense; in alio impedimento dirimente potest ullam dispensationem Episcopus, per se loquendo, concedere, quoniam inferior potest quid in lege Superioris, quod hæc de Impedimentis dirimentibus. Leg. Castropal. tr. 3. de legib. d. 6. p. 4. aliosque passim.

2. Dictum est (per se loquendo) nam ex prædicto Summi Pontificis voluntate aliquando potest, & quæ in inductis à iure Ecclesiastico, nam ab aliisque episcopis dem Pontifex potest, ut diximus.

3. Id autem, ut facilius intelligatur, prænotare incipit in Universum.

1. Circa potestatem Episcopi in legibus Superioris esse duos loquendi modos. Alter docet Episcopum habere potestatem omnem dispensandi in dicta lege Superioris, exceptis solum iis in quibus à Superiore potestas & expresse limitatur. Alter docet, Episcopum multam dispensandi potestatem habere in dicta Superioris legibus, nisi solum in iis, quæ Superior positive concedat. Per hanc hanc sentiendi modum probabilior est, ut Castropalaus, l. c. n. 8. Vnde videtur innuere potestatem probabilior, quem ut probabilem etiam docet Bonacina apud Castrop. l. c. n. 7.

4. Quoties in Sacris Canonibus aliquid prohibetur, sed additur impersonaliter, ut in eo possit dispensari, poterit tunc Episcopus. Sic habet Castrop. l. c. p. 1. Sanch. l. 8. d. 5. n. 1. Suar. d. leg. l. 6. c. 15. n. 6. Merolus d. c. 6. num. 178. & 182. & communiter. Cum enim certum sit, in iis posse Summum Pontificem, superius de huiusmodi clausula, nisi tunc potestas intelligatur Episcopis esse concessa.

5. I I. Merito addit idem Castropalaus, licet Episcopus dispensare possit in dictis Superioris legibus (etiam Concilii Generalis) Primo, in materia. Secundo, in lege non obligante ad culpam vitalem, sed ad solum veniale. Tertio, in casu aliquo extrinsecus vrgente necessitate, quando periculum est in morte, & non facilis est aditus ad Pontificem. Quarto, in casibus; quando nimirum dubium est negativum, ut casus indigeat dispensatione. Quinto in legibus propriis, non universalibus. Sexto, in iis casibus pro quibus prescripta est legitima consuetudo, ut possit Episcopus dispensare.

6. His præmissis, cum alia decernere ad institutum nostrum non pertineat, dispositionem nos restringimus ad sequentes quæstiones, ex quarum decisione non ignorabitur, quandonam Episcopus dispensationem expellat in impedimentis Matrimonialibus, possit.

§. III. An Episcopus propter solam bonam fidem contrahentium possit dispensare in impedimento dirimente.

Dico nequaquam posse, quia bona fides non dat potestatem inferiori ad dispensandum in eo, in quo ipse inferior potestatem nullam habet. Neque dicas Tridentinum sess. 24. c. 5. de Reform. marr. concedere impersonaliter, ut facilius dispensetur bona fide contrahenti Matrimonium cum impedimento dirimente quam cum mala, per quem modum impersonaliter loquendi, modo diximus, concedi potestatem Episcopis; Ne id dicas (inquam) hæc enim non est concessio, sed permissio, qua Concilium solum enunciative dicit, facilius dispensari posse (vtique ab eo, qui eam potestatem habet, nempe à Summo Pontifice) quando Matrimonium fuit bona fide contractum quam, quando mala. Non ergo Concilium dat potestatem dispensandi, ne impersonaliter quidem, idque patet, quia secus posset Episcopus etiam dispensare, quando intercessit mala fides, licet difficilius, quod nemo dixit.

§. IV. An Episcopus in necessitate aliqua dispensare valeat in prædictis Impedimentis dirimentibus.

Vel sermo esse potest, an Episcopus valeat in his dispensare post contractum Matrimonium, vel ante contractum, idque, vel in impedimento publico, vel in occulto. Secernamus hæc diligenter, ne confusa reddatur tractatio.

IN IMPEDIMENTO OCCULTO, APPARENTE post contractum Matrimonium.

1. Potest in hoc Episcopus pro foro tantum conscientie dispensare, quando adfuit simul quatuor circumstantiæ. Primo, si adfit gravissima necessitas. Secundo, si ea sic vergeat, ut non sit tempus adeundi Pontificem, vel eius Delegatum, dispensare volentem. Tertiò, si impedimentum, ut dictum est, sit occultum. Quartò, si adfuit bona fides, quando contractum est Matrimonium, id est adfuit inculcata ignorantia impedimenti.

2. Hæc doctrina sub quatuor dictis conditionibus jam hodie recipitur communiter à Doctoribus, ut Sanchi. lib. 2. d. 40. n. 3. & n. 10. Pont. lib. 8. c. 13. Averf. q. 19. marr. sess. 2. Perez. de matrim. d. 43. sess. 6. Castrop. d. 4. de spons. p. 2. l. 1. num. 8. Et deinceps ducta ratione à præsumpta mente, & benignitate Pontificis, qui in tanta necessitate præsumitur, nolle ita sibi in damnum Fidelium, reservare potestatem dispensandi, ut eam, tunc non possit Episcopus concedere. Non ergo necessitas dat hanc iurisdictionem, quam certè dare non potest, sed benignitas Pontificis ob illam necessitatem.

3. Sed quandonam impedimentum iudicatur occultum, & quando iudicanda erit sufficiens necessitas?

Respondeo, de priore dicam *mox c. seq. a. n. 26.* De posteriore hic breviter habe.

Quæcumque virgens gravis necessitas vndeunque ducta latet est, dummodo sit virgens, nec alio modo possit auxilium ferri, nisi per dispensationem Episcopi, nam ut supponimus, non est aditus ad Pontificem. Addunt tunc non immerito aliqui, raro alium casum posse contingere tantæ necessitatis præter sequentem, vel ei similem. Titius, & Berta in facie Ecclesiæ contraxerunt bonæ fide, de qua loquimur (nam de fide mala *mox num. seq.*) Matrimonium, sed invenitur Berta impedimento occulto laborasse ex Affinitate contracta cum dicto Titio per copulam, quam ante Matrimonium ipsa habuit cum consanguineo in primo, seu secundo gradu ipsius Titii. Certè, si sine scandalo, & periculo infamiae non potest Berta se separare à Titio donec impetretur dispensatio à Pontifice, in gravissima necessitate esse iudicabi-

tur, quia non potest prodere Marito, vel aliis suum delictum. Quare ab Episcopo tunc dispensari poterit. Non apparet autem facile in aliis impedimentis tanta necessitas, quia impedimenta alia sine infamia manifestari poterunt, & dum impetratur dispensatio, sine incommodo separabuntur conjuges.

5. Dixi autem (raro alium casum posse contingere) negare enim non possumus, aliquando etiam præcindendo ab infamia, posse aliquam aliam necessitatem adesse, id quod ex mox dicendis patebit, præsertim n. 10. & num. 22.

6. Hæc cum bona fide. Si vero dicti Titius, & Berta contraxerunt fide mala, id est cognoscentes impedimentum, poteritne Episcopus, concurrentibus cæteris conditionibus prædictis?

Respondeo. Si uterque mala fide processit, non poterit Episcopus, teste Sanchi. l. 2. d. 40. marr. num. 4. Coninch. Tancr. G. Hart. alique quos citat, sequiturque Lot. r. 2. ref. Theol. q. 3. art. 2. quia in hoc casu non præsumitur Pontifex potestatem Episcopo concedere, & confirmatur ex Tridentino, sess. 22. cap. 5. de Ref. marr. quod vult, ut qui mala fide Matrimonium contraxerunt, (quod saltem est intelligendum, quando mala fides in utroque est conjuge,) spe dispensationis careant. Si ergo Pontifex ipse proficetur, nolle tunc dispensare, præsumere poterimus, eam potestatem Episcopis concessisse?

7. Notat autem Pontius l. 8. cap. 13. n. 4. sine, eum, qui solemnitates Denunciationum ex præsumptione, & temeritate omisit, mala fide contraxisse, atque adeo cum hoc non posse dispensare Episcopum juxta dicta.

At, si saltem alter bona fide processit, multi Doctores ut Sanchi, l. c. Pont. Perez, Castrop. Lot. l. c. concedunt, posse Episcopum, ne scilicet alterius peccatum alteri noceat, dispensare, quicquid dicat Averf. q. 19. de marr. sess. 2. Gorf. de Benef. p. 1. l. cap. 5. n. 357. qui etiam tunc negare contendit, cujus tamen rationes facile ab non imperito Lectore dissolventur.

An denique Paterna Pontificis, ac summa benignitas concedat Episcopis dictam potestatem, etiam, quando adfuit mala fides in aliquo raro, & verè virginitissimo casu, operæpretium esset, ut à sapientibus expenderetur.

IN IMPEDIMENTO OCCULTO ANTE contractum Matrimonium.

8. Antonius, & Antonia laborant impedimento occulto dirimente, & nisi Matrimonium celebrent, periculum est magni damni: poteritne dispensare Episcopus, ad illud contrahendum, si periculum sit in mora, vnde expectari Pontificia dispensatio non detur?

9. Respondeo posse, in foro conscientie tamen. Ita Doctores non pauci, ut Sanchi. l. c. Pont. Perez, Castrop. l. c. G. Hart. d. 26. diff. 2. Loth loc. cit. r. 2. l. 3. & ratio est eadem præsumpta voluntas Summi Pontificis, quam diximus, adesse in jam contracto. Solum hic idem notant, difficilius hanc necessitatem occurrere posse in Matrimonio hoc contrahendo quam in jam contracto. Quando enim Matrimonium nondum contractum est, poterit Sponsa, v. g. vii remedio, quod indicat Sanchez loc. cit. ad declinandam contractionem Matrimonii, ut scilicet voveat per aliquot dies Castitatem, quanti circiter requiruntur ad obtinendam Pontificis dispensationem, & deinde dicat cum veritate, sibi in mentem venisse votum Castitatis à se emissum (non autem aperiat temporale ne fuerit, an perpetuum; cum enim temporale possit Episcopus dispensare, non bene consuleret necessitati expectandi dispensationem à Pontifice) atque ediscat, sibi propterea non licere assensum Matrimonio præbere, donec veniat dispensatio. At hoc remedio vii nequit conjux, quando jam contractum fuit Matrimonium, quia tunc alter conjux potest dicere se habere jus ad potendum.

tendum, & tunc deberet alter reddere, ut alibi explicui-
mus. Verum igitur est facilius posse vrgere necessitatem
in Matrimonio contracto quam in contrahendo, cum in
contracto hoc remedio vti nequaquam possis.

10. Facilius inquam, nam ceterum posse, saltem raro, illam vixere, etiam ante contrahendum Matrimonium, iisdem Doctores, ut Sanch. l. c. Hurt. l. c. num. 7. consentiunt: ea quæ omnes admittit, quæ aliqua morti proximus attingeret ad Matrimonium, cum aliqua contrahendum, ut sic legitime redderetur proles antea suscepta, vel, ut refarciretur honor puellæ, vel, ut statim sedarentur graves inimiciæ.

IN IMPEDIMENTO PUBLICO POST
contractum Matrimonium.

11. Ut hunc casum planè decusum habeas, lege hic Consilium, quod quidam ex nostris hujus Panormitani Collegii doctus Theologus ad Episcopum Agrigentinum multis abhinc annis scripsit, quod, ego tunc in Theologia morali adhuc Tiro in summam fideliter contraxi, & in vsum fortè futurum (ut nunc contingit) mihi reservavi.

12. Titius, & Berta, præmissis legitimis Denunciationibus, ceterisque requisitis, bona fide (nam, si mala, eide esset dicens, quod 7.6 diuim est) Matrimonium contraxerunt, ac filios genuerūt multos, quorum vnus nunc est superflus; Sed ecce post annos septem à Matrimonio apparuit impedimentum inter ipsos dirimens consanguinitatis secundi in quartum gradum. Notitia hujus impedimenti est inter vicinos, & suppono, posse facile probari, imò, & esse publicum.

13. Certum est filios esse legitimos ob bonam fidem, ut notat Filliuc. *tom. i. tr. 19. n. 132. Sanch. l. 8. d. 3. n. 46.* & passim alios citans. Verum querendum est, quid remedii ad hoc Matrimonium validandum?

14. Primum remedium est recursus ad Summum Pontificem. At, hoc factum est, sed inutiliter, quia, vel requisitæ sunt aliquot expensæ, vel accessus ad Romanam Curiam. Conjuges autem ita sunt ingenti oppressi paupertate, ut neutrum possint.

15. Secundum remedium est dissolutio Matrimonii. At, hoc durissimum est, & affert dedecus conjugibus, & tamen ij sunt digni mitiori remedio ob bonam fidem, & ob recursum jam factum ad Pontificem.

16. Tertium, ut simul cohabitent, tanquam Socor, & Frater. At hoc non vulgaribus incommodis plenum est, tum quia affert scandalum scientibus impedimentum, tum quia difficile erit, eos in tanta familiaritate continentiam observare; tum quia, dum ij cognoscunt impedimentum, veroque se non esse conjuges, quæ pax erit inter illos, quis amor?

17. Quantum, ut Episcopus suppetat expensas neces-
sarias ad professionem in Curiam Romanam. Hoc re-
medium affert Vaquez 1.2.2.d.178.c.1.n.16. Bonac.
de legib. d.1.g.2.p.1.n.19. dicens, has debere Episcopum sub-
ministrare suis uobis. Verum hoc remedium est Episco-
po molestum, & durum nimis, & ideo à Salas, apud Bo-
nac, l.c. citans *proximam Doctorum & sententiam*, Sanchez,
Castro, loco mox citando, n.9. Pontio 1.8. cap.13. num.3.
inequum admitterit.

18. Remedium ergo quintum puto, esse, ut Episcopus dispenset: potest enim in hoc casu in foro conscientie, etiam existente nunc impedimento publico, nam, si occultum esset, multo magis posse, modo diximus, *num. 2.* Doctores, qui videntur insinuare, posse Episcopum dispensare in prædictis circumstantiis, sunt Sotus, *l. 1. de iust. l. 6.* Vafq. *l. 6. Salas, de leg. d. 20. feli. 2. n. 27.* Castrop. *inst. 1. str. 2. d. 6. p. 5. n. 7.*

Dico (*insinuare videntur*) quia absolute docent Episcopum in simili necessitate posse dispensare in impedimento Matrimonii dirimente, & nunquam addunt limitationem, se loqui de occulto; Ergo sentiunt de omni etiam publico, & merito, quia eadem rationes ductæ à

Charitate, & benignitate Pontificis, ita prae-
adesse aliquando in publico, perinde ac

19. Puto item, hanc dispensationem concedere
ab Episcopo, atque peccare, nisi concedat: quia
iustitia obligat Episcopum (quando rationabiliter
tunc) concedere, ut univ ersaliter docet Suarez de legib.
n. 2.2. Verum de hac obligatione legatur omnino

20. Hactenus illius Theologi Confilium quoque confirmari ex Doctrina Petri, de matris, & filii, & membris dicente, requiritur, ut illud sic occidatur, ut esset casus, quod impedimentum sit publicum, & non sit scandalum, si Episcopus dispensare, quamvis non cessare: Omnes enim sciunt per se loquendo, non Episcopum ejusmodi dispensationes concedere, & non poterunt impedimentum esse publicum, & simul casus esse gravissimum necessitatem, posse finiri Episcopi dispensare.

IN IMPEDIMENTO PVBLICO ANTI
contractum Matrimonium

21. Quamvis hic casus videatur mollior; tamen
simili nuper a n. 9. dictum est, molliora in eo
sita est, quod difficilior tanta necessitas invigilans
que remediis ita defuit, ut etiam ante contractum
Matrimonium possit ab Episcopo in impedimento
publico dispensari. At si in rarissimo casu virginitas
per dicta necessitas, et ex eadem benignitate, et charitate
Pontificis concedenda non sit ejusmodi poenitentia
Episcopis in presenti casu, sicut in precedenti? Respon-
detur etiam in casu presenti concedi. Leander apud
nam *part. 11. tr. 8. resol. 3. v. Sed obfero.*

22. *F*ix enim, aliquem morti proximum vixisse. Matrimonium contrahendum cum aliqua puella, et legitima reddatur proles antea suscepta, vel, ut propter honor dictæ puellæ, vel, ut sic festinetur quæ scordæ (in quibus casibus n. 10. concessum) ipsius potestatem dispensandi in impedimento publico optine- rente post contrahendum Matrimonium, tunc licet et easdem rationes debemus concedere ante Matrimonium contrahendum; Et confirmari id potest ex doctrina *num. 20. alia* à Perez, cum hic ut supponere etiam debemus, non solum impedimentum sit publicum, sed et publica necessitas. Adde-rem, si forte necessitas publica non sit, reddi eam publicam per prudentem evan- gelicam potestatem, scilicet sic scandalum, quod forte pater ex criminis Episcopi dispensatione detrahitur, si sint Leges prædictæ, & sapienter divites.

IN DVBIO, AN EPISCOPVS POSSIT
dispensare in impedimentis Matrimonij?

23. Si exhibitis diligentis moralibusque curis
hiberi omnino debent) dubium hic negatum, nam
dimentum verè adfit, Dispensatione in re nostra
pogimus, nec Episcopus, nec Pontifex, & oblique illi
cogniti potest ad Maritimum, ut Vol Sanchez, lib. 1. *mar.*
6. n. 18. Pont. lib. 8. cap. 13. n. 1. Et nos lib. 1. in *Dis.*
c. 3. §. 7. *V. Marr. n. 3.* quia tunc possessio fit probabile
hominis potens vxorem ducere, solum i. quia
esse iudicabitur) Episcopus ad scandalum vniuersi
claret, dispensationem non esse necessitam, vel
telam, dispenfet. Idem tunc magis erit, si probabile
sit immedicatum non adeste.

At verò, si certum sit impedimentum, seu dubium sit, an sit tanta necessitas, quantum requiri haecenus explicuimus, tunc enim verò dubitari potest,

AN EPISCOPVS, POTESSTATE M
habeat dispensandi?

Et breviter, Respondeo, non habere, quia in hoc dubio possidet certitudinem impedimenti dirimentis, potestas Episcopi autem est dubia, dubia enim causa non potest dare certam potestatem, ergo ex à me dictis lib. 2. in Decal. c. 3. §. 7. V. Dispens. V. Subditus non potest, se extendere ad dissolvendum certum impedimentum.

24. Dices Episcopus in dubio, an adit sufficiens causa ad votum non reservatum dispensandum, ad jejuniium Ecclesiasticum solvendum, ad laborandum die festivo potest dispensare ex receptissima doctrina Doctorum apud Meroll. 2. A. 4. c. 6. dub. 3. n. 107. & Diana p. 1. n. 3. 19. 29. ergo, & in casu nostro.

Respondeo, Nego consequentiam, quia potestas dispensandi in votis non reservatis, & ceteris praedictis est certa in Episcopo, ut omnes docemus, & sic operari supra dubiam causam, in praedictis potest; At in Episcopo non adest potestas dispensandi in casu nostro, id est in impedimento, ergo non potest operari circa certum impedimentum, & ex alia parte, causa dubie sufficiens, non potest Episcopo dare certam potestatem, ut dictum est.

Adde, totam hanc potestatem esse ex praesumptione voluntatis Pontificis; At in re tam gravi, quae illam in dubio praesumere audebit?

Quid si Episcopus putet, se habere causam, sed deinde post datam dispensationem, inveniat, se errasse, hoc est causam illam non adfuisse? Respondeo, id me dicturum infra c. 12. §. 1.

In casu obtema dispensationis subreptitia: An aliquid possit Episcopus.

25. Non dubitatur aliqui, ut Glossa, Hostiensis, Ceteri, alique apud Castrop. *max citandum*, affirmare, posse Episcopum firmam per suam dispensationem reddere eam dispensationem, quam aliqui forte subreptitè habuerunt à Summo Pontifice, quali jam Summus Pontifex eam velut imperfectam concesserit, quae possit perfici ab Episcopo. Sane Pontifex 1. 8. c. 13. n. 7. incertus de hac potestate est, quia eam videtur Sacer Textus 6. quia circa de consanguin. concedere. Verum nos nullatenus incerti esse debemus, quia illum admittere non possumus, perinde non admittunt Castrop. A. 4. de mar. p. vlt. §. 1. n. 20. Aver. 9. 19. de mar. s. c. 2. Vers. Octavo addiderunt. Perez d. 43. s. c. 6. alique nulli enim illa conceditur, & Textus aliter solum permittit Episcopo, ut propter multas difficultates separationis, diffimulet, si Matrimonium sit nolum, & à conjugibus validum reputetur. Adde posse dici, illam fuisse peculiarem concessionem pro illo speciali casu, non vero legem universalem.

26. Hæc quoad Episcopum. An autem dispensatio bona fide à Summo Pontifice impetrata sit deinde inveniat subreptitia, possit aliquando praesumi ratam, & firmam haberi ab eodem Pontifice, dixi lib. 1. in Decal. c. 3. §. 7. V. Dispens. n. 8. & 9.

CAPVT V.

An alii à Summo Pontifice, vel Episcopo possint aliquid in impedimentis Matrimonii.

1. Potest dubitari Primò de Vicario Episcopi. Secundo, de Capitulo Sede Vacante, Tertio, de Regularibus per privilegia. Quarto, de Commissario Bullæ Cruciatæ.

Vicarius Episcopi.

2. Quoniam hæc potestas dispensandi in praedictis, necessitatibus est ordinaria Episcopo, ideo ea delegabilis est. Quare specialem concessionem ejusmodi potesta-

tis suo Vicario, seu alteri poterit Episcopus communicare; Lege Sanch. 1. 2. mar. d. 40. d. n. 12.

3. Verum adverte, hanc potestatem Vicarium non habere ex vi Vicariatus, sed debere specialiter ipsi ab Episcopo concedi, ut notat Sanch. 1. 2. de mar. d. 40. n. 12. Castrop. d. 4. de spons. p. vlt. §. 1. n. 14. G. Hurt. d. 26. diff. 2. num. 7. alique.

Capitulum Sede vacante, ejusque Vicarius.

4. Sane poterit Capitulum, quia Sede Vacante, succedit in tota Iurisdictione Episcopi, Vicarius autem ipsius poterit quidem, sed ex speciali concessione, non vero ex vi Vicariatus, juxta dicta num. preced.

Regulares.

5. Nullum circa hoc, ut habet Sanch. 1. 8. marim. d. 6. n. 28. Religiosi privilegium habent, nisi aliqui ex illis possint dispensare cum infidelibus existentibus in remotissimis Regionibus. Et quidem (ut constat) in impedimentis solum lute Ecclesiastico inductis. De qua re vide Sanch. loc. cit. n. 29.

An vero possint dispensare in petitione debiti, si superveniat legitimis conjugibus Affinitas ex copula illicita, dicam *max cap. 6. n. 4.*

Commissarius Bullæ Cruciatæ.

6. Potestas, quæ Commissario hæc conceditur super hac re, illa una est, quæ cum quibusdam conditionibus possit is dispensare in impedimento Affinitatis, contracto ex copula fornicaria. Id ut explicetur, habet præ oculis, ipsa verba Bullæ, apud Lud. à Cruce, in *Expos. Bull. Cruc.* in initio operis, in quibus ea potestas Commissario conceditur.

Item (ait Summus Pontifex) Reverendo Episcopo, qui Commissarius deputatur, aut facultas dispensandi in foro conscientie duntaxat nullis datis literis, seu per Confessorem laceratis cum his, qui primo & secundo Affinitatis, ex fornicatione contracta, gradibus conjuncti, Matrimonium contrahere, dummodo post Concil. Trid. illius formam servaverint, ac impedimenta hujusmodi occulta sint penitus, & alter contrahentium, tempore contracti Matrimonii impedimenti ignarus existerit, & quod de nullitate prioris consensu prius certificati, sacraque (si videbitur ad evitanda scandala) causa nullitatis Matrimonium inter se, etiam secreta de novo contrahere possint, proindeque suscipiant, & suscipiantur exinde legitimam decernendo. Hactenus Bull. Discurre nunc per singulas clausulas.

Qui Commissarius deputatur.

7. Ne ignores Commissarium hunc, cui Pontifex prædictam potestatem concedit, residere in Hispania, qui tamen substituit alios in singulis Provinciis, quibus eam potestatem subdelegat. Ille vocatur Commissarius Generalis, hi Commissarii Provinciales.

8. Inquiri jam primo, quo jure Generalis hanc potestatem Provincialibus Commissariis concedit?

Respondeo, quia hæc potestas Generalis Commissario est concessa omnibus successoribus, ideo ordinaria est, atque adeo delegabilis. Adde, id peculiariter concedi à Pontifice Commissario Generali, ut num. seq. jam jam explicabo.

9. Inquiri Secundo, An Commissarius Provincialis, qualis, est noster Archiepiscopus Panormitanus pro tota Sicilia, possit hanc eandem potestatem dispensandi in dicto impedimento subdelegare alteri tertio, seu Commissariis specialibus, quos ipse Commissarius Provincialis solet in singulis Civitatibus constituere, quosque vocemus, distinctionis gratia, Commissarios particulares?

10. Respondeo, Ex vi prædictæ Bullæ mihi videtur, non

non posse, quis quamvis Commissarius Generalis possit suam potestatem amplissime concedere Commissariis Provincialibus; sic enim habent verba ejusdem Bullae: Item, ut (Commissarius Generalis) Deputare possit Commissarium in singulis Provinciis per locorum Ordinarios, quorum conscientia onerantur, previa materia deliberatione, approbandos cum simili; vel limitata potestate.

11. Tamen, nihil Pontifex concedit, ut ii Provinciales possint deinde alteri tertio eam potestatem communicare. Confirmatur Primo, quia, quamvis Delegatus Principis, etiam ad universitatem causarum, possit alium subdelegare; nihilominus hic alius non potest tertium delegare, ut recte probant Sanchez lib. 3. *matrim.* dub. 3. n. 9. Meroll. 2. 3. d. 7. cap. 4. num. 105, alios citans. Alique & ego mox num. 14. latius dicam. Confirmatur Secundo, quia praedicti Commissarii particulares, & tertius quicumque non deputari solent, nisi ab ipso Commissario Provinciali, & non per locorum Ordinarium, ut requiritur ad Summo Pontifice ad concedendam potestatem illam, &c.

12. Dixi autem (Ex vi praedictae Bullae) nam, si ad sit aliqua peculiaris dispositio magis ampla, non erit mirum, si extendatur potestas: Sanè nostro Archiepiscopo Panormitano Commissarius Generalis hanc potestatem subdelegandi in hunc modum concedit, vide *In lit. Deputationis Commiss. hujus Regni, qua servatur apud dictum Archiepisc.*

Quoniam in Regno Sicilia sunt Dioeceses distinctae, nec Archiepiscopus potest per se ipsum in omnibus providere, ideo concedimus, ut ipse valeat per singulas Dioeceses nominare, seu eligere Commissarios particulares in Dioecibus, vel locis, ubi ipse necessarium iudicabit, quibus nos concedimus facultatem exercendi munus Commissarii in iis locis, pro quibus fuerint designati, dummodo servent Bullam Pontificis, instructionemque, &c. Hæc ille.

Vides autem, qua ratione in hac dispositione non ipse Archiepiscopus subdelegat, sed solum nominat, seu eligit personas, quibus Commissarius ipse Generalis potestatem concedit, quæ est doctrina, valde communis apud Doctores, ut Sanchez, Meroll. Pont. mox citandi in aliis materiis.

Vides item, hos debere esse approbatos ab Ordinario; Id enim vult Bulla Pontificis, cujus verba attulimus num. 10.

13. Sed remanet illa difficultas. An Archiepiscopus possit pari modo eligere aliquem v. g. Theologum, non ad totum dictum munus Commissarii, sed solum ad valendum dispensare in vna aliqua causa (v. g. in impedimento matrimonii ex copula illicita, altero nesciente, &c.)

Respondeo. Aliquis diffculter id concedet, quia finis Commissarii Generalis, & verba prædicta ejusmodi concessionis, solum volunt, ut singulae Dioeceses, vel loca habeant suos Commissarios ad omnes causas, non vero separatim ad vnam, vel alteram, quam separationem non videtur posse fieri ab hoc Archiepiscopo, cum eam in mandatis non habeat. Constituat ergo Theologum illum, sed semper cum dicta Approbatione Ordinarii, absolute Commissarium, & sic tutò procedet.

Aliquis autem concedet pro Approbatione prædicta, quia cui conceditur totum, videtur concedi pars. Hæc, cuinam ex his sententiis hæere debeam? Tu tua sapientia ad alterutram me, Lector, impelle. An vero ex dictis, & ex doctrina Sanchez lib. 3. *matrim.* d. 3. n. 18. Meroll. tom. 3. d. 7. c. 4. Pont. lib. 5. cap. 16. n. 108. & c. 28. num. 2. sine, aliorumque, colligi valeat, posse etiam validè sic dispensare Archiepiscopum?

Ex nunc ego dispenso illud v. g. impedimentum ex copula illicita modo supra dicto exortum, dispenso, inquam, pro illa vel illis personis, pro quibus talis Theologus iudicaverit esse dispensandum. Tu, idem Lector, iudica.

14. Dices, Possumusne affirmare, Delegatum, atque

adeo Commissarium Generalem Cruciatæ potest delegare aliquem, vel aliquos, quibus dicta potestas subdelegandi, saltem ex eo capite, quod sit Delegatus Archiepiscopus noster possit subdelegare, habet illum, &c.

Respondeo Primo, esto possit: unde habet, quod facto sic subdelegaverit? Ego sanè contrarium dico, nam Commissarius Generalis modo n. 12. potestatem à se subdelegari nominatos à Commissariis Provincialibus; ergo videtur excludere ipsos Provinciales Commissarios ab ejusmodi potestate subdelegandi.

Respondeo Secundo, me ideo dixisse (sic posse) non communiter reprobatur. Audi Merollam 17. d. 3. n. 105. quæstionem hanc discrete resolvendam, (ait) Delegatus Principis possit delegare cum potestate delegandi causam sibi commissam? Et respondet, apud dictum Merollam dicit, forsitan posse, si per ordinarius. Rursus esse potest, quia Delegatus Principis, si per ordinarius, quoad causam sibi delegatam, sed de probabile Ordinarius posse delegare cum potestate delegandi, ergo multo magis id poterit Delegatus Principis. Verum hac sententia communiter reprobat. Quia delegatus non habet facultatem ultra sibi commissam, cum Delegatus Principis solum reperitur in iure cruciatæ, posse subdelegare, & nullibi concedatur, quod potestatem subdelegandi, id non poterit. Et idem dicitur est à fortiori de Delegato ad universitatem causarum, propter eandem rationem. Ita tenet Glossa, Felinus, et Alexander, Bernab. Maranta, Mandosus, quæ citantur à Sanchez lib. 3. *matrim.* d. 3. n. 9. Dignus ratio de Ordinario, & Delegato, Nam Delegatus non habet facultatem ultra sibi commissam, & Ordinarius per se habet facultatem, & Iurisdictionem universalem per se, per nomine exercet, Hactenus Merolla.

Respondeo Tertio. Si Commissarius Generalis potest, se posse hanc potestatem subdelegare, communicare Commissariis Provincialibus, sine illam ipsam rectè communicasset, & non esset vius modo illud num. 12.

Atque hæc nimis fortasse pluribus, sed fortassis da sententia cuiusdam Theologi, cui hæc non obicilis visa est.

Dispensandi.

15. Hinc inquiri. An Commissarius possit dispensare in dicto impedimento sine vlla compulsionem, vel in favorem Cruciatæ?

Respondeo. In aliis casibus, in quibus commissarius dispensare potest, dicitur in Bulla, ut is habeat potestatem dispensandi & componendi; unde videtur etiam hoc, de quo agimus idem esse dicendum. Verum non est omnino certum, illud (componendi) edicere causam nostram. Nam primo, in Bulla dicitur, Datur potestas Commissario dispensandi, & componendi in constitutione legatorum, & datur potestas dispensandi, & componendi in irregularitate contracta, &c. Deinde vero dicitur, Item dispensandi in Affinitate orta ex copula, &c. Nec in prioribus casibus poni illud (componendi) novum in nostro? Nihilominus puto non esse recedendum praxi, quam video hic adesse, dandamque esse dispensationem juxta qualitatem personarum, & delicti. Quæ praxi maxime innititur in eo, quod omnes concessiones hujus Bullæ tendunt in subsidium temporale Cruciatæ. Sanè D. Franciscus Salerni Commissarius, Sede Vacante, non multis abhinc annis hanc dispensationem concessit cuidam pauperi cum onere elargiendi, talis concessio quinquæ, hoc est tarenos Siculos sex, in subsidium Cruciatæ, & potuisset minus, si dispensandus propere fuisset.

Idem propter easdem rationes, puto dicendum de dispensatione ad petendum debitum conjugale in eam quem dicimus infra cap. 6. n. 3.

In foro Conscientie duntaxat.

16. Non ergo hæc dispensatio à Commissario expedienda est publice. Hinc praxis est, ut speratur dispensatio pro quodam determinato matrimonio invalido ex dicta Affinitate copulæ illicitæ non nominatis personis, explicato tamen distinctè gradu primo, (vide mox c. 9. §. 7. n. 2.) vel secundo rectæ lineæ, vel transversalis (nam ultra non extendi hoc impedimentum ex copula fornicaria. dictum est supra satis) quibus, vel dispensat oretenus Commissarius, facta compositione, de qua modo dictum est, vel dando literas, in quibus nullus nominatur ex dispensatis: quæ tamen litteræ statim erunt lacerandæ, ut dicitur in Bulla.

Dummodo, &c.

17. Hic ponuntur Conditiones quinque, sub quibus solis, potest Commissarius prædictam dispensationem concedere: autem positis, potest etiam si facilis esset aditus ad Pontificem, quia hæc restrictio non ponitur in Bulla.

18. Prima conditio est, ut matrimonium reperitur contractum juxta formam Concilii Tridentini, id est coram Parocho, & Testibus, & insuper cum debitis Denunciationibus, nam sine illis non dicitur servata forma Tridentini. Quod si Episcopus, vnam, vel omnes has Denunciationes dispensavit, jam servata fuit Tridentini forma, ut latè habes apud Bardi, in Bulla Crue. p. 3. ar. 3. c. 3. §. 1. n. 2. qui notat, si vna tantum omittatur, quamvis cum culpa, matrimonium adhuc dici contractum sub debita forma, quia levis est omisso, quando tamen Parochus est certus non apparere pro illo matrimonio vllum impedimentum.

19. Secunda, ut idem matrimonium fuerit contractum bona fide, saltem ex parte vnius ex conjugibus, qui ignoraverit intercessisse ejusmodi impedimentum Affinitatis ex copula illicita. Quando ergo uterque conjux impedimentum novit, nihil illis concedere potest Commissarius. Olim quædam seivit suum impedimentum, sed deinde ex aliorum dictis sibi persuasit, illud non adesse: apparuit tamè clare post contractum matrimonium: fuitne matrimonium illud bona fide contractum? Respondi affirmativè, quia jam sine dolo, sine fraude contractum fuit.

20. Tertia, ut impedimentum sit occultum, Quando autem hujusmodi esse, estimandum sit, mox dicam n. 25. & sequ.

21. Quarta, ut alter impedimenti ignarus certificetur de nullitate prioris consensus, tacita, si videbitur, causa nullitatis. Quare, si hæc certificatio facta non fuerit, non valere dispensationem, merito docet Trullench, in Bull. Crue. lib. 2. §. 4. dub. 1.

22. Quinta, ut adsit necessitas ea scilicet, quæ, si illud matrimonium dirimeretur, periculum esset alicujus scandalum. Quoniam vero ex dissolutione matrimonii, existente impedimento occulto, faciliè mulieris fama jacturam pateretur, innuptaque facile remaneret, ideo regulè semper adest ejusmodi quarta conditio: si nihilominus in aliquo raro casu, scandalum nullum timeretur, non poterit tunc Commissarius dispensare.

23. Si autem postquam dispensatum fuit, divulgetur publice forte impedimentum, tunc à Pontifice petenda est obtentæ dispensationis ratificatio, & interim pro foro externo erunt conjuges separandi, quia pro foro interno non valet Commissarius dispensare. Quod idem observandum est quoties in foro Conscientie dispensatur in quocunque alio impedimento occulto.

24. Hi tamen occultè dispensati, sed, deinde cognito publice impedimento, si copulam habeant, non peccant peccato fornicationis, quia verè conjuges sunt, sed fornicati, si ea copula sciatur, peccant, vel contra reveren-

tiam debitam Ecclesiæ; vel ratione scandalum, &c.

25. Sed quandonam impedimentum hoc dicitur occultum?

Respondeo, Ad hunc effectum, ut possit dispensare Commissarius (idemque dic de aliis impedimentis, & delictis, quando dispensari, vel absolvi conceduntur, ut occultum) cum non intendatur, nisi obviari scandalo publico, illud dicitur occultum, quod non est publicum, nec famosum, nec manifestum, nec notorium. Quare omni probari per duos Testes planè possit, adhuc dicitur occultum, Vide Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 3. 4. n. 55. Verricell. in Quæst. Mor. ar. 3. quæst. 51. n. 1. aliosque ab ipso citatos. Ut ergo publicum sit, & non occultum, debet esse cognitum à majore parte Collegii, vel Vicinæ, vel Communitatis, ubi inveniantur, saltem personæ decem. Sed certè (ut nos lib. 9. in Decalog. cap. 3. §. 2. n. 10. advertimus) prudentis arbitrio id maxime relinquendum; nam aliquando in magna Civitate, etiam si decem rem aliquam sciunt, non dicitur publica in ea Civitate, nisi forte in iis circumstantiis in quibus faciliè res ad alios divulgabitur.

26. Quando impedimentum est deductum ad forum contentiosum, sanè dicitur publicum, deducitur autem ad dictum forum per citationem partis. Quare antè illam, etiam si delatum sit ad Iudicem, non dicitur ad forum contentiosum esse deductum, neque ex hoc capite publicum, esto ex alio ex prædictis.

27. Addit Sanch. duo loc. cit. Castrop. de Bull. Crue. d. v. n. p. 11. n. 8. Bardi in Bull. Crue. p. 3. ar. 3. c. 3. §. 2. Primum, esse ex hoc eodem capite occultum, si, quamvis fuerit deductum ad forum contentiosum; tamen per sententiam, sive Interlocutoriam, sive definitivam, causa fuerit expedita in favorem Rei, etiam si Testes in favorem, fuerint falsi, quia tunc remanet, ut erat prius, id est non probatum, quicquid dicat Suar. de Censu. d. 43. §. 3. qui immerito negat de Interlocutoria. Nam infamia delicti etiam aufertur per sententiam Interlocutoriam, quæ pronunciat expedita judicium nihil probare; esto igitur possit iterum dictum delictum, seu impedimentum deduci in Iudicium, si nova indicia apparerent, sed jam tunc non apparent; ergo nunc remanet ex hoc capite occultum.

28. Addit Secundo, esse adhuc occultum impedimentum, si sciatur, v. g. copula illicita, sed in eo loco nesciatur, esse impedimentum, quia jam sic cessat scandalum quoad Matrimonii contractionem.

29. Adde ego alia quatuor ex Doctoribus M. Paulo Leone in praxi ad liter. Penitent. p. 2. initio. Portell. ap. Dianam p. 8. r. 3. ref. 110. & aliis, nam Primò, placet permixtè mihi ea doctrina, quæ docet, non posse à Delegato dispensari in impedimento, vel absolvi illud delictum, si quando in potestate quam delegat Superior, dicat: Dummodo impedimentum, seu delictum sit omnino occultum, quod solet dici, quando delictum, unde oritur impedimentum, est enorme; quia illud (omnino) explicatur (totaliter, & indistinctè) tunc ergo, nec publicum esse debet, nec probabile, lege Verricelli loco citato n. 8.

30. Secundò. Si res sit occulta in eo loco, ubi expedienda est dispensatio, & alibi sit publica, eritne in re nostra adhuc occulta?

Respondeo. Erit, quando abest periculum, ut postea etiam ibi manifesta fiat. Quia esse impedimentum occultum, ibi verificari, solum oportet, ubi Dispensationis favor impenditur.

31. Tertiò. Si delictum, seu impedimentum deductum fuit in Iudicium, & in eo fuit punitum, notoriumne erit?

Respondeo, in re nostra notorium erit, non occultum; publica enim pena publicum notat delictum. Idem dic, si adhuc causa examinatur, saltem, quia est in proximo periculo manifestationis.

32. Quartò. Quid, si delictum in Iudicio, nec fuit punitum, nec absolutum, quia non potuit probari, Vnde

Vnde veluti negativè cessavit iudicium?

Respondeo, tunc ex Glossa in *C. Omnipotens de Accusat. V. Denuncietur*, post annum elapsum diceretur, & erit, quantum est ex hoc capite, occultum, quia, quod probari nequit, presumendum est, non adesse.

Matrimonium an secretè contrahere possint.

33. Magna est controversia. An Matrimonio, quando revalidandum est, debeat adesse presentia Parochi, & Testium, de qua re ego pluribus, infra *traç. 4. de cons. cap. 4. num. 3.* sed hic ejusmodi questio locum non habet, quia, quamvis in aliis casibus illa requireretur, hic nequaquam requiritur; siquidem expresse Pontifex concedit, ut feceré possit ejusmodi matrimonium revalidari, & merito, tum quia scandala sic vitantur, tum, quia jam supponitur matrimonium illud in facie Ecclesie, hoc est cum dicta Parochi, & Testium assistentia, fuisse celebratum.

34. Quod si eveniat, ut deinde fiat impedimentum publicum, & debet peti pro foro externo dispensatio juxta dicta n. 23. debet advocari Parochus cum Testibus, ut nos l. c. dicemus, notatq; rectè Trull. l. 2. §. 4. d. 1. n. 7.

*Prolem susceptam, suscipiendamque ex indè legi-
timam decernendo.*

35. Hanc legitimatorem valere solum pro foro Conscientiæ certum sit, quia tota potestas Commissarii est pro interno foro dumtaxat. Quare, in foro tantum Conscientiæ poterit sic legitimatus promoveri, ut habet Sanch. lib. 8. matr. d. 6. num. 25. ad Ordines Sacre, Beneficiaque Ecclesiastica recipere.

36. An possit ex vi hujus legitimatōis succedere in bonis temporalibus, perinde, ac legitimis, quætio est inter Doctores, mox citandos, quos adisi placet: Illud recole, ex alio capite, nimirum ex vi bonæ fidei, quæ saltem alter ex conjugibus Matrimonium contraxit, problem, de qua agimus, legitimam esse, tum per leges civiles, tum per Canonicas. Vnde tam ex hoc capite poterit succedere in bonis temporalibus, Lege Sanc. l. 8. matr. d. 34. n. 46. alioquin à me citandos, infra lib. 2. de error. c. 17. §. 2. n. 2.

C A P V T VI.

*Quis possit dispensare ad petendum debitum, si
quando conjugibus superveniat dicta
affinitas ex copula illicita.*

1. **Q**uomodo oriatur hoc impedimentum diximus
supra *tr. 1. c. 12. §. 3.* hic, quisnam illud dispensare
potest, erit breviter dicendum.

2. Potest Trímò, Episcopus respectu suarum ovium, etiam si aditus facilis sit ad Summum Pontificem, nullaque vergeat peculiaris necessitas, idque saltem ex consuetudine tam legitime introducta, ut habet Pontius, l. 8. c. 13. n. 9. Sanch. l. 8. matr. d. 12. n. 13. Castrop. de spons. d. 4. p. 26. §. 1. num. 16. alique quidquid neget Hurtadus d. 26. diff. 2. n. 8. de mar. Ejus Vicarius non potest, nisi ipsi specialiter ab Episcopo ejusmodi potestas concedatur, quia est regula generalis apud Merollam, c. 3. d. 7. de Iuris d. Vic. c. 6. §. n. 128. alioque ab ipso citatos, Vicarius ex generali commissione Vicariatus, non posse ea dispensare; quæ sunt voluntarie Iurisdictionis, sed solum, quæ sunt Iurisdictionis necessariæ, at dispensare, est actus Iurisdictionis voluntariæ, ut omnes apud eundem docent.

3. Potest Secundo, Commissarius Bullæ Cruc. sic enim habet Bulla:

Item Commissario datur facultas dispensandi in simili
Affinitatis impedimento super debiti exactione in eodem
foro conscientia tantum.

4. Rodriguez & Villalobos apud Bard de Bull. *p. 3, art. 3, cap. 5, n. 2.* extendunt hanc facultatem de-
farii, ut possit dispensare ad petendum cognationis
conjugis, cur id interdicitur ratione cognationis
realis, contracta, cum altera conjugis. Sed tam-
com refellit Sanchez *l. 8, matr. d. 15, sum. 13.* Testatur
Bard. & ipse Bard, *l. c. aliique, quia Communiatio*
conceditur dispensatio ad petendum cognationis
impedimentum supervenit ex Affinitate orta ex
illicita; at cognatio spiritualis nullo modo de-
Affinitas. Quare a diversis non potest fieri illicita
que dicas, concessio majori, intelligitur concessio
nus, id enim verum habet, quando minus concessio
in majori, non vero, quando est diversum,
E Religio civilis.

5. Religiosi privilegiati, quales sunt, qui commu-
cant cum nostris Privilegiis, possunt in præ-
Affinitatis supervenientis dispensare ad petendum
post ablata vivæ vocis oracula, quia hoc Privilegium
habetur per Bullam, ut fuscè probat Thomas Bar-
dus, 2. mor. q. tr. 11. cap. 1. a. n. 1193. & G. Hart-
marin, dist. 2. n. 8. Loth. tr. 1. Refus. 1. art. 1.
p. 11. Tract. 8. Refus. 16. ubi, an extra conf. con-
dicens de dispensatione ad petendum debitor
qui cum Voto simplici Castitatis Matrimonium
bravit?

6. Duo adverte. Primo, pro nostris requiritur communicationem hujus Privilegii concedat Pater Generalis, vel Provincialis; ita enim id restrinxit nobis Gener.

7. Secundò. Dispensationem hanc posteriorem tendendum debitum ab eo, qui cum dicto Voto inivit Matrimonium non posse dispensari à Commisario Cracovienensi quia hoc ipsi nullibi conceditur.

8. *Quæres. Potestne Episcopus? Respondo.* *cap. 1. G. Hurt. l. c. n. 9.* quia id esset (inquit) displicere non tantum castitatis, quoad aliquem adum, quæ non habet, sed etiam potestatis, quia Votum Castitatis ubi non est, non Pontifici reservatum. Sed profecto affirmandum est, quod non potest. Quia si non potest, non potest etiam de sponsa, d. 4. p. ult. §. 1. n. 17.

CAPVT VII.

*De causis dispensandi in impedimento
Matrimonij.*

§. I. *Premittuntur aliqua de his causis in vitijs.*

1. **A**D Dispensationem quamcumque requiritur causa rationabilem, & proportionatam, lege dicitur cum Sanchez, l. 8, *matr.* d. 18, & Castalpalmorum aliisque, qua deficiente, dispensatio ab inferiore in Superiorem facta, illicita est, & nulla, sed potest *Castalp.* T. 1. *tr.* 3, d. 6, p. 8, §. 1. alios citans, valida; licet aliter fiat (ut etiam si à te petatur) à Superiore, vel ab inferiori in propria lege.

[illegible]

3. Nota tria. Primo, nisi expresse dispensatur
sine causa, dispensare, semper intelligitur dispensare

causa, quia non possumus presumere, nisi clare constet, peccatum alterius.

4. Secundò. Qui potens dispensare in lege Superioris, dispensat prudenter, puta cum morali præcognitione causæ, & circumstantiarum, putans bona fide, se habere causam dispensandi, cum tamen causa non adit, valde concedit dispensationem ex Sanch. lib. 8. *mar. d. 17. p. 11. Azor. Ioan. Sanch. Suar. Rebell. II. mor. citandis*, quibus tunc enim credendum est ad tollendos scrupulos ratam fieri à Superiore dispensationem, sed invalidam hanc dispensationem, docet esse Castrop. l. 6. §. 2. *num. 5. Pont. Bonac. Baldell. II. mor. citandis*, alique, quia bona fides excusat à peccato, sed non dat actui valorem. Veraque sententia mihi probabilis apparet.

5. Tertiò. Si Pontifex committat. Episcopo, v. g. ut dispense præcognitione causæ, Episcopus vero sine eadem causæ præcognitione, atque adeo imprudenter dispense, cum tamen in rei veritate adit causa sufficiens ad validam eam dispensationem esse, contendit Pontifex lib. 8. *cap. 14. n. 8. Bonac. quest. 2. de legibus p. 3. num. 8. Baldell. lib. 5. d. 5. n. 4. Castrop. loc. cit. §. 2. num. 5.* quia, si causa cognita non est, movere dispensationem non potest: & sic dispensatio effectus facta ab Inferiore sine causa, atque adeo nulliter. At Sanch. lib. 8. *de matrim. d. 34. a. num. 2. Suar. de legibus lib. 6. cap. 19. Ioan. Sanchez d. 54. num. 39. Rebell. lib. 3. quest. 5. n. 12.* distinguit; si episcopus (aut) commisso sic habeat: *Dispenses si preces veritate nitantur*, valde erit valde probabiliter in foro. Conscientiæ dispensatio, quia iam adest re vera causa, ut supponimus, quamvis in foro externo, si causa notoria non esset, iudicetur nulla. Si vero commissio sic, vel simili modo se habeat: *Si per diligentem examinationem inveneris præcognitionem nulli, invalida erit dispensatio*, quia tunc illa præcognitio causæ requiritur, ut forma necessaria ad dispensationis valorem. Sanè, nec Pontium, nec Sanchez improbabilitatis diminui audeo. His præmissis accedamus propius ad nostram questionem.

§. II. De causis in particulari dispensandi in impedimen-

tiis Matrimonii.

1. A. Sex edaei huiusmodi causæ solent, ut est A. Pyrrhum Coar. in *praxi lib. 7. cap. 2. & Barb. in Tract. l. 2. cap. 5. Sanchez lib. 8. d. 19. Diabam p. 8. trati. p. 93.* ad angustiam loci, ad Paupertatem, vel Incompetentiam datis, ad grave periculum litis vel Inimicitie ad ratem excedentem fœminæ, ad conservatiorem familie illustis, quo reducitur merita in Ecclesiam personæ petentis dispensationem, ad infamiam fœminæ periculum, vel gravis scandalum timorem, ad largi elemosynam, Nonnihil explicationis addamus singulis.

Angustia loci.

1. Si mulier in loco, in quo habitat, ob ejus angustiam virum sibi non consanguineum, vel affinem paris conditionis, cui possit nubere, non inveniat, est sufficiens causa, ob quam Pontifex dispense, ut dicta mulier nubat cum consanguineo, vel Affine.

2. Notanda autem hic sunt quinque. Primò. Ad verificandam hanc causam, satis est, si consideretur proprium oppidum, ubi mulier degit, quia molestum est mulieri relinquendo suos, nuptias extra suum oppidum, etiam in loco vicino, conquirere. Suburbia tamen, nisi forte per unum circiter milliare distent, non essent extra propriam Civitatem, ut notavit Conradus *loc. cit. cap. 5. num. 42.*

3. Secundò, in numerosa Civitate difficile est, non invenire parem, qui non sit coniunctus cum muliere, facile in minus frequenti oppido, nam propterea additur aliquando in Brevi dispensationis (*modo ejusmodi apud non excedat numerum recentiorum secularium*) licet fateri, non semper addi, quia non potest negari, Pars III.

aliquando, etiam in loco frequenti par mulieris, qui coniunctus non sit, nequaquam inveniri.

5. Tertiò. Ut expendatur, an in aliquo loco inveniat vir non coniunctus paris conditionis cum fœmina, expendenda prudenter sunt qualitates, & conditiones personarum. Nam primò, debent semper excludi coniugati, Religiosi, ordinati in Sacris, hi enim utpote impediti, non possunt cadere in considerationem Nuptiarum. Secundò excludendi item sunt moraliter inepti, ut sunt aliqui intractabilis ingenii, perditorum morum, &c. Tertiò, non est item habenda ratio illorum, qui valde impares sunt fœminæ, ut qui sunt valde pauperes respectu facultatum Mulieris, vel qui sunt valde exigui, vel provectæ ætatis respectu ipsius. Nota illud (valde.)

6. Quarta. Si, omnibus his expensis, solum inveniat unus, aut alter paris conditionis, adhuc persistet causa hæc, nam non est restringenda mulier ad unum, vel alterum, respectu cuius forte fœmina antipathiam habet naturalem, & rectè Sanch. *loc. cit. n. 14.* notat hanc causam non esse strictè, sed morali modo verificandam, facile esse, si communiter in eo loco non inveniat vir paris conditionis, &c.

7. Quinta. Si petatur dispensatio in gradibus propinquioribus, puta in secundo vel tertio gradu ab eodem stipite, non solet aliquando, esse sufficiens hæc sola causa ab dicta angustia loci, nam propterea requiritur alia causa, qualis esset illa, ut si extra dictum locum nubere cogeretur. Dos quam mulier habet, insufficientis esset, ad nubendum pari. Et quidem universale est, secundum G. Hart. d. 26. *mar. diff. 3. n. 13.* & apud Dian. p. 8. r. 3. *ref. 93. V. Adverte etiam*, ut, quando una causa non sufficit, plures vnitæ sufficiant.

Dixi (*non solet aliquando*) nam ceterum quilibet Pontifex styli observat, quem mavult.

Paupertas, vel Incompetentia dotis.

8. Si mulier dote careat, vel careat congruenti cum qua iuxta ipsius conditionem possit virum non coniunctum paris conditionis invenire, est causa ad dispensandum sufficiens.

9. Notanda autem sunt tria. Primò, si fœmina habeat parentes divites, qui cogi possunt ad eam dotandam, ea non dicitur carere dote. At, si solum habeat alios etiam fratres, qui ad ipsam dotandam cogi non possunt, vel, si habeat solum spem, immo, & ius ad aliqua bona sibi ab intestato forte proventura, carere dicitur dote: Ita Sanchez lib. 8. *mar. d. 19. n. 27.* & Averl. *quest. 9. mar. sect. 4.* quia de præsentibus verè pauper est, & ut suppono certa non est de vicina successione. Et rectè Sanchez *loc. cit. num. 26.* ait, si Parentes puellæ nunc non valent dotare filiam, ne dotando, ipsi secundum eorum statum indigeant, filiam esse pauperem, quamvis post eorum mortem, sit successura in hereditatem sufficientem.

10. Quid, si deinde, mortuo, v. g. consanguineo, ipsa ab intestato succedat ejus bonis, vel ab amico donationem, vel legatum acquirat, vel thesaurum inveniat, &c. persistetne causa hæc Incompetentiæ Dotis?

11. Respondeo. Si hæc eveniant post contractum matrimonium cum consanguineo, vel Affini, dispensatione præcedente, persistet dispensatio & Matrimonium, quia iam semel validum matrimonium ex dispensatione dicta legitima data, à nullo eventu infirmari potest. Idem dicam infra *cap. 12 §. 3. n. 9.* si hæc eveniant post concessam, & expeditam legitimè dispensationem, idque saltem probabiliter, quem locum lege.

12. At verò, si hæc eveniant ante dispensationem expeditam à Delegato, vel ante dispensationem à Pontifice concessam, maior est difficultas. Distingunt Doctores sic: Si Mulier tempore, quo verificanda est hæc causa paupertatis, id est, vel ante expeditionem Delegati vel ante concessionem Pontificis ea bona, vel per modicissimum tempus accepit, quamvis statim alteri donaverit, non potest dici pauper, unde nulla esset sequens dispensatio.

dispensatio concessa ex causa paupertatis, vel incompetencie dotis, quia, si acceptavit ea bona, etiam per unicum momentum, dives dicitur, secus quolibet distissima potest pretendere dispensationem ob paupertatem per similem renunciationem suarum divitiarum, quod nimis alienum est à mente Pontificis dispensantis ob causam paupertatis.

23. Hoc intelligit Aversa l. c. quando scemina, consultò renunciat, ut deinde iam pauper effecta, dispensationem petat. Putat enim, si qua mulier bona fide resundat sua bona alicui ob alios fines, & deinde per novum consilium, velit nubere, careatque dote, tunc posse petere dispensationem ob causam inopie, quia sine fraude, sine dolo, verè pauper de præfenti est. Hoc & cum modo allato vestitum satis probabile esse, puto.

24. Verum, si eadem mulier non acceptavit illam successionem, vel illud legatum, donationemve, ait nihilominus idem Aversa, & Sanchez l. c. eam esse pauperem, quia in nullo momento sibi ea bona acquisivit; quare poterit proferre Pontifici pro causa dispensationis suam paupertatem, & valida erit concessio dispensationis, & ejus executio, quia verè pauper est, nec in ullo momento fuit dives, etiam si non acceptaverit ob finem obtinendi dispensationem.

25. Mihi non placet hæc sententia, quia licet physice hæc sit pauper, humano, & morali modo reputanda est dives: qui enim facile divitias acquirere potest, pauper in civilibus commerciis non dicitur.

Addit Ocagavia apud Dianam p. 8. tr. 3. res. 4. hanc Sanchez doctrinam reiiciens, sic facilem aperiri viam ad sæpius contrahenda Matrimonia cum coniunctis, quod vitare intendit Ecclesia. Ego denique, nunquam credidero, Pontificis mentem esse, ut huic nolenti (ut nubat coniuncto) acceptare divitias, quæ fuerunt in promptu, concedatur dispensatio ob paupertatem, quam paupertatem, tam facile à se depellere per acceptationem poterat.

26. Secundò. Si puella competente quidem dote, iuxta suum statum, gaudet, sed quia est, v. g. deformis, vel provecioris ætatis, vel aliquo crimine infamata, illa dos non existimatur sufficiens ad inveniendum virum suæ conditionis parem, dicitur ex Sanch. l. 8. matr. d. 19. num. 29. verè pauper, & sine dote. Unde, si Pontifici exponatur ea esse sine dote, & sic concedatur dispensatio, validè (ait Sanchez) concedetur. Mihi, occurrente nudius tertius hoc casu, visa fuit invalida dispensatio, tum ex aliis rationibus (quas afferemus infra in proprio loco cap. 10. §. 3. à num. 3.) tum ex eo, quia (ut infra item dicemus) Princeps, ut validè concedat, gratiam, debet scire diversitatem, & quantitatem ejusdem gratiæ, quam concedit: longe diversa est gratia dispensationis concessæ competentem dotem habenti, quam habenti nullam.

27. Tercio. Si Mulieri competentem dotem habenti velit consanguineus valde dictam dotem angere, si ei à Pontifice illius mulieris Nuptiæ concedantur, certè non propterea hæc esset causa sufficiens, quia Pontifex pro causa non vult lucrum acquirendum à muliere, sed solum paupertatem.

28. Quarto. Pro gradibus propinquioribus requiritur major causa, nec solet esse satis sola mulieribus paupertas; nam propterea tunc solet addi illa causa, nempe consanguineum, seu affinem promittere puellæ ipsius dotis augmentum. Quali autem modo hæc promissio expedienda sit, explicant Sanch. lib. 8. de matr. disp. 35. n. 6. & Conrad. lib. 7. praxi c. 2. à n. 38.

29. Quinto denique adverte, has esse diversas causas, *Mulierem esse indotatam*, hoc est verè pauperem, quia est sine omni dote, quo pacto datur dispensatio in forma pauperum, & non imponitur solutio expensarum, & *Mulierem carere doto competente*, quo pacto saltem aliqua imponitur, ut rectè notat Conradus l. 7. c. 2. à n. 21. Quare, si proposuisti Pontifici priorem causam ex his, dispensatio est invalida, si solum verificetur

posterior, & tunc, ut sit valida, erit impetrandum à dem Pontifice alia gratia, quam vocamus *restitutio*, ut notat ibidem Conradus.

Ligit, vel Inimicitia sedata.

20. Si sit periculum litis circa dotem scemina rationabili timore, ne ea indotata, vel sine competenti dote remaneat, vel, si sit periculum litis circa fructum plurium bonorum, ad quæ ius habet mulier, si sufficiens causa, ut nubat cum coniuncto, si sibi assumat, vel, si eo matrimonio dictæ lites remaneant. Neque enim hoc posterius est solum tempus lucri, quod modo n. 6. exclusimus à causis movendis Pontificem, sed est amissio bonorum, ad quæ mulier habet, & cessatio molestiarum litigandi, quæ muliebris fragilitas nequit.

21. Similis item causa sufficiens esset, si per ejusdem matrimonium graves inimicitie sedarentur.

Ætas excedens.

22. Si scemina excedat vigesimum quartum annum, nec invenire potuit, ob quamcunque rationem virum, cum tamen interim ipsa nubere voluisset, sufficiens causa? Cum enim periculum sit, ut hæc nupta remaneat, Pia Mater Ecclesiæ hanc, ut causam sufficientem consuevit admittere, quo possit nubere coniuncto, præsertim in gradibus remotioribus.

Illustris Familia conservatio, & merita Excedens, & Ecclesiæ.

23. Hæc, sufficiens etiam causa sunt bonorum, & utile est Ecclesiæ, ut in ipsa conservetur Familia Illustris, & item ii, qui singularem obsequio præstare remuneratione non careant.

Infamia periculum, & scandala.

24. Si per dispensationem contrahendi matrimonium cum coniuncto, cesset periculum, quod forte puella scemina, ne remaneat diffamata, vel cesset gravitas dala, sufficiens erit causa. Diffamata remanet, si fuisset cognita à consanguineo, vel affini, vel aliquo frequenti conversatione orta fuisset copulæ sollicitudo, hæc posterior minor sit causa, & cum aliquo aliè regulariter coniungenda. Scandala sequerentur, si probabiliter peccatorum periculum adesset, ut, si præterea & mulier non possent, unde esset incontinentie periculum, vel timor esset, ne perseveraret in concubitu, & c. Vide Sanchez l. 8. d. 19. n. 10.

Larga Eleemosyna.

25. Summus Pontifex aliquando dispensat in impedimentis, de quibus loquimur, solum ex eo, quod datur largæ eleemosynæ, quam ipse Pontifex operibus piis, & tunc dicitur dispensatio concessa nulla causa. Intelligitur nulla causa intrinsece pertinet ad Matrimonium, nam ceterum iam adest causa canonica, nempe ipsa eleemosyna.

26. Quoniam verò id solet concedi de divitiarum liberalitate præditis, nota, Tridentinum sess. 24. c. 1. de matr. velle, ne concedatur dispensatio in secundo gradu consanguinitatis, vel Affinitatis ex copulæ licita, nisi in Principibus. Nomen autem Principis Sanchez l. 8. d. 19. n. 2. potat comprehendere omnes Titulos, Henriq. l. 1. c. 3. n. 6. & 9. comprehendit omnes personas opulentas, vel præcipuas, ita præsumptante rigorem Tridentini.

27. Nota item per hanc occasionem, esse nobilitatem verificari, si nobilitas sit ex parte Patris. Ita Sanchez l. 6. non verò ex parte Matris solum esse ex principibus verificari, si sit valde secundum Sanchez l. 8. de matr. d. 35. n. 25. potens, & dives. Esse denique ex Magnatibus, quæ ratione verificetur, vide Sanchez l. 7. de matr. disp. l. 7. c. 2. à n. 15. Præterea idem Sanchez. *Idem* exponebat quantum differat, si in Brevi Dispensationis dicitur

Qui ut asseris, nobilis existis: ab illo: Qui, ut asseritur, nobilis existis: Vide etiam infra cap. 12. §. 5. num. 3. Nota denique, esse ex honestis familiis, verificari, si familia nullo turpitudinis vitio laboret & sic videtur Conrado, in praxi l. 7. c. 2. n. 118. posse servari.

CAPUT VIII.

Quandonam Dispensatio est subreptitia, atque adeo invalida?

Si in libello, quo Oratores, id est Dispensandi rogant Pontificem, ut dispensent in aliquo impedimento (idem die in petitione cuiuscunque gratiae à quoqueque Principe, &c.) sive data opera, sive per errorem taceatur aliquid, quod erat exprimendum, vel proponatur aliquid quod non ita se habet, sicuti proponitur, gratia, seu dispensatio sic concessa dicitur subreptitia, seu quod pro nobis idem est, obreptitia. Ita Sanch. lib. 8. mar. d. 2. n. 2. Moneta de commut. ult. voluntatum cap. 6. illa dicitur taciurnitas veri, haec falsitatis expressio, utraque nullam reddens, ipso facto, iuxta mox dicenda, dispensationem, seu gratiam. Gratiam, inquam, nam, ut Rescripta Iustitiae vitio subreptionis infecta nulla sint, debet praecedere exceptio partis. Cuius diversitatis rationem affert, explicatque recte Sanch. l. c. n. 3.

2. Ut autem explicetur, quandonam hoc vitium subreptionis adfit? praemitte, causam, ob quam moveatur Pontifex, seu Princeps ad aliquam gratiam concedendam, vel esse finalem, vel esse impulsivam.

3. Finalis, quae etiam dicitur motiva in casu nostro est illa, quae non existente, non concederetur gratia, vel concederetur cum aliqua moderatione. (In aliis materiis lege Tiraquel. in rasil. Causa cessante: quando enim gratia cum aliqua moderatione conceditur, iam absolute non conceditur ea, quae petitur. Ita Filliuc. rasil. 10. p. 2. c. 10. n. 324.)

4. Impulsiva est illa, quae non existente, concederetur quidem gratia, ut habet Sanch. l. c. d. num. 8. Suar. de Voto l. 6. d. 27. n. 11. & quidem sine limitatione, sed non tam facile, tam prompte, tam cito.

Hic ita explicatis, Regula Generalis est, ut, Si surreptio sit circa causam finalem, hoc est, si Princeps motus fuit ad concedendam talem, vel tantam gratiam ex ea causa, quae verè non existit, gratia sit nulla: Si vero sit circa causam impulsivam, hoc est, si Princeps ex ea causa, quae verè non existit, motus solum fuit ad facile, vel cito dandam, valida sit gratia.

5. Adverte tria. Primum, hic locutionem esse de veritate, & falsitate pertinentibus ad gratiam; si enim ad gratiam per se non pertineant, nec connexionem cum gratia, quae petitur, habeant, illam non variant. Exempla duo solent afferi.

Aliquis Clericus malis imbutus moribus petit Beneficium Ecclesiasticum ab Episcopo, tacens ejusmodi suos improbos mores, & forè Concubinatum quæ si scivisset Episcopus, Beneficium ipsi non contulisset; contulit tamen, & profecto validè. Rursus: Quidam verè pauper postulat à te stipem, cum sit homo improbus, & forè haereticus; hæc tamen ipse nequaquam patefacit, eleemosynamque à te recipit, validè recipit, quamvis, si tu novisses eum, esse haereticum, omnino repulisses. Ratio autem horum est, quia, tum illius Clerici, tum hujus pauperis delicta & mores per se non pertinent ad Beneficii, vel eleemosynæ concessionem; collatio enim Beneficii solum per se respicit habilitatem, eleemosyna indigentiam personæ. Simile quid igitur in casu nostro.

6. Secundò, quando ius requirit, ut in concessione alicuius gratiae exprimat aliquam rei circumstantiam, vel qualitas, hæc profecto, si non exprimat, etiam si levis momenti sit, subreptitiam facit, atque adeo nullam gratiam. Ita colligunt Doctores, ut Sanch. lib. 8. marim. d. 12.

Pars I. 11.

num. 12. Castrop. t. 1. rasil. 3. d. cap. 16. §. 4. num. 5. sine, ex Sacro Textu, C. Si motu proprio De prabendis in sexto. in quo pronuntiatur subreptitia concessio Beneficii, quia impetrans tacuit, se habere Beneficium exiguum, quamvis, si Pontifex id scivisset, cum eadem fere facilitate illud aliud concessisset. Sed, quia id erat explicandum ex iure, nunquam re ipsa Pontifex concedere, sine illa expressione praesumitur.

7. Tertiò, si silentium alicuius veritatis sit solum causa impulsiva concedendi gratiam, non obstat validitati, quando bona fide illa veritas taceatur, ut omnes docemus. At nec obstat, quando mala fide, hoc est, quando eadem solum impulsiva taceatur consulto, ad evitandam difficultatem concessionis à Principe impetrandæ, docet Sanch. l. c. n. 74.

Hæc breviter de his universaliter dicta sufficiant; nam, quæ in particulari iam dicentur in nostra materia Dispensationum Matrimonialium, sive de Taciurnitate veri, sive de Expressione falsi, rem totam clarius explicabunt.

CAPUT IX.

Taciurnitas veri, quandonam in particulari vitiat Dispensationem?

Nullo expeditiori modo huic titulo fieri satis potest, quam ea percurrendo, de quibus in nostra re solet esse dubitatio; quod iam aggredior sigillatim.

§. I. Quando taceatur repulsa, aliàs data.

Titius rogavit Pontificem, ut dignaretur, concedere dispensationem, qua possit ducere, v. g. conjugineam. Pontifex abnuvit, repulitque Oratorem. Iam, si rursus vellet Titius rogare Pontificem, opusne habet huiusmodi repulsam exponere, immo, & repulsas si pluries citavit, & repulsus pluries fuit, ne Dispensatio forte concedenda, sit subreptitia?

Respondeo, nequaquam, secundum Suar. de leg. l. 2. c. 22. Sanch. l. 8. mar. d. 22. n. 14. Castrop. t. 1. r. 3. d. 6. p. 16. §. 4. n. 1. Dian. p. 8. c. 13. resol. 54. alios citans: id opus esse, quia, qui dictas repulsas tacet, neque contra jus vllum facit, neque contra stylum Curiae, & ex alia parte jam tota, integraque causa Pontifici aperitur, ut suppono, quam solum respicit Pontifex, nihil laborando de data repulsa. Idem dic de aliis Principibus, ad quos pertinet gratias concedere, idque etiam, si nova causa non superaddatur, quicquid dicat Menoc. apud Sanch. l. c. Neque enim verum est, quod ipse assumit, nempe Pontificem, si recordaretur repulse gratiam non concessurum, non, inquam, verum est, quin immo praesumendum est, concessurum facilius ex multiplicatione precum, quibus majus Oratoris desiderium, & forè major necessitas indicatur.

3. Quid si Superior, v. g. Pontifex negavit gratiam? Possumus tacendo repulsam Superioris, exposcere eandem ab Inferiore, v. g. ab Episcopo in iis casibus, quibus potest, & Inferior?

Respondeo, Potes, testibus Suar. & Castrop. l. c. quia militat eadem ratio num. preced. dicta. Scio id negari à Sanch. l. c. d. 14. n. 5. quia (inquit) Superior per illam repulsam tollit potestatem ab Inferiore, quoad eandem gratiam: scio, inquam, hoc, sed certè id gratis videtur dictum.

4. Multo magis Inferior poterit dispensare (sanè ex causa) in iis, quæ ipse potest, licet sciat Superiorem non solere, nec velle in illis dispensare id, quod idem Sanch. negare non potuit, quia multo minus praesumitur Superior in iis ab Inferiore potestatem tollere.

5. Quod dictum est, extende (ut id hac occasione scias) ad ceteros Superiores Regulares: neque enim ex eo, quod licetiam mihi Religioso alter Superior, sive æqua-

O 2 lis,

lis, siue major denegavit, obligor eam repulsam exprimere alteri equali, vel inferiori, ut licentiam eandem mihi concedat. Quod, si, in Regulis Societatis Nostrae dicatur, ut Subditus passus repulsam, eam, & ejus causam explicet alteri Superiiori, si ab eo eandem postulat, consilium id est, & directiva instructio, non autem forma ad invalidandam licentiam, ut signatè pro nostra Societate docet Badi in *selecl.* l. 6. q. 12.

§. I. I. Quando tacetur dispensatio, alias concessio.

1. **H**ic sermo est, quando secunda dispensatio, quæ ponitur, est in eadem materia. Si enim in diversa omnes, ut Suar, de leg. l. 6. c. 23. Sanch. l. 8. mar. d. 22. n. 5. Castrop. l. c. n. 3. aliquæ conveniunt, opus non esse, meminisse prioris, fac, v. g. te impetrasse dispensationem illegitimi Natalis ad Beneficium acquirendum, deinde verò velis obtinere dispensationem Voti Religionis assumenda, quod tu fortè emiseras, non obligaris meminisse illegitimi Natalis dispensationem, cum hæc sit ab illa diversa, nec in ullo hanc officere possit, illam tamen.

2. Rursus sermo non est, quando prior dispensatio fuit propter aliquem defectum nulla; hujus enim mentionem facere, quando eandem impetrare validam velis necesse non est; ita Sanch. l. 8. mar. d. 22. c. 21. Vide Texendam ap. Dianam p. 8. r. 3. ref. 59. siquidem, si nulla fuit, nullum nunc effectum parere potest iuxta regulam Iuris, Reg. Non præstat, de Regul. Iuris in sexro; nec enim præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. His habitis,

3. Statue Regulam hanc. Quoties cognitio concessa in eadem materia dispensationis rationabiliter impediret dispensantem ad concedendam secundam dispensationem, toties ejus mentio fieri debet, quando hæc secunda petitur, ne gratia sit subreptitia: Quoties verò non impediret, non debet. Ratio Regule est, quia secus involuntariè concederetur gratia, atque adeo nulliter. Tunc autem rationabiliter impedire consuebitur, quando maior est gratia, concedere posteriorem posita concessione prioris, quam, hæc non posita. Cujus ulterior ratio est, quia concedens, ut voluntariè concedat, ipsam gratiæ substantiam debet cognoscere, teste Castrop. l. c. n. 5. cum Suar. & Pont. quantitatè gratiæ, quam concedit: in illa enim, quod non cognoscitur, voluntas nostra ferri non potest.

4. Sed explicemus, Regulam per exempla frequentia in re nostra, hoc est in dispensationibus Matrimonialibus.

Exemplum primum. Antonius obtinuit à Pontifice dispensationem ducendi Bertam consanguineam, deinde vult ducere aliam consanguineam, nempe Catharinam, obligatūne prioris dispensationem exponere Pontifici, ut valida sit hæc posterior?

5. Respondeo. Si prior dispensatio, quoad Bertam, adhuc viget, quia, v. g. Antonius mutato consilio vult aliam consanguineam, v. g. Catharinam ducere, obligatur prioris mentionem facere, quia, ex Regula data, ejus concessio, dum adhuc viget maximè impedit Pontificem ne secundam concedat, nunquam enim ipsam exorbitantem, & magnam gratiam concedere intendit, ut quis habeat potestatem, seu libertatem ducendi hanc, vel illam consanguineam.

6. Si verò prior dispensatio effectum habuit, & iam cessavit, ut, si Antonius duxit iam Bertam, sed nunc est mortua, vel etiam, non quidem illam duxit, sed nunc parimodo est mortua, vel Professionem solemnem emisit, unde inepta est ad Matrimonium, non opus habet Antonius, ut habet Sanch. l. c. n. 13. Castrop. l. c. n. 7. Perez d. 46. *secl.* 3. n. 5. ap. Dian. p. 8. r. 3. ref. 55. petendo secundam dispensationem cum Catharina, prioris dispensationis meminisse, quia cum illa iam cessaverit, impedire non præsumitur Pontificem, ne ex nova rationabili causa novam dispensationem, quasi requisitam ab illa nova

causa, concedat; id enim non est concedere plures dispensationes simul, sed plures, dispensationes, una post aliam, quod certe valde minus est.

7. Inquires. In casu quo non cessavit, & committitur ejus mentione impetretur secunda, quandoque ipsa, ultra debet esse invalida, quoniam illa erit, præterea, posterior?

8. Respondeo. Sanch. l. 8. mar. d. 22. n. 19. ponit eandem fore priorem quia Pontifex non intendit concedere posteriorem, nisi priore exclusa, quem tamen nunciat Antonius dum posteriorem petit.

9. Verum ego non video, quare ratione Pontifex non dat priorem, dum illius non recordatur, cum ex illa potest gratis dicere Pontificem habere universalem voluntatem non concedendi posteriorem, nisi intelligatur ab ipso exclusa prior. Nec item video, quare ratione renunciat Antonius, quia nullum actum renunciantem facit, immo etiam si faceret nulla esset renuntiatio, nec à Pontifice acceptaretur, ut de omni simili mentione docet idem Sanch. l. 8. mar. d. 32.

10. Melius ergo Castrop. t. 1. r. 3. d. p. 264. ap. Suar. Pont. l. c. c. cum aliis sustinet, invalidam fore posteriorem, quia nunquam Pontifex intendit posteriorem concedere, quando perhibet prior, ne tantum concedi libertatem, & c. ut dictum est n. 5.

11. Exemplum secundum. Titius impetravit dispensationem de impedimento Criminis ob excommunicationem. Deinde, commisso iterum eodem crimine, petit hanc dispensationem de secundo Votiticio, obligatur mentionem facere prioris dispensationis?

12. Respondeo. Obligator, ut habet Sanch. l. 8. mar. d. 22. n. 20. Castrop. l. c. n. 5. Pont. l. 8. r. 17. cum illa nullitatis posterioris dispensationis. Ratio est, quia, qui impedit Pontificem, ne secundam concedat, cum illa difficilius est, secundo delicto gratiam concedere, quam primo; Vnde, ut videatur, an Pontifex velit concedere iterum, debet internoscere, an antea, quod illa concesserit. Nam rectè monet Textus L. 3. C. de Episcopali audient. V. Titus, de pen. temperand. cap. 1. v. 1. & Sanch. loc. c. n. 2. Remissionem venia criminis, quæ commissa non habebunt. Intellige in ordine ad futurum, & ad has extrinsecas gratias à Principe concedi solitas; aliud enim est coram Deo pro veritate.

13. Filius, r. 10. p. 2. de mar. n. 32. postquam de doctrina meminit, quia scilicet dispensatio prioris debet explicari debeat in petitione posterioris, addit verba: (sed hoc non potest recipi). Certè voluntas, non tam ieiunè id dixisset, sed confirmasset validum, ego possem à mea resolutione, aliqua tandem ratione, discedere.

14. Exemplum tertium. Scius ligatus Voto Castrop. obtinuit dispensationem, ut posset Matrimonium contrahere semel tantum. Contraxit sed mortuo uxore, iterum uxorem ducere & quia Votum redit, debet iterum novam dispensationem. Inquiri, ut hæc novam dispensationem non sit subreptitia, debetne mentionem facere prioris?

15. Respondeo cum Castrop. l. c. n. 7. & 7. esse probabilè, nequaquam debere. Ratio ducitur ex illis n. 6.

16. Exemplum quartum. Caius obtinuit dispensationem ducendi quandam suam consanguineam, sed nunc dubium, seu scrupulus illi suboritur, an ea dispensatio sit omnibus expensis legitima, quare supplicat deinde sibi dispensetur à Pontifice pro eadem consanguineam debetne prioris dispensationis meminisse?

17. Respondeo, non debet, si credatur Castrop. l. c. c. Sanch. l. c. n. 15. 16. quia si prior est valida, posterior non est necessaria, si autem eadem prior est nulla, cum nullum effectum habeat, perinde est, ac impetrem non fuisset. Addit Sanch. l. c. præterea, quando postulat impetranda non est amplior, quam prior.

§. III. Quando taceatur, plura subesse impedimenta.

1. **P**loribus impedimentis laborat Caius, ne possit ducere Caiam? Est enim illius consanguineus, est illius affinis, Voto item Castitatis affectus, vel etiam habet impedimentum Criminis, vel est ex duplici stipite consanguineus, vel ex duplici capite affinis, &c. & interrogat, an simul hæc impedimenta proponere debeat Pontifici, an satis sit de illis sigillatim cum Pontifice agere, & distinctas obtinere de singulis dispensationes?

Respondeo, Probabiliorem eam sententiam vocat Sanchez lib. 8. *matrim.* d. 23. num. 1. quæ sustinet, satis esse sigillatim, quia nullibi imposuitur est hoc onus exponendi simul omnia, cum satis sit, afferre causam, quæ persuadeat circa unam dispensationem, & hanc obtinere, & hæc aliis separatim, sicuti potest obtineri, & haberi Absolutio unius Excommunicationis, relicta alia, quam quis forte etiam habet.

2. Communior tamen, & probabilior sententia, & ab ipsa praxi, ut habent Sanch. loco cit. num. 2. Castrop. loc. cit. n. 11. Suar. de legibus, lib. 6. cap. 24. Pont. lib. 3. c. 17. §. 3. G. Hurtad. d. 26. diff. 6. Layman. Santarell. Dian. apud Averf. *quest.* 19. *sect.* 5. *vers.* Oportere, firmata docet, opus esse, ut exponantur omnia, nempe, ut Pontifex cognoscat qualitatem, & quantitatem gratiæ, quare concedit, ut inper in simili dictum est. Non est igitur ratio, quasi non possit concedi una dispensatio sine alia; potest enim, sicuti de Absolutione Excommunicationis dictum est, sed propter rationem iam dictam, cum certum sit, longè maiorem gratiam fieri uni tibi, si Pontifex duo, vel tria impedimenta auferat, quàm, si unum. Quare siue ex ignorantia non omnia exponantur, siue impedimenta solum impedientia sunt, vel dirimentia, debebunt simul Pontifici proponi.

3. Prædicta communis sententia temperatur tribus modis; Nam Primò, si unum impedimentum, v. g. consanguinitatis, debet quidem a Pontifice dispensari, sed aliud potest alia via tolli, quàm per dispensationem Pontificiam, quale est Votum Castitatis simplex, quod (si non fuit post pubertatem ratificatum, potest per irritationem a parte tolli, vel quale est impedimentum a sponsalibus, quod potest mutuo consensu sponzorum auferri) tunc non erit tibi necesse hoc impedimentum alia via amovibile manifestare Pontifici; poteris enim consanguinitatem solum exponere, de qua illa dispensationem obtinere, deinde vero, (poteras & antea) Votum, vel sponsalia illis aliis viis a te tollere.

4. Quod, si velis, ut utrumque impedimentum tibi Pontifex dispense, utramque simul aperire debes iuxta nostram sententiam probabiliorē num. 2. explicatam. Et vides rationem? Ut utrumque dispense Pontifex (quæ est maior gratia) debet cognoscere simul utrumque, quo scilicet videat, an tantam gratiam velit concedere. At quando ipse unum tantum impedimentum dispense (aliud enim alia via aliis a te tollit) satis est, si unum ipse cognoscat, quia ipse unam gratiam facit.

5. Scio, eundem Sanchez lib. 8. *matrim.* d. 23. num. 4. docere, quando unum impedimentum est Votum, & aliud est alterius generis, v. g. consanguinitatis, te posse separatim a Pontifice obtinere dispensationem Voti, non facta mentione consanguinitatis, & deinde obtinere dispensationem consanguinitatis, non facta mentione Voti, sed non contra prius dispensationem consanguinitatis, & postea, Voti.

6. Scio Castropalium t. 3. *tract.* 3. d. 6. p. 16. §. 4. num. 12. distinguere, & docere, quando dispensatio unius impedimenti habet alium effectum, quàm habilem personam reddere ad Matrimonium, (qualis est dispensatio Voti Castitatis, quæ habet alios effectus v. g. non peccare contra Religionem fornicando, &c.) posse, tacito altero, separatim prius Voti dispensationem obtinere, & deinde dispensationem consanguinitatis, at non contra, prius

Pars III.

consanguinitatis, & deinde Voti, quia dispensatio consanguinitatis tendit ad faciendam habilem personam ad Matrimonium, & ad nihil aliud, seu nullum alium effectum habet, nisi personam habilem ad Matrimonium facere.

7. Scio Coninch. d. 33. num. 74. & 75. alio modo distinguere, ac dicere, quando duo, vel plura impedimenta sunt quodammodo ejusdem rationis facientia maiorem indecentiam in Matrimonio, ut sunt duæ consanguinitates, vel duæ affinitates, vel altera consanguinitas, altera affinitas, &c. debere simul exponi Pontifici: at verò, quando sunt diversæ omnino rationis, qualia sunt cognatio, & Votum, non esse necesse simul exponere, nam, vel unius, vel alterius dispensatio (ait) obtineri, tacito altero ex his, poterit.

8. Scio, inquam hæc, quæ distinctius apud eosdem legi possunt, sed ego tibi Lector, proposui viam tut. m. & minus scrupulis obnoxiam, nempe, quando impedimentum, quod potest alia via tolli, illa alia via tollere intendis, non obligaris illius mentionem facere, at quando intendis, ut eadem via idem Superior utrumque tollat ad finem contrahendi Matrimonium, certè obligaris. Et ratio est iam dicta, quia tunc Superior maiorem, & ampliorem gratiam concedit.

9. Temperatur Secundò, prædicta communis sententia. Nam, si forte unum impedimentum includitur in alio, sufficit, ut vult Sanchez lib. 8. *de matrim.* d. 24. num. 38. si solum hoc aliud explicetur: sed adverte, id in uno tantum casu posse contingere, ut cum Sanch. rectè notat Averf. *quest.* 19. *sect.* 5. *vers.* Secundo si inter, nempe, si tu labores impedimento publicæ honestatis cum Berta, v. g. ex eo, quod habuisti Matrimonium ratum, vel sponsalia cum ejus olim vivente Sorore, & deinde exponas Pontifici aliud impedimentum affinitatis, quod cum eadem Berta contraxisti ex eo, quod Matrimonium consummasti cum eadem ejus Sorore. In hoc ergo unico casu satis erit, exponere Pontifici hoc impedimentum affinitatis ex consummato Matrimonio confluentem, quia in hoc includitur dictum impedimentum ex Matrimonio rato, & ex sponsalibus, quæ certè supponuntur, præcessisse ad Matrimonium legitime consummatum. Quare, dum Pontifex illi dispense, dispense, & huc, & quando committit alicui, ut dispense in illo, committit, ut, & dispense in hoc. Alium casum similem non inveniri iidem docent, nisi velis huc reducere, quando unus gradus coniunctionis includitur in alio. De qua infra c. 9. §. 2.

10. Temperatur Tertiò. Nam, si occurrat adesse in aliquo duo impedimenta, alterum occultum v. g. affinitatis ex copula fornicaria, vel crimen: alterum publicum, v. g. consanguinitatis, tunc ex benigna Pontificis mente nolentis hominem sua occulta crimina publice manifestare, satis erit, petere publice, & ita Averf. loco citato *vers.* Intra has rationes, (quod solet fieri per viam Dataræ (dispensationem impedimenti publici, v. g. dictæ consanguinitatis, tacito occulto, & deinde, secretè, (quod fit per viam Pœnitentiariæ) petere dispensationem occultam, v. g. dictæ Affinitatis, vel Criminis: Sed adverte, Pœnitentiario narrari debere publicum impedimentum, addendo, vel de illo impetratam, vel impetratam esse ab eodem Summo Pontifice dispensationem.

§. IV. Quando taceatur, Matrimonium fuisse contractum cum impedimento.

1. **P**etrus contraxit Matrimonium per verba de præseni cum Maria ejus consanguinea, quare nulliter contraxit. Nunq, siue ante consummationem, siue postea, (quo pacto commisit incestum) possit a Pontifice dispensationem huius impedimenti, obligatorne exponere, se cum dicto impedimento contraxisse, vel consummasse?

1. Respondeo. Si cum scientia impedimenti contraxit

O 3 (idem)

(idem dic, si contraxit cum quocumque alio impedimento, ut putat Averſa l.c. ſeſſ. 6. cum Sanch. l. 8. matr. d. 25. n. 24. & alibi, quicquid contrarium ſentiat Henric. l. c. 3. n. 8.) debet exponere, ſic ſe contraxiſſe, vel conſummaſſe, ſecus nullam diſpenſationem recipiet. Ratio eſt, quia Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. de Reſ. monet Pontificem, ne in hoc caſu diſpenſet (hoc eſt, ut diſculter diſpenſet) ad puniendam malam fidem ejuſ, qui ſic contrahere præſumpſit. Propter eandem rationem ſi quis Matrimonium contraxiſſet cum impedimento cognito (qualiter etiam eſt impedimentum abſentiae Parochi, & Teſtium (ſub ſpe faciliſoris diſpenſationis, debet etiam hanc ſpem declarare, quia multo magis Tridentinum vult, ut in eo caſu non diſpenſetur. Et nota, explicandam Pontifici eſſe rem, ſicuti ſe habuit, hoc eſt, malam fidem fuiſſe, ex parte utriuſque coniugis, vel fuiſſe ex parte vnius tantum. Lege Averſam l. c. Ver. At ſi ex duobus, quicquid innuat in oppoſitum apud Dianam, p. 10. traſſ. 11. reſol. 44. ubi multa ad rem hanc.

3. At verò, ſi quis dictum Matrimonium in facie Eccleſiae contrahit bona fide cum ignorantia impedimenti, poterit ejuſmodi contractionem tacere, quia ejuſmodi Matrimonium bona fide contractum diſpenſationi non nocet, nec difficiliorem eam reddit; immo, quia reddit faciliorem, conſilium tibi do, ut illud exponat, nam ſic facilius gratiam impetrabis. Verum adverte; Primò, quando ignorantia fuit craſſa, quamvis ſine temeritate, non poſſe te exponere poſitive Matrimonium bona fide contraxiſſe, id enim tunc falſum eſſet, ſed ſolum tibi nunc concederetur, poſſe negative te habere, hoc eſt, te poſſe tacere, quia verè tunc non fuit contractum cum ſcientia, & præſumptione, quam præſumptionem, ac temeritatem vult punire Tridentinum.

Adverte Secundò, idem Tridentinum ſeſſ. 14. c. 5. de Reſ. matr. Averſa l. c. ſeſſ. 6. initio, velle, ut, qui Matrimonium contraxit cum impedimento dirimente, non præmiſſis denuntiationibus, etiam ſi impedimentum iſ ignoraſſet, iuſdem ſubſciatur poenis. Quare iſ explicare debet nullitatem ſui Matrimonii: quia, neglexiſſe denuntiationes, difficiliorem tunc reddit diſpenſationem.

§. V. Quando taceatur Qualitates extrinſeca.

1. Antonius, & Antonia, ſive divites, ſive inopes, ſive nobiles, ſive ignobiles, ſive vidui, ſive non vidui, ſimileſque qualitates Matrimonio extrinſecas habentes, neceſſitatè tamen habent eas explicandi, quando aliquam diſpenſationem à Pontifice expoſcunt?

2. Reſpondeo. Quamvis interdum conſultum, ſit, eas explicare ad facilitandam diſpenſationem; tamen non ex obligatione, quia illarum notitia, vel ignorantia non nocent diſpenſationi.

3. Excipit viduitatem ex parte ſceminæ Pontius, l. 8. c. 17. num. 42. notat enim, ſceminam viduam, præſertim habentem filios, debere manifeſtare, ſe eſſe talem, ſi petat diſpenſationem nubendi, v. g. conſanguineo, vel affini, quia Pontifex diſpenſando maxime intendit favere ſceminæ, ne innupta remaneat, quam miſerationem non habet reſpectu viduæ, de cujus ſecundis nuptiis iura nihil laborant.

4. Adverte tamen, quamvis ex te non obligeris, explicare tuos Titulos, tuas divitias, inopiam, nobilitatem, ignobilitatem, &c. tamen, ſi de his interrogeris, ſive tu, ſive tuus Procurator, debebis omnino veritatem aperire, ut nempe Darius arbitretur quantitatem Compoſitionis. Qui ſunt nobiles, & ſimilia, ſatis indicavi ſupra c. 7. n. 26.

§. VI. Quando taceatur ipſi individuales gradus, vel ſimilia perinentia ad conſanguinitatem, vel affinitatem.

1. Indicavimus non multo antea, debere explicari, non ſolum impedimenta diverſa ſpecie, v. g. an ſit

impedimentum ex conſanguinitate, an ex affinitate, an ex crimine, an ex Voto, &c. ſed etiam, an ſit in gradu, an in tertio, &c. Adde nunc, debere etiam explicari, an ſit unica coniunctio, an multiplex ex ſpiritibus, id eſt tum ex patris, tum matris, vel utriusque, &c. An ſit publica honeſtas ex Matrimonio, an ex ſponſalibus. An coniunctio ſit per lineam rectam, an per tranſverſalem, & an ſit ſpiritualis, &c. quæ Paternitas ſcilicet, an Compaternitas, quæ ſupra c. 5. §. 2. num. 2. explicavimus. Quod autem hæc coniunctio ſit ex Baptiſmo, vel ex Confirmatione, non eſt obligatio explicandi, quia ex utroque Sacramento patet eadem coniunctio.

2. In ſola Affinitate ex copula fornicaria ſatis eſſe neceſſe explicari, an ſit per lineam rectam, v. g. copulam habitam cum Matre ejus, quam ducere videtur cum Sorore indicare videtur Sanch. l. 8. matr. d. 24. n. 1. ſed quia, ob majorem peccati enormitatem, diffiſcultas tunc eſt diſpenſatio, explicari debere, colligi poſſit dictis §. 2. n. 3.

3. Præterea, ſi velis ducere Bertam, v. g. cum Sororem, v. g. Mariam cognoviſti, una eſt Affinitas, ſi Mariam centies cognoveris: at, ſi cognoviſti v. g. Bertæ Sorores, v. g. Mariam, & Agatham, quæ ſemel tantummodo ſingulas, ſæpe contraxiſſiſſe diſſinitates ſpecialiter explicandas, licet ſint in eodem gradu. Lege Molinam traſſ. 1. de Inſtit. d. 16. l. 1. Averſa l. 3. p. 1. Verſ. Affirmandum tamen eſt, Quicquid dicitur Tacere apud Dianam, p. 8. tr. 8. reſ. 60.

4. Atque ex priore parte huius dicti ſit, ut ſi ſimpliciter Pontifex pro hoc impedimento excoſtuta copula fornicaria habita cum unica Sorore Bertæ, quæ intendis ducere, Pontifex autem, ut conſuetum, mittat Delegato, ut expediat diſpenſationem, tu ante diſpenſationis expeditionem iterum, iterumque cognoscas eandem Sororem, ſit inquam, ut adhuc poſſit Delegatus diſpenſationem valide expedire, qui per iteratas copulas nova non inſurgit Affinitas. At ſi Delegatus iam diſpenſavit, poſtea verò tu eandem Matrem ante Matrimonium ritè initum, cognoscas, ſit, ut contrahas omnino novam Affinitatem à Pontifice neceſſariam de novo diſpenſandam. Ita Sanch. l. 8. matr. d. 24. num. 2. & 8. & communiter ap. Dianam, p. 8. traſſ. 3. reſ. 45. Sed quia; nam prior ablata iam fuit per diſpenſationem, quare nunc de novo alia conſurgat neceſſe eſt.

§. VII. Quando taceatur gradus proximior.

1. Aloyſius, & Aloyſia ſunt conſanguinei (ſim dic, ſi ſunt Affines) cum gradu ſecundo in tertio, vel tertio in quarto, &c. obligantur tamen, non ſolum explicare gradum remotiorem (propter quem ſolum requiritur diſpenſatio, quia ille eſt, qui conſtituit gradum coniunctionis, ut ſupra vidimus (qui locus omnino eſt recolendus) verum etiam gradum proximorem, ſi petant diſpenſationem ad Matrimonium inſer ipſos contrahendum?

2. Reſpondeo. Quod obligentur in conſanguinitate & Affinitate ex copula licita non eſt dubium, quæ ſtatuerunt Gregorius XI. Clemens VII. Pius IV. & Pius V. Dixi (ex copula licita); nam, quando petatur diſpenſatio in ſolo foro Conſcientiæ Affinitas excoſtuta copula fornicaria, valere illam, quamvis gradus propinquiſoris mentio non fiat, dummodo non in preſentibus, nec eſſe neceſſarias literas declaratorias, monet reſ. Sanch. lib. 8. matr. d. 24. num. 33. ſed quæritur Pius V. An obligentur ſub poena invaliditatis ſecundo, ut ſaltem ſub poena peccati.

3. Quoad primum, quando ſive per ignorantiam, ſive per malitiam, ſive bona, ſive mala fide tacitus ſui proximior gradus, qui ſit primus, eſſet invalida diſpenſatio, & invalida à Delegato etiam ignoranter procedente, concederetur; At in caſu, in quo taciti fuerint proximior

miore gradus, qui sint alii à primo, esset valida, siue proximior sit vir, siue femina, ut contra Sanchez & Molinam recte probat Pontius lib. 8. c. 27. n. 27. Ratio horum satis illa efficax est, quia expressè ita decrevit Pius V. Sanctiss. A. end. edita 20. Augusti 1566. revocans Decretum Pii IV. quo sub clausula irritante volebat, semper quemcumque gradum proximiorum esse Pontifici proponendum.

In hoc Pij V. motu, duo notant rectè idem Pontius, ibidem, Leand. d. 14. de matr. quest. 39. aliique. Primò, Pontificem loqui tantum in consanguinitate, & Affinitate unde, & in affinitate orta, siue ex copula licita, siue illicita, quando, pro illicita fortè publica, petitur dispensatio in foro externo; non tamen loqui in publica honestate ex Matrimonio rato, in qua sufficit explicare gradum remotiorem.

Secundò, eundem motum non habere locum, cum gradus remotior est extra quartum, quia tunc non est necessaria dispensatio, ut declaravit Sacra Congregatio, & cetera.

4. Iam vero, praxis hodie est, ut si impetres à Pontifice dispensationem ducendi, v. g. Aloysiam tibi conjunctam secundo, in tertio gradu, ipse Pontifex non committat Delegato, ut dispense in dicto secundo gradu, sed, ut dispense in tertio gradu, & declarasset, ejusmodi matrimonio non obesse illum secundum: ejus declaratio commissio potest per litteras Pontificias separatas dari, sed hodie communiter video, dari in ipso Brevis dispensationis.

5. Inhas: Si alii gradus proximiores, præter primum, non obstant Matrimonio, cur addeuda est ejusmodi declaratio?

Respondeo. Ut obviam eat scandalo; cum enim nonnulli censuerint, ejusmodi alios proximiores gradus indigere dispensatione, voluerunt Pontifices, ne quis putaret, dispensatos in remotiori gradu nulliter matrimonium iniisse, voluerunt, inquam, ut ejusmodi declaratio expressè fieret.

6. Quoad secundam difficultatem, quod peccatum committatur, si dicti gradus proximiores, præter primum, taceantur. Dico duo, alterum de Delegato, alterum de ipsis Oratoribus dispensandis.

Nam, si delegatus, seu executor, cui commissæ est expeditio dispensationis, adverteret, seu sciret, Oratores copulasse, siue bona, siue mala fide, solum gradum remotiorem, tacuisse autem proximiores, peccaret mortaliter, exequendo eam dispensationem, teste Conrad. de Dispens. l. 7. c. 7. n. 59. quia ipse, qui operatur in foro externo, debet se conformare voluntati Pontificis, qui saltem pro foro externo statuerunt, ne concederetur dispensatio gradus remotioris sine declaratione prædicta quoad gradum proximiores.

7. At vero, si ipsi Oratores, petendo dispensationem remotioris gradus, taceant, etiam scierint, gradum proximiores præter primum, putò probabile esse, non peccare mortaliter, si omni scandalo obviatur, tota enim illa declaratio, non nisi ad scandalum amovendum ordinata est, atque adeo pro foro externo, non autem pro interno, quando dictus gradus proximior esse fortè occultus, vel alia via posset obviari scandalo, dando notitiam Decreti Pii V. declarantis, illos proximiores à primo nihil officere matrimonio.

8. Hanc doctrinam habent Sanchez, l. 8. matr. d. 24. n. 29. Pontius, l. 8. c. 17. §. 5. n. 26. Aversa, q. 19. sect. 5. Vers. Septimæ, & c. quia obligatio hæc tota, quanta quanta est, fundatur, ut diximus, adæquate in scandalo: quare hoc remotio, non apparet, unde peccatum mortale desumi possit. Addit insuper Pontius l. c. n. 27. contra Sanchez id quod dictum est, intelligi eodem modo, tum de marito, tum de femina.

9. Inquirer Curiosus Textum Sacrorum, si valide est dispensatio tacito gradu proximioris, præter primum, Cur Urbanus VIII. per litteras in forma Brevis, quas affert Barbosa in Voto decisivo 3. sine, declarat nullum fuisse

Matrimonium duorum, qui solum perierant, & obtinuerant dispensationem pro tertio gradu consanguinitatis, cum tamen ipsi essent conjuncti in secundo cum tertio?

Respondeo, Hujus difficultatis Barbosa loc. cit. fateatur ingenue, se nescire solutionem. Ita etiam mihi respondet quidam Doctus Theologus à me de hæc quid sentiret, interrogatus, addens, & quidem merito, standum nihilominus nobis esse datæ hæc doctrinæ, pro qua sit Decretum Generale, & publicatum Pii V. Profecto, cum non sit credibile, Urbanum VIII. per litteras privatas voluisse abrogare dictum Generale Decretum, mihi videtur, esse putandum in memoratis privatis litteris aliquem interfuisse errorem, à Ministris commissum.

§. VIII. Quando taceatur copula incestuosa inter dispensandos habitam.

1. Sensus questionis est: an incestus, quem forte commiserunt inter se Oratores petentes dispensationem (quod antea erat impedimentum solum impediens, hodie verò, ut supra vidimus, nullum impedimentum est) an, inquam, ejusmodi incestus, si non tanquam illi dispensandum sit, sed propter alias causas, sit Pontifici proponendus; ut valida impetretur dispensatio ab ipsis, qui sunt consanguinei vel affines, ad finem ineundi Matrimonium?

Dico (ad finem ineundi Matrimonium) nam, si Matrimonium contraxerunt, multo magis, si consummarunt, non præmissa Consanguinitatis, vel Affinitatis dispensatione, tunc incestum hunc esse exponendum certum est, & nos diximus supra §. 4. Porro celebris est præsens questio, duplex circa illam sententia est.

2. Prima, quam sequitur Pontius l. 8. c. 17. §. 6. alii- que mox citandi n. 15. dicit prædictos non obligari ad copulam, vel copulas manifestandas, etiam spe facilioris dispensationis, inter se habitas, nec ob tale silentium invalidam reddi dispensationem. Fundamentum est duplex.

Primum, quia nullo jure requiritur ejusmodi incestus expressio.

Secundum, quia argumenta secundæ sententiæ eam expressionem requirentis facile solvuntur, ut videre poteris apud eundem Pontium, & apud Fagundez præcep. 8. Dical. cap. 1. i. qui loquens de copula incestuosa occulta, sic primam hanc sententiam explicat. In hac opinione prima dicendum est, siue copula occulta fuerit habitata ante dispensationis petitionem, siue post petitionem ipsius, siue ante expeditionem Ordinarii, siue post illam; non esse necessarium explicandam, nec vitare dispensationem, etiam si malitiosè, vel per ignorantiam fuerit suppleta. Hactenus ille.

3. Secunda, quam sequitur Sanchez, l. 8. matr. d. 25. num. 8. cum aliis mox citandis num. 5. docet prædictos, si habuerunt, copulam (& quidem consummatam) debere omnino eam explicare, ut etiam spem facilioris dispensationis si hæc adfuit, secus nullam fore dispensationem, siue ex malitia, siue ex errore, siue ex ignorantia non expliçetur. Fundamentum, est item duplex.

Primum, quia ita est stylus Curiz. Secundum, quia Pontifex aliquando interrogat, an intercesserit ejusmodi copula incestuosa, injungitque convenientem penitentiam, quod est signum, incestum, quamvis hodie non sit amplius impedimentum, conjunctum tamen impedimentum consanguinitatis, vel Affinitatis difficiliorem reddere dispensationem, unde, & propterea debeat exponi.

4. Explicat autem Sanchez, aliique hanc secundam sententiam. Primò, ut si sit copula occulta, manifestetur solum Penitentiariz, tacitis nominibus supplicanti- tum. Secundò, ut hæc obligatio imponatur dumtaxat, quando copula est incestuosa ex parte utriusque, hoc

est, quando uterque scit, esse consanguineos vel affines. Tercio, ut item solum sit obligatio eam explicandi quando copula præcessit supplicationem Pontifici factam, & quando præcessit executionem à Delegato, non verò, quando habita est post executam dispensationem, licet antequam Matrimonium de præsentis contraheretur, quia tunc cum præcesserit dispensatio, illa copula non est in rigore incestuosa. Quarto, non esse necessesse explicare numerum copulatum cum eadem forte habitatum, quia hæc multiplicitas cum eadem non affert novum impedimentum iuxta ea, quæ nos supra §. 6. num. 3. docuimus. Quinto, non esse necesse, explicare copulam habitam inter conjunctos conjunctione legali, vel spirituali, vel conjunctione publicæ honestatis, quia hæc non est propriè incestus: ita illi. Sed debere explicari in hac sententia, putat Castropalaus *loc. mox citat. num. 7.* quia putat, esse propriè in specie incestus.

5. Ex his sententiis priorem sequuntur Doctissimi viri, ut Pont. *l. c. G. Hott. d. 26. diff. 5. Averl. g. 19. sect. 6. Perez d. 46. sect. 7. Diana p. 1. tr. 10. resol. 44. Sed p. 4. tr. 4. resol. 135. se retractat.* Et ipse Sanchez, quamvis sequatur posteriorem, fatetur tamen, esse hanc probabilem, saltem de copula occulta, & in foro interno. Posteriorem verò, quæ est communior, multo plures, ut Sanchez. *l. c. & alii 18. citati ab ipso, & à Barb. in Voto decis. 83. n. 14. & Voto 17. n. 57. Fagund. præcept. Decal. 8. n. 11. Castropalaus d. 4. de spons. p. vlt. §. 3. n. 4. Dian. dist. ref. 135. amplectuntur, ita ut ego, sic concludam, sicuti concludit his verbis Fagundez *loc. cit.* Si meum iudicium expectes circa has opiniones, dico primam, quæ loquitur de occulta, & in foro interno, esse valde probabilem secundam probabiliorē & ordinariē in praxi tenendam.*

6. Porro illud in omni sententia monendum; Si forte Pontifex in litteris quibus Delegato committit dispensationem exequendam, explicite hanc clausulam inserat: *Dummodo copula non intercesserit, v. d. Dummodo non intercesserit, sub spe facilioris Dispensationis;* Executor Dispensationis, debere omnino supplicantes interrogare, ipsosque teneri, verum respondere, alioqui nulla esset dispensatio, ut item esset nulla, si intercessisset copula, &c. & ipse dispensaret.

Addit tamen rectè Sanchez, *l. 8. d. 25. n. 13.* necessariam distinctionem. Nam, quando executor pro foro externo dispensat, non potest interrogare de copula occulta, de qua non addit infamia æquivalens semiplenæ probationi: quod si interroget, poterunt supplicantes negare sub apta æquivocatione, quamvis forte adesset aliqua suspicio de illa, nec per dictam negationem vitabitur dispensatio: At quando Executor dispensat pro foro interno, ut solet esse Confessarius per Pœnitentiarium Delegatus; debet interrogare de copula occulta, & supplicantes fateri debent, eaque supposita, non poterit Confessarius dispensationem exequi, quod, si exqueretur, exqueretur nulliter, ut item nulliter daretur, si falso illam negarent supplicantes. Vide hæc latius apud Sanchez, & Castropalaum, aliosque citatos. Idem proportionaliter dic, quando adest clausula, dummodo non adfuerit spes facilioris dispensationis, de qua plura vide apud Dianam *loc. cit.*

CAPUT X.

Expressio falsæ, quandomam vitiat dispensationem.

1. **N**uper cap. 8. num. 4. post explicationem causæ finalis, & causæ impulsivæ. Regulam generalem cognoscendi, quandomam vitatur gratia à Principe concessa attulimus: illam ergo præsentis argumento sic breviter applica: Nulla redditur dispensatio Matrimonialis ex falsitate, quam proponis, quando illam à Pontifice postulas, si falsitas est in causa finali, si vero in

causa impulsiva, valida est. Recole omnino eam in dicta, quibus in memoriam redactis, discernantur aliquos speciales casus pertinentes ad dictam expressionem falsi, ad quam etiam spectant ea, quæ tunc per Pontificem proponuntur.

§. I. Quando falsò proponitur Impedimentum non pro altero.

1. **A**ntonius proposuit, se esse Bertæ affinem in tertio gradu, v. g. cum esset in tertio gradu consanguineus, obtrivine valide dispensationem matrimonii cum eadem Bertæ.

Respondeo nequaquam cum Sanchez *lib. 8. de matr. disp. 24. num. 5. & 10. Pyrrh. Contrad. in Dispens. lib. 1. cap. 5. à num. 71. & universatim scito, non valere dispensationem, si vnum impedimentum caputur in alio, quia cum hæc sint impedimenta diversæ, nulla parer Pontificis voluntas in rescripto, per quem plures colligere, ipsum dispensasse in impedimento, quod non fuit ipsi propositum: Excipi tamen hic potest supra diximus in vnicò illo casu, quando illud vnum impedimentum involvatur in alio. *Leges p. 24. q. 4. num. 9.**

2. Neque dicas, Pontificem, si scivisset, dispensare id dicas, inquam, quia conditio nil ponit in dispensatione. Cum ergo ea in hoc casu pariter non sit, quia Pontifex impedimentum verum nunquam cognovit, ideo remanet, impedimento vero non facta dispensatio.

3. Diana p. 1. tr. 10. de legib. ref. 36. V. Nona enim *l. 3. ref. 64. sine*, putat executorem posse valide executam dispensationem consanguinitatis, licet in Bertæ dicitur Affinitatis, sed lege Conradum *l. c.* qui rectè illam pugnat. Portella item in *Respons. moral. t. 2. col. 40.* ex parte Dianæ, citatque pro se Bonacinam, sed hanc rationem non affert.

§. II. Quando falso proponitur gradus conjunctionis, sed unus pro alio.

1. **S**ed quid si error, seu falsitas contingere in gradus ejusdem conjunctionis?

Respondeo cum necessaria distinctione. Si enim pro gradu proximior expressi remotiorem, ut, si secundo consanguinitatis, expressi tertium, invalida erit dispensatio: vide Sanchez *l. c. n. 2.* sic enim manifestè Pontifex non cognosceret quantitatem gradus, quem concederet. At, si contra, pro remotiore expressi proximiorē, etiam advertenter, ut, si cum esset in tertio exposuisset, esse in secundo, probabile est ut habet Sanchez *l. c. n. 17.* valere dispensationem, quia cum Pontifex concedat, tollere impedimentum, satis videtur tollere, dum tollit in eo strictiori gradu, in quo sine dubio involvitur quia minus strictus est. Quare in hoc non loquor Conradum *l. c. n. 94.* sententiam oppositam, licet, ut teat, probabiliter.

§. III. Quando proponitur unica causa falsa.

1. **S**i unica causa dispensandi proponatur Pontifici, atque hæc viquequaque falsa, corrumpit causam dispensationis; cum enim dispensatio semper debeat ex causa, si hæc falsa sit, cum tunc nulla sit dispensatio, non datur.

2. Dixi (viquequaque falsa) nam posset esse ipsa falsa, sed motivum, quod apparet in illa posset esse verum, ex alia causa non proposita. Proponis v. g. ut Pontifex dispenseret ad matrimonium inter Antonium, & Antoniam, quia secus hæc ob carentiam dotis remaneret innupta; falsa autem est, eam carere dote; verum tamen est, eam remansuram innuptam, sed ex alia causa, quæ non fuit, proposita, nempe, v. g. ex deformitate, vel grandæva ætate, ex infamia contra ipsam exercita, ex simili alio defectu. Tunc ergo valida est dispensatio.

5. Respondeo. Communis, & in praxi excipienda opinio est, Sanch. in sum. l. 4. c. 47. n. 17. Guttier. apud Dianam max. citand. Conrad. in praxi. §. 395. Ma. Ant. in suis variis resol. l. 1. resol. 39. n. 1. Barbol. in Col. C. Cum dilecti de rescriptis, in 6. aliorumque ab ipsis citatorum qui dicunt eam esse invalidam, etiam si per inculpationem etiam falsitas hanc coningeret. Ratio est, quia Pontifex movetur solum ex causa proposita, & ex illo motivo, quod relationem habet ad dictam propositam causam; non ergo ab illo motivo relato ad causam non propositam.

4. Confirmo Primò à posteriori satis efficaciter. Nam cum tanta Doctorum, & Pontificum diligentia in proponendis, examinandis, & approbandis causis? Sane sufficeret in supplicationibus sic semper ponere: *Supplicatur Sanctissimus Pontifex, ut dispense cum Antonia, ne in nuptia remaneat, ut certè, ex aliqua tandem causa, remaneret.* Confirmo Secundo, ex dictis in hanc eandem rem §. 7. §. 2. n. 16.

Quicquid igitur dicat Leander, Martin. apud Dianam, p. 10. tract. 1. §. 42. & Martinus S. Joseph apud Dianam valde, ut videtur, ad hanc sententiam propendentem, qui citant etiam Sanch. l. 8. matr. d. 29. n. 29. alio in loco ab eo, quem modo ipse idem, & modo nos citavimus pro nostra sententia. Sed certè, vel hic locus est bene explicandus, ne sibi Sanchez contradicat, vel ipse à nobis hac in re, ejus pice, non est approbandus.

§. IV. Quando ex pluribus causis propositis aliqua est falsa.

1. Distinguendum hic est. Nam, quando præsumitur ex circumstantiis, à prudenti expendendis, Pontifex motus fuisse ex utraque indivisibiliter sumpta, nulla est dispensatio, quia tunc corrumpitur veritas causæ Pontifici moventis. At vero quando saltem una ex vera causa ejus est generis, ut ipse citata ordinaria consuetudine, & praxi dispensandi judicetur sufficiens causa motiva (sæpe solum impulsiva) ad dispensationem obtinendam, non vitabitur fortè dispensatio, quamvis alia sit falsa, quia tunc jam adest sufficiens causa. Lege Sanch. l. 8. matr. d. 21. a. n. 2. Leon. O. g. viam, aliosque quos citat, sequiturque Diana p. 10. tract. 1. §. 42. & apud Castrop. l. max. citand. No. Bard. in select. l. 4. §. 4.

Exemplum. I. proposuit Curialis duas causas, alteram, quia cum prædicta Antonia copulam habuit Antonius consanguineus, alteram, quia eadem diffamata est in Civitate ob suspicionem copulæ. Certè existente veritate dictæ suspensionis, & diffamationis, quamvis falsum fuerit, intercessisse copulam, valida fortè erit dispensatio, quia prædicta diffamatio solet esse sufficiens causa ad dispensationem. Dixi bis (fortè) propter dicenda mox num. 3.

2. Adverte diligenter duo. Primo, invalidam fore dispensationem, si aliud ex circumstantiis colligatur. Exemplum sit illud, quod affert Corduba apud Dianam p. 8. matr. d. 3. ref. 65. Semel negavit cuidam Pontifex dispensationem ob illam causam suspicionis copulæ: Curialis autem, ut dispensationem obtineret, addidit falso, adfuisse copulam: unde concessa fuit dispensatio. At, illam invalidè fuisse concessam, quia clarè colligitur, Pontificem ad solum copulam attendisse, cum repulisset jam illam aliam, nempe copulæ suspicionem.

3. Adverte Secundo, cum Castropalao, tom. 1. tr. 3. d. 6. p. 16. §. 5. num. 2. semper scrupulosum esse, velle sustinere valorem dispensationis in casu veritatis unius, & falsitatis alterius causæ. Ratio est, clara, quia, quicum potest, etiam probabiliter scire, Pontificem, cui proponuntur duæ causæ, altera vera, altera falsa (præsertim, quando gravior est falsa, quamvis aliis sufficiens) quis, inquam, sciet Pontificem absolute motum fuisse à vera, non autem à falsa? Solum igitur tunc veram eam esse doctrinam num. 1. datam, ego, & Castrop. &

fortasse etiam Auctores modo pro ipsa citati iudicabimus; quando illa causa falsa proposita, est de re extrinsece pertinente ad materiam dispensationis, & quæ Pontificem, ad illam dispensationem concedendam, movere non solet, quod est dicere, quando prudenter judicatur, falsam esse solum causam merè impulsivam.

§. V. Quando duæ simul dispositiones petuntur, altera cum causa vera, altera cum falsa.

1. Titius duo à Summo Pontifice postulavit, alterum, ut Votum suæ Castitatis dispensaretur, alterum, ut possit consanguineam ducere, pro Voto autem allegavit causam mendacem, veram pro consanguinitate? Quoniam verò utramque dispensationem obtinuit, nunc queritur, utraque sit invalida, an solum prior. Et idem queri potest, quando pro una dispensatione tacuit, quod erat necessarium ad substantiam dispensationis, pro alia, explicuit?

2. Respondeo, si dolose se non gessit, sed per solum errorem, seu ignorantiam non valde crassam, Titius falsam rationem pro Voto assignavit, erit secundum Castrop. l. c. num. 5. valida dispensatio pro consanguinitate, quia non est ratio, cur ipsa valida tunc non sit; At, si per dolum, & malam fidem, vitabitur, teste eodem ibidem num. 6. utraque dispensatio in casu nostro, quia cum utraque ordinetur ad eundem finem Matrimonii, Pontifex non præsumitur alteram, concedere ei, quæ citæ alteram, in ordine ad eundem effectum, dolose se egit.

3. Dico, in casu nostro, in quo dispensatio ordinatur ad eundem Matrimonii finem: Nam si petisset, atque impetrasset dispensationem Voti, v. g. & irregularitatis, causamque etiam mala fide falsam allegaverit pro Voto, veram pro irregularitate, quia hæc dispensationes sunt ad valde diversos fines, & in rescripto dispensationis, ut supponimus, una non concedatur, dependenter ab alia, erit valida, quoad irregularitatem, illa Castri. l. c. num. 7. at invalida, pro Voto.

§. IV. Quando erratum est in nomine supplicantium.

1. Vplici modo solet poni nomen, & cognomen supplicantium in petitione dispensationis, vel scilicet sub propriis vocibus, v. g. *Supplicatur Beat. Vestro ex parte Petri de Marini, & Bertæ de Martellis.* Vel sub nomine parentum (quod faciunt sæpe Curiales, quia non bene legunt cognomen supplicantium, cum tamen habeant arborem consanguinitatis, ad ipsos & paribus transmissam), ut, *Supplicatur Beat. Vestro ex parte Petri Francisci, & Bertæ Mariæ, cum F. & M. masculis, significantes Petrum esse filium Francisci, & Bertam esse filiam Mariæ.* Nam, ne quis patet vnam, eandemque personam habere illa duo nomina, sic solent scribere mascululè, cum scribant litteris minoribus, quando illa duo nomina sunt ejusdem personæ, sic, *ex parte Petri Francisci, & Bertæ Mariæ, ut rectè notat Contadus de dispens. l. 7. cap. 5. n. 18.*

2. Potrò, si ve erratur in nomine, si ve in cognomine, quocumque ex prædictis duobus modis indicata fuerint, si constet de corpore, hoc est de personis postulantibus dispensationem, ut si loco Petri dicatur Titius, loco Bertæ, dicatur Agatha, valida erit pro utroque foro dispensatio. Est opinio Sanch. l. 8. matr. d. 21. n. 37. & commun. apud Dianam p. 8. tr. 3. ref. 63. (si constet, inquam, nam secus indeterminata fuisset dispensatio, atque adeo nulla.) Ratio est, quia jam ad illam personam direxit intentionem Pontifex. Confirmatur, quia in Penitentiaria pro dispensationibus in occultis impedimentis, ne nominantur quidem supplicantes, sed solum significatur personæ, ut de ipsa constet, sic: *Quidam talis Diocesis cognovit occultè Sororem suam Sponsam, &c.*

Confirmatur Secundo, à simili, nam in Iure Civili (in Insti.

Instit. de legatis, l. Si quis in fundo de legatis primo: habetur hæc dispositio: Si quis in nomine, Cognomine, Prænomine, Agnomine Legatarii, Testator erraverit, si tibi de persona constar, nihilominus legatum valet: Nomina enim significandorum hominum gratia, reposita sunt, qui, si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest. Hactenus Textus.

3. Quod, si Conradus l.c. dicat dispensationem censeri invalidam in Romana Curia, si erratum sit in Nomine, vel Cognomine, intelligo, id esse pro foro externo, quando in illo, & pro illo, de persona constare forte non potest.

§. VII. Quando erratum est in nomine Diœcesis.

1. **H**Oc enim verò diligentiori examine pensandum est. Nam licet primo aspectu videatur esse ejusmodi error valde accidentalis, & ejusmodi sane est, si ex le. spectetur; trahit tamen errorem alium pertinentem ad substantiam dispensationis. Solet enim communiter Pontifex committere dispensationis executionem Ordinario Diœcesis ejus, in qua natus est supplicans, non autem in qua quis Domicilium forte habet, sic disponente Tridentino sess. 22. c. 5. de Ref. pro foro externo (pro foro interno enim in oculis committitur, ut dicemus infra cap. 12. initio confessorio, &c.) Nam ideo semper in petitione explicari debet supplicantium propria Diœcesis. Si ergo loco tuæ Diœcesis, alteram, etiam sine tua culpa, exponas, cum Pontifex intendat concedere iurisdictionem, seu potestatem exequendi dispensationem Episcopo Diœcesis tuæ Nativitatis, certè invalidè alter Episcopus dispensationem exequetur, vix potest, qui à Pontifice non fuerit ad illam Delegatus.

2. Dico igitur cum Sanch. l. 8. matr. d. 21. n. 39. Conrad. in praxi, disp. l. 7. c. 5. à n. 28. Perez, d. 46. sect. 8. n. 18. Sal. de leg. d. 20. 26. Meroll. T. 2. d. 4. c. 6. n. 17. aliique in hoc errare, hoc est, si tu cum sis, v.g. Diœcesis Agrigentina, erret (etiam inculpate) Curialis, exponatque te esse, v.g. Catanensis Diœcesis, unde committatur executio Ordinario Catanensi, nec Ordinarium hunc Catanensem, nec Ordinarium Agrigentinum, nec separatim, nec conjunctim validè tibi dispensationem executurum. Ratio est, quia Pontifex, nisi aliud expresse dicat, se conformare intendit Tridentino: ergo in casu posito non vult committere dispensationem Catanensi. Quomodo ergo hic illam exequi poterit? Ex alia parte de facto non committit Agrigentino, ergo similiter qua ratione hic poterit illam exequi? Nam, quod committeret, si sciret, nihil juvat; conditionalis enim voluntas nihil operatur.

3. Hinc nullo modo assentior Pontio, l. 8. cap. 17. num. 43. Diane p. 8. tract. 3. re. sol. 64. Asserenti Amicum, Texedam, Perez, aliisque putantibus Agrigentinum posse exequi prædictam dispensationem. Et ad paritatem, quam ipsi inducunt, ductam ex errore nominis personæ, quando constat de ejus corpore, vnde idem dicere contendunt de errore nominis Diœcesis, quando de ea constat. Respondeo, adesse disparitatem, quia, in errore nominis personæ, una est persona, quam in mente habet Pontifex, cui concedit dispensationem? At in errore Diœcesis duo sunt Ordinarii, nempe in exemplo nostro, Agrigentinus, in qua natus est supplicans, atque huic non dat. commissionem Pontifex, & Catanensis, Et, neque huic, utpote non proprio Episcopo supplicantis, dictam commissionem ex Tridentino dare Pontifex intendit. Quamvis ergo hanc Pontii doctrinam aliqui probabilem appellent apud citatum Dianam; illis tamen ego acquiescere nequaquam possum.

4. Inquires. Quando Sponsus est vnus Diœcesis, Sponsa verò alterius, explicandâ est utriusque Diœcesis in petitione dispensationis?

Respondeo. Ita, ut nimirum Pontifex eligat Ordinarium, cui vult committere executionem dispensationis.

Eligere tamen ipse solet Ordinarium Diœcesis Diœcesis. Quando ergo Sanch. l. 8. matr. d. 35. n. 5. dicit, si dispensationem Diœcesis alterius, intelligi (poni) non debet, intelligo ex praxi hodierna, quæ semper exprimitur, utramque Conradus in praxi dispens. l. 7. c. 5. n. 4.

5. Inquires iterum. Ad quem pertinet dispensationem exequi, si vacante Ecclesia, v.g. Mazzantiensis, natur à supplicante Pontifici, ut committat eam Episcopo viciniore, addatque idem supplicans, vicinior esse Episcopum Cephaludensem, cum tamen ex re. Agrigentinus. Pontifex autem annuat postulatibus, quæ Commissionem Episcopo Cephaludensi.

Respondeo. Bardi in sect. l. 4. q. 6. duo hic dicit. Primo hunc casum esse similem, imò eundem, præsertim hæcenus à nobis explicatum. Secundò, pertinet Episcopum Agrigentinum, quare ipsum posse tam dispensationem exequi, quia est attendenda mens Pontificis, qui verè vult committere talem delegationem viciniorque esse probabilis.

6. Profecto, quoad hoc posterius dictum, ipsi Bardo, cum Pont. Bonac. Sal. Santarell. apud eundem h. n. 4. apta enim est ejus ratio. At quoad prius, meo iudicio Puto enim casum esse diversum, nam in casu prædicto Patris Bardi, constat de corpore, ut ita loquar, Diœcesis, siquidem mens Pontificis est viciniore potestati conferre. Vicinior autem est solus Agrigentinus. Cui ergo viciniorem designat, Agrigentinum designat, casu præcedenti à nobis allato, non constat de Diœcesis corpore, nam Diœcesis, ubi natus est Orator, non debet esse potest in mente Pontificis, cum ex vno parte sciret, & ex alia, nec vnquam solet Pontifex committere indeterminatè sic: Vicario ejus Diœcesis, in qua quis natus est.

Monitio ad sanandos prædictos errores.

7. Pro his, & similibus casibus præcedentibus errore, vel quando dubia existit impetratio dispensationis adverte, eam sanari, id est, validam fieri per novam litteram seu nova rescripta à Pontifice obtinenda, necesse est fideliter errore. Quæ novæ litteræ vocantur *Per litteras*. Per illas enim vult Pontifex, ut litteræ priores valeant, ac si error non irreperisset. Et quidem hæc litteræ impetrantur, & sine nova compositione, nec multis expensis.

CAPVT XI.

Quid statuumdum, si quid dubii interueniat circa dispensationem matrimonialem, Remissio.

1. **D**E hæc re latè egi lib. 3. in Dical. c. 5. §. 7. Dico, siatio, & V. Matrimonium, illud te, hæc occasione prætereat, non esse dubium, sed certo invalidam dispensationem. Ita Suar. l. 6. de Voto, c. 27. n. 6. Sanch. l. 8. matr. d. 21. n. 40. si supplicans narret, se ambigere, & copulam consummaverit cum Sorore ejus, quam dicit intendit, an Votum Castitatis emiserit, an conjugum sit cum Sponsa conjunctus, &c. ipse autem censuram si fecerit, copulam consummaverit, conjugum sit sit astrictus, &c. Ratio est manifesta, quia quilibet deceptio facit gratiam incognitam danti, atque ad eundem involuntariam.

CAPVT XII.

Explicantur clausule Rescripti dispensationis pro foro externo.

1. **C**ommittere solet Pontifex, ut scripius supradicavimus, Ordinario supplicantium, hoc est Episcopo

Episcopo vel ejus Vicario executionem dispensationis pro foro externosque per viam Datariænam pro foro interno de occultis committit, per viam Pœnitentiariæ, dictam executionem Confessario ejusdem supplicantis: Quoniam ergo in his commissionibus multa sunt, quæ declarationem expolunt, earum singulas clausulas breviter explicabimus in hoc capite pro foro externo, in sequenti pro interno, quas latius habes apud Sanch. fol. 8. matr. d. 34. & d. 37. & Conrad. in praxi disp. 10. lib. 7. & 8.

§. I. In prima clausula agitur de persona executoris.

1. In prima hac clausula Benedictionem suam imperans Pontifex Episcopo, vel ejus Vicario Generali, ipsi committit expeditionem causæ: id est, ut exequantur & actum concedant dispensationem. Oritur autem statim prima dubitatio, cui nam ex ipsis.

An solus Episcopus, vel Vicarius solus, an uterque dispensationem exequi valeat?

2. Quando ad utrumque diriguntur litteræ, mandanturque in illis contentum sub disjunctione, hoc est, ad alterutrum illorum, committitur (quod tamen non esse in usu advertit Conrad. in praxi disp. l. 7. c. 4. n. 37.) poterit dispensationem exequi alteruter ex nominatis, ad electionem supplicantis. Quando autem diriguntur ad Vicarium absolute, vel absolute ad Episcopum, solus ille, ut voluit Sanch. l. 8. matr. d. 27. n. 3. ad quem diriguntur, potestatem habet exequendi. Quamvis enim idem sit Tribunal Episcopi, & Vicarij; id tamen est in his, quæ jure ordinario competunt Episcopo, non in iis, quæ delegantur à Pontifice. Cum ergo nunc supponamus, dirigere mandatum ad Vicarium, non potest se ingerere Episcopus, nec contra.

Vicarius relicto officio.

3. Secunda dubitatio. Si Vicarius Episcopi prædictus, dum Informationes instruit pro dispensationis executione, deficiat esse Vicarius, vel quia ipse idem creetur Episcopus ejusdem loci, vel quia amoveatur ab officio, poteritne deinde perficere probationes, ac dispensationem concedere?

Respondeo. Quando, ut loquitur Conrad. l. c. n. 36. realis est commissio, ut esse communiter solet, non poterit, poterit, quando est personalis.

4. Sed quid est, & qua ratione cognoscetur realis sit, an personalis commissio.

Respondeo. Realis est, quando commissio fit alieni, non habito respectu ad personam, ejusque qualitatem, sed ad officium, quod gerit. Personalis, quando alicui fit habito respectu ad personam. Quare, si aliunde colligi non potest intentio committentis, vtere hac regula. Quoties in literis mandati nominatur solum dignitas, sic, v. g. Tibi Vicario committo, &c. commissio est realis. Quoties verò nominatur persona v. g. sic, Tibi Petro committo, est personalis.

5. Rectè igitur diximus, quando commissio est realis, nihil amplius posse Delegatum, deposito officio, quia is non habet amplius illud munus, cui connexa fuit commissio; posse autem, quando commissio est personalis, quia jam remanet eadem persona, cui commissio, facta est.

Si commissio fiat personæ, & officio sic: Tibi Petro Vicario, vel Tibi Vicario Petro probabilis censet Sanch. l. 8. matr. d. 27. n. 14. Castrop. tom. 1. tr. 3. d. 4. p. 16. §. 6. commissioem esse personalem. Sed hoc, & similia multa ad ejusmodi realem, vel personalem commissionem facientia, vide latè apud eundem, aliosque.

Vicarius succedens.

6. Dubitatio tertia. Remoto, vel defuncto Vicario,

cui commissio est à Pontifice executio, potestne Vicarius in eodem officio succedens?

Respondeo. Si commissio sit realis; ut certè communiter esse solet, poterit executioni mandari à Vicario, qui de novo creabitur ab Episcopo: ab Episcopo inquam, non à Capitulo Sede vacante; de hoc enim mox. Ratio responsionis est jam dicta num. 5.

7. Quod, si commissio sit personalis, non poterit objectionem ibidem dictam. Hæc est probabilissima sententia, quam etiam firmant Decisiones Rotæ Romanæ allatæ à Conrado, in praxi disp. l. 7. cap. 4. n. 36. & apud Sperell. t. 1. decis. 31.

Hic daretur occasio explicandi, an facultas, quam fortè mihi Rectori concessit, ad approbandos Confessarios mei Collegii, Episcopus, me amoto ab Officio, transeat ad meum successorem. Verum, ne tam sæpè divertam ad alias materias, videatur id apud Sanch. l. c. & d. 28. num. 44. De Lugo, in respons. moral. lib. 1. d. 19. aliosque.

Episcopus Vicinior.

8. Dubitatio quarta. Quando committit Pontifex exequendam dispensationem Episcopo viciniore (quis iste sit? & qua ratione mensuranda distantia? vide apud Conradum mox citand. n. 20.) id, quod consuevit fieri in eventibus quibus sedes propriæ Diocesis vacat: si hæc deinde fiat, per novum Episcopum, plena, potestne ille viciniore exequi amplius dispensationem illam?

9. Respondeo. Non potest, saltem re integra, & hunc esse stylium certissimum, notat Conradus, in praxi, l. 7. cap. 4. n. 25. Ratio est, quia semper supponitur Pontifex, velle servare Dispensationem Tridentini sess. 22. cap. 5. de Refor. jubentis dispensationes esse exequendas à proprio Episcopo, unde, nisi huic dispositioni expresse deroget, semper intelligitur conditionatè sic committere Episcopo viciniore: Exequere dispensationem hanc, si vacat Sedes propria.

10. Quæres, Poteritne tunc Episcopus proprius, seu novus, quando jam plena sit Sedes?

Respondeo, nequaquam, quia huic novo hujus Diocesis Episcopo nihil commisit Pontifex. In hoc ergo casu, quo fiat plena sedes, cum non possit Episcopus viciniore, ut dictum est num. præced. nec possit Episcopus hic novus, ut nunc dicimus, erit necesse confugere ad Pontificem pro mutatione Iudicis, seu Delegati, ut idem Conradus indicat loc. cit. loquens de casu, in quo litteræ Pontificis illi viciniore nondum fuerint præsentatæ.

Capitulum, seu Vicarius Capituli, Sede vacante.

11. Dubitatio quinta. Concessiones dispensandi, commissas Vicario Episcopi, potestne exequi Capitulum, Sede vacante, vel ejus Vicarius?

Respondeo. Quod non potest ipsum Capitulum, certum est; illud enim succedit quidem in omni iurisdictione ordinaria Episcopi, non verò in Delegata, qualis est præsens.

12. At, quoad ejus Capituli Vicarium celebris est questio, nam concedit Sanchez l. 8. matr. d. 27. n. 32. cum paucis, quia Vicarius Capituli vocatur interdum Vicarius Episcopi ex eo, quia est Vicarius Capituli, in quo residet tota iurisdictione Episcopi.

13. Negat Conradus l. 7. c. 4. n. 11. cum Barb. de Canon. c. 42. n. 57. Sperell. t. 1. decis. 31. Antonel. in praxi Ep. l. 4. c. ult. & Ventrig. Ann. 38. n. 24. alios citante. Multæ declarationes Sacri. Cong. & multæ Dec. Rotæ Rom. apud citatos negant cum multis, quia certè sumus de mente Pontificis, nolentis Vicario Capituli (etiam si idem, qui fuerat Vicarius Episcopi, nunc sit electus Vicarius Capituli) has dispensationes committere. Quando enim Pontifex scit, Sedem Episcopalem vacare, etiam si litteræ expeditæ essent ante vacantie cognitionem, statim scribit alias litteras continentes, ut loquimur, mutationem Iudicis.

Judicis, ac Viciniori Episcopo dispensationem committit, nunquam verò, etiam cum exoratus, committit Vicario Capituli, ut idem Conradus testatur. Et merito quidem non vult Pontifex in hac re gravissima fidere Vicario Capituli qui tumultuariè, & ah amicis creatus sæpe supponitur.

4. Nonnulli pro sententia Sanchez, afferunt Pontificum, magnique faciunt unanimum consensum horum duorum, alias sequentissime dissidentium, sed nihil conficiunt; nam Pontifex & id obiter tractat & remittit se ad doctrinam Salas. At Salas de leg. d. 20. s. 7. n. 124. (ut, & S. Congreg. si rectè intelligatur, quam adducit Gavanti. in man. Ep. V. Capitulum S. Vac. n. 53. & 55. & ex Gavanti. Dian. p. 5. r. 14. ref. 19. non loquitur, quando commissio data est Vicario Episcopi, de qua est nostra questio, sed de alia commissione extraordinaria, quando data esset Vicario talis Diocesis, v. g. Vicario Panormitano; qui casus est valde diversus à nostro, cum commissio in hoc casu non detur, Vicario Episcopi, sed Vicario cuicunque qui sit Panormitanæ Diocesis: & tamen hæc doctrina cum sit rarè praxis, aliis discutiendam relinquo. His à me factis, incidi in Tancredi p. 2. quest. mor. tr. 5. q. 3. 1. & latius p. 1. r. 12. q. 1. docentem utrumque dictum Vicarium posse dictam dispensationem exequi. Id quod nunc videtur mihi probabile.

An Vicarius hanc potestatem sibi delegatam possit alteri committere?

15. Dubitatio sexta. An Vicarius, & quicunque Delegatus ad hac dispensationes expediendas possit vices suas alteri committere? quod est, querere, an possit eas alteri subdelegare?

16. Antequam respondeam, scito, duo hic considerari posse. Alterum est examen, & verificatio causæ, ob quam erit dispensatio concedenda, qualis est receptio v. g. Testium. Alterum est ipsa actualis dispensatio, & hoc dicitur importare nudum ministerium, id est ipsius Executoris operationem, illud dicitur importare usum Jurisdictionis.

17. Hoc posito Respondeo, Examen, & verificationem causæ posse alteri committi, sed nullo modo nudum ministerium. Ita Sanchez l. 8. matr. d. 27. n. 43. & communiter Mollat r. 1. diff. 4. c. 6. n. 619. lege etiam eundem r. 3. d. 7. c. 4. d. num. 172. & paulo antea num. 57. cum aliis. Ratio est, quia Pontifex committit Delegato, ut ipse dispense, & non aliter; quod est nudum exercere ministerium: At examen, & verificationem causæ non præsumitur idem Pontifex committere ipsi vni Delegato, sed committere juxta consuetudinem Tribunalium, qua per alios instruuntur informationes, recipiuntur Testes, &c. Ex quibus deinde solet Delegatus causam instructam benè recognoscere, & suam dispensandi ministerium tandem exhibere.

18. Hinc, si testes recipiendi sint extra propriam Diocesim, poterit, & debet Executor literas rogatorias scribere, quibus Ordinarius illius alienæ Diocesis roget, ut Testes recipiat, informet, & quæque transmittat ad ipsum Executorem. Et quia hos Testes, in hac causa, non auctoritate sua ordinaria is recipit, ideo debet servare formam sibi præscriptam ab Executore prædicto; ad quod etiam in aliis causis non tenetur, cum possit secundum proprias consuetudines procedere. Lege id latius apud Barbosam, in Voto decis. 17. n. 184.

Quid faciet Vicarius, seu executor, si erravit in exequendo?

19. Dubitatio septima. Post negatam, vel concessam dispensationem, si clare apparet ab Executore erratum fuisse, quid faciendum?

20. Respondeo. Quia commune est, ut vult Guttier. l. 2. cap. 1. cap. 2. multos citans, omnibus Delegatis, ut postquam Delegatus functus est munere suo, nihil amplius possit, ideo ejusmodi Executor sanare non potest errorem: quare tanquam Delegatus nihil poterit.

21. Verum, quia is Executor solet esse, qui dicitur, carius, atque adeo Ordinarius, ipsi tanquam Ordinarius incumbit, providere, in quantum potest, ne delictum mittantur. Quare, si erratum fuit in concedenda dispensatione, ipse, ut Ordinarius, debet dispensationem revocare, si potest, vel si jam ad illud iterum legitime à Pontifice conceditur dispensatio, verò, si negavit, tunc enim verò nihil potest. Delegatus functus est sicuti diximus, necesse est, ut Ordinarius autem non habet auctoritatem exequendi dispensationem per errorem Sponsi negatum, qui non auctoritas illi, ut Ordinario à Pontifice tradita, non fuit, in hoc ergo casu, iterum Romanam à Pontifice ratam errore corrigendum erit, ut notat Sanchez matr. d. 27. n. 39. Squillent. de Privilegiis, c. 2. n. 205. alique ab eodem citati. Si dispensatio sit concessa per Penitentiarium pro foro confessorio, per aliquando à Confessario sanati error eo modo, qui cap. 13. §. 1. n. 8. dicam.

Quid autem faciendum, si de ejusmodi errore constet, sed solum dubitetur satis explicite, ut in cap. 3. §. 7. V. Dispens. & V. Matr. Vide etiam Sanchez matr. d. 21. n. 23.

§. II. In secunda clausula refertur supplicatio, narratio.

1. Hic Pontifex narrat id, quod sibi à supplicante propositum fuit. Quoniam ergo ex parte veritate exponere debent, superius sunt indicata, random in hac clausula nobis non est.

§. III. In tertia clausula datur Executori mandatum, querendi veritatem, & dispensandi.

1. Hic Delegato Pontifex committit, ut de causa proposita querat eaque inspecta, dispenset.

Qualis debeat esse hæc Inquisitio.

Dubitabis ergo Primò. An ejusmodi Informatio Inquisitio fieri à Delegato debeat judicialiter, recipiunt Testes coram Notario, &c. an extrajudicialiter? Respondimus enim, quando res non est notoria, fieri omnino debere hujusmodi externam inquisitionem, quia hoc est de dispensatione in foro externo.

2. Respondeo, posse fieri judicialiter, sed non esse recte Sanchez l. 8. matr. d. 35. n. 15. si fiat extrajudicialiter, siquidem Pontifex solum præcipit ejusmodi veritatem indagare, ut Delegatus suæ conscientie satisfaciatur, ut ex veritate cognita procedat, nam propter, si veritas est veritas, vel alioquin ea iudici constet, illi sententia perque erit, lege Sanchez, ibid. n. 16.

3. Hinc, si hujusmodi Informationes sunt extrajudicialiter, possunt fieri extra propriam Diocesim, verò, si judicialiter (ut certe semper fieri video) non sunt in aliena Diocesi, sine licentia ejus Ordinarii, non potest exercitum Jurisdictionis contentiose, Notario factis etiam judicialiter cum licentia illius Episcopi probationibus, secundum Sanchez lib. 3. matr. d. 2. num. 6. posse Executorem concedere dispensationem etiam in aliena Diocesi: quia ipsa concessio dispensationis non est actus Jurisdictionis contentiose, sed voluntarie, quæ in alieno territorio exerceri sine dispensatione possunt.

Tempus, quo causa verificanda est.

4. Dubitatur Secundò. Quandoam causa dispensationis verificari debet? Et quia quatuor tempora designari possunt. Primò, quando mittitur Romanam, applicatur Pontifex. Secundò, quando, audita supplicatione, Pontifex annuit, dicens: Fiat, ut patet, Tercio, quando

quando executor dispensationem concedit. Quod, post concessam dispensationem, & dum Sponsi actu matrimonium per verba de presenti contrahunt, ideo queritur si pro causa, v.g. dispensandi, ut Antonius, & Antonia consanguinei matrimonium incurrant, assignetur Antonia pauperetis, vel diffamatio, quandam ex his quatuor temporibus verificari debeat, tam esse pauperem: vel diffamatum? Respondeo quatuor dictis.

1. Dico primo, non esse opus, ut verificetur. Primo tempore; Ita Sanchez l.8. matr. d.30. n.2. Bonac. de disp. l.1. q.2. p.10. §.1. n.2. Per. de matr. d.45. §.6. n.2. quia id nec a iure praescribitur, & res est admodum remota ad dispensationem.

2. Dico secundo, probabilis esse secundum Sanchez l.8. matr. d.30. n.4. Pont. 8. c.20. num.2. Castrop. l.1. r.3. d.4. p.1. §. num.2. Per. de matr. d.41. §.6. num.2. oportere verificari secundo tempore, sed probabile etiam, esse, non oportere, ita Conrad. in praxi l.7. c.2. n.32. Garcia p.6. de Benef. c.2. num.287. & seq. Ratio prioris probabilis est, quia Pontifex annuit postulatus, si res veritate nitatur, ergo causam, a qua movetur ad annuendum, oportet verificari quando ipse annuit. Ratio probabilis posterioris est, quia Pontifex non dispensat immediate, ut olim fiebat (si enim ipse immediate dispensaret, sine dubio causa vera tunc esse deberet) sed dispensat mediate per Executorem. Cum igitur veritas causae, ex natura dispensationis, tunc adesse requiratur, quando dispensatio fit, non quando committitur fieri, non autem necesse, eam esse veram quando Pontifex annuit, satis erit, quando executor actu dispensat: ut mox dicemus. Sentus ergo verborum Pontificis hic est: *Dispensasti utraque hac causa quando dispensandum a te erit.*

3. Neque dicas, ex posteriori probabilitate sequi, si Pontifex concessisset dispensationem ab Executore expediendam pro matrimonio duorum consanguineorum, vel affinium, si concessisset, inquam ex causa, quod inter illos intervenerit copula, posse Executorem illam expedire, si copula habetur ante ejus expeditionem, seu post impetratam gratiam a Pontifice. Ne inquam, id dicas, nam respondet Garcia l.6. & apud Conradum l.2. num.33 non posse praesumi, Pontificem velle concedere commissionem dispensandi, dando occasionem, qua post ipsius commissionem committendum sit a supplicantis peccatum, qualis esset praedicta copula: praesumitur vero, quando similis occasio non datur; ut est in casu praedictae paupertatis, vel diffamationis, vel similis.

4. Dico Tertio, certum esse, causam dispensandi omnino debere verificari tertio tempore, hoc est, quando executor dispensationem concedit. In hoc omnes, ut Sanchez l.6. n.12. Joan. Prepos. 3. p. de dispensat. dyb. 4. n.35. Diana p.8. matr. l.3. ref.77. consentiunt quia executori non datur potestas, nisi preces supplicantum veritate nitantur, & quia natura dispensationis, ut modo dixi, requirit, ut alia causa, quando ea conceditur. Unde, si mulier praedicta erat inops, vel diffamata tempore dictae commissionis a Papa, sed deinde tempore executionis facienda a Delegato dives evasisset, vel diffamatio cessasset, nulliter concederetur dispensatio.

5. Dico Quarto, Quamvis Sanchez l.8. de matr. d.30. n.14. Meroll. l.2. d.4. c.6. n.331. multos citans, cum aliis putet, debere causam, v.g. dictam pauperetatem persistere, quando initur matrimonium, quod sane probabilissimum est, tamen est etiam probabile cum Suarez l.8. de leg. cap.30. Dicat apud Dianam l.6. Gran. Salas apud Meroll. l.6. Castrop. l.1. r.3. d.4. §.1. n.4. Pontio, aliique (fatente hanc probabilitatem eodem Sanchez, l.6.) id necesse non esse. Nam dispensatio non fuit concessa, neque explicite, neque implicite sub conditione perseverantiae, semel autem legitime ea existente, libera est mulier ab impedimento; ergo, & matrimonium inibit legitime.

6. Quando datur dispensatio comedendi carnes, v.g. diebus vetitis ob dubiam infirmitatem, non est mirum debere causam, id est infirmitatem dubiam perseverare,

quando successively comedendae sunt carnes, quia in his dispensationibus circa res habentes tractum successivum sic praesumitur, teste Castrop. l.6. n.5. rationabilis mens illas concedentis id, quod non videretur praesumi in casu nostro.

Causa vera, sed verificata falsis Testibus.

11. Certum est, si falsa sit causa dispensationis datae, v.g. incompetencia dotis, & falsis Testibus probata, nullam esse dispensationem. Ita Castrop. l.1. r.3. d.6 p.16. §.5. n.4 quia nulla causa nullam parit concessionem. At si sit vera, licet falsis Testibus probata subsistet dispensatio, teste eodem ibidem cum Sanchez & Pontio, quia verificatur conditio a Pontifice requisita.

12. Quid si falsitatem causae allegavit sollicitator, me ignorante possimne indicare Pontificem ratum pro me habere dispensationem? Respondeo, non potes, vide Castrop. ibidem cum Tiraguel. & Sanchez, quidquid aliqui asserant, quia intercurrente cujuscunque ignorantia, si requisita causa deest, & illi causae innixa concessio.

§. IV. In quarta clausula iniungitur poenitentia salutaris.

DE hac poenitentia dicam commodius infra c. sequenti §.3.

§. V. In quinta clausula aliqua causa in genere ponitur.

Non raro Pontifex refert, supplicantes petisse dispensationem ex hac, vel illi. causa determinata, tum addit in hunc modum: *Exceptis aliis, seu praeter alias causas rationabiliter earum animarum moventes, & addit item sic: De praemissis te informes, &c.*

1. Dubitatur ergo, an debeat de his causis in genere positae se informare Delegatus? Nam de determinatis omnino debere, iam vidimus supra.

Respondeo, cum Sanchez l.8. matr. d.35. n.24. & Conrad. in praxi l.7. c.2. d. n.13. Nequaquam; dum enim in particulari illas non exprimit, signum est evidens, eas solum apponi ob alium finem, puta ut appareat, dispensationem rationabiliter, & honeste concedi.

Atque hinc etiam fit, ut quando aliqua qualitas, v.g. nobilitas supplicantis, narratur solum a Pontifice, opus non sit, eam verificari per probationes ab executore faciendas. Quod si nobilitas, vel quilibet alia qualitas in Brevis concessionis apponitur per modum conditionis: Si es nobilis, Si es pauper, vel per modum causae finalis: Quia es nobilis; Quia es pauper, tunc sane verificari oportebit. Ita Sanchez loc. cit. num.24. & Conrad. l.6. Et quidem, quando dispensatio est in secundo, & tertio gradu consanguinitatis, si ponatur nobilitas, poni, ut conditionem, vel ut causam finalem, iidem Doctores notant. Quaedam alia circa nobilitatem dixi supra c.7. §.2. n.26. & 27.

§. VI. In sexta clausula prohibetur executor aliquid muneris, vel compensationis accipere.

Id sane non solum monet, sed praecipit: sic enim habet: *Quod si, praeter hac monitione, aliquid muneris, aut praemii, recipias, excommunicationem latam incurras.* Immo interdum, quando scilicet dispensatio conceditur in forma pauperum, id est sine illa compositione, seu elemosyna, quam pro divitibus solet taxare Datus, addit Pontifex, ut dispensatio tunc nulla sit.

1. Dubitatur ergo, an nihilominus executor possit accipere, saltem esculenta, & poculenta, quae paucis diebus consumi solent?

2. Respondet Primò Sanchez l.8. matr. d.35. num.11. non posse, quia omne genus muneris vetat Pontifex, ibi (aliquid muneris) intelligit tamen Sanchez, si ea mittantur a partibus ante finitam Delegationem, vel cum pacto seu conventionione dandi postea.

Addit Conrad, in praxi, c. 6. n. 14. ejusmodi executorum debere omnia gratis exhibere; quare, nec pro labore studii, nec pro accessu ad Testes examinandos aliquam posse mercedem accipere.

4. Respondet Secundò Perez de matr. d. 48. sect. 2. n. 6. & ap. Dian. p. 8. r. resol. 3. vult, loquentem de simili clausula in l. peris Penit. duo afferens. Primum, per dictam clausulam non prohiberi Officiali aliquid modicum accipere pro laboris impensa in exequenda dispensatione, si illud sit iure, vel consuetudine debitum, quam tamen consuetudinem adesse, difficile putat, quia ejusmodi labor admodum est exiguus.

Secundum, non prohiberi esculenta, & poculenta non magni momenti: cum enim non dentur (ut supponendum est) ad corruptendum Iudicem, sed solum, ut majori brevitate suum munus perficiat, non videtur (ait) cadere in dictam prohibitionem.

§. VII. In septima clausula ponitur: Non obstantibus, &c.

1. **T**amet si hæc clausula: Non obstantibus Constitutionibus Pontificum: addatur in mandato de Dispensando; illa tamen non tollit impedimentum in illo mandato non expressum. Cadit igitur solum illa non obstantia super impedimentum expressum, ut rectè notat ibidem Conradus, ibid. c. 7. n. 4.

CAPUT XIII.

Explicantur clausula Rescripti dispensationis pro foro interno.

1. **I**ndicavimus aliquanto superius, quando occultum est impedimentum, ejus dispensationem peti, & impetrari per viam Pœnitentiariæ, quæ, nec ipsa intermediare illam expedit, sed committit alteri per litteras sigillatas, quarum præcipuas Clausulas iam exponendo.

§. I. Prima Clausula, committitur Delegato executioni.

1. **I**n hac Pontifex, ubi salutationem impertit ei cui, delegat commissionem, requirit in eodem duas qualitates, quarum alterutra deficiente, nulla concederetur à Delegato dispensatio. Eæ sunt, ipsum esse Doctorem in Theologia, vel in iure Canonico, & eundem esse Confessarium approbatum ab Ordinario. Verba Pontificis hæc sunt: *Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Doctorum Doctorum ex Approbatis ab Ordinario.* His autem qualitatibus existentibus, est in potestate dispensandi hunc, vel illum eligere. Sed perpendamus iam utramque qualitatem.

2. **Confessario.** Olim satis erat, Delegatum hunc esse Confessarium, sed probabile saltem erat, non opus tunc fuisse, ut dispensatio expediretur ab ipso in actu Confessionis Sacramentalis, quia verba Brevis, non clare hunc rigorem requirebant, hodie verò clare solet poni, ut non nisi in ipso actu Confessionis Sacramentalis prædictus Confessarius dispense, ut cum multis notat Diana p. 8. r. 3. resol. 106.

3. Addit idem ibid. resol. 107. ex Marco Leone sufficere, etiam si Confessio sit sacrilega, dummodo ejusmodi sacrilegium non oriatur ex defectu integritatis circa rem, pro qua petitur dispensatio. Sed hæc doctrina mihi nimis difficilis est; nam, si requiritur Confessio Sacramentalis, quomodo sacrilega satis est, quæ Sacramentalis non est, cum in ea Sacramentum non conficiatur, nec ea Confessio, si sit sacrilega, pars esse Sacramenti possit?

4. Quoniam verò absolute, nomine Ordinarii, ex communiore opinione intelligitur Ordinarius loci,

quando ejusmodi Confessarius dicitur debere esse probatus ab Ordinario, de Ordinario loci locutus sum, an aliud benignius dici possit, sup. lib. 6. de hoc c. 5. §. 4. n. 11. investigavimus. Illud certe est probabilis opinio, an Confessarius approbatus pro Confessionibus virorum tantum, valeat expedire dispensationes, seu litteras directas ad foeminas: nam affirmat sequitur Sanch. lib. 8. matr. d. 34. nam, 16. negat alii apud Dianam l. c. Res. 103. virique non improbabili.

5. **Magistro &c.** Aptus ergo non est Doctor in Civili, neque ii, qui titulum habent Magistri in Religione, neque ii, qui tantum sunt licentia soli illi, qui, vel in Theologia vel in iure Canonico ad gradum Doctoratus in aliqua Universitate fuerint; hi enim in Sacris Canonibus veniunt non Magistrorum.

6. Non nego interim, ex privilegio aliis id potest cedi, ut concessum est nostris Sacerdotibus Societatis, qui, si sint approbati ab Ordinario, & Deputati à P. Gen. vel ad hoc idem Deputati sint ab alio Sacerdotis nostri Superiore, possunt (& super hoc confut. Privileg. Soc. V. Confess. §. 3. Conrad. in praxi dispens. c. 4. n. 70.) ex Privilegio concessio à Gregorio XIII. modo dicto nobis communicato, vel communicato ab eodem P. Generali, vel Superiore, possunt, inter alios, aperire litteras Pœnitentiariæ, & illas exequi. Alii religiosi, qui in hoc Privilegio participant, debent approbati ab Ordinario, & ab ipsorum Generali, & de ejus licentia à Superioribus Deputatos pari modo hoc esse debere, rectè monet Sanch. lib. 8. matr. d. 34. quia hæc sunt necessariæ conditiones requiritur in corpore dicti Privilegii Gregorii XIII.

7. Inquires. Si Confessarius tunc electus à Superiore aperiat legitime litteras, iudicetque, non possit contra dispensationem, quia putat, v. g. ob aliquod caput, casum non verificari, arque adeo litteras esse subreptitias, poteritne alius similis Confessarius, si iudicat casum verificari, vel ille idem Confessarius, si, re mutata, expressa, mutet sententiam, iterum negotium relucere, & dispensare.

8. Respondeo, cum Sanch. lib. 8. matr. d. 37. n. 42. de dispens. d. 1. q. 2. n. 2. Castrop. t. 1. r. 3. d. 6. p. 134. n. 1. Lezzana in sum. V. littera Apostol. n. 13. Perez de matr. d. 48. sect. 5. n. 7. Vtrumque posse (est non posse accessit Marcus) in praxi Penit. apud Dianam p. 8. r. 3. resol. 106. Opinio enim, vel error alterius non debet obstat applicanti.

9. Neque obstat, Primò litteras fuisse apertas, quia, per apertionem materialem, live à Confessario, live etiam fortè à Laico factam, ut vult Sanch. lib. 8. matr. d. 34. n. 12. non amittunt litteræ valorem suum, quando Confessarius iniungitur, ut litteras aperiat, & ligatur de formali apertione, id est, cum facultate dispensandi.

10. Neque obstat Secundo, quod Delegatus debeat tunc iam functus officio suo, unde nihil amplius possit, ut diximus supra c. 12. §. 1. n. 10. non obstat, quia, quia ibi res vertitur in foro externo, pro quo delegatus gerere se debet secundum rationem fori externi, quod in iure non admittit redium ad eandem causam data semel sententia. At hic res agit in foro interno, cuius natura est, ut, vel idem Confessarius mutando prudenter consilium, vel alius, sequens opinionem probabilem, possit mutare per meliorem considerationem iudicium, & absolvere.

11. Ex hac doctrina clare sequitur, Confessarium debere forte antequam tibi dispensationem expediret, deliberare, ut te eligi alium similem. Unde vides, commissio has pro foro interno semper esse finitales (nisi à Superioribus restringantur) commissioibus realibus, quæ, ut supra dixi, transeunt in successorem, atque adeo in casu mortis commissio tranfibit in successorem à te legitime electum.

§. II. In secunda clausula committitur Veritatis indagatio.

1. **I**njungitur hinc Confessario, ut his diligenter se informet de veritate cause propositæ: Si ergo illi ea contineat, jam sufficientem veritatem indagatam habet, supra diximus in simili.

2. Eiusmodi autem informatio cum nunc sit pro dispositione in foro conscientie, ejusdem foro conformanda erit: atque adeo non est fumenda, nisi ab ipso supplicante, sine Testibus, sine Notario, immo, & sine juramento ipsius supplicantis; quicquid contrarium dicat Pontius *lib. 8, cap. 21. n. 16*, contra quem agit Perez *l. c.* Si autem hæc informatio, vel non fumatur, vel veritas Confessario non constet, nulla erit dispensatio, ob non servatam formam à Delegante præscriptam.

3. Sed quid, si supplicans dicat, immo, & juret, rem ita se habere, ut ipse Pontifici proposuit, sed executor aliunde sciat eam esse falsam?

Respondeo, Non debet dispensare, ita Sanchez *l. 8, marrim. d. 34. n. 21*, quia ipsi non sub alia forma concessa est dispensandi potestas, nisi, indagata veritate, eaque completa; dummodo semper adverteatur, ut docet Sanchez *lib. 3, marrim. d. 16. n. 8*, ut sigillum Confessarii sartum rectum custodias.

§. III. In tertia clausula designat Pontifex penitentiam dispensando imponendam.

1. **I**n hac designatione pro foro interno, ut etiam pro foro externo, de quo diximus in cap. præcedenti, & hinc locutionem de simili penitentia remisimus, diligenter est distinguendum, nam in aliquibus operibus se remittit Pontifex arbitrio Delegati, in aliquibus Pontifex ipse determinat. In illis igitur aliquid potest Delegatus, in his prolixius nihil. Penduntur ergo verba Pontificis, & secundum illa, ad amissum, se Delegatus gerat.

2. Illud notat, & latè habet Sanchez *l. 8, marrim. d. 34. n. 16*, si culpa fuit jam per alias Confessiones absoluta, non debere necessitè iterum à Delegato illam absolvi, & pro ea iterum penitentiam sacramentalem imponi: tunc ergo solum penitentia, quas designat Pontifex, sunt à Delegato injungendæ.

3. Delegatus ergo non potest opera specialiter à Pontifice injecta, quale est, v. g. servitium Ecclesiæ per tres, vel quatuor menses, quod in dispensationibus in forma Pauperum, aliquando imponit Pontifex non potest, inquam, illa, vel mutare in alia, quamvis pia opera, nec contrahere, nec differe post matrimonium, nec mitigare, potest tamen hanc, vel illam Ecclesiam, immo, & locum pium designare. Ratio est, quia servitium est à Pontifice definitum, Ecclesia non item. Vide de his fise Pyrrhum Conradum *l. 8, in praxi disp. cap. 6. n. 16*, & colligitur Sanchez *l. 8, marrim. d. 34. n. 32*, probatque Bardi in *sele. l. 4. q. 5*, in quo invenies, si secus fiat, dispensationem fore nullam, & certè, eam esse praxim in Curia, supponit etiam Diana *p. 7, tract. 10, resol. 9. & p. 9. r. 9, res. 11*, quidquid in oppositum fuisse disputer Taner.

4. **I**nquires, Potestne Delegatus concedere, ut quando penitentia imponitur à Pontifice per aliquot menses, fiat partim antequam matrimonium inueatur, partim vero postea, & interim ipse dispensationem concedat, penitentia non integrè peracta? Hæc quæstio non est eadem, ac illa: An Delegatus possit dispensare, antequam penitentia vilo modo peracta sit: id, quod non posse, modo statimous, & rectè probat Bardi *l. c.*, sed an possit antequam ex parte peracta sit.

5. Respondeo, Conradus *l. c.* omnino esse debere penitentiam integrè peractam docet. Sed quidam Theologus mihi nudiùs tertius reculit, se scire, hic Panormi Vicarium quandam ad similes dispensationes Delegatum,

Par. 111.

semel, aut iterum concessisse dispensationem Matrimonii, antequam tota penitentia, sed solum, quoad aliquam partem, completa fuerit.

6. Confirmabat ex eo, quod in Brevi Pontificio, postquam imponitur, ut Oratores in Ecclesia publica adfint Sacro cum candelis in manu accensis, & ut vir servitium exhibeat per tres, vel quatuor menses in aliqua Ecclesia designanda à Delegato, addi solet. *Quia penitentia publice peracta dispenset.* Hæc enim verba videntur solum cadere in priorem penitentiam, quæ est publicè faciendæ, non verò in servitio illo corporali, quod potest in aliquo loco pio, quamvis non publico, ad arbitrium Delegati exhiberi.

7. Sed profectò hæc similitudo non habent. Quare, si Vicarius ille hæc doctrina usus est, penes ipsum sit auctoritas. Expende enim Clausulas Rescripti, quod tria præscribere solet: Primum, ut Delegatus Oratores separet, si forte simul habirent. Secundò, ut imponat eisdem publicam penitentiam assistendi in Missa cereis accensis. Tertiò, ut vir conferat servitium alicui loco pio per tres menses, quibus præscriptis, concludit: *Et peracta publicè penitentia, dispenset, &c.* Notes verba? Ideo Pontifex solum meminit in hac conclusione penitentia publicè peractæ, quia illam omnino vult jam peractam esse ante dispensationem: non meminit autem servitii illius, quod etiam integrè peractum esse vult, quia jam hoc dixerat in illis verbis: *Vir conferat servitium per tres menses*: Si enim vir conferat solum per duos, jam non servat id, quod præscriptum fuit ad dispensationem obtinendam; hanc enim vim habet illud (*conferat*) positum, ante illud (*dispenset*) quasi dicatur: *postquam contulerit, dispenset.* Hic est sensus tenoris Rescripti, si sincerè illud interpretari velimus, & ad intentionem Pontificis attendamus, qui prius vult satisfactionem per illam penitentiam sibi dari, & deinde, quasi satisfactus, gratiam dispensationis concedere.

8. Adde primum, illud (*vir*) significare conditionem, idest: *Si contulerit servitium*, sicut notat Conrad. ex Surdo in *praxi disp. l. 8. c. 6. n. 54*.

9. Adde Secundò, in his dispensationibus in forma pauperum, in quibus imponitur hoc servitium illud imponi loco elemosynæ, quæ imponitur Divitibus, subrogando scilicet servitium elemosynæ. Quemadmodum ergo à Divite prius soluitur elemosyna, & deinde ipsi conceditur gratia, ita à Paupere prius implendum est servitium, & c. cum commune sit jus, quod subrogatum debeat habere easdem conditiones, quas habet id, cui subrogatur.

10. Adde Tertiò, esse valde inconueniens, ut matrimonium celebraretur ab Oratore, lætitiæque solitæ signa exhibeantur, traducatur Sponsa coram omnibus in domum Sponsi, fiant benedictiones Matrimonii ab Ecclesia institutæ, &c. quando eadem Ecclesia vult vi Orator maneat in penitentia.

11. Denique Quid, si deinde Orator jam dispensatus omitat servitium? Respondebis, illicite omitter, sed valide persistet dispensatio. Audio: sed hoc non satis esset ad difficiles reddendas ejusmodi dispensationes, & ad exemplum aliorum, quæ est intentio Ecclesiæ, ergo dicendum est, non solum illicite agi, sed invalide.

§. IV. In quarta clausula requiritur, impedimentum esse occultum.

DE hac re plenè diximus ubi etiam suprâ cap. 5. & *un. 25*, notavimus quid præstandum, *ibid. n. 24*, si post dispensationem res forte divulgatur.

§. V. In quinta Clausula praescribitur revalidatio Matrimonii.

Si forte Matrimonium inter impeditos per impedimentum dirimens, contractum fuit cum fuerit nullum, revalidari per novum consensum debet: id ergo monet in hac Clausula Pontifex. Nos autem de hac revalidatione commodius tractabimus pluribus infra *tr. 4. de consensu c. 7.*

§. VI. In sexta Clausula advertitur, hanc dispensationem valere tantum pro foro Conscientiae.

Quandoquidem Dispensatio, de qua agimus, expedienda est, per viam poenitentiarum, quia est pro impedimentis occultis, ideo recte advertit Pontifex: eam dari solum pro foro interno. Iudex ergo in externo foro procedere poterit in hoc casu, ac si ei Matrimonio dispensatum non fuisset.

2. Verum non est negandum, si Iudex sciat, ejusmodi dispensationem fuisse datam, posse interdum illi acquiescere, immo recte Filliucius *tr. 1. de matr. p. 2. cap. 10. num. 3*, & 8. notat, posse evenire, ut Confessarius (habita licentia, ut suppono a Poenitente) faciat fidem apud Iudicem se absolvisse, & dispensasse. Ex quo Testimonio dissimulare Iudex poterit, & Matrimonium illud non condemnare. Potest item contingere, ut Parochus, vel Episcopus nolit assistere huic Matrimonio, quia scit, impedimentum occultum esse inter contrahentes; tunc ergo Confessarius poterit, per similem licentiam Poenitentis, certiorum facere Parochum, vel Episcopum, qui sane ad ejusmodi Testimonium acquiescere omnino debebunt.

§. VII. In septima Clausula praecipitur lacerari literas.

Executor horum impedimentorum, quae occulta supponuntur, nullas literas, nullamque fidem debebit dare iis, quibus dispensationem concedit (Excipe, quae diximus §. *prae. n. 2.*), ipsamque Summi Poenitentarii, Breve, seu Referiptum, ex cuius vi dispensationem expedit, lacerare, vel quod idem est, comburere, obligabitur: id quod non raro sub poena excommunicationis praecipitur, quia ut habet *ibidem n. 357.* Filliucius, Pontifex non vult, ut sic dispensatus, uti possit ea dispensatione in foro externo.

At, poteritne Confessarius illud Breve apud se retinere?

Respondeo. Cum certe ad alium usum, non verò ad forum externum, ut supponimus, retineat, erit materialis retentio, unde, nec ipsi, ut vult idem Filliuc. *ibid.* prohibita, maxime, si in illo aliqua fiat scissura, praesertim figilli, &c. Addit Sanch. *8. matr. d. 34. n. 42.* Si ejusmodi Breve apud ipsum dispensatum remaneat, non propterea invalidam fore dispensationem; nam, quando Pontifex Delegato dicit, *Quod si retinueris, nihil illi praesentem litteram suffragentur*, sensus est, nihil suffragentur in foro externo.

CAPUT XIV.

De Duratione Dispensationis, & Potestatis dispensandi.

§. I. An cesset, seu valeat Dispensatio, seu dispensandi potestas, si non acceptetur?

Hic sunt tria fere certa, unum controversum. Certum est Primum, si tu petas à Pontifice v. g. per medium tuum Procuratorem dispensationem, vel

potestatem dispensandi, & Pontifex conceat, petentiam; ita Sanch. *8. matr. d. 26.* quia tam ad hoc tunc tatio in persona tui Procuratoris, cui mandatum per dedisti.

2. Certum est Secundò, Si, te nesciente, alius eadem gratias impetret, valide impetret, valeat impetrari omnes gratis pro alio nesciente, recte Sanch. *ibid. c. Si motu proprio de Praeb. in 6.* Quia enim, sicuti generale animum habet lucrandi, ita, quod nescit, non habet lucrandi, ita, & has gratias, & privilegia, quae aliquid donant, nempe exemptionem à lege, ad contentum tamen valoris requiri tua acceptatione, illa gratia uti possis, & ad quosdam alios effectus infra indicabuntur. Si igitur res ita se habet in gratis, ita etiam se habebit in dispensationibus monialibus. Immo in his, quoad impedimentum sanguinitatis, vel Affinitatis est illud peculiare, ut si tur, vel acceptetur ab uno ex coniugibus, seu a capite valida dispensatio; Cum enim tunc dispensatio impedimento afficienti utramque personam, acceptumque, ne careat suo affectu, prodest etiam alteri.

3. Certum est etiam Tertio, si aliquo tempore tibi acceptare praedictas gratias, posse postea, quatenus que volueris, illas valide acceptare, quia donec fueris seu Princeps eas non revocaverit, semper periculum capadeo eas acceptare tibi integrum semper erit.

4. Haec sunt certa. Controversum est, an, si impetrata dispensationem de impedimento, quo laborat, vel aliter, nescientes, sive bona, sive mala fide petent, matrimonium, matrimonium infirmetur ex illius capite? Verum de hac quaestione à me infra, *tr. 2. de consensu c. 2. §. 2.* dicetur satis.

§. II. An cesset ex renunciatione? Quid ex non

1. Impetrasti dispensationem, seu gratiam, & acceptasti, illam tamen tunc renuncias, petente gratia. Quod enim eam possis renunciare certum est, quia libet potest renunciare suam rem, quales esse legem hae gratiae, & privilegia concessa, in vultum personae, nam concessa alicui in favorem tunc, vel privilegium Canonici concessum Clericis, non potest Clerico renunciari, scimus omnes.

2. Respondeo, Si Superior legitimus tunc renunciationem accepit, expirat gratia; Si non dum accepta non expirat. Ratio prioris partis est, quia, si tu gratia renuntiasti, & Superior accepit, iam amplius illa non est. Ratio partis posterioris est, quia, si tu renuntiasti, saltem Donatio alicuius rei non acceptata, non rei dominium in alterum, sed remanet res in Donatore, ita, in renunciatione gratiae non acceptata à Superiore remanet ea gratia in ipso renuntiante.

3. Hinc sequitur Primo, ut quavis nullus renunciet quis impetrat dispensationem, etiam licet tunc teras concessionis, possit illa vi, quis dum Superior renunciationem non acceptat, remanet gratia apud dispensatum.

4. Superior autem legitimus, qui in causa nullo dispensationum Matrimonialium, acceptare renunciationem valeat, est solus Summus Pontifex, quia vult ille, vel ejus Superior potest renunciationem gratiae acceptare, qui illam concedere potest. Vult & Ordinarius loci, & Confessarius, quibus solet concedi potestas dispensandi, non potest (ut notat Castrop. *tr. 3. d. 4. p. 17. n. 10.*) legitimè renunciationem dispensationis acceptare, quia in rescripto Pontificis concessa quidem illis dicta potestas dispensandi, sed nihil de potestate renunciationem acceptandi.

5. Sequitur Secundò, ex non vlt dispensationem illam cessare, ut vult Pont. *8. matr. c. 18. §. 1. n. 20.* & *l. 8. de matr. d. 32. n. 7.* Castrop. *l. c. p. 18. n. 3.* quia si cessaret non aliunde, nisi, quia tacite per non vltum v. g. quod octo, decem annorum intelligitur expresse, non illius renuntiatio sola, ut dictum est, etiam expresse, non illius ad gratiae cessationem, ergo multo minus tacite.

§. III. An ex revocatione?

1. **U**T expeditius huic quaestioni faciam satis, praemittit tria. Primò, Privilegium quod nihil aliud est, nisi potestas alicui concessa ad faciendum aliquid alias ex lege prohibitum (neque enim hic nos loquimur de privilegio, quod dominium alicuius rei transfert in Privilegiatum, de quo Castrop. *T. 1. tract. 3. d. 4. p. 21. §. 1.*) Privilegium inquam, seu similis gratia revocari, secundum Suarez de legibus, lib. 8. ap. 17. Sanchez lib. 8. marr. d. 33. n. citantem multa Iura, & Doctores, potest ex natura sua ab eo, qui illud concessit, vel ab ejus Successore, vel ab ejus Superiore. Ratio est, quia Superior, quando privilegium concedit nec suo, nec Successoris, nec Superioris iuri praedictat. Quare, & ipse & illi semper tenent potestatem requirendi à subdito legis observantiam, vel certe de novo ejusmodi observantiam praecipendi. Dixi, (ex natura sua) propter ea, quae mox subdum.

2. Praemittit. Secundò, Privilegium aliud est onerosum, aliud merè liberale, seu gratuitum. Onerosum est illud, quod conceditur ex causa onerosa, seu per modum contractus, puta sub onere alicujus pretii, vel operis. Ejusmodi est privilegium, quod alicui conceditur cum conditione, si tantum elemosynam erogaverit, si illam peregrinationem susceperit, si ad praedandum contra Infideles se contulerit, &c. Atque hoc etiam reducitur aliqui privilegium remuneratorium, seu concessum ob aliquam merita, ut si gratia quæpiam alicui concedatur, quia ad bellum is se contulit, quia illud vel illud Beneficium consulit Ecclesiae, vel Principi, &c.

3. Privilegium autem merè liberale est illud, quod, praescindendo à quocunque onere, gratis conceditur.

4. Ex hac duplici Privilegiorum classe, onerosum, nisi sit iusta, ac proportionata causa, & nisi sit relictio, seu compensatio praedicti pretii, revocari non potest. Quod si revocetur, nulla esset revocatio, utpote, iniusta. Ita cum aliis Castropalaus *loc. cit. §. 2.* Sanchez, Suarez, Pontius *ll. c.* aliique ab eodem citati. Id, quod Doctores extendunt ad privilegium remuneratorium, notantque nonnulli ejusmodi esse non pauca privilegia concessa Religionibus, quando saltem habent proportionem cum meritis illis quorum mentio in tenore concessionis Privilegii fit.

5. Privilegium verò merè liberale datum à Superiore contra proprium ius revocari quidem valide potest ab ipso, vel ejus Successore, vel ejus majore Superiore, ut dictum est *n. 2.* tamen, si revocetur sine causa iusta, peccabit revocans, sed (praescindendo ab aliquo graviore inconveniente, quod posset occurrere) solum venialiter, cum enim ex natura sua Beneficium absolute collatum requirit esse perpetuum, si Superior sine causa illud postquam dedit, revocet, faciatque temporale, non poterit (quavis ea mutatio fuerit sub ejus potestate) notam inconstantiae & levitatis evitare.

6. His positis restringendo nos ad nostrum argumentum de Dispensationibus Matrimonialibus (de gratiis enim aliis universaliter, praecitati legantur Doctores) dico, nobis esse cum distinctione respondendum. Nam, vel sermonem habemus de Dispensationibus in foro externo concessis per viam Datarum, vel de concessis in foro conscientiae per viam Pœnitentiarum. Illae sine iusta causa revocari non possunt à Pontifice, quia sunt privilegia concessa per modum contractus sub onere elemosynae solutae à Dispensato. Quare, si Pontifex, existente iusta causa, revocare valide eas velit, debet pretium, ut modo *num. 4.* dictum est, reddere. Hæ verò pro foro conscientiae datae, neque sine iusta causa debent revocari, quia, ut diximus, adesset culpa levitatis, & inconstantiae, tamen hæ valide revocabuntur, ut iam *n. 5.* indicavimus, si immediate ipse Pontifex illas Dispensationes expeditit, siue mediis suis Delegatis. Illud signat docet Sanchez lib. 8. *marr. d. 33. n. 13.* Pœnitentiarium non posse, sine causa, valide revocare eas concessas.

Pars I I I.

siones Dispensationum, quas expedire consuevit, eas enim concedit ex auctoritate sibi tradita à Pontifice; at non constat, ipsum habere potestatem concessas revocandi, ut libet. Lege Suar. allatum à Pont. *l. 8. marr. c. 19. §. 2. n. 13.* majorem potestatem circa praedictas revocationes concedentem.

§. IV. An dispensatio, Del potestas delegata ad dispensandum cesset morte Pontificis Delegantis?

1. **D**E Dispensatione difficultas non est. Si enim illa nemel jam legitime concessa fuit, non cessat morte concedentis, quia non potest infirmari ex superveniente facto, quod firmum semel absolute fuit, ut ex multis Doctoribus notavit Sanchez lib. 8. *marr. d. 28. num. 91.* & ex Doctrina afferenda colligam *n. 10.*

2. De Potestate autem Delegata ad dispensandum est difficultas. Pro qua praemittit primò sic. Negotium aliquod alicui Delegato commissum, vel ab eodem Delegato fuit ceptum, & tunc res dicitur non integra: vel nondum ceptum fuit, & res dicitur tunc integra.

3. Sed, quæ actio Delegati facit rem ceptam, vel non ceptam, adeoque non integram, vel integram?

Respondeo cum Sanchez *loc. cit. n. 49.* in literis Iustitiae: id est in iis, in quibus constituitur quis Iudex in aliqua causa, tunc res non est integra, quando Iudex primum actum Iuridicum exercet. Et per Sanchez quidem *loc. cit.* hic primus actus est citatio partis, per Castrop. verò *t. 1. tract. 3. d. 4. p. 15. §. 1. n. 2. c. 4.* est quilibet talis actus, quo Iudex incipit uti Iurisdictione, ut indicere locum Iudicii, praecipere ut citetur pars &c. Et nota, per primum hunc actum dic Iurisdictionem delegatam radicari, & veluti firmari in Delegato. In literis verò gratiae, id est, quando non adest pars contraria, quæ citari possit, ut est in Rescriptis Dispensationum, & gratiarum (de quibus noster dumtaxat est sermo) tunc res non est integra, quando Delegatus auctoritative fecit primum actum, ut si cepit vocare partem, vel si mandavit cognoscere de veritate precum, &c. Quod pacto etiam in ipso dicitur Iurisdictione radicari.

4. In literis ergo, in quibus nulla actio cepta à Delegato est, res integra erit, sicuti, in quibus praedicta aliqua actio cepta fuit rem non esse integram, dictum est.

Solam praesentationem literarum Delegato factam nunquam facere negotium ceptum, notat *ibid.* Castrop. *loc. cit. n. 7.*

5. Praemittit Secundo sic: gratia, quæ in his literis (de quibus non agimus) continetur, interdum est facta, interdum facienda. Gratia facta est illa, quæ conceditur alicui ut illa gratia is fruatur, ut sua, Talis esset, v. g. potestas quam Pontifex alicui, v. g. Petro daret, ut dispensaret cum iis, quibus ipse Petrus vellet; Ita Sanchez *l. 8. marr. d. 28. n. 87.* Castrop. *loc. cit. §. 2.* aliique passim. Gratia autem facienda est illa, quæ conceditur ita alicui certæ personæ, v. g. Caesari, ut ipsi immediatè non concedatur, sed concedatur alteri, hoc est Caesari illam Titio, v. g. conferat. Quandoquidem enim tunc nondum dicto Titio concessa est gratia, merito dicitur gratia ipsi facienda.

6. Hoc autem peculiare habet gratia facta, ut non expiret per mortem ejus, qui illam dedit, vel per ejus amotionem ab officio, si quidem praeter claros Textus. (*C. Gratium. C. Relatum de off. Delegati. L. Mandati. C. Mandat.*) gratia Principis debet esse ex se, nisi expresse limitetur, perpetua. At gratia facienda expiret in praedicta morte, vel amotione ab officio: nam tunc ejusmodi collata potestas non habet, nisi rationem mandati, seu commissionis, qua Princeps mandat suo Delegato, ut concedat, v. g. Dispensationem. De ratione autem mandati est, sicuti habent iura vulgata, ut expiret morte mandantis, vel amotione ab officio, quia mortui, neque extat mandatum, neque non mandatum, & amoti ab officio mandatum extat illegitimum, hoc est procedens ab eo, qui iam ex officio mandare amplius non potest. Noli autem hujus rei ulteriorem rationem querere, quia

P 3 quia

quia totum id ad dispositionem Iuris tandem revocandum est.

His non ignoratis. Alterum in re nostra est certum, alterum nonnihil controversum.

7. Certum est, gratiam, seu concessionem, seu indultum alicui datum, ut possit absolute dispensare cum aliis, seu cum personis indeterminatis, non expirare, secundum Sanch. l. c. n. 72. & Pont. l. 8. matr. c. 29. §. 1. n. 1. morte concedentis, vel amotione ab officio etiam re integra, id est, etiam si cum hoc vel cum aliquo dispensare is nondum coeperit, idque in utroque foro, quia ex modo dicto hæc est gratia facta ipsi Delegato, sive sit Vicarius pro foro externo, sive Confessarius pro interno.

8. Hinc Primum, facultas, quam Pontifex concedit Commiss. Gen. Cruciatæ, ut possit dispensare in quodam impedimento matrimonii, ut supra vidimus, quia nullas personas exprimit non expirat morte Pontificis pro tempore, quo conceditur.

9. Hinc Secundum, licentia, quam concedit Episcopus Sacerdoti, ut possit audire Confessiones Fidelium, quia est gratia facta Sacerdoti (cum personæ absolvendæ non exprimentur) non expirat morte Episcopi, vel ejus translatione, ut praxis quotidiana demonstrat, donec revocetur.

10. Hinc Tertium, Potestas concessa alicui, qui eligere valeat, sive determinatè hunc, sive indeterminatè aliquem in suum Confessarium, sicut per Rescriptum Pœnitentiariæ, vel per Bullam Cruciatæ, vel per Tabulæ fieri consuevit, & facultas tibi concessa eligendi aliquem, qui dispense super tuo aliquo voto, ut impedimento, sicuti, fit communiter, committendo id viro Theologo, & c. & facultas alicui concessa ad comedendas carnes v. g. vel celebrandi in privato Oratorio, vel ad Ordines suscipiendos. Hinc, inquam, ejusmodi & similes facultates concessæ absolute, & non limitatè ad aliquem fortè terminum, non expirant morte concedentis, vel amotione ab officio, donec legitimè revocentur, quia eo ipso, quod acceptatæ fuerint ab eo, cui conceduntur, immo ex Castrop. l. c. §. 2. n. 5. citans Suar. & Sanch. eo ipso, quod datæ fuerint, sunt ex dictis n. 4. gratiæ factæ ipsi, non verò illis, qui eligendi sunt ad tale minus implendum, seu ad tales gratias exequendas. Alia similia vide apud Dianam p. 11. n. 7. ref. 7.

11. Iam verò controversum est, an gratia, seu indultum alicui datum, ut dispense cum hac determinata persona, expirat morte, vel amotione concedentis, atque adeo quid dicendum in re nostra, quando Pontifex concedit Vicario pro foro externo, vel huic determinato Confessario pro interno, ut dispense in impedimento cum illa, vel illa persona determinata.

12. Ut hæc difficultas dissolvatur, aliam viam inquit Sanch. aliam Pont. qui licet in doctrina universali discrepent, tamen in materia nostra dispensationum tandem ut videbis, conveniunt, docentes, eas esse gratias factas, nec expirare, & c.

13. Sanch. l. 8. matr. d. 28. n. 87. Ergo, quem alii communiter sequuntur, distinctione utitur; docet enim quando gratia exequenda per alium, ita conceditur, ut hic alius, qui, ut Executor delegatur, inventa veritate causæ, obligetur eam gratiam exequi; docet, inquam, ejusmodi gratiam esse gratiam factam, atque adeo non expirare morte concedentis. Ratio est, inquit, quia per illam obligationem, qua Delegans præceptivè imposuit sic Delegato, Dispensa, concede gratiam, & c. illa persona dispensanda acquirit ius ad gratiam, quare facta iam esse censenda est. Quando autem ejusmodi gratia exequenda per alium ita conceditur, ut hic alius, qui, ut Executor delegatur, non obligetur eam gratiam exequi, sed suæ libertati, seu voluntati, relinquitur, tunc non est gratia facta, sed faciendæ, quia tunc nullum ius acquirit ad eam gratiam persona, quæ eam gratiam expectat.

14. Porro ex prior parte hujus doctrinæ sequitur; ut, quia in dispensationibus impedimentorum de quibus nostra est locutio, Pontifex semper obliget De-

legatum, ut inventa veritate dispense, sequatur, quæ, esse gratiam factam, ac propterea modo dicta non expirare morte Pontificis concedentis, sed Delegati, quibus, seu Concessionibus, ubi Delegatus obligatio non imponitur, sit gratia faciendæ, & c.

15. Hæc in via Sanchez. Pontius verò l. 8. matr. §. 1. n. 5. Sa V. Dispensatio n. 6. in utraque editione, item Perez de matr. d. 47. s. 5. §. 6. n. 6. Propter errorem Lugo in Respon. mor. l. 1. d. 25. n. 8. alioquin Sanchez parte, Castrop. l. c. n. 3. cum aliis prædictum Sanchez ad hanc conclusionem admittit respicit, sed sequentem regulam cum unica exceptione statuit: Omnia iura, seu facultates, seu indulta, vel gratia commissa in ordine ad causandum effectum in alio, est gratia facta, atque adeo non expirat morte concedentis, amotione ab officio. Ratio regulæ est, inquit, quia concedens gratiam vel per illam committitur huic personæ determinatæ favere, censendus est, ut huic favere velle, atque adeo per gratiam factam, stabilem.

16. Exceptio autem dictæ regulæ est. Nisi committatur disponat ius Canonicum, quia tunc non censendus alicui dare facultatem, nisi eo modo, quo disponit. Ne autem scrupulosa sit hæc exceptio, quæ ferat incertitudinem, circa casus aliter à iure dispositos, addit Pontius, in duobus tantum esse aliter dispositos. Primo, in materia ambigua, seu Beneficiali, de qua solum agit Textus, c. Si cui de Præben. in 6. in quibus, facultatem alicui concessam deprovidentem persona de Beneficio vacante, expirat, expirante concedente. Secundo, in materia fori contentiosa, de qua rescriptis Iustitiæ, ut habetur in aliis l. iuris (C. de C. Relatum de off. Deleg.) ad quam reducuntur leges, statuunt Mandatum expirare morte Mandantis.

17. Ex hac ergo doctrina Pontius probat, hæc tunc mortuo, (idem dic de aliis Superioribus concedentibus similes gratias potestates) non expirare a Delegato potestatem dispensandi in impedimento, de quibus nos loquimur, quamvis res integra sit, quæ gratia facta ob regulam iam datam, & non limitatam ab exceptione, cum hæc dispensationes, nec sunt in materia Beneficiali, nec in materia Iustitiæ.

18. Utraque ex his viis probabilis est. Vult tamen des, in re nostra hos Doctores tandem conveniunt, ut visum promissi n. 12.

19. Dices ex via Sanchez. sequitur potestatem Pontificis, vel Episcopi v. g. datam Confessario, ut valeat solvere & reservatis talem determinatum pœnitentium non expirare morte concedentis, quia non est gratia facta cum in voluntate Confessarii sit, si velit, vel nolit, illi pœnitentis Confessionem excipere, & absolvere, quæ videatur durum.

20. Respondeo. Durum videtur Pontio l. 8. matr. d. 28. n. 87. aliis: quod tamen durum non fuit visum Sanchez. Castropalao l. c. qui concedunt sequelam; inquit enim, inquit, ex doctrina probabiliter ab ipsa lata.

21. Verum nobis id amplius inquirendum non est. Dummodo sciamus, saltem in alia via Pontius non potest tunc sequi probabiliorum opinionem multorum, in quos est De Lugo de pœnitent. d. num. 19. non expirare, quos est De Lugo de pœnitent. d. num. 19. non expirare. Nec fortè omnino prætermittam Sanchez. quia, ut habet idem Pontius l. c. d. 28. n. 87. item Dianam p. 11. n. 7. ref. 7. non potest negari hanc potestatem esse regulariter in favorem, tum Confessarii, tum etiam pœnitentis, cui tandem concedenda est gratia Dispensationis, vel Absolutionis; Cur ergo non dicendum sit, eam, utpote gratiam pœnitenti factam, non expirare?

22. Defuncto nuper Archiepiscopo, dubitatum fuit, an facultas, quam concesserat eidem Archiepiscopo nostris, ut approbaret quemcumque apud eum adhiberet, eidemque concederet licentiam administrandi Sacramenta

Sacramentum Pœnitentiæ, perierit defuncto Episcopo. 23. Certè ex dictis sequitur, nequaquam penisse etiam re integra, quia hæc fuit gratia facta ipsi Rectori, & quidem circa personas indeterminatas, ita solum signatè Frangolus t. 1. seu p. 1. l. 3. d. 50. fol. mibi 291. his verbis: Vnde, quamvis possint ejusmodi facultates prohibito revocari, certum est, non expirare morte concedentis, duraturque donec viduatis Ecclesiis provifum fuerit de Pastore à quo possunt revocari. An dicta facultas transierit ad Successorem dicti Rectoris pertinet ad §. 6. paulo post afferendum.

§. V. An expirè Dispensatio, vel potestas dispensandi, vel alia gratia, si, qui concessit, moriatur, vel amoveatur ab officio, antequam litteras Concessionis dederit.

1. **A**ltero Primo, in foro conscientie valere prædictas gratias, de quibus nostra est locutio, etiam si scriptura nulla super illis confecta sit, valere, inquam, statim ac simplici verbo conceditur. Molin. t. 1. d. 599. Ioan. Præp. 9. 8. de disp. matr. d. 7. à num. 46. Perez de matrim. d. 47. tit. 6. aliosque apud Dian. p. 8. tract. 3. ref. 8. Poterit ergo eas in foro Conscientie, uti etiam si concedens moriatur, antequam litteræ concessionis expeditæ fuerint. Excepit semper, nisi aliud cautum sit in concessione, vel in lege aliqua municipali. Ratio est, quia neque ex natura Donationis gratiæ, neque ex iuris communis dispositione apparet, cur ejusmodi gratia non valeat: cum per simplicem concessionem voluntariè datum, concedens transferat gratiam in alium, ut est communis doctrina apud Sanch. l. 8. matrim. d. 29. n. 2. March. de Or. r. 1. p. 7. cap. 6. n. 15. Azor. p. 2. l. 7. c. 1.

2. Altero secundo, prædictas gratias non prodesse, nec vim habere in foro externo, litteris non expeditis. Si tamen non expendantur, post mortem concedentis retrahantur, hoc est vim habere à puncto concessionis. Ratio est, quia prior hujus assertionis pars clarè habetur in regula 33. & Reg. 50. Cancellariæ, posterior vero colligitur ex iisdem Regulis, ut latè habes apud Molin. l. c.

3. Dices Regula Cancellariæ, quæ habetur apud Sanch. l. 8. matr. d. 19. n. 1. non solum loquitur in casu hujus secundæ assertionis, sed etiam in casu assertionis primæ jam dictæ n. 1. hæc enim sunt ejus verba. Nulla dispositio cuiquam in iudicio, vel extra suffragetur, antequam super ealiter Apostolica sint confecta. Ergo perperam dictum est oppositum dicto n. 1.

4. Respondeo. Hæc verba intelligenda sunt non suffragari in iudicio, vel extra iudicium; in foro externo, neque enim (ut rectè ait Præpositus l. c.) & credendum est Pontificem voluisse adversari sententiæ receptæ à tot Doctoribus, qui doceant pro foro conscientie non esse necessariam, ex se, & vi iuris communis, illam litterarum expeditionem.

5. Aique hinc collige, eum, cui à fide digno significatum certò est, Pontificem dispensasse in impedimento, posse in foro conscientie Matrimonium contrahere, vel nulliter antea contractum nunc revalidare, etiam si ante litterarum expeditionem moriatur Pontifex, & idem de aliis Superioribus quoad alias gratias. Idemque item dic si pari modo certò scias à fide digno Pontificem dispensationem, vel aliam gratiam tibi per litteras, seu per scripturam concessisse, cum tamen dictæ litteræ ad te nondum transmissæ sint, quia est eadem, imò major ratio.

6. Dixi (certo scias) sanè certitudine morali, quam quatenus illa sit explicui in simili supra tract. 1. de imp. c. 10. a. n. 5. & c. 13. n. 5. Mihi enim, & Amico apud Dian. p. 8. r. 3. ref. 8. 4. V. At hic, non videtur sufficere probabilitas concessionis: nonquam enim præsumendum est, Pontificem, vel Principem concedere gratiam voluisse, de qua solum mera probabilitas habetur, quod illi concesserint: id enim multis fraudibus, & erroribus esset obnoxium.

§. VI. An cesset Dispensatio, vel Potestas ad dispensandum morte Delegati? Remissivè.

Diximus an, & qua ratione cessent gratiæ morte Pontificis, vel alterius Principis, hoc est morte legantist. Quid, si moriatur Delegatus, cui gratiam exequi commissum fuerat; sed, quia de hoc Argumento, quantum ad nostras dispensationes Matrimoniales pertinet: egimus supra cap. 12. §. 1. à n. 6. absolvamus nunc Tractationem hanc Secundam, & tantisper quiescamus.

TRACTATUS III.

D E

CONSENSU

Per verba de futuro, id est,

DE SPONSALIBVS.

CAPVT PRIMVM.

De Natura Sponsalium.

§. I. Quæ sint Sponsalia, & quam promissionem continere debeant, ut obligent?

SPONSALIA, quamvis non rarè sumantur pro matrimonio rato non consummato, id est pro matrimonio contracto per verba de presenti, sed nondum habita Corporum commixtione, tamen propriè in tota hac tractatione significant mutuam sponfionem seu promissionem futuri Matrimonii, nam propterea Sponsus, & Sponsa propriè vocantur, & sunt ii inter quos ejusmodi mutua, sponfio intercessit licet improprie, ut dixi, aliquando sic appellantur illi, qui matrimonium tantummodo ratum contraxerunt.

2. Promissio autem quadruplici modo exhiberi, seu considerari potest. Primo, ut est interna, nec dum alteri insinuata. Secundo, ut est insinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit. Tertio, ut est alteri insinuata, & ab illo acceptata quidem, sed non sub mutua repromissione, Puella y. g. acceptavit promissionem matrimonii à te ipsi factam, sed non repromisit, matrimonium ex parte sua. Atque his tribus modis promissio matrimonii dicitur esse facta gratis, quia obligatio est ex vna tantum parte, ejus nimirum, qui sponte promissit. Quarto, promissio considerari potest, ut est alteri insinuata, ab eodemque acceptata, & per ejus repromissionem confirmata, qua ratione promissio dicitur facta per modum contractus, qui certè mutuum utriusque consensum continet.

3. Dico igitur Primò, ut sponsalia obligationem in spondentibus patiant, non satis esse primum, nec secundam, nec tertiam promissionem ex ductis, sed addendam esse, & quartam. Sanch. Pont. Coninch. & innumerè apud Leandum de matr. d. 1. a. q. 4. Ratio, quod non sufficiat prima, & secunda evidens est ex eis, quæ dicemus in tractatione de contractu promissionis, ubi cum communi docebimus, promissionem mente retentam, vel etiam verbis expressam, si non sit acceptata non obligare, & signatè in materia sponsalium, firmat Sanch. l. 1. de matr. d. 3. 6. & 7.

4. Ratio autem, quod nec tertia sit satis, est, quia promissio facta ex vna tantum parte, & ab altero acceptata, qualis est hæc tertia, licet possit aliquando esse valida, &

P 4 Obligans

obligans, quo pacto diceretur claudicare contractus ex una parte, quæ se non obligavit, ut si quis, se prorsus obligando, promitteret tibi aliquid vendere, quando tu emere velles, & ut se posset Sponsus obligare ad ducendam Sponsam (sive sub mortali, sive sub veniali juxta Ins quod Sponsa tradere vellet) quando ipsa liberè vellet ei nubere, licet inquam, valida & obligans esset hæc promissio, quia tamen regulariter nunquam Sponsi sic promittunt matrimonium; ideo hæc sola tertia saltem in praxi non sufficit. Quod altem nunquam sic promittant Sponsi, pater, quia nunquam regulariter aliquis promittit alteri gratis futurum matrimonium, scilicet sine spe, seu sine conditione, qua alter certè etiam & ipse obliget ad idem matrimonium, atque adeo semper requirit, quod alter repromittat, fieri enim ab utroque Sponso semper intenditur contractus innominatus, do, ut des. *Promissio si tu promittas*. Vide hæc pluribus apud Sanch. l.c.d.5.

4. Ratio denique, quod quarta promissio ex supra memoratis ponat obligationem in conscientia, & consequenter contineat vera sponsalia, pater quia cum contineat mutuam obligationem, quæ certè est ex justitia, nihil ei deest de contractu, cujus definitio est. Vide l. *Habeo, ff. de Rubr. significat*. Vltro, citroque obligatio; & quia est in re gravi, nihil deerit à mortali. Quod si addatur juramentum, enascetur alius titulus obligationis, scilicet ex virtute Religionis, ut ex tractatu de juramento supponimus.

5. Dices. At Vasq. d.4. de matr. Pontius l.12. matr. cap.4. num.10. docent, in omni contractu, atque adeo in contractu matrimonii ipsam acceptationem, quam nos modò posuimus in tertio loco, esse repromissionem, ergo promissio acceptata satis, superque constituet vera sponsalia.

Respondeo. At G. Hurt. d.1. matrim. diff.4. hanc doctrinam meritò refellit; quia potest quis acceptare, seu admittere tuam promissionem, v. g. sed, nec implicite nec explicitè repromittere fidem suam.

Quoad forum externum.

6. His positis: Inquires. Primò, posita tanta obligatione sub mortali, quantam inducunt sponsalia in foro conscientie, quid erit in foro externo? Poteritne Iudex cogere Sponsum, tempore debito recusantem inire Matrimonium?

7. Respondeo, quatuor esse sententias. Primò enim, Negat Sanctus Thomas apud Averfam *mox citandum*, cum Angelo, & Armilla, etiam si sponsalia fuerint juramento vallata, à Iudice posse cogi prædictum Sponsum recusantem. Ratio hujus sententia, præter aliquos Sacros Textus, ducitur ex libertate Matrimonii, & ex periculo mali ejus eventus, si fortè ab invito contrahatur.

8. Secundò. Affirmat Sanctus Bonaventura apud eundem *mox citand.* cum Sanch. Pontio, aliisque; etsi juramentum non præcesserit, quia præter aliquos Textus, quos etiam ipsi inducunt, Iudex potest, immò & debet compellere subditos ad complendum id, ad quod ipsi ex justitia in conscientia tenentur.

9. Tertiò. Distinguit Sotus apud eundem afferens, & ipse quandam Textum, concedit enim posse compellere, si præcessit juramentum, non verò si non præcessit; quia Iudicis est juramenti observationem, non verò cujuscunque generis obligationes exigere.

10. Quartò. Alio modo distinguit Averfa de matrim. quæst.8. sect.8. à Versu. Quinò dubitatur, dictos Textus afferens, & concilians. Ait enim, si Iudex ex circumstantiis prævideat malum exitum Matrimonii, discordias, rixas, occisionem uxoris, vi, fugam à domo, &c. ne cogat, errant enim, qui juravit, sed prius serià admoneat, tum utatur remedio carcerationis, immò, & censuratum, quando videbitur opportunum, sed nunquam deveniat ad hoc, ut Sponsi contrahant invito Matrimonium. Ratio hujus doctrinae est, quia sic vitantur

omnia incommoda, & quantum prudentia à Iudice test, redditur vniquique lus suum.

11. Hanc quartam sententiam, quæ etiam legem G. Hurt. d.1. matr. diff.17. & quam si accentes præter approbat prædictus Sanch. l.6.1. matr. d.20. expresse ellem cum moderatione mox dicenda amplectentur, in praxi tunc deducere. Merito enim hæc veterum Averfa & Sanch. Nunquam tamen (alium) debet compellere Iudex insistere, ut finaliter compellat, quia vider alterum nimis remittentem, immò debet fortè excommunicationem absolvere, quamvis contra Absolutionem, ne scilicet Iudex ipsi sciat de hoc. Averfa quidem, quoad forum externum de quo loquimur, loqui videtur etiam intercessit violenter, seu copula cum honesta persona; pari enim (inquit) se habeat Iudex in foro externo cum delatore, si denique persolvat non potest. Averte rogamus, Immo moneo Iudicem, ut procedat ad excommunicationem, quando prævidet per illam nihil profuturum, quid enim prodest vulnus infligere, nulli curam recuperanda necessitas?

Dixi (in foro externo) nam in foro conscientie omnino est, ut de eodem violatore suo loco dicimus in Decal. cap.5 §.3. à n.43.

12. De hoc delicto nolendi servare sponsalia, Iudicem Laicum posse cognoscere, notat Sanch. d.1. matr. modò non sit controversia de validitate si sponsalia de sufficientia cause ad illa dissolvenda; tunc enim spectaret ad solum Iudicem Ecclesiasticum.

Quo tempore implenda sunt Sponsalia?

13. Inquires, Secundò. Quando nam est tempus debitum, post quod peccabit mortaliter, & modò de cogendus est à Iudice Sponsus, ad contrahendum Matrimonium?

Respondeo, quando advenit terminus præfixus sponsalibus (intellige nulla rationabili causa soluta, quæ fortè superveniat, de quibus causis infra, ut dictum fuit ducam te post annum, erit terminus, tunc de moraliter anno, nam trium, vel quatuor dierum, abstrahendo ab alio incommodo, non videtur, causa gravis in hac re.

14. Quid si nullus sit præfixus terminus, ut dictum fuit, te ducam, Sanch. lib.1. matr. d.28. quem Dicitur tract.4. resol.243. defendit, ait, tempus obligans sub mortali, præsciendū ab excusatione fortè impetiente, esse, quando aliter ex Sponsis requirit Matrimonium. Pont. autem l.12. matr. c.6. v.1. quem defendit Averfa de spons. sect.8. Vers. Quare dubit. esse statim, quæ oportune, & commode Matrimonium celebrare possit. Sed profecto facile has sententias conciliabimus, si ramus, obligari quidem statim, quia natura prædicta nis ea est, ut servetur, quam primum mortali, & hunc modo potest; vide l. in omnibus oblig. ff. de verbor. l. Eum, qui ff. de ver. oblig. At excusari ejusmodi Sponsi, quoties alter non requirit, cum possit; quia tunc potestur emittere, & non curare de dilatione, ut habetur in Textu, l. Sapè de Sponsalib.

§. II. An Sponsalia ex voluntate spontanea, vel voluntate obligationem parere possint, & si nullam?

1. Si promittentes sponsalia nolint expresse substatu, Stali se ad illa obligare, sed sub veniali dixerint, Sanch. l.c.d.9. v.6. concedit, non fore obligationem nisi sub veniali; Negat Vasq. d.6. de matr. c.2. cui assentitur Pont. lib.2. matr. cap.12. v.12. aientem semper sub mortali. Ratio Sanch. est, quia tota hæc obligatio dependet à voluntate se obligantis; sicut enim, si in voto de re gravi, potest, ex probabilissima sententia, se quis obligare sub levi culpa, sic in casu nostro. Rursus Vasquez est, quia ipse putat, obligationem hanc non dependere immediatè à voluntate se obligantis, sed ex

ipsa promissione, quamvis solum externa; posita enim fore natura sequitur in materia gravi gravis obligatio.

2. Ego, qui cum Sanch. & aliis probabilibus iudico, totam obligationem in quacunque promissione oriri ex voluntate obligantis, consequenter cum eodem censuro, posse sub dicta obligatione levi contrahi hæc sponsalia.

3. Sed erit maxime advertendum cum Aversa, loc. c. 4. §. 8. Ver. Suaderetur, tunc illa non esse in rigore sponsalia, hæc enim rigorosam, & certam obligationem futuri Matrimonii continere debet, concedunt enim Sponsis, ex sententia probabili, amplexus & oscula eadem quæ inducunt impedimentum publicæ honestatis, qui certe effectus supponunt Sponsos habere jus rigorosum ad futurum Matrimonium, atque adeo obligationem gravem ad Nuptias, nisi quid rationabile oberit, contrahendas.

4. Ex eodem principio, quod tota obligatio mensuratur à voluntate promittentis, sequitur posse sub nulla obligatione, id est, ne sub veniali quidem, sponsalia contrahi; quia etiam sic velle possunt promittentes, Velle quæso te, quænam sponsalia hæc erunt nulli obligationi subiecta?

§. III. An Sponsalia ex voluntate spondentium contrahi possint sub obligatione pœnæ?

Vbi

DE ARRHIS, ET PIGNORIBUS.

1. Contrahere possunt sponsalia sub obligatione, ut qui promissis non stat, solvat pœnam aliquam, v. g. aureos centum, vas argenteum, totumque autem?

2. Respondeo, non posse. Vnde, nec deberi in utroque foro ejusmodi pœnam sive magnam, sive exiguam, & valde probabiliter, etiam si additum fuisset iusamentum. Ratio est, quia licet de jure naturæ id illicitum non sit, tamen per Sacros Canones, c. Gemma de spons. prohibetur, & si fiat, irrita pronunciatur pœna, vnde (ut deducit Aversa, quæstion. de matrim. sect. 8. Vers. Et quidem, irrita, ac nulla redduntur sponsalia sic contracta. Congruentia autem, cur id prohiberetur, fuit, ne ob timorem solvendæ pœnæ, minus liberè Nuptiæ contraherentur; nam propterea, sive pœnam apponant ipsi Sponsi, sive eorundem parentes, sive eorundem consanguinei, vel valde amici (quia sic æquale est periculum impediendi libertatem Matrimonii) pari modo de ea procedit prohibitio. Et Sanch. lib. 1. de matrim. d. 30. num. 8. quidem eandem doctrinam extendit, ut non valeat pœna sub qua quis promittit, se non duciturum uxorem, & paulo post, num. 9. ut nec valeat eadem pœna apposta dissolventi Matrimonium modo licito, v. g. in primo bimessu per ingressum Religionis, vel alias per justum divortium: Simili enim ratione laderetur Matrimonii libertas. Atque hæc satis sit innuisse, nam cætera vide apud Sanch. & Aversam, nec omittas legere, quæ dicam infra cap. 4.

3. Ne tamen intermiscas pœnam cum Arrha, vel cum Sponsalia largitate; Arrha enim est, quæ actu traditur inter promittentes ad securitatem Matrimonii in hunc ferè modum. Ego promitto Nuptias me tecum contrahiturum, & in Arrham, id est securitatem mea promissionis configno tibi centum, ut si ego à promissione resiliam, tua sint, si vero tu resilias, reddas mihi illa, & insuper, in pœnam, addas alterum tantum, id est alia centum, quod jura vocant Duplum. Hæc est Arrha, quam certè eadem jura concedunt in sponsalibus, quando Arrham recipiens est major 25. annis. Posse iterum procedi ad pœnam reddendi triplum, vel quadruplum, id est ducenta alia, vel trecenta sed non ultra, idque ab iisdem majoribus viginti quinque annis, signatè monet Textus L. fin. C. de sponsalib. Intellige autem, si resiliatur injustè, nam si justè rescindatur promissio, & Matrimonium non contrahatur ex justa causa, Arrha nequaquam amitti-

tur, sed restituenda est suo domino, sicuti etiam restituenda est ei, qui illam dedit, si Matrimonium celebratur, sunt enim Arrhæ quasi pignora, quæ promissione completa redire ad suum Dominum debent. Arrham autem posse dari in quacunque quantitate, etiam in re immobili, & esse ab utroque contrahente, rectè contra Bartolum, & alios docent Sanchez lib. 1. matrim. d. 35. num. 9. & Hurtadas de matrim. dispar. 1. diff. 19. alios citantes.

4. At verò pœna non traditur actu, sed in hunc ferè modum. Ego tibi promitto futurum Matrimonium, tu mihi: sub pœna, ut quis promissionem suo debito tempore non implebit, solutus sit aureos centum. Vides, pœnam non solvi statim, Arrham verò statim tradi: Arrham igitur, ut dixi, in sponsalibus jura permittunt, pœnam verò nequaquam. Cur autem illam permittant, non verò hanc difficile est indagare, & nobis id prolixius inquirendi ortum non est. Videatur de hoc Sanchez lib. 1. matrim. d. 35. num. 2. deque aliis minoribus quæstionibus pertinentibus ad Arrham Sanch. ibid. dicta d. 35. & deinceps Aversa, loc. cit. sect. 10. Hurtadas loco citato, & diff. 18. alique.

5. Pignus autem, ut etiam fidejussor, si detur in securitatem Arrhæ, poterit, (inquit Sanch. loc. cit.) interponi in sponsalibus, non verò, si detur in securitatem solvendæ pœnæ. Ratio est (inquit) quia accessorium sequitur naturam principalis; quare sicuti prohibetur pœna, & non Arrha, sic prohibetur pignus, quod sit accessorium ad securitatem pœnæ, non verò, quod sit accessorium ad securitatem Arrhæ. Hæc Sanch. Verum, quia semper pignus (si rectè, expendas ut expendit Aversa q. 8. matrim. sect. 10. vers. Sed potius,) succedit loco pœnæ, non verò fidejussor: ideo absolute tenendum est non posse in sponsalibus interponi pignus, posse fidejussorem.

6. Denique sponsalia largitas est donatio, quam intuitu futuri Matrimonii solent sponsi invicem facere liberaliter, de qua propria erit suo loco tractatio. Vide infra Tr. 2. de oblig. matrim. cap. 2. §. 3. & 4.

7. In his pœnis, & arrhis, ne iterum ab ea molestia reverti cogar, advero duo. Alterum, etiam si pœna posset validè apponi in sponsalibus; tamen non esse ea ante judicis sententiam solvenda, quia pœnæ ejusmodi temporales non obligant, ex probabilissima opinione, antequam iudex sententiam de illis ferat. At verò ipsa Arrha, etiam ante ipsam sententiam, est in conscientia foro reddenda à resiliante injustè, quia ejus non est. Sed duplex, triplum, quadruplum, non esse in conscientia solvendum, nisi post sententiam, docet Sanch. loc. cit. d. 37. n. 1. quia horum solutio habet rationem pœnæ. Quamvis esse solvendum in conscientia ante sententiam, doceat Pontius l. 12. matrim. cap. 19. n. 5. (hunc sequuntur alii plures cum Aversa loc. cit. d. 37. n. 1. §. octavo, eos citante) maxime petente parte, saltem, quando intentio promissionis fuit, ut statim ejusmodi duplum solveretur; quia tunc id requirit expressa conventio Sponsalium. Video, utramque sententiam esse probabilem, sed mihi probabilior est illa prior, quia se obligantes ad pœnam, cujus rationem habet hæc dupli solutio, ut notat Sanch. ibidem, saltem regulariter, præsumuntur, se obligare ad eam juxta naturam ipsius pœnæ quæ est illam, non deberi, nisi post sententiam.

8. Alterum. Si apposta fuisset pœna in sponsalibus (utique contra leges, quod tamen per se non puto, esse, nisi culpam venialem, ut tenet Sanch. lib. 1. matrim. d. 30. n. 2. quicquid dicat Bonac. de matrim. q. 1. p. ult. n. 3. qui putat, esse mortalem) & Sponsus, vel Sponsa illam pœnam exegisse à frangente fidem, obligaretur hanc fidem frangenti illam restituere?

Respondeo Sanch. loc. cit. d. 31. num. 2. quem sequuntur Lessius, & Coninch apud Hurtad. d. 1. matrim. diff. 18. n. 77. Cui adde Avers. loc. cit. q. 8. Vers. septimo, docet non obligari, sed posse in conscientia illam sibi retinere, donec juridicè ad restituendum condemnentur, quia jura irritantia hanc pœnam solum videntur denegare actionem petendi.

petendi, & obligationem solvendi, non autem impedire translationem domicilii in eum qui illam re ipsa exigit: Sicuti contingit in solutione facta legatario, cui aliquid relictum est per Testamentum minus solemne, & sicuti evenit lucranti in lucro pecunia credita, loquendo de jure communi. At vero Hurtad. l. c. cum quo prorsus sentio) docet, obligati reddere, nec posse in conscientia illam sibi retinere. Ratio mihi efficax est, quia nullus adest titulus, quo transferri possit dominium illius rei in recipientem, enim recipit ob penam; at hæc jam manifestè irritata est per leges, quæ irritatio non habetur in dicto legato, ludoque; Aptius ergo pro nostra sententia est exemplum de usurario, & latrone; sicuti enim hi retinere non possunt pecuniam sibi extortam, quamvis cum juramento promissam, & deinde traditam, quia ejusmodi promissio non affert titulum justum, ita in casu nostro.

§. I V. Quid sint sponsalia ficta, & quam obligationem inducunt?

Promittit Primo, quis ore tenus, se ducturum Bertram, sed sine animo promittendi, vel sine animo se obligandi. Secundo, promittit alius ore, & animo promittendi, seque obligandi, sed sine animo exequendi. Tertio promittit denique alius nihil considerans; præscindit enim ab animo promittendi, vel se obligandi, vel exequendi. In his ergo nos quærimus, ad quidnam hic obligetur? id enim est, quærere de sponsalibus fictis.

Promissio sine animo promittendi, vel se obligandi.

2. Quoad primum, Dico primo siue sustineas cum Sanch. ut vidimus §. 2. n. 2. promissionem externam solitarie sumptam sine voluntate se obligandi non esse veram promissionem, siue multo magis cum Pontio lib. 2. c. 4. n. 3. esse promissionem veram, immo & verum contractum, quem tamen ego alibi rejicio.

Dico, inquam, te semper peccare mortaliter, si sic fictè spondeas, obligationemque contrahis restituendi damna, si quæ ex ejusmodi ficta sponione consequantur. Quod pecces mortaliter, ratio est, quia decipis proximum in re gravi. Nam ideo alter se putat obligatum ad Matrimonium, & ut talem se gerit, quia supponit obligationem tuam. Hinc rectè colligit Sanch. disp. 9. lib. 1. matr. n. 1. non peccare mortaliter eum, qui solum ex parte sua fictè promittit absque promissione mutua alterius partis, & absque alio damno hujus alterius partis, quia tunc non adest dicta repromissio, qua se alteri obligatum sentit, quicquid dicat Averfa quæst. 6. de matrim. sect. 1. V. Quare, putans, semper peccare mortaliter. Quod obligeris ad damnationem, quia eorum tu causa es deceptione tua, ut supponimus.

3. Dico Secundo. Pere ejusmodi promissionem sine animo promittendi, vel sine animo se obligandi non haberi vera sponsalia: Patet ex dictis, quia ad sponsalia, ut nuper docuimus, requiritur promissio, & obligatio dans promissario jus iustitiæ ad futuras Nuptias: at ea promissio, quæ excludit animum promittendi, vel se obligandi dare jus iustitiæ nequaquam potest, ita Sanch. l. 1. matr. d. 9. n. 3. & d. 10. n. 1. Molina T. 2. d. 352. Suar. Tr. 2. d. Relig. l. 1. de Voto c. 2. & 3. & opusc. 4. de Volunt. Divin. d. 2. sect. 2. n. 18. aliique.

4. Dico Tertio, etiam si addatur ejusmodi fictæ promissioni juramentum, nec verum esse contractum, nec vera sponsalia. Ratio est, quia (ut notat Sanct. Thom. apud Sanch. l. c. n. 9.) Juramentum ex sui ratione non obligat, nisi juxta Inantis intentionem. Cum ergo is, de quo loquimur intentionem non habeat se obligandi, obligare se per ejusmodi juramentum non poterit.

5. Dices. Si ficta promissio etiam jurata jus iustitiæ non tribuit, nec vera sponsalia constituit, unde ergo fictè promittens obligatur ex iustitia ad refarcienda damna ex ejusmodi promissione redundantia?

Respondeo, Concedo, ex hac ficta promissione non

oritur jus iustitiæ, nec obligationem ex ipsa promissione, seu contractu; ficta enim promissio, nec verum promissio est, nec verus contractus, sed alio, quod est in se ipsa. Cum enim fictio prædicta sit causa, ut in iustificationis refarciatur.

6. Instas. Ergo hinc sequitur, ut si nullum damnum sequatur alteri, ad nihil teneatur fictè promittens, si peccaverit, ut dictum est.

Respondeo. Ita docet Sanch. l. 1. matr. d. 9. n. 1. promissio facta est gratis, id est sine remissione damni, & non intervenit fractio juramenti. At si ficta est tua promissio, id est, te fictè promittente, alter vero tunc repromittit, urget magis instantia ficta, de qua esse duplex difficultas. Prima, an quando nullum damnum subsequitur, & nihil aliud additur, substat obligatio adimplendi promissionem fictam, & hanc da, an si præter fictam promissionem accedat aliquid de foras, cui Desforator fictè promittens non jugium, aliqua subnascatur obligatio?

Respondeo, circa hanc posteriorem difficultatem Desforatore, quoad obligationem ad conjugium, ut dixi l. 7. in Dec. c. 5. §. 3. & n. 26. & potest tamen Sanch. l. c. n. 2. Hurt. disp. 1. de matr. diff. 12. Averfa lib. 9. §. 8. sect. 2. Vers. Nec obstat, aliique.

7. Circa priorem verò, quæ est hujus loci, cum eodem Sanch. l. c. n. 15. & 16. esse probabile, tunc si fictè promittentem ad contrahendum matrimonium cum Sponsa v. g. decepta, sed addo cum eodem Sanch. est probabilis, non teneri. Ratio hujus additæ est, quæquamvis peccaverit Deceptor contra iustitiam, & contra deceptionem, dum nullius damni causa fuit manifeste in intentione, nec habuit effectum, unde non apparet aliquid quod sit restituendum, & sanè cum promissio ficta non sit promissio, sequitur, nec promissionem deceptæ fuisse veram repromissionem (hæc enim supponit veram promissionem alterius) quare remanet, quod, si accepta sit obligatio ad matrimonium. Si ergo deceptor vera remanet, liber etiam remanebit deceptor a veris sponsalia obligatione illam ducendi. Sicuti, si fictè tibi promitterem Roman adire, quando mihi dederis aureos: Si ego nolum adire, unde tu mihi nihil des, te fefellerim fictè promittendo, tamen, nec tu mihi nec ego tibi aliquid debeo, præscindendo ab alio damno, vel injuria, ut certè præscindimus in casu nostro.

8. Quæres. Quid Primo, si omnibus expensis, debium esset, an fuerint contracta vera sponsalia? Secundo, si dubium esset, an quando ea quis contraxerit, animum verum habuerit se obligandi, teneatur ad illam?

9. Respondeo. In priori casu in foro conscientie non tenetur. Ita Leand. d. 1. de matrim. quæst. 47. cum Sanch. Henr. Bonac. Pontio, aliisque, quia melior est conditio certæ libertatis ipsius, quæ, ut alibi sæpe dictum est, in dubia promissione vinci non potest. In posteriore casu Sanch. lib. 1. matr. d. 9. num. 12. & communiter apud Leandrum, docet obligari ad servandum promissionem, quia jam possidet promissio, quam certo quis solvit. Verum in eodem conscientie foro (præscindendo ab alio damno, quod forte nascatur alteri Sponsæ ex tali promissione; hoc enim certum est esse restituendum) non possit dici, esse in hoc posteriore casu non possit promissionem, quia de ipsa, an vera, & obligatoria sit, dubitatur, unde de ejus substantia non excluditur in simili, ne contra communem doctrinam nec videtur, aliis discutendū reliquimus Lib. 1. in Dec. c. 1. §. 7. V. Profess. Relig. & V. Matrim. n. 5. in 2. adia. V. n. 1. ergo nunc faciamus.

Promissio sine animo exequendi.

10. Quoad secundum de eo scilicet, qui ore promittit, & insuper animo promittendi, seque obligandi, sed animo non exequendi. Dico Primo, cum peccare mortaliter, quia habet animum non adimplendi illam, ad quod

se graviter obligat. Dico Secundò, eundem obligari ad futurum matrimonium. Ratio est, quia hæc sunt vera sponsalia, cum in his clare intercedat mutua promissio. Ita Sanch. lib. 1. *matrim.* d. 9. n. 2. & aliquid simile esse in Voto, nos contra Valentiam diximus, cum de Voto lib. 3. in Dec. cap. 12. §. 1. num. 4.

Promissio præcise ab animo se obligandi, &c.

11. Quoad tertium, de eo, qui promittit præcise ab obligatione, est diligenter distinguendum. Si enim is novit, quid si promittit Nupcias, vel promittit juxta morem communem, quo solent sponsalia promitti, sicuti non peccat, sic obligatur stare promissis, veraque contrahit sponsalia. Ratio est, quia sic se implicite obligavit, dum enim sic promittit, nec contrarium expressit, implicite voluit totum illud quod in tali promissione involvitur, involvitur autem obligatio contrahendi matrimonium.

12. Verum, si ex vna parte præcise se habuit, & ex alia non novit, eam promissionem asserere dictam obligationem, nec voluit facere, quod alii solent cum nec implicite, se obligaverit, vera sponsalia non contraxit, & consequenter ad illa servanda non obligatur. Ita ibidem infirmat Sanch. & nos latius explicuimus dicto §. 1. præsertim d. 1. 5. Supponimus autem hîc, bona fide hunc processisse nam, si mala fide, ut alterum deciperet sic se gessit, recurrit doctrina de fictè promittente paulo superius allata.

CAPUT II.

De quibusdam conditionibus requisitis in Sponsalibus.

Præter ea, quæ hæcenus dicta sunt, debent sponsalia esse. Primo voluntaria. Secundo, Non extorta metu. Tertio, Signo certo expressa. Quarta, non necessario aliis, sed solum Sponsis, manifesta. Quinto, Absoluta, non conditionata.

§. I. Sponsalia voluntaria esse debent.

Vbi

DE ERRORE, DECEPTIONE, IGNORANTIA
forè intercurrentibus in illis.

1. Quoad ad Sponsalia requiratur libertas, & plena deliberatio, nec sufficiat semiplena, pñus est, tanquam res clara, supponendum, quam probandum. Cum enim sponsalia obligent ad mortale, eam petere debent advertentiam, quæ ad mortale requiritur, quæ non est, nisi plena, & perfecta. Sed, quæ tandem est hæc?

Respondet, esse eam, quæ intellectus sine vilo errore aut ignorantia apprehendit rem, & sufficienter advertit, sitne bona, vel mala, seu advertit, quænam in sua natura illa sit. Sanch. l. 1. *matrim.* d. 8. n. 2. & 3. Pont. l. 4. *matrim.* c. 1.

2. Hinc neque ab eo, qui vñ rationis caret, etiam si sit septennius major, neque à furioso, neque ebrio, immo, neque ab iracundo, vel valde cupiente, quando ira, & cupiditas, ita privat hominem vñ rationis, ut impediat advertentiam requisitam ad mortale (quod certè rarissimum est) valida sponsalia, sicuti, nec validum Matrimonium, initeritur. Sanch. Hurtad. Pontius Beccanus, alii- que apud Leand. d. 1. de *matrim.* q. 19.

3. Quoniam verò ignorantia, deceptio, error, minuunt voluntarium, quin aliquando tollunt, ideo pro te nostra de illis aliqua hic sunt adnotanda.

4. Primo. Si error sit ejusmodi, ut sufficeret ad reddendum irritum Matrimonium, qualis est error personæ & conditionis servilis, sine dubio reddit irrita, etiam sponsalia, si vero error sit circa alias qualitates Sponsi, vel Sponsæ, quæ sint tales, quæ sufficerent ad rescin-

denda sponsalia, quando post illa supervenirent (de qua re *infra* c. 5. §. 7. & 8.) saltem dat lus ad rescindenda sponsalia facta per dictum errorem, quo illæ qualitates tunc non advertebantur, rescindenda, inquam, modo mox dicendo n. 8.

5. Secundo. Si altera pars v.g. Sponsus dolo, & fraude Sponsam decept in prædictis qualitatibus, & hic dolus dedit causam contractui, scilicet hoc dolo inducitur Sponsa consensit, nulla sunt sponsalia ex Averfa loco mox citando, sed contrarium tenet cum Lessio, & aliis Commich. d. 23. de *sponsal. dissol. dub. 9. n. 73* An autem remaneat diciens ex parte, sua saltem in vim promissionis obligatus ad standum sponsalibus, si decepta id requirit, idem dic, quod de incutiente merum ad eadem sponsalia extorquenda, *infra* §. 2. n. 13. dicemus. Quod si circa easdem qualitates, nec Sponsus, nec Sponsa decept, sed iis nescientibus, decept alius, non sunt irrita sponsalia; ex hac tamen causa possunt justè rescindi modo mox dicendo n. 8. ita Averfa de *matrim.* q. 8. sect. 4.

6. Tertio. Si ex ignorantia, vel imprudentia seipsum Sponsus decept in prædictis qualitatibus, pari modo valida erunt sponsalia sed pari modo ex hac etiam causa rescindi possunt. Idem ibidem.

7. Quarto, quando error, vel dolus in iisdem qualitatibus intercessit, sed non inde ductus est Sponsus, vel Sponsa ad contrahendum (qui error apud Theologos, & Iuristas dicitur comitans) valida sunt sponsalia; quia non sunt contracta ex vi illius erroris, vel doli.

8. Quid si dubitat, An verè contraxerit ob qualitates circa quas fuit error, vel dolus?

Respondet, si ex qualitates erant tam graves, ut sufficerent ad sponsalia dissolvenda, de quibus quidem qualitatibus hic loquimur, non debet se tenere obligatum ad sponsalia, quia nisi ipsi clare constet, se verè, etiam cum illa cognitione, sponsalia inire voluisse, potest, se tenere tanquam inducitur ad illa ex eo errore vel dolo.

9. Quæres. Si in aliquibus ex dictis casibus sponsalia valida sic contracta, possunt facile rescindi (id quod, ut Doctores notant, non solum ministerio Iudicis, verum etiam ab ipsa parte errante, vel decepta, fieri per meram suam voluntatem potest, quæ scilicet jure suo resistat à sponsalibus sic initis) si, inquam, tam facile rescindi possunt, quid interest, quoad proximum scire, an sponsalia sint valida, necne?

10. Respondet, multum sanè interesse, nam si ipso jure sunt valida, quamvis statim rescindenda, parient impedimentum publicæ honestatis, id est, vna pars non potest contrahere Matrimonium cum consanguineis in primo gradu conjunctis cum alia parte, juxta Decretum Tridentini, quod impedimentum non parient si sint invalida. Idem dic de jure ad amplexus, & oscula donec rescindantur, quæ duo in simili innui etiam *supra* cap. 1. §. 2. num. 3.

§. II. Non extorta metu.

Metus potest esse Primò, vel injustè incusus ad extorquenda sponsalia, vel justè. Secundò, vol gravis, qui dicitur cadens in constantem virum, vel levis. Tertio potest incuti, vel ad extorquenda, ut dictum est, sponsalia, vel ad aliquid aliud, ut si inimicus mortem alicui minaretur, & is ex se, & liberè eligeret inire sponsalia cum inimici sorore, ut mortem sic effugeret. Quarto, vel incusus ab extrinseca causa libera, v.g. à Parente, à Iudice, ab inimico, vel ab extrinseca causa necessaria, v.g. ab infirmitate, tempestate, apprehensione infirmi, unde quis moveatur ad sponsandam, v.g. suam concubinam. Nota autem metum illum, qui causatur à prædicta causa extrinseca necessaria, verè esse & dici metum ab intrinseco, verè enim is, qui movet te ad Matrimonium promittendum, & tuus timor conceptus ex infirmitate, naufragio gehenna, intrinsecus est.

Hæc

Has metuum classes distinctè explicui l. 1. in Decal. cap. 2. § 5.

Metus gravis injustè incussus, quomodo sponsalia irritet?

2. Hic, sive à patre, sive ab aliis incussus ad extorquenda sponsalia, reddunt ipsa, non solum jure Ecclesiastico, ut colligo ex cap. *Ex litteris de dispens. impub.* sed etiam jure naturæ nulla: Ita sustinui loco cit. & rationem satis efficacem (ut mihi videtur) attuli, loquendo ibi de omni contractu afferente obligationem iustitiæ & loquendo de Matrimonio: at certè eadem est ratio, nunc de sponsalibus. Videatur locus lib. 1. in Decal. cap. 2. § 7. ne actum agere hic cogamur.

3. Quod autem saltem ex jure Ecclesiastico sint nulla prædicta meticulosa sponsalia, est communior opinio apud Sanch. lib. 4. matrim. d. 19. n. 3. idque etiam si essent juramento firmata, ut non sit opus relaxatione juramenti, ad ea non servanda, ut docet idem ibidem d. 21. num. 3. quem sequitur Diana, part. 3. tract. 4. resolut. 278. Averla quest. 4. sect. 6. Vers. *Afferendum*, alios citans.

Metus gravis justè incussus.

4. Hic incussus ad extorquenda sponsalia, ut si, v. g. Iudex tibi dicat, qui homicidium commisisti, *Nisi despondeas Bertam*, justè ad irremediam, vel ad mortem propter homicidium commissum condemnabo, non reddit sponsalia nulla; vide Averl. loc. cit. sect. 4. Vers. *Et hac*. Sicuti, nec per similem metum, nullum reddi Matrimonium, nos diximus, lib. 1. in Decal. cap. 2. § 7. num. 3. & dicemus infra tract. 4. de consensu, cap. 6. § 2. militat enim eadem ratio ibidem dicta; & quamvis Bonacina ibidem à me citatus doceat metu hoc iusto, invalidum reddi Matrimonium, ob perfectam libertatem, quam Matrimonium, quod est ex se indissolubile, requirit, tamen idem dicere nequaquam poterit de sponsalibus, quæ ex se indissolubilia non sunt, sed rescindi ex supervenientibus causis possunt.

Metus levis, sive justè, sive injustè incussus.

5. Hic non reddit irrita sponsalia: Ita aliqui apud Averl. loc. cit. V. *dicendum tamen*, & nos item loco citato, § 6. Idem sustinimus de Matrimonio, eadem autem est ratio de sponsalibus. Monui tamen ibid. saltem propter auctoritatem extrinsecam, esse probabile, quod sponsalia metu levi iusto extorta sint valida, sed irritanda; etiam propria auctoritate; cum enim (ut Sanch. l. 4. matrim. d. 19. n. 6.) altera pars in conscientia teneatur relaxare fidem hoc metu extortam, poterit ipsamet vim patiens pari modo in conscientia resumere fidem à se datam, idque etiam si sponsalia juramento firmata fuerint, modo tamen Absolutionem juramenti obtinuerit, ut idem notat. Idem ibid. d. 21. n. 4. in foro externo non dari actionem huic patienti metum levem, sive iustum, sive injustum, ibid. monui.

Metus injustus non incussus ad extorquenda sponsalia, sed ad aliud.

6. Hic non irritat sponsalia, neque ex solo hoc capite, nisi alia rationabilis superveniat causa, irritati possunt. Ita colligitur ex iis, quæ habet Sanch. l. 4. matrim. d. 12. n. 8. & ex iis, quæ nos loco cit. § 5. n. 12. diximus, docuimus Matrimonium hoc modo celebratum esse validum, quia non ex vi metus, sed ex propria voluntate in illa occasione metus, eligitur Matrimonium, quare sponsalia inita ex metu illo mortis ab inimico incusso ob alium finem, quem num. 1. tertio loco explicui, valida sunt.

Metus quicumque, sive gravis, sive levis incussus extrinsecus non irritat.

7. Hic pari modo non irritat sponsalia, & valida sunt, quæ num. 1. exempli causa attulimus contrahentibus naufragis, & c. valida sunt. Ratio est, quæ tunc à seipso ab alio impulsus, eligit, tanquam matrimonium boni, illa sponsalia. Lege Sanch. lib. 4. matrim. d. 19. nos idem dicemus de Matrimonio infra c. 8. § 2.

Obligatio incurtiendi metum.

8. Inquires. Cum certum sit illam partem, quæ metum injustum passâ est, posse licite resistere à sponsalibus, quid dicendum de ea parte v. g. de Sponsa, quæ metum injustè incussit, seu quæ scitatur incussisse à alio metus, ultra peccatum mortale, quia est paria in re gravi, obligatione stare sponsalibus, si hæc sponsa, quæ metum passâ est, velit Matrimonium trahere?

9. Respondeo. Certum est Primum, non obligari Nuptias contrahendas ex vi iustitiæ sponsalium, jam dictum est, hæc sponsalia irrita esse.

10. Certum est Secundo, obligari ad refectum omnia damna, fortè inde consequuta Sponsæ multo magis, si adfuit violatio, de qua te distindit lib. 7. in Decal. c. 5. § 3. num. præsertim 43. locutus sum.

11. Superest ergo questio, An obligetur ad Nuptias saltem ex vi fidelitatis, seu ex vi promissionis.

12. Respondeo. Obligari, nisi aliquid superveniat, ab obligatione excuset, docet Averl. quest. 8. de matrimonio sect. 4. Vers. *Dum vero*, sicuti idem cap. 4. sect. 2. docuerat, in Matrimonio meticulose inito, cum quoque metum injustè incussit, obligari ad iterum contrahendum valide Matrimonium, si altera pars Matrimonium tale cari expostulet.

13. Sed non obligari, colligitur ex Collapsione, & c. de spons. promiss. l. 2. n. 2. & ex Sanch. lib. 4. matrim. d. 19. n. 3. quatenus hi probabilius reputant, incurtiendam esse ad ipsum Matrimonium extorquendum, non obligari in foro conscientie, donec per Iudicem condemnentur ad illud ratificandum, etiam si altera pars metum passâ ratificatum velit. Nam ex hoc colligitur, quod probabilius iidem reputant in sponsalibus, quæ paritatem, in id majoritatem rationis. Ratio paritatis hujus doctrinæ est, quia in contractu oneroso, cum in sua natura ipse sit ex utraque parte obligativus, certè, ut servetur æqualitas, aut utraque pars obligata manere debet, aut neutra. Cum igitur certum sit, in casibus positus, partem quæ metu passâ est non remanere obligatam, nec remanebit alia. Monco tamen pro oculis semper habendum, quod diximus n. 10. & n. 11. loc. ibid. cit.

14. Quod diximus de incurtiendo metum, docet Sanch. l. 1. matrim. d. 11. n. 15. de decipiente, idemque docet fictè consentiente cum eadem monitione n. 10. Ad idem, neutrum obligari ad aliquid, si mortis fuit, & expolis deceptio, vel fictio: quia in injuriis datur compensatio, & deceptio deceptio eliditur. Lege Sanch. lib. 4. matrim. d. 10. præsertim n. 11. Layman, l. 5. tr. 10. p. 1. d. 1. n. 1. & Bossium, de matr. c. 2. n. 62.

Animadversio pro metu justè incusso à leg.

15. Denique adverte sponsalia inita ex metu iusto incusso per legem, ut si Iudex sic dicat, *Si non despondeas Bertam (quam, quia violasti, debes ex lege ex uxorem ducere) te in viremes traham*; adverte, quæ sponsalia hæc, & valida esse, & rescindi non possunt, quia ex nulla parte injuriam continent, ut ex dictis & c. primo lib. in Dec. l. c. colligitur.

§. III. Signo certo expressa.

1. Quæcumque verba, signa, scriptura, nutus, quibus Sponsus, & Sponsa determinatæ personæ significant promissionem reciprocam de futuris Nuptiis, sufficiunt ad constituenda sponsalia, live ea signa ejusmodi sint ex propria significatione, live ex consuetudine, live ex propria voluntate spondentium, live quocunque alio modo, dummodo, ut dixi, Sponsus, & Sponsa inter se significant, intelligantque promissionem; Cum enim sponsalia sint merus contractus civilis, satis sunt ea verba, vel signa, quæ internum consensum, seu obligationi intentionem sufficienter exprimant. Merito igitur Sanchez lib. 1. matr. d. 18. n. 3. ait, apud Indos illa verba *Ego te ducam*, respondente alio, *Fortè ego te ducam*, & illa verba apud Indos, *Sepeliam te*, quando morietis. Marito, inquam, ait; parere vera sponsalia; nam quamvis ex se hæc non sint determinata promissio, tamen ex usu illius regionis, animus spondendi Matrimonium explicatur.

2. Idem dic, si post tractatum de sponsalibus addant Sponsus, *Placet*, vel quid simile, nam tunc ex circumstantiis, satis prædictus animus exprimitur.

3. Pari modo, vel vult Sanch. loc. c. n. 4. si Sponsus, v. g. dixit verba certo significantia promissionem, & Sponsa respondeat, *Consentio*, *Volo*, vel quid simile; quia verba sequentia intelliguntur ad sensum præcedentium, nisi clare contrarium explicetur.

4. Dixi autem num. 1. (determinatæ personæ.) Nam sponsalia non constituuntur, si personæ sint indeterminatæ, ut si quis ita dicat, *Accipio in Sponsam meam unam ex his tribus filiabus tuis*; quia sic, incerta est promissio, cum nesciatur, in quam ex filiis terminetur.

5. Ex dictis ergo, si constet affuisse intentionem spondendi, & Sponsus, ac Sponsa per illa signa, vel verba quamvis ex se non sufficienter explicativa, satis promissionem mutuam cognoverint, vera enascuntur sponsalia, veramque in foro conscientie obligationem inducunt.

6. In foro autem externo Iudex, cui intentio spondentium interna constare non potest, debet pronuciare juxta verba, vel signa externa. Quare, si ea mutua promissionem significant, vel ex se, vel ex circumstantiis, vel ex consuetudine loci, pronuciabit valida sponsalia: si non significant, pronuciabit invalida; Si verò dubia est significatio, puto, debere à Iudice ferri sententiam pro validitate sponsalium; quia in causa Matrimonii judicandum semper à Iudice est in ejus favorem, ut docet cum communi Sanchez, loco citato, qui tamen excipit, quando dubium oritur ex impedimento impotentie. At causa sponsalium causa Matrimonii est. Quid in foro conscientie, sit in dubio dati consensus in matrimonium, sentiendum; meam sententiam proposui Lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 7. V. Mat. Sed hoc in editio. 2. Ven. ejusdem Decalogi.

7. Iam verò his in universoni dictis, ipsa verba, vel signa certò, vel dubiè significantia, hæc claritatis gratiâ in suas Classes distributas subscribamus.

Verba, quæ certò constituunt Sponsalia.

8. *Accipiam, vel ducam te, vel, v. g. Mariam, in meam, vel in Sponsam meam.*
9. *Promitto, me ducendum te, vel, Mariam in crastinum.*
10. *Accipiam, ducam te, vel Mariam.* Nam ex communi usu, subintelligitur, *in uxorem.*
11. *Deinceps, posthac, ex nunc te ducam, vel te accipiam in uxorem.*
12. *Non aliam, sed te ducam.*
13. *Promitto, vel, me obligo, vel, do tibi fidem meam, quod te ducam.*
14. *Sub fide mea te ducam.*
15. *Habeas me infidum, nisi te ducam.*
16. *Ego te accipio in uxorem.* Et altera respondeat, *Ego*

Pars III.

te accipiam in virum, constituunt sponsalia. Nam licet illud Sponsi *Accipio*, significet de præsentem; unde videatur per hæc verba constitui Matrimonium; tamen illa expressio Sponsæ respondentis per futurum, ostendit, consensum esse de futuro; atque adeo constituuntur sponsalia, non verò Matrimonium.

Verba, quæ certò non constituunt sponsalia, sed potius Matrimonium.

17. *Accipio te in meam.*
18. *Habeo te in uxorem.*
19. *Providebo tibi, sicuti uxori.* Sed vide n. 28.
20. *Ex nunc reputo te uxorem, seu, in uxorem meam.*
21. *Ex nunc, vel, semper, omnibus diebus vita mea, vel, posthac, vel, ab hoc tempore habeo te, tenebo te pro uxore, tractabo te, providebo tibi, ut uxori. Posthac, vel, ex nunc eris mea.*

Prædictæ formulæ, exprimentæ uxore simili modo suum consensum, non constituunt sponsalia, nam constituunt Matrimonium, quia sic explicatur consensus de præsentem. Cum autem in ultima ex prædictis non additur illud *ex nunc, posthac, vel, semper*, dubia res est, de qua mox num. 28.

22. *Volo te in uxorem: Volo te in virum.* Non constituunt sponsalia, sed Matrimonium, quia consensus est de præsentem; Si autem dicatur *Volo te ducere in uxorem*, dubia res est, de qua num. 29.

23. Verba illa negativa: *Nunquam aliam à te ducam*, non inducunt sponsalia, nec Matrimonium, sed ad summum sic dicentes tenebuntur solum sub conditione, illam ducere, si aliquam ducere velint. Vide Sanch. lib. 1. matr. disp. 19. n. 1. & Aversam q. 8. scilicet. 3. V. Debet. Si dicatur *Nullam aliam ducam, nisi te*, mox n. 31. explicabo.

24. *Non aliam, nisi te ducam*, Matrimonium constituit non sponsalia, quia sic exprimitur consensus de præsentem.

Verba, quæ sub dubio constituunt sponsalia, nisi major expressio addatur.

25. *Promitto, me desponsaturum te, vel Mariam.*
26. *Te desponsabo.*
27. *Tecum sponsalia contraham.* Hæc tria afferunt incerta sponsalia: est tamen probabilis ex Sanch. l. c. d. 18. n. 13. sponsalia non afferre, sunt enim solum promissio de sponsalibus contrahendis.
28. *Habebo, tenebo te, ut uxorem, providebo tibi, ut uxori*, dubiæ sunt formulæ, an scilicet Matrimonium, an solum sponsalia constituent, quando non additur aliqua ex illis particulis dictis num. 21. *ex nunc, semper, &c.* Nihilominus Sanch. l. c. n. 18. & Hurt. d. 1. de matr. disp. 13. citans Coninch. aiunt, probabilis esse, quod sine illis particulis constituent sponsalia, quia ex se hæc verba respiciunt futurum. Rectè ex se (aiunt) nam constituent Matrimonium, si consuetudo loci, vel tractatus antecedens de Matrimonio, vel quid simile efficiat, ut ea verba significant consensum de præsentem, quæ consideratio semper in hac materia adhibenda est, ut universoni innui num. 1. 2. & 3. Ex quo conciliatur, quod diximus n. 19. de illa formula (*providebo tibi, ut uxori*) & quod hic dicimus de eadem; hic enim, ut probabilis asserimus per eam ex se constitui sponsalia: ibi autem diximus constitui Matrimonium, sed intelligendum est non ex se, sed vel ex circumstantiis, vel ex usu regionis ad similitudinem ejus, quod n. 1. attulimus de ea Indorum formula, quamvis per verbum futurum, *Sepeliam te, &c.* Illa item formula; *mea eris, dubia est*; Siquidem sensus potest esse, *mea eris uxor*, vel *mea eris Sponsa*. Sed mihi quidem longè probabilis est per eam constitui sponsalia, quia id notat illud futurum, (*eris*) quod tamen contrahi ad præsens, unde, & tunc constitui Matrimonium si addatur *ex nunc, posthac, &c.* diximus eodem num. 21. & idem, si similia addantur ibidem diximus, de illis aliis formulis, *habebo te, tenebo te, pro uxore, &c.*
29. *Volo, vel placet infinito adjunctum, sic, volo, vel placet contrahere tecum, ducere, accipere te in uxorem: pari modo*

modo volo te habere, te genere in uxorem, dubia sunt verba. Constitunt sponsalia ex Sanchez, l. c. quia ex se hæc verba satis verificantur, si ea proferens nolit nunc, illam esse suam, sed tempore futuro; Verum ab Hurt. l. c. hæc putantur verba, satis æquiuoca, quia possunt significare merum, dumtaxat desiderium promittendi, atque adeo iudex qui intentionem, sic loquentium, non nescit, debet pronuntiare (ait Hurtadus) per hæc verba, nec Matrimonium, nec sponsalia fuisse constituta. Lege etiam Delugo, l. 3. Respons. mor. d. 16. n. 47. & 48.

30. Accipio te in meam ex crastino, seu in crastinum, non sponsalia, sed Matrimonium constituere, docet Hurtad. loco citato, quia sensus est, nunc volo, seu consensio ut cras sis mea: consensus ergo est, inquit, de presenti, licet executio debeat esse cras. Ad l. c. ait, constituere sponsalia, quia ratione illius additi (ex crastino & c.) promissio est de futuro. Incerta igitur res hæc apparet mihi.

31. Nullam aliam ducam, vel ducam nisi te, vel prater te, vel quam te, nec sponsalia constituere, nec Matrimonium putant Sanchez, ibid. num. 5. 8. & 10. & Pontius lib. 2. marr. c. 10. Rem esse dubiam dicit Averl. q. 8. marr. sect. 3. V. Debet. Distinguit autem Hurt. l. c. diff. 13. num. 57. Si enim dicatur ducam: constituitur (ait) Matrimonium, si ducam, constituuntur sponsalia. Huic postremo adhæreo, quia per illud, ducam, consensus præsens exprimitur; per illud, ducam, exprimitur futurus; nam propterea num. 11. hanc posteriorem numeravi inter formas constituentes sponsalia, & illam priorem n. 14. recensui inter constituentes matrimonium.

Signa, quæ Sponsalia constituunt.

32. Porrigere, & tangere sibi manus in signum fidei, & promissionis, quam sibi dant Sponsi de futuris Nuptiis.

33. Immissio annuli in digitum, ad idem significandum.

34. Missio, & acceptatio munerum juxta morem Sponsorum, præcedente tractatu de matrimonio.

Ex his vides non solum prædicta signa sola, sed nec ipsam copulam solum, constituere sponsalia, nisi supponatur tractatio de Nuptiis, vel quid simile, secus enim prædicta præstari possens animo fornicatio.

35. Taciturnitas filii præsentis, quando parentes, Tutores, vel curam illius loco Parentum gerentes Matrimonium ipsi promittunt, parit sponsalia. Parentes, inquam, Tutores & c. non vero extranei, nam non assentior Pontio lib. 2. cap. 14. n. 7. assentior, & Dianæ p. 3. r. 4. resol. 370. iudicanti esse probabile, constitui sponsalia, etiam si extranei sint, qui promittunt, non assentior, inquam, quia extranei carent auctoritate exprimendi aliorum consensum, & Taciturnitas tunc dicti filii non præsumitur rationabiliter esse consensus, facile enim potest procedere ex eo, quod non curat ea, quæ dicti extranei ex se promittunt, cum non teneatur ipsis respondere.

36. Si filius absens, vel infans, postea fiat præsens, vel septennis, quando ab iisdem Parentibus ediscit promissionem pro ipso factam de ipsius Matrimonio, & ipse taceat, sponsalia item iniri. Ita Coninch. d. 2. dub. 3. num. 39. multo magis, si ratificet per verba, vel per cohabitationem, vel per oscula, & amplexus, vel per visitationem, vel per appellationem Sponsæ, vel per similia, sic enim est clara sponsalium, approbatio, quod etiam definitur in lute, C. vnic. de Spons. Impub. in 6.

§. IV. Non necessario aliis manifesta.

1. In hoc, inter alia multa, matrimonium differt à sponsalibus, quod post Tridentinum, Matrimonium invalidè iniri, nisi in eatur publicè, hoc est, coram Parocho, & Testibus, id, quod dicitur iniri Matrimonium in facie Ecclesiæ: at non, sic sponsalia; ad horum enim valorem satis est, si soli Sponsi inter se mutuam promissionem exhibeant. Quare sponsalia clandestina, & valida sunt, & nisi aliud mali immisce-

tur, licita, ut declaravit Sacra Congregatio apud luum, & Hurtadum, l. c. diff. 16. n. 63. Deinde dicitur (ait Sacra Congregatio) quod sponsum suum coram Parocho, & Testibus, non debet iniri sponsalia.

2. Porro dubitabis: An Matrimonium ipsum clandestinum, quod est invalidum, ut Matrimonium, tamen valida sponsalia, & sic, qui, absente Parocho, Testibus, Matrimonium contraxit, obligetur coniugium contrahere, quasi tunc sponsalia contraxisset.

3. Respondeo. Vel agimus de Matrimonio contracto ab Impuberibus, vel à Puberibus, vel à feminis, quæ acquiritur à viro, decimo quarto anno contracta à femina, duodecimo item completo.

4. De priore non est controversia. Sic enim docemus, Matrimonium clandestinum, ut etiam publicum, si contrahatur inter dictos Impuberes nullum, tum ratione impubertatis, quia tunc non sunt in Matrimonium, tum ratione clandestinitatis, quia Tridentinum, sess. 24. cap. 1. de marr. Matrimonium clandestinum irritum est & nullum: eodem modo contra Sanchez lib. 1. marrim. d. 21. n. 5. docemus omnes sponsum Matrimonium esse, in ratione sponsalium, validum inter Impuberes, qui clandestinè invalidum Matrimonium contraxerunt, tamen contraxerint vera sponsalia, resolutaverit impedimentum publicæ honestatis. Hoc est, quia ejusmodi Matrimonium obligat ut sponsalia definitur Caput finale de Spons. Impuberibus & c. cum; §. Idem quoque eodem n. 6. & ratio de futuris, quia quando actus includitur in eo, quod sit, sit in eo, let eo pacto, quo fit, valet meliori modo, quo patet. At sponsalia satis manifestè includuntur in eo contracto clandestino. Cum igitur ex alia parte Tridentinum nullum annullaverit Matrimonium clandestinum, potest Clandestina sponsalia, sequitur, ea esse valida. Etiam si prædicti expresse excluderint sponsalia, ut dicitur, Contrahimus Matrimonium, quod si Matrimonium valet, volumus nos obligare ad sponsalia, tum tunc sponsalia inclusa nequaquam fuissent in illo clandestino Matrimonio.

5. De posteriori celebris est, & valget quæritur de matrimonio clandestinum inter puberes, cum non valeat post Tridentinum; ut matrimonium, valet utriusque, ut sponsalia, sicuti modo diximus de clandestino inter puberes.

6. Negat Sanchez, l. c. diff. 20. eumque sequuntur Diana p. 3. trabit. 4. r. 238. Becanos, Navarr. dicitur, quod Averfiam, loco mox citando, V. Si autem, Invenitur in Tridentini verbis. Ad sic, id est clandestinum, non dicitur eorum Sancta Synodus omnino inhabiles reddere. Si enim essent habiles (ait Sanchez) ad sponsalia, non dicitur omnino inhabiles. Confirmat, nam tunc solum, si non valet, ut agitur, valet meliori modo, quo patet, quando est defectus ex parte causæ efficientis, ut est Matrimonio Impuberum, quando est defectus ex parte efficientis, & formæ, ut est in casu nostro, in quo indigentibus inhabiles reddit illas personas, & requiritur publicitatem illam, tanquam formam, contrahitur illa sponsa actus; vnde, quia ejusmodi actui resistit illa Tridentini, non potest ex illo oriri obligatio sponsalium.

7. Præter citatos, hanc etiam sententiam impugnat Bossius, de marr. cap. 1. §. 7. citans pro eo 31. Deinde addens, non posse hoc matrimonium, etiam si jure fuerit, & etiam si accesserit postea copula, parere ad sponsalia, quia illud totum, quantum, quantum est actus nullus ex Tridentino; ex actu autem nullo, non procedere potest effectus.

8. Nihilominus Averl. q. 8. sect. 3. V. Si de jure contra se Navarr. & præterea Cordubam, Coninch. Layman. Rebellum, (quibus adde alios apud Bossium, & alios) testes declarationem Sacre Congregationis, ait valere, ut sponsalia, æquè proflus ac valet in Impuberibus. Ratio potissima est, quia fundamentum, quo innititur est Sanchez, non videtur solidum; nam Tridentinum

De eo, qui septennium non complevit.

inhabiles omnino reddidit Fideles ad contrahendum matrimonium clandestinè, non verò sponsalia: scilicet non abstinuit vim obligationis per modum sponsalium imbibitam in matrimonio clandestino, sed valorem dumtaxat matrimonii de presenti. Ius ergo Tridentini resistit contractui clandestino, ut matrimonium est, non verò, ut est promissio sponsalium: Quare negandum est illud, quod assumit Sanch. in Confirmatione, nimirum, quod ex personarum, tunc sunt inhabiles ad sponsalia, & quod tunc desit forma data à Tridentino, Tridentinum enim solum eas personas reddidit inhabiles, & cum formam dedit, pro matrimonio tantum, non pro sponsalibus in eo contractu inhibitis.

9. Prior ex dictis sententiis videtur probabilior, quia, dum absolute loquitur Tridentinum, absolute nullum totum aut quoad omnes partes quomodocunque imbibitas refellit, nihilominus posteriori probabilitatem suam ne deuegemus.

10. Quod si clandestinè contrahentes habeant intentionem faciendi sponsalia, si non possint validum facere matrimonium, etiam Sanch. loc. c. n. 6. concedit, tunc fieri valida sponsalia, sed magis consequenter negat Bossius, l. c. quia sic contrahentes non promittunt sponsalia externis verbis, seu signis externis, sed solum interne, quod ex supra dictis ad validitatem non sufficit; verba enim illa clandestini Matrimonii, cum actum omnino nullum, ex sententia Sanchez, & ipsius Bossii, continent, videntur non posse intentionem promissionis sponsalium legitime significare.

§. V. Absoluta sponsalia, & non conditionata. Remissive.

De his agitur commodius cum de consensu ipsius contractus Matrimonii, Deo favente, infra Tr. 4. de Consensu c. 5. disputabimus.

CAPUT III.

Quis possit Sponsalia contrahere?

Hic solum duo difficultatem habent, Primo, an possit quis in quacunque ætate, Secundo, an possit quis impedimento aliquo laborans, validè inire sponsalia.

§. I. Ætas, quandomam, irritat sponsalia.

1. Questio potest esse Primo, de eo, qui septennium complevit, sed nondum est pubes. Secundo, de eo, qui illud non complevit.

De eo qui septennium complevit.

Dico Primo. Qui septennium complevit, quamvis nondum pubes, validè, & licitè sponsalia contrahit, si usus rationis est compos (nam impos rationis etiam septennium maior, non est aptus ad sponsalia, ut supra vidimus.) Ita Sanctus Thomas, in 4. d. 27. q. 2. art. 2. omnesque fere Theologi, quidquid dicant Sylvest. V. Matr. sec. 4. §. 6. V. Sponsalia quæst. 3. alique perpauci, requirunt ad sponsalia eandem ætatem, quæ requiritur ad Matrimonium. Ratio nostre doctrinæ est, quia licet sit determinata ætas pro Matrimonio, pro quo iura requirunt pubertatem, scilicet duodecimum annum completum in femina; decimumquartum item completum in viro; tamen pro sponsalibus expresse conceditur sufficere, (C. Lit. & C. A. cessu. De desponsat. impub. & alibi) tum pro feminis, tum pro viris septennium completum. Hujus autem rei congruentia est; quia ad Matrimonium, quod ex se est indissolubile, maturiore opus est iudicio, quam ad sponsalia, quæ rescindi ex multis causis possunt.

2. Dico Secundo. Minor septennio carens usu rationis invalidè inire sponsalia. Patet id ex dictis supra, c. 2. §. 1. n. 2. & habetur in iur. C. unic. De Disp. impub. in 6.

3. Dico tamen Tertio. Idem Minor septennio, si usus rationis polleat; etiam si cum usu per miraculum receperisset, validè, & licitè contrahit sponsalia. Hoc dictum magis est controversum, quam præcedens; nam aliqui cum Averfa q. 8. matr. sec. 7. V. Dicendum tamen, requirunt, præter usum rationis, ætatem septennii completi. Aliqui apud Dianam, ut S. Th. l. c. ad Septimum, & apud eundem Averfam, Diana p. 3. tr. 4. resol. 274. præter dictum usum, requirunt ætatem, silem proximam septennio. Sed nos cum Sanch. lib. 1. matr. disp. 18. n. 14. Pontio, l. 12. c. 5. & Leandro de matr. d. 1. q. 28. alios citans, requirimus usum solum rationis; fatemur tamen propter aliquos Textus; quos prædicti Doctores inducunt, ipsorum sententiam esse probabilem. Ratio nostra potissima est, quia, quando ius sive concedit, sive præscribit pro sponsalibus septennium; Ideo præscribit; quia tunc præsumit in Sponsis usum rationis necessarium ad illa contrahenda: propterea sicut, ideo præscribit ætatem pubertatis pro Matrimonio; quia tunc præsumit potentiam ad generandum; Si ergo iam habetur sufficiens usus rationis ante septennium, sufficienter iura servabuntur, sicut i proportionaliter iura, quæ requirunt pubertatem pro Matrimonio sufficienter servantur etiam ante pubertatem, quando ante illam constat, quod malitia suppleat ætatem, ut cum communi docet idem Sanch. l. 7. matr. disp. 104. num. 5. & n. 15.

4. Illud est notandum cum eodem, lib. 1. matr. disp. 16. num. 10. ante septennium non esse sponsalia, nisi appareat, & in foro externo, nisi probetur Sponsos esse compotes usus rationis, sed, post septennium completum, esse sponsalia; nisi appareat, seu probetur eos rationis non esse capaces. Ratio est, quia post septennium præsumitur usus rationis; antea vero præsumitur carentia usus rationis.

5. Dixi, validè & licitè; Et quidem, quod validè, iam probatum est, quod verò etiam licitè, probatur quia, si ex una parte ea sunt valida, ut vidimus; cum ex alia parte nullum ius sit in contrarium, non est, unde oriri debeat culpa, sive venialis, sive mortalis: & certè licet à Pontio lib. 7. matr. c. 65. n. 3. putetur iure Matrimonium ante pubertatem esse mortale, quod negat Sanchez lib. 1. matr. d. 17. n. 5. & 6. (& intellige, quando inire exercendum post pubertatem) tamen utique conveniunt, non esse peccatum sponsalia contrahere, ante septennium. Consonat in utroque dicto Leander loc. c. quæst. 29. & quæst. 30.

6. Dices, Qui pollens ratione sponsalia celebrat ante septennium, imo etiam post, sed ante pubertatem, potest deinde statim, ac pubertatem attigerit ex sua mera voluntate, illa dissolvere, ut mox dicemus, & docet Sanch. lib. 1. disp. 51. n. 9. & 14. ergo videtur illicitum esse, ea tunc contrahere. Probatur consequentia, quia Sponsis conceduntur ex probabili sententia oscula, & amplexus; at illicitum videtur, ipsis hæc concedi propter sponsalia, & deinde eisdem liberè eadem sponsalia posse dissolvere.

7. Respondeo cum Averfa, q. 8. matr. sec. 7. §. 5. Ad Textum vero, etiam ex voluntate utriusque possunt rescindi sponsalia inita inter puberes, ut infra videbimus, & tamen his eadem oscula, & amplexus conceduntur. Ergo argumentum hoc ab omnibus est dissolvendum. Dissolvi autem facile potest, quia inconveniens non est, ius osculandi tandiu durare, quandiu durant sponsalia, quibus rescissis, deperdatur, & Ius: Sicuti durante contractu, v.g. census, adest ius in Creditore exigendi pensionem, quo tamen rescisso, & Ius exigendi rescinditur.

4. Quartum pactum. *Tecum contraham si in cohabitare mecum in meo v.g. oppido, nec alio commigrare, promittas.* Quid si addatur, *sub pena solvendi centum?* Respondetur, legitimum esse pactum, etiam si de habitatione perpetua, alioque teneri coniuges, sequuto Matrimonio, nam voluntarie acceptari potest & ex alio capite nullam continere iniustitiam. Ita Sanch. l. 1. i. matr. disp. 40. Pont. l. 12. c. 20. n. 8. Diana p. 3. ar. 4. ref. 2. 12. Laym. l. 5. r. 10. p. 3. c. 2. n. 5. Castrop. l. c. p. 15. §. 2. n. 4. alique. Quare, si vir, v.g. nollet deinde pactum observare, non teneretur eum sequi uxor, & e contra. Penam autem illa solvenda erit, quia non est pena appposita pro sponsalibus adimplendis, quam supra reiecit, sed pro prædicta habitationis securitate. Ita Avers. q. 22. de matr. sect. 3. V. Octavo. Intelligitur autem semper, modo non addit rationabilis causa recedendi: puta sanitas, capitales inimicitie, & similes, nam tunc cum non addit culpa, nec penam subire debet coniux recedens, & obligabitur alter cum sequi.

5. Hinc nascitur sequens difficultas. Petrus, & Berta sponsalia sine illo ejusmodi pacto contraxerunt, mox Petrus rogat, vel cogit Sponsam, ut secum abeat in aliam regionem: obligaturne Sponsa illum sequi? Respondeo, non obligari, & si Petrus discedat, solvi iuste, & licite sponsalia, etiam iurata à Sponsa possit, quia quamvis uxor, modo infra tract. 7. de oblig. c. 1. §. 1. explicando, obligetur sequi virum, non tamen Sponsa Sponsum. Ita Avers. q. 8. sect. 1. V. Quarto. Similiter Petrus verò peccabit, vel non peccabit, prout vera, & sufficiens causa illam excusabit, vel non excusabit ab ejusmodi discessu.

6. Sed quid iuris, si nullo ejusmodi precedente pacto, inearit Matrimonium, semperne coniuges mutuo se debent sequi alio commigrantes? Respondeo, de hac re infra dicam, tract. 7. de oblig. c. 1. §. 1. a n. 7.

CAPUT V.

De Dissolutione Sponsalium.

Ad octo capita reduco causas, ex quibus queri solet, an dissolvere sponsalia sine culpa quis possit, quas iam suis paragraphis explicandas aggredior.

PRIMA CAUSA.

§. I. Mutuus Consensus.

Inter puberes.

1. Sponsalia à puberibus contracta, etiam iurata, licite dissolvuntur mutuo, sed certe liberò, & non coacto consensu, quo uterque velit à sponsalibus discedere, idque etiam si in honorem Dei per votum illa fuerint iurata, ut si quis, voto addito, pauperem desponsaverit. Ratio est, quia semper intelligitur factum ejusmodi Votum sub conditione, si altera pars velit. Ita Sanctus Thomas, in 4. d. 27. ar. 3. n. 5. & communiter.

2. Quare, si quis ex Sponsis, quamvis cum peccato, recedat à sponsalibus, poterit licite alter si velit, & ipse ex se, sine officio Iudicis, rescire. Ratio est, quia iam sic sponsalium dissolutio erit ex mutuo consensu, licite autem hic alter recedat, quia in Textu *L. Cum proponens C. De pactis*, merito dicitur, *Frangenti fidem servanda fides non est*.

3. Dicitur autem recessus à sponsalibus duplici modo exhiberi potest. Primo, explicitè, quando scilicet quis expressis verbis negat, velle ad matrimonium procedere, & de hoc dictum est hæcenus. Potest Secundo implicite, & interpretativè, quando scilicet, ita se gerit Sponsus, ut facto ipso, sponsalia rescindere censetur, & certe e iam tunc poterit relictus abluere, & sic sponsalia dissolvere.

4. Hoc implicito modo recedit quis, vel ob nimiam dilationem, vel ob profectiorem in regionem aliam, de quibus sigillatim est differendum.

Pars III.

Quoad dilationem, qui differt inire matrimonium ultra terminum, qui fortè præfixus fuit (nam si præfixus non fuerit, dicam mox num. 6.) censetur à sponsalibus rescire. Id, quod, ut explicatius habeas, fac, sic contracta fuisse sponsalia; Spondemus intra annum inire matrimonium, elabatur autem annus, nec alter è Sponsis compareat ad Matrimonium celebrandum, inquiri, an statim primo die, immo prima hora post annum: iudicandus hic sit, plus iusto differre, atque adeo licitum sit alteri recedere, & sponsalia dissolvere?

5. Affirmativè respondet cum Sancto Thomas loc. cit. communis opinio, & colligitur ex Sacro Textu. *Ex c. Sicuri de sponsal.* ubi cum iubeatur quidam puniri, qui relictis prioribus sponsalibus, evolavit ad aliud Matrimonium, additur, nisi forsan terminum præfixerit, nec pet eum steterit, quin ad præfixum terminum Matrimonium consummaverit. Quam decisionem adeo stricte excipit Coninch. disp. 23. dub. 6. n. 47. ut etiam si iustam causam alter habuerit differendi, adhuc doceat, alterum posse licite rescire, & dissolvere sponsalia. Verum nec illam communis opinionis doctrinam indistinctè recipiemus, nec huic stricte acceptioni acquiesceremus, putarem enim, Primo, duos, vel tres, seu certe paucos dies (ubi aliud incommodum non apparet) non afferre dilationem plus iusto, quia communiter (nisi aliud expressum ex pacto fuerit) præfixio ejusmodi termini in re nostra, ut in similibus commerciis humanis, non intelligitur cum tanto rigore, ut pauci dies contumacem hominem reddant. Putarem Secundo, contra Coninch. id multo magis esse, si addatur causa rationabilis differendi, tunc enim æquitas vult, ut relictus non sit adeo rigorosus, ut modicam dilationem habeat pro contumacia. Expensis ergo, damno, vel molestia, vel periculo incontinentiæ alterius, ac necessitate, qua urgetur, qui differt, & similibus, iudicet prudens, an sit notabilis dilatio, & quidem in utroque foro. In dubio autem recurratur ad Iudicem modo mox dicendo n. 10.

6. Quod si terminus nullus præfixus (in quo casu, ut supra diximus, celebrandum est Matrimonium, quam primum sine magno incommodo potest, præsertim altero inquirente) difficilius est dignoscere, quantum temporis spatium sit expectandum, ut plus iusto longior existimetur dilatio.

7. Dico nihilominus pari modo, ac dictum est num. 5. sine id esse omnibus expensis diiudicandum, quare licet biennium nõ censetur nimium à lege, *L. Si Is. C. de Spons.* immo, nec *C. Si de Spons.* quinquennium, quia tunc fortasse ex circumstantiis eo tempore præsentibus ita iudicari potuit, tamen multo minus spatium regulariter sufficiens erit, quod ut dixi, à viro prudenti singula considerante decernatur. Lege Sanch. Layman, Rebelleum, Gutierrez, aliosque cit. à Castrop. disp. 1. de sponsal. p. 13.

8. Quoad profectiorem in regionem aliam. Qui ex Sponsis aliò commigrat, diuque abest à loco, ubi Matrimonium erat contrahendum, renunciare præsumitur, imò facto ipso renunciat sponsalibus, nam propterea alterum à promissione, etiam iurata, liberat: qui sic liberatus poterit ex se sine Iudicis officio, liberè, ad alias Nuptias se convertere.

9. Sed quænam temporis diuturnitas ad hoc sufficiat, ut nimirum profectio prædicta ita longa existimetur, ut contumaciam importet?

Respondeo. Lex Civilis, *L. 2. C. de Except.* significat, non sufficere minus triennio, & *L. 2. de spons.* non sufficere minus biennio: sed standum est Legi Canonice. *C. de Illis spons.* & quidem in utroque foro, quæ absolute concedit Sponsæ, posse dissolvere sponsalia, quando alter Sponsus aliò se confert, his verbis: *De illis, qui promittunt se mulieres dulturos, & postea dimittunt terram, se in partes alias transferentes, & c. liberum erit mulieribus ad altera se vota transferre.*

10. Verum adhuc urgeo, & inquiri, quodnam tempus requiritur, ut terram quis dimisisse censetur? Respondeo, id, non alio modo, cognosci posse, quam ex iisdem

Q 3 vel

vel similibus circumstantiis, quas modo diximus *num. 5.* In dubio autem recurritur ad iudicem, cuius auctoritate causa dissolvendi sponsalia definitur; & certe prudenter muniti Index satisficiet suo, si absentem Sponsum, vel Sponsam (in hoc enim sunt pares, licet Canonēs communiter loquantur de Mariis, qui facilius aliō proficisci solent) per intermedium quando potest, moneat, terminumque competentem praescribat, quo elapso, libera pronuncietur Sponsa, & Sponsus.

Inter Impuberes.

11. Atque hæc de sponsalibus contractis à puberibus. At, si qui impuberes, modo supra explicato, sponsalia iniverint, non possunt, etiam mutuo consensu ea dissolvere, dum sunt impuberes. Ita definit Sacer Textus, *C. de illis & C. à nob. de spons. impub.* Sanch. *fusè lib. 1. matr. d. 51.* Ratio autem definitionis fuit, ne in eo infirmæ ætatis debili iudicio imprudens esset mutatio. Quando tamen, quilibet ex ipsis attingit pubertatem, potest valide, & licite statim dissentire & sic dissolvere sponsalia, ita ut, quamvis alter, sive pervenerit, sive non pervenerit ad pubertatem vel in sponsalibus persistere, tamen iam dissoluta ea omnino in utroque foro sint. Ita deciditur in Textibus citatis. Ratio autem Decisionis fuit, quia sponsalia impuberum, cum sint inita in ea debili ætate, non debent esse adeo firma, ut ad eorum dissolutionem, non sufficiat alterutrius dissensus, maturo, id est pubertatis tempore habitus.

12. Dixi (statim) nam secus approbare videbuntur sponsalia, nisi ducatur excusatio ab inadvertentia, vel ignorantia, vel bona fide, qua quis credat, se posse ex intervallo dissentire. Ita Aversa *quæst. 8. de sponsal. sect. V. Notant.*

13. Dixi iterum (statim) quod est morali modo sumendum; ita ut ejusmodi dissensus valide, & licite exhiberi possit intra tres dies ante, vel post pubertatis ætatem, ut idem *ibidem* notat, & merito, id enim dicitur in iure fieri statim, quod intra triduum fit, (nisi tamen, ut ego interpretor, alia vi geat circumstantia, vel negotii qualitas contrarium persuadens) ita iure, illud (*incontinenti*) explicatur triduo, vide *L. Fin. de Errore Advocati*, & illud (*illico*) explicatur *L. Fin. C. de Iudiciis*, infra triduum, ut docent Canonistæ in *C. de illis modo citato*, notatque Mandosius, *de Monit.* dicens statim aliquod probari, quod infra tres dies probatur.

14. Quid si pubes contraxerit cum impubere, & Sponsus impubes perveniens ad pubertatem approbaverit sponsalia, poteritne pubes, se solo, dissolvere sponsalia? Respondeo, non posse, quia hæc facultas valendi, se solo, ea dissolvere concessa est, dumtaxat impuberi non approbanti sponsalia, quando attingit pubertatem, ut iam dictum est satis, non vero puberi.

15. Quod si sponsalia contracta fuerint ante septennium, idque ante usum rationis, cum irrita sint ipso iure, nec ullam obligationem inducant, nullius consensu indigent, ut dissolvantur.

16. Denique, quando dicimus impuberem, cum pervenerit ad pubertatem, licite resilire posse à sponsalibus, queri potest, an comprehendamus casum, quo impubes dicti interposuerunt suis sponsalibus iuramentum?

17. Respondeo, Sanch. *lib. 2. matr. d. 51. n. 22.* alique citati à Castrop. *d. 1. de sponsal. g. 17. n. 8.* aiunt, non comprehendendi, quare tunc non posse eos licite sine mutuo consensu à promisso matrimonio recedere. Pontius autem *l. 12. c. 9. n. 7.* quem sequitur cum aliis idem Castrop. *n. 9.* asserit, comprehendendi; atque aded licite posse resilire, ac si iuramentum non adfuisset, id, quod probabile esse idem Sanch. ingenuè faretur.

18. Hanc posteriorem sententiam probabiliorē pronuncio, quia ius, *C. Ex lit. de sponsal.* in quo fundatur sententia prior id clare non decernit, & ex alia parte, alibi dictum est, & omnes ex aliis iuribus *C. Quænam modum de iure iurando, L. fin. C. de non numer. pecun. do-*

cent, iuramentum sequi naturam actus cui collatur. Iure contrarium dispositum fuerit. Cum ergo sponsalia impuberum sint irritabilia, etiam per unum ex sponsalibus, qui pubertatem attingit, ejusmodi etiam irritum illis adherens.

SECUNDA CAUSA.

§. II. Religionis ingressus.

Vbi

DE EIVSDEM VOTO.

1. Hic, alterum est certum, sub controversia contrahendi, dissolvi ritè, & licite sponsalia per solam professionem Religiosam, sicuti, ut infra dicemus, matrimonium ratum. Et ratio valde congrua est, quia, cui que reliqui facultas assumendi statum Religionis, qui singularem continet itans Excellentiam, licet erit, ut notat G. Hurt. *disp. 1. de matr. diff. 4. n. 1.* vota biennii Societatis Iesu, quæ verum Religio efficiunt, & post Bullam Gregorii XIII. *Aff. Dom. no.* irritant Matrimonium, quod forte postea contraheretur, non autem per ea biennii voti Matrimonium ratum, quamvis hoc dirimatur à solam professione, infra explicabimus *tr. 1. cap. 6. §. 2.*

2. Quid si prædictis sponsalibus additum sit iuramentum? Respondeo, Idem fore dicendum, quod modo diximus, iuramentum sequitur naturam actus cui adheret, & ita tenet Sanch. Cominch. Pontius cum Castropalao *disp. 1. de spons. pari. 16. n. 5.* quibus addi G. Hurt. *d. 1. de matr. diff. 5. n. 17.*

Non igitur assentior Rebello, alique citatis Avers. *g. 7. de spons. sect. 12. Vers. Secundo.* dicentibus obligationem immo, nec Scoto apud eisdem dicentibus consilium, si prædictis, qui sponsalia iurati, postea ad Matrimonium, ut sic servet iuramentum, iam dissentit, inquit, antequam illum consummet, Religio ingredi poterit, non, inquam, assentior, qui de eodem iuramentum actum ageret, animum habens Matrimonium ferendi. Præterquam quod Sponsam decipere, nunquam Matrimonium contraheret cum alio, qui animum habenti.

3. Quando Religionis electionem concedimus Sponsis, semper excipimus, modo alteri ex Sponsis interfuit Matrimonium celebrari pura, si recedat à Matrimonio ad honorem Sponsæ tunc forte cogatur, & ad legitimandam prolem forte natam, &c. sed hoc non est ex vi sponsalium, est enim ex vi damnationis latorum, &c.

Ingressus in Novitium.

4. Alterum, quod controversatur est, an ad novitium concedatur solenni professioni, sed etiam ingressui in Novitium? Respondeo, Plures ut Sanch. *matr. disp. 42.* alique apud Castrop. *d. 1. de sponsal. g. 17. n. 8.* aiunt, concedant. Plures tamen apud Castrop. *l. 1. c. 9. n. 7.* aiunt, concedere omnino renuunt.

5. Sed verius, & probabilius sic distingue, cum Castrop. *l. c. n. 4.* Vel loquimur de eo, qui manet in statu de hoc dicto, liberam manere à sponsalibus, si velit ad aliud Matrimonium se convertere. Ratiō, quia alter, dum Novitium ingreditur, recedit à sponsalibus; ergo, si alter etiam & ipse recedat, cum mutuo consensu erunt sponsalia dissoluta. Quod si ille dicti non cum animo profutendi ad Novitium se conat, sed huc is qui remanet in seculo, potest licite recedere, quia in sponsalibus semper imbibitur, ut mox dicemus, ratio, nisi res sint notabiliter mutata. At per dictum ingressum mutata sunt nimis manifestè res. Primum quod Sponsa v. g. quæ remanet in seculo, debet expectare

finem Novitatus alterius. Secundò, deberet, nubere ei, qui Monachus fuit. Tertiò, deberet nubere ei, qui illam desepxit, dum per fictum ingrellum eam deserere voluit.

6. Vel loquimur de eo, qui Novitatum assumptis, & de hoc dicto, quamvis licet ingrediatur, tamen ipsum non esse liberum absolute à sponsalibus, sed si forte egrediatur ante professionem, debere observare promissionem daram alteri, si alter velit. Ratio potissima, præter cæteras, est, quia ingressus in Novitatum non solvit sponsalia ex sui natura, cum novitatus possit egredi, & sponsalia adimplere. Neque ex jure positivo: illud enim, quod modo dixi, concedi à jure professionis non potest extendi ad Novitatum, tum quia, quæ pendet à jure positivo non possunt extendi de casu in casum, tum quia disparitas est manifesta, nam professio constituit statum perpetuum, quod non constituit Novitatus.

Votum assumendi Religionem.

7. Inquires. Si professio Religiosa dissolvit sponsalia, dissolvitne etiam Votum simplex eandem assumendi?

Respondeo, cum distinctione, quæ consequitur ex dictis. Vel enim est sermo, An licet ejusmodi Votum emittatur à Sponsis, & Aio, licet emitti, quia sicut licet emitti est Sponsus profiteri in religione, ita, & illam vovere, præcise ab aliquibus circumstantiis, quæ illud inficerent, qualis esset, fuisse à Sponsis sponsam violatam, de quibus lib. 7. in Dec. c. 5. §. 3. à n. 33. dictum est id, quod ego iterum, iterumque monere soleo. Vide max §. 4. 8.

Vel sermo est, An eo ipso dissolvantur sponsalia, & Aio, licet alter, qui non vovit, possit, si velit, recedere à sponsalibus, quia, ut modo in simili diximus, alter per prædictum Votum jam renunciat Matrimonio, atque adeo nunc pro dissolutione jam mutuo consensus adfectus; Tamen, non eo ipso constitueret dissolutio: Nam si is, qui Religionem vovit, in nulla forte ex Religionibus admittatur, seu quoquo modo à Religione liber egrediatur, debet stare in iis sponsalibus, si alter, qui remansit in sæculo, sic velit. Ratio est eadem, quam modo dixi de Novitatu, quia Votum prædictum, nec ex natura sua habet sponsalia dissolvere, neque ex jure Ecclesiastico: cum nullibi in jure hoc privilegium ejusmodi Voto concedatur. Ita Cast. l. c. p. 10. n. 6.

8. Quæres. Si quis vovisset Religionem assumere, ut etiam si quis vovisset ordinari in Sacris, & deinde contraheret sponsalia, validæne essent hæc sponsalia, & ad illa tenereturne, is, qui vovit?

Respondeo. Nec valida erunt, nec ad illa tenebitur, etiam si illa jurasset, quia tunc, sponsalia subsequentera votum, sunt de re illicita. Si tamen præter dicta sponsalia intercessisset defloratio, vel quid simile, alia prorsus esset ratio, de qua ego l. 7. in Dec. c. 5. §. 3. à num. 34. plenè disserui.

TERTIA CAVSA.

§. III. Ordo Sacer.

1. Posito, quod Ordinem Sacrum susceperis, non est dubium sponsalia remanere dissoluta, quia jam assumptus est status Matrimonio insociabilis. Ordinem Sacrum dixi, per Minores enim ea non dissolvi, cum illi statum Nuptiis incompatibilem non constituent, certum est. At controversia esse potest, an eundem Ordinem Sacrum Sponsus licet possit, initia sponsa, suscipere?

Respondeo licet, ex Pontio, Layman, aliisque citatis à Castropalao, loc. cit. part. 19. & ex Diana, aliisque, quos citat, sequitur Averfa, quest. 7. de sponsal. sect. 12. Vers. Dici tamen. Ratio est, aium, quia etiam status, quem af-

fert Ordo Sacer est admodum perfectus, & statui Religio a quipollens. Sed illicite ex Sanch. Coninch. Rebellio, Castropalao eos ibidem citante, quibus adde Gasp. Hurt. d. 2. de matr. diff. 4. Ratio est, inquit, quia Ordini Sacro, tamen si perfectum, certè statum vicendi is contineat, non conceditur à jure sponsalia dirimere, cum è contra statui Religio, propter ejus peculiarem, singularemque perfectionem, id concedatur in supradicto Textu, c. 2. de convers. coniug.

Vtraque sententia sua probabilitate non caret.

Votum assumendi Ordines Sacros.

2. Quid de Voto assumendi Ordines Sacros? Respondeo. Si Votum fuerit emissum ante sponsalia jam modo §. 2. n. 8. dixi, si vero postea, allati Doctores num. præced. cum Pontio, & Layman. consequenter dicent, & quidem probabiliter ejusmodi Votum licet emitti à Sponsis, & debere ab eisdem observari, & per illud eodem modo dissolvi sponsalia, quo ibidem num. 7. diximus de Voto ingrediendi Religionem. At verò Doctores eodem num. præced. allati cum Sanch. & Castrop. cap. 10. num. 2. consequenter, & item probabiliter, doceant illicite emitti, unde illud non acceptari à Deo, nec per illud dissolvi sponsalia. Ratio vtriusque sententiæ est, quia cum prior concedat licet dissolvi sponsalia per ipsum Ordinem Sacrum, licet etiam conceder per ejus Votum, cum vero posterior neget id Ordini Sacro, negabit etiam ejus Voto.

3. Gasp. Hurtadus loc. cit. ait, etiam in hac sententia posteriori, mortua vxore, debere Sponsum suscipere Ordines ad observandum Votum, quod non potuit tempore vitæ vxoris adimplere; Sed est distinguendum. Si enim vovit suscipere Ordines pro tempore, quo forte superviveret vxori, obligatur, ut in simili dicam infra §. 5. num. 22. quia sic promissum Votum est de re bonæ. At si promissit absolute pro omni tempore, cum Votum sit de mala, Votum non subsistit, quia in hac sententia fit contra jus Sponsæ, atque adeo nunquam obligare poterit.

QVARTA CAVSA.

§. IV. Votum simplex Castitatis, seu Celibatus.

1. A Sero Primò, probabile esse per Votum simplex Castitatis, seu Celibatus post sponsalia emissum dissolvi ex vtraque parte sponsalia, & illud licet emitti ab altero ex Sponsis, etiam altero temente. Ita docent plerique cum Averf. ut S. Thom. Vasq. Svar. Bonacjin. Pontius quos citat, sequiturque Averf. loc. cit. V. Sed dicendum. Ratio est, inquit, quia per ejusmodi Votum assumit quis statum, valde perfectum, & Deo gratum cum eodem Deo se illi offert: sicuti quamvis perfectiore modo facit is, qui se dicat Deo per professionem religiosam.

2. Moneo autem, hanc sententiam, habere locum in foro conscientie tantum, nam in foro externo quis Index credat, te verè ob Votum simplex Castitatis sponsalia deserre?

3. Moneo item, habere locum in vero Voto facto ob cultum Dei, seu animæ salutem, secus, si ob odium Sponsæ, vel quid simile, tunc enim non esset Votum, ut alibi explicatur, cum disputatur de Voto.

4. Atque has duas monitiones habere debere etiam locum in præcedentibus Votis assumendi Religionem, vel Ordinem Sacrum, jam vides.

5. Affero Secundò, probabile item esse, illicite, & invalide emitti ejusmodi Votum Castitatis, seu Celibatus post sponsalia, unde per illud ea nequaquam dissolvi.

Ratio hujus probabilitatis est, quia non sufficit quæcunque perfectio operis ad tollendam obligationem iustitiæ, qualis invenitur in sponsalibus, sed id debet in jure

Q 4 concedi

quam fuit, ad Iudicem confugiens utraque mulier, sibi exponebat pro viro Caium: quam ergo in utroque foro Caius ducere obligabitur, præsertim nunc post Tridentinum.

8. Dixi (Bertæ penitus inficiæ) nam si sciisset, cum sic fuisset in culpa, non esset in utroque foro Berta vllatenus audienda. Dixi (item post Tridentinum) nam antea (imò, & nunc ubi Tridentinum non est promulgatum) sponsalia per copulam transibant in Matrimonium de presenti. Quare tunc hic casus coincideret cum præcedente allato num. 11.

9. Sed jam Respondeo ad casum propositum, Pontius, l. 12. mar. cap. 14. Coninch. d. 23. dub. 14. concl. 4. alique quos citat, & excipit Castrop. de spons. d. 1. p. 22. num. 6. sustinent, solvi priora sponsalia, idque propter damnum illatum posteriori Sponsæ, ob habitam cum Sponso copulam, quod damnum reparari non potest, nisi per subsequens Matrimonium. Quare in hac sententia Caius est Bertæ concedendus, nisi forte idem Caius Catharinam cognovisset, tunc enim prævalere non est dubium priora sponsalia.

10. Sanchez, verò, l. 1. mar. d. 49. & Aversa loc. cit. Res. Sex. d. alios citantes docent, non dissolvi, adeoque Caium in quocunque foro esse Catharinæ reddendum. Ratio est, quia jus prioris sponsaliti, ne vnguem quidem diminui potuit per secunda sponsalia iniuste inita, & prorsus nulla, unde impedimentum publicæ honestatis non patientia. Cuius ergo alio modo, augendo dotem, consulat Bertæ.

11. Illud faterur hæc sententia posterior, si forte magnum periculum imminet Bertæ, Catharinæ verò nullum, vel leve damnum ex privatione conjugii cum Caio, tunc per accidens prævaluituram conditionem Bertæ, quatenus, ob charitatem, Catharina debeat priora sponsalia remittere, ut à damno tam gravi Berta liberetur. Atque hanc solam doctrinam fortasse admittit Diana p. 1. r. 2. ref. 70. si attendi legatur, quavis, multis citatis, videatur esse in priori sententia.

12. Obijcies contra hanc posteriorem sententiam Sanchez. Diximus Lib. 7. in Decal. cap. 5. §. 3. num. 35. cum communione sententia, si quis post Votum simplex Castitatis Deo promissum violavit honestam puellam sub promissione Matrimonii, debere postponere Votum, & puellam ducere. Ergo multo magis idem debet quis in simili violatione facere post sponsalia homini promissa.

12. Respondeo, disparitatem ibidem à me insinuatam fuisse, nam Votum cum obliget ex virtute Religionis circa Deum, qui non est tam rigidus exactor, ut homo, quique benigne iudicatur suum jus remittere in concurrentia juris iustitiæ, quod est homini servandum, non adeo urget, ut promissio facta homini, qui non facile suum jus remittere præsumitur, quare hæc semper urget fortius. Alias responsiones lege apud Aversam citatum.

14. Obijcies iterum cum Castropalao loc. cit. contra hanc eandem sententiam Sanc. Si equum Petro liberaliter promissum vendas Ioanni, pretio accepto, & consumpto, equum Ioanni trahere obligaris, arg. l. Quoties, de re vendic. ubi res solum vendita vni; sed alteri, & vendita, & tradita, huic debetur. At per priora sponsalia te in Matrimonium promissisti, per secunda vero te quasi vendidisti recepto pretio copulæ, quin imò, & tradidisti te, seu corpus tuum, si non, quoad dominium, saltem quo ad usum. Ergo hæc secunda sponsalia exequi debes, non priora.

15. Respondeo, falsum est, priora sponsalia comparari posse promissioni liberali de dando, v. g. equo: quamvis enim ea habuerit initium à libera voluntate; tamen cum sint onerosa, sanè obligantia sunt, & mere liberalia non sunt, posita repromissione alterius. Falsum item nihil pretii recepisse Sponsum in prioribus sponsalibus, ut videtur supponere Castropalaus; recipit enim promissionem, quasi pretium suæ promissionis.

Falsum denique, se Sponsum quasi vendidisse, recepta copula, quasi recepto pretio; non enim potuit seipsum quasi vendere huic, si ante, se quasi vendiderat, seu, ut ita loquar, se inceperat vendere alteri. Neque faveat præsentæ huic venditioni, Sponsum tradidisse vsum sui corporis; cum enim id fuerit contra jus prioris Sponsæ, nihil absolute suum tradidit, at verè tuum equum tu Ioanni tradidisti in exemplo adducto. Traditio igitur illius vsum corporis nullam legitimam possessionem peperit, æquè ac non constituit possessio legitima, quando quis rem furto ablatam, etiam accepto pretio, alteri vendit, & tradit.

16. Ex dictis posterior, hoc est Sanchez sententia est absolute præferenda. Verum, si posterior Sponsa copulam passa patetur grave damnum, prior verò nullum, vel satis leve, rediret doctrina modo data num. 11.

TERTIA DIFFICULTAS.

An aliquando valeant secunda sponsalia?

17. Franciscus sponsalia legitime iniiit cum Antonia, deinde alia nova iniiit cum Berta, sanè cum peccato. Sed quid deinde consecutum est? obiit Antonia, seu Religionem professæ est, seu libere, & volens recessit à sponsalibus, & Franciscus interrogavit Theologos, an obligaretur ex vi prædictorum sponsalium posteriorum, quamvis cum peccato initiorum, Bertam ducere?

18. Respondet Rebellius, part. 2. lib. 4. quaest. 8. sect. 8. numer. 56. Res. Verum quæres, Franciscum obligari Bertam ducere, quia nova illa sponsalia, licet non valuerint eo modo, quo facta sunt, valuerunt tamen eo modo, quo valeat potuerunt, juxta illud juris vulgatum Alius qui non valet eo modo, quo fit, valet eo modo quo potest, ut supra cap. 2. §. 4. n. 4. diximus. At iam mortua priore sponsa, potest valere, & affectum suum consequi posterior facta promissio; ergo debet.

19. Verum respondent alii cum Castropalao, d. i. de spons. p. 22. num. 4. citans Suar. aliosque non obligari, etiam si iuramentum adhibitum fuerit, quia illa nova sponsalia nullo modo valuerunt. Quare non possunt deinde fieri valida solum ob mortem, vel mutationem prioris Sponsæ, juxta illud non minus vulgatum juris. Quod ab initio fuit invalidum, tractu temporis non convalescit.

20. Ad jus allatum à Rebellio respondet hæc Castropalai sententia, illud esse verum, quando actus, dum fit, partim potest valere, partim non ita; nam tunc valebit secundum id, quod valere potest. At in casu nostro nullo modo, ne in parte quidem valida sunt illa sponsalia absolute facta.

21. Posterior sententia ex dictis, cum in illa conveniant Sanchez, & Pontius, alijs oppositi, magnum signum habet, quod vera sit, & à nobis omnino excipienda.

22. Adverte tamen ibid (absolute) quod modo dixi, nam, si nova sponsalia addita conditione, sic Franciscus iniisset: Ego promitto tibi Bertæ conjugium, si forte Catharina mea Sponsa moriatur, seu remittat promissionem illi à me factam, seu Promitto tibi Bertæ conjugium pro tempore, quo legitime ero solutus à sponsalibus à me cum alia factis. Si, inquam, sic sponsalia hæc nova iniisset, valida fuisset promissio, & tunc mortua, vel animo mutata Catharina, obligaretur Franciscus ad ducendam Bertam, quia, si tunc ejusmodi intentionem habuit Franciscus, validè contraxit pro tempore illo futuro.

23. Quid, si esset, omnibus expensis, dubium, an Franciscus habuerit intentionem hanc?

Respondeo. Aversa l. c. ait, Franciscum debere præsumi, illam habuisse, atque adeo obligari ad ducendam Bertam; si enim præsumeretur non habuisse, præsumere-

retat delictum iniustitiae contra priorem Sponsam commississe: at in jure delictum nunquam praesumitur, nisi certo constet.

24. Verum, esto, nolim, nec possim praesumere Francisci delictum, & esto, sic debeat in iudicio pronunciare iudex, qui animum internum non videt, adhuc tamen dubium remanet, an re vera Franciscus se obligaverit Bertae, nec ne, & sic dubitatur de ipsa substantia obligationis, seu promissionis obligantis. Quare recurrit questio, an pro foro conscientiae debeat prevalere certa libertas Francisci contra dubiam promissionem? Sed id in simili dictum à nobis est sup. c. 1 §. 4. n. 10.

QUARTA DIFFICULTAS.

Sponsalia inter impeditos sub conditione, si Papa dispensaverit, An praevalent posterioribus iniunctis non impeditis?

25. Caesar sciens Lucretiam sibi esse consanguineam, eam, nullo designato tempore, desponsavit sub conditione si summus Pontifex dispensaverit. Interim, antequam dispensatio expedita fuerit, nova sponsalia cum Berta nullo affecta impedimento contraxit. Obienta jam dispensatione, potestne Caesar Bertam potius (ut optat) ducere, quam Lucretiam?

26. Respondeo, mihi certum esse cum Diana, p. 11. tract. 2. res. 70. posse, supponendo non adfuisse novum consensum in Caesare post dispensationem impetratam. Ratio est, quia illa priora sponsalia nulla prorsus fuere, atque adeo posteriora fuerunt valida, & hujus ulterior ratio est, quia jus omnino prohibet sponsalia inter ejusmodi impeditos; sed ante impletam conditionem sunt impediti; ergo &c. Adde, in re quae per leges eximitur à commercio humano, & ex facto, quod à jure improbatur, nullam oriri posse obligationem, vide *L. inter stipulantem §. Sacram. ff. de Verb. signif. L. cum lex. ff. de Fidejuss.* Ergo ex promissione facta Matrimonii, quod improbatum inter consanguineos, non potest oriri obligatio pro tempore ante obtentam dispensationem, de quo loquimur; ergo illa promissio Caesaris & Lucretiae nulla fuit, & consequenter valida illa ejusdem Caesaris, & Bertae.

27. Quid si posteriora sponsalia cum Berta contracta fuissent post dispensationem jam expeditam?

Respondeo, esse distinguendum juxta superius dicta cap. 3. §. 2. n. 10. Si enim sustineas, statim, obtenta dispensatione sine novo consensu, valida esse sponsalia illa, facta sub spe, sub conditione Dispensationis, sponsalia Caesaris & Lucretiae erunt, (habita dispensatione) statim valida, & observanda. Si vero sustineas, obtenta dispensatione, non statim convalescere sponsalia, sed requiri novum consensum, seu ratificationem, quam in casu nostro supponimus, nequaquam adfuisse, remanent sponsalia priora cum Lucretia invalida, unde valida erunt posteriora cum Berta, atque haec custodienda. Nos vero, quia utramque sententiam probabilem judicavimus l. c. & iterum judicabimus infra, c. 10. de consensu c. 7. §. 3. ided breviter dicimus, si sponsalia cum Berta fuerunt, ante impetratam pro Lucretia dispensationem, contracta, Bertam fore uxorem Caesaris, qui est casus allatus n. 2. Si vero fuerunt inita post obtentam dispensationem, qui est casus allatus hoc n. 27. dicimus esse probabile, quod Berta à conjugio Caesaris sit repellenda, & quod Lucretia sit ad ejusdem conjugium advocanda, sed esse item probabile contrarium, ut patet ex dictis: Advertendo semper, debere rescindi damna, si quae facta sunt à Caesare Sponsae relictæ, & praescindendo à copula, de qua jam modo, dictum est.

1. Sponsa, vel Sponsus (in hoc enim utriusque est aequum) statim innocens, etiam si sponsalia periret ab ipsis recedere, ut decidit cap. Quamvis de jurejurando, & patet. Quia enim cum in dei tractio, ob quam omnes concedimus, postea salubus recedere, si haec non est: Dixi (innocens) qui delictum commisit, debet ex parte sua obligationem adimplere, si alter velit, ne scilicet ex sua ingratitudine lucrum reportet.

2. Quid, si Sponsa verè per vim pateretur fornicationem, quem esse casum rarissimum dixi l. 7. in Dicitur §. 2. n. 5. Sanch. lib. 1. matr. d. 5. n. 8.

Respondeo, posse adhuc Sponsum eum delectare, quidem ob fractam fidem, quam in hoc casu non fuisse supponimus, sed quia Sponsa, etiam per vim violata, vilis notabiliter efficitur, & probo veritatem fecerim sic violatam ducere, idque cum periculo te alienam prolem alendi.

3. Dicitur est (Sponsa) nam ex communi sententia Sanch. Pont. l. 12. cap. 17. num. 3. & aliorum, non concedimus, si Sponsus ex violata cogere vellet cognoscere (si tamen virum posse invicem ad hoc cogi, possibile sit, quod mihi, & Tolto, §. 4. cap. 20. dictum est difficile) nam tunc, nec Sponsus hunc cogere cum ageret coactus, nec probrobus esset eum ducere, cum, virum aliquem cognovisset, deinde secundum hominum existimationem non sit. Notandum Sponsus cogere vellet sodomiticè pati, nam quia dedecus esset mulieri, ejusmodi virum proinde habere, ideo judicat Castrop. loc. max. citando nam, & hanc solam rationem, posse Sponsam illum veluti adulterem se repellere, id, quod ego limitarem, quando res est occulta, ut etiam in similibus (quando caput est solum à ratione dedecoris) dicendum est.

4. Quod dictum est de fornicatione, extenditur modo ad oscula, tactusque impudicos; per haec enim proximè, si sint frequentia, etiam fides frangitur, cum Sponsa promiserint Matrimonium, & omnia, quae illud continentur.

5. Extenditur Secundò, ad fornicationem spiritalem, id est ad haeresim. Alter enim potest recedere à viro alterum in haeresim incidisse: quod dictum in Castrop. l. 1. de spons. p. 25. num. 11. quando spiritualis est Sponsus innocens, habitare cum haeretico, & quando sumus in loco, ubi delictum haereticum redditur infamem, ut in Hispania, aliisque Catholicis regionibus. Equidem hanc limitationem, nec apud Sanchez loc. cit. nec passim apud alios lego, & probabilem etiam in Regionibus Haereticorum non consideramus, sed commendare potius Sponsam, quae nolle progredi ad Matrimonium ejus Sponsi, qui haeresim in sponsalia amplectitur; nimis enim grave est eam Catholicam, ad nubendum homini divertere, & quidem haec Religio, quem tamen ipsa Catholicum in sponsalibus elegerat.

6. Inquires, Fornicantis utriusque, id est Sponsi, & Sponsae, utrumque ad libitum à Sponsalibus resiliat.

Respondeo. Communis opinio cum Sanch. l. 1. de spons. num. 9. & cum Pontio, Coninch, Layman, Guenzel apud Castropalaum, loc. cit. num. 9. quibus addo Durandum, part. 3. tract. 4. res. 284. & quidem satis probabiliter distinguit; concedit enim Sponsum posse, non vero Sponsam, quia quod Sponsa violata ab aliquo hunc maximum est dedecus, non autè quod Sponsus aliquam violaverit, ut modò diximus num. 3. Quare ad hunc compenlati injuria nequaquam possunt. Sed Castropalaus, loc. cit. n. 10. & quidem ex mea sententia probabiliter.

bilis, ne dicam verius, ad quod etiam propendit Aversa de *marim*, *sect. 8. quæst. 24. 1. Porro*, putat posse utroque æquè resistere; Sponsum propter rationem iam dictam, Sponsam vero, quia etiam ipsa fornicata fuerit, non propterea tollitur, quod vir per suam fornicationem si dem fegerit Sponsæ; Sicuti propter similem rationem, quamvis dedecus non sit uxori, si ejus vir aliam cognoscit, tamen ipsa, solum, quia si datam fidem vi frangit, divertere potest, ut ex certa, & communi doctrina habet ipse Sanchez *lib. 10. de matr. disp. 3. num. 6. & infra suo loco dicemus*. Non ergo ex capite dedecoris, quod excludimus dicto n. 3. sed ex capite fractionis fidei, quæ hic adest.

7. Initas. Quando, cum uxor, tum vir adulteratur, neque potest divertere, quia, ut habet Textus, *c. Significasti de D. cor. alibi*, paria delicta mutua compensatione abolentur. Ergo, neque Sponsi, quamvis utrique fornicantes, poterunt à sponsalibus, divertere?

8. Respondeo. Hujus paritatis debent etiam Auctores communis sententiæ respondere, nam probat, ne à Sponso quidem fornicante posse dimittere Sponsam similiter delinquentem; compensantur enim delicta. Disparitas igitur est, quia cum Matrimonium sit ex se indissolubile, quodlibet caput impediendi ejus separationem sufficere debuit, quale nunc est compensatio adulteriorum; At pro sponsalibus, quæ ob quamlibet mutationem dissolvi possunt, non cogimur similem compensationem iniuriarum inducere, sed concedere debemus utrique Sponso, ut fidem sibi factam vindicare possit per separationem, quæ facile, etiam ob alias rationabiles causas concedi solent Sponsis. Ita respondent Sanchez, Layman, Gutierrez, cit. quamvis nobis contrarij, ita igitur, & nos.

SEPTIMA CAUSA.

§. VII. Impedimentum superveniens.

1. Impedimenta non dirimentia Matrimonium, quantum facit ad præsens institutum, hodie sunt (ut supra videtur, *de Imped. c. 6. dixi*) Votum Religionis, Votum Sacerdotij, Votum Castitatis, Votum Cœlibatus; De his ergo non dirimentibus, cum iam *sup. c. 5. §. 2. n. 7. c. §. 13. n. 2. & §. 4. per totum*, dixerimus, quæ ratione se habent in sponsalibus, superest hic solum agere de impedimentis dirimentibus, quomodo scilicet, & quatenus aliquod impedimentum dirimens superveniens sponsalibus, illa dissolvat, id quod figuratone sequentis casus dilucidius explicabitur.

2. Antonius sponsalia promissit Mariæ, venim non multo post cognovit Agatham Mariæ Sororem, unde (ut scimus omnes) affinitatem ex copula carnali fornicaria dictus Antonius contraxit cum eadem sua Sponsa Mariæ, quæ affinitas, cum sit impedimentum dirimens in causa est, ut non possit procedi ad Matrimonium de presenti, nisi prius obtineatur à Summo Pontifice dispensatio.

3. Porro circa hunc casum, & similes, quando culpa alterius ex Sponsis supervenit quomodocumque aliud impedimentum dirimens, tria resolvenda se offerunt, quæ iam, tribus assertionibus, resolvo.

4. Affero Primò, Mariam esse liberam à sponsalibus, ut vult Aversa *l. 7. de spons. sect. 14. V. ita autem*, Coninch. & Sanchez apud Castrop. *disp. 2. de spons. p. 26.* posse retere Antonium, etiam si se offerat ad obtinendam dispensationem, immo etiam dispensationem obtentam exhibeat. Ratio (præter fornicationem, quæ in hoc peculiari casu intervenit, quam esse causam sufficientem, ut innocens resistat à sponsalibus, nuper diximus) est, quia apponens impedimentum dirimens, fecit, quantum est ex se, Matrimonium iure impossibile, ergo sufficienter dedit causam alteri resistendi, & volendi, conformare se iuri Matrimonium prohibenti.

5. Affero Secundò, Antonium non esse liberum à

sponsalibus: *Idem loc. præter*, Av. Vnde, volente Mariæ obligari ad procurandam dispensationem, & ad Matrimonium de presenti celebrandum. Ratio est, quia ut superius sæpe diximus, æquum non est, ut liberetur à data fide is, qui delictum commisit: nam, sic ex iniquitate lucrum reportaret. Aversa autem *l. c. cit.* dictum Antonium (præcendendo ab alio damno Mariæ) posse, velle se conformari iuri prohibenti, sed ei non acquiesco, propter rationem dictam, & quia de iure naturæ est, ut, qui causa est impedimenti, circa illud, quod ipse promissit, tollere ipsum debeat, quo ablato, iam non erit difformis iuri prohibenti.

6. Affero Terriò, dispensationem prædictam esse procurandam expensis Antonij, & nullo modo Mariæ: patet, quia solum ipse, & quidem iniuste, fuit causa, ob quam, necessariò illa dispensatio procuranda esset. Ita Doctores citati.

7. Sed ecce celebris difficultas. Si magnis expensis hæc dispensatio sit impetranda, adhucne obligabitur ad illam procurandam Antonius nocens?

Respondeo. Non obligari, putat Filiuc. Sanchez. Coninch. quos citat, sequiturque Gasp. Hurtad. *disp. 2. de matr. disp. 1. 2.* Ratio est, inquit, quia obligatio orta ex sponsalibus solum viget Sponsum ad ponenda media ordinaria, & non valde difficilia, quibus impleri possit Matrimonium, non verò extraordinaria, & difficilia. Excipiunt, & merito, nisi sponsa fuerit spe Matrimonij violata, unde damnum pateretur, vel infamiam, si non sequeretur Matrimonium, nam tunc, sine dubio, nullis sumptibus parcere debet, pro dispensatione impetranda, Sponsus.

8. Obligari Antonium semper, etiam magnis sumptibus, concedit cum Petro Ledesma, & Ochagavia Castropalaus, *loc. cit. num. 4.* non quidem ex vi sponsalium, ex quibus rectè dixerunt prædicti Doctores, non obligari Sponsum, nisi ad media ordinaria: (nam propterea Sponsus ex sola lege sponsalium teneretur dumtaxat procurare dispensationem mediocribus sumptibus, exemplo docto ab eo, qui post votum Castitatis Matrimonium contrahit; non enim obligatur ante consummationem Matrimonij ingredi Religionem, in qua possit servare castitatem; quia hoc est remedium extraordinarium, & nimis durum sufficere alia de quibus ibi) non inquam, ex vi sponsalium, sed ex vi, seu ratione damnificationis, cuius, contra Sponsæ litem, causa fuit per suum delictum Antonius.

9. Hanc decisionem Castropalai, Ego verissimam iudico; ita ut contrariam ne probabilem quidem vocare velim, quia non video, cur qui causa est damni contrahit, non sit obligatus illud quantum potest, relaxare. Inquiri enim à te, si me iniuste impedires à consecratione Beneficii, ad quod ego ius habeo per electionem mihi legitime factam, nonne deberes, quacunque impensa, illud impedimentum tollere, si posses.

10. Illud tamen hujus decisionis rigorem aliquantulum mitigabit, quod notat Gasp. Hurtad. *loc. cit.* his verbis: *Is, qui fuit causa impedimenti, tenetur ad procurandam dispensationem, quando datus causam impedimenti advertebat, impedimentum contrahi, quia tunc liberè dedit causam damno extorto ex impedimento; damnificationi autem libera, & humana satisfaciendum est. At quando tunc non advertebat impedimentum contrahi, non tenetur, quia tunc liberè non damnificavit, damnificationi autem, quando non liberè fit, non est necessariò satisfaciendum.* Hæc ille: unde cum sapissimè non advertatur, frequentissima erit excusatio.

11. Eundem rigorem mitigabit, etiam illud. Nam si fore tot, tantæque deberent esse expensæ, ut si ea fierent, caderet notabiliter à suo statu Antonius, excusaretur ab illis. Rursum, si comparatione damni, quod patitur Maria, nimis exorbitans deberet esse damnum expensarum, quod deberet pati Antonius, posset differri ad melius tempus procuratio dispensationis, vel conveniri cum Mariæ, ut remittat, quæ certe non debet esse difficilis

difficilis, quia iustitia non adversatur Charitati, & recte rationi; hæc autem dicunt, non debere dominum velle rem suam cum tanto rigore, sibi restitui, ut damnum aliud intolerabile debitori inferatur. Id quod ego in simili notavi, lib. 8. in dec. tr. 4. c. 1. §. 8. n. 4.

OCTAVA CAUSA.

§. VIII. Superveniens mutatio notabilis in Sponsis.

1. **E**X Doctrina illa, nisi generali, quod promissio intelligitur semper fieri, rebus in eodem statu permanentibus, sit, ut, si contractis sponsalibus mutatio notabilis superveniat in altero ex Sponsis, ipsa etiam iurata, non obligent. Ea autem consuevit accidere in bonis, vel corporis, vel animæ, vel fortunarum, consuevit, inquam, nam ceterum hæc regula generalis datur à Doctoribus apud Coninc. d. 23. de spons. dissol. dub. 8. Ut quoties initis iam sponsalibus, superaccidat alia quæcunque causa, quæ eorum executionem reddit notabiliter difficiliorem, quæque, si initio fuisset, cordatum hominem similis conditionis prudenter ab illis avertisset, toties cessat obligatio respectu illius, cui difficilius redditum est Matrimonium. Atque hanc regulam admitti debere in sponsalibus, ut recte notat Aversa, quæst. 8. de spons. sect. 1. 4. Vers. Sexto, quamvis non admittatur in cæteris contractibus, præsertim onerosis; nam Matrimonium, & consequenter ejus promissio, requirit maiorem libertatem, cum sit contractus ex se perpetuus, & indissolubile.

2. Porro hanc regulam aliquantulum illustremus, ea tria bonorum genera sigillatim percurrentes.

Quoad bona Corporis.

3. Si quis ex Sponsis incidat in morbum incurabilem, vel contagiosum, puta, paraly sim, lepram, morbum Gallicum, si amittat oculos, aures nates, si fiat claudus, mancus, &c. iuste alter recedere à sponsalibus potest. Hæc enim, sicuti recedant à sponsalibus contrahendis, sic excusant à contractis, quamvis iuratis; quia nimis grave esset, hæc perpetuo velle in socio pati, poterit ergo is recedere ab hoc contractu sponsalium ex se dissolubili, quod certe non posset, si Matrimonium iam contractum fuisset de præfenti, quod ex se indissolubile est.

4. Tria hæc selige, non valde communia. Primum Morbi Gallici vehementis suspicio, causam dat dictæ dissolutionis ipsi Sponso sano. Ex Pont. lib. 1. c. 17. n. 4. Adde rem ego, idem esse de suspitione cuiuscunque infirmitatis gravis incurabilis, par enim est ratio.

5. Secundum. Oris graveolentia, cui ars Medici subvenire nequit, adnumera inter has infirmitates valentes modo dicto dissolvere sponsalia, ex parte alterius benevalenti: Ita Sanch. lib. 1. disp. 57. n. 2. approbatque ibidem Pontius, & merito, quia illam in tam arcta conjunctione tolerare, nimis esset onerosum.

6. Tertium. Quid, si Sponsa tempore sponsalium pulcherrima, deinde notabiliter deformis evadat?

Respondeo, etiam propter hanc mutationem posse Sponsum resilire, docet Castropal. lib. 1. de sponsal. q. 27. & Gasp. Hurtad. disp. 2. de matr. diff. 13. Ratio est, quia in materia Matrimonii admodum æstimatur apud homines pulchritudo: verum nota illud (notabiliter deformis.)

Quoad bona Animi.

7. Si quis ex sponsis gravi infamia maculetur; si sponsus scortator, aleator, ebriosus evadat; si asper moribus, vel admodum sævus, potest alter recedere, etiam post iurata sponsalia. Rursus, si graves inimicitie ortæ fuerint inter Sponsorum parentes, dissolvi possunt sponsalia ex parte utriusque. Quod si, inter Sponsos ipsos gravis inimicitia fuerit exorta, possunt quidem utrique

recedere, sed, qui fuit causa inimicitie obsequens omnia moralia, atque ordinaria, tenetur adhibere pacem inducendam. Ratio prædictorum eadem præcedens. Adde, & timorem rationabilem, ut exitum Nuptiæ fortitur. Hinc sequitur, ut si Timor desponsaverit Bertam, nescientibus utriusque parentibus, immo, & scientibus, unde tan factum sit, ut in parte parentes obliuiscant, & contradicant, tunc quoque discordia inter illos, vel inter Sponsos eodem inquam, ut alter, etiam altero invito, se ad alium Matrimonium convertere licet possit. Ratio est, quia in oppositione facile est, oriri inimicitias, incommuni via, & inter ipsos Sponsos non leves rixas, & discordias. Ne tamen excidat à te monito, quam fieri Sanch. d. 14. n. 3. ut scilicet caute in hoc procedas, & iactantur minæ, opponuntur pericula, amplificatione cordiarum timores, quæ tamen experientia vitare esse, & statim inito Matrimonio deservit.

Quoad bona Fortunarum.

8. Si dotem promissam negas, vel nega ille, qui promisit, te ab altero deseri posse, luce clarius est, alteri dotis promissio conditio, sub qua sunt sponsalia, deficiente, etiam sine culpa promittentis, cessat promissio, quamvis iurata.

9. Quid, si nulla promissa fuerit dos à Sponsa, quæ deinde post sponsalia in paupertatem incidat?

Respondeo. Quidquid dicant plures apud Sanch. disp. 39. num. 3. certum mihi est, cum eodem Sanch. cum Castropalao, d. 1. de spons. punct. 28. n. 4. de Aversa de spons. sect. 14. Vers. Quarto, n. 10. citantibus, possum licet recedere. Ratio est, quia, tamen non explicite promissa dos, implicite tamen fuit. Quoniam enim supponunt, feminam transire in domum viri, omnibus suis bonis, Adde, hanc esse mutationem, dum notabilem, quæ quæcunque, vel conditio hominem, à contrahendis sponsalibus, atque adeo à Matrimonio, prudenter averteret.

10. Tria communi huic doctrinæ addi videntur, si timeatur rationabiliter, alterum ex Sponsis fore redandum, alter resiliat licet, ut notat Pont. lib. 1. c. 17. n. 8. quia secus, se is immitteret in periculum suæ paupertatis, atque id ego merito, propter positionem, extendo ad similem rationabilem metum à futura paupertate forte alteri ex aliis quibuscunque proveniendi.

11. Secundum. Si rationabiliter timeatur, ut si perveniat iam paupertas utrique, utique licet recedere sponsalibus, quia tanto difficilius sustineri poterit, utraque Matrimonii; Vnde hic dari non potest compellere paupertatis unius cum paupertate alterius. Ita Bonacina, sed Rebellius, & Pontius, neutri licere putant: Adde autem leg. cit. Vers. Quarto circa finem, prædictum tans, distinguit, atque si propter paupertatem non potest subire onus Matrimonii, licet recedere, sed si vellet contrahere Matrimonium, cum æquè paupere, illi recedere à priore. Profecto commoda restrictio, ut illam non possum admittere, ut necessarium, quia si pervenient paupertas videtur date ius recedendi ab illis, &c.

12. Tertium. Quid si alter ex Sponsis ex inopina valde locuples fiat, poteritne iuste ab altero recedere Matrimonio meliori se addicere?

13. Respondet Sanch. quem sequitur Castropal. lib. 1. num. 5. citans Coninch. & Gutierrez, quibus adde Avensam loc. cit. non posse; Probat Primò, à posteriori, quod si, quoties dote notabiliter maiore Matrimonium contraheret alter ex Sponsis, alterum deserere posset, tunc etiam locuples censetur esse factus. Secundo à priori, quia si Sponsa tua deterior non est facta, iniquum est, si tu illam privare, solum ob bonæ fortunæ mutationem in te factam.

14. Prædictam sententiam sic impugnatur Gasp. Hurt. d. 2. de matr. §. 4. num. 25. Hanc Sanchez & Connub. sententiam diffinitam estimamus, quia dicta mutatio est ita notabilis, ut ex se efficiat implemionem notabiliter gravem, Sponsus facta diuore, & à principio existens, etiam prudenter à Sponsalibus retrahere. Hæc Hurtad. cuius argumentum Castropalaus, loc. cit. quia prædictam Sanch. sententiam amplectitur, respondere conatur, dicens: effici quidem implemionem sponsalium notabiliter gravio- rem, duriorumque, sed non per se, at solum per acci- dens, eo quod Sponsus impeditur ab aliis ditionibus sponsalibus, quæ posset invenire, id quod (ait) nihil probat, propter argumentum modò à posteriore fa- ctum, quia scilicet, sic, quilibet Sponsus posset semper Sponsam deservire, quoties notabiliter ditiu Matrimo- nium ei offerretur.

15. Circa has sententias interponat iudicium me fa- pientior, quod si Leandrum tr. g. de matr. d. 2. §. 47. sequi- te inuat, invenies apud ipsum, utramque sententiam esse probabilem.

§. IX. Prædicta Causa existentes ante sponsalia, sed postea cognita.

1. Regula univversalis. Hæc pari modo sponsalia etiam iurata infirmant, ac si de novo advenirent. Ita Sanchez. Pont. Bonac. & alii innumerati apud Averfam, §. 8. de sponsal. §. 1. §. V. Dicendum tamen. Ratio est, quia pro eo, qui ante illas ignoraverat, videtur dictæ causæ tunc supervenire, quando sciuntur.

2. Id autem intellige. Primò, de prædictis causis quæ sunt qualitates, si enim fuissent de substantia, seu de in- dividuatione personæ; ut, si tu volens contrahere spon- salia cum Berta, cognoscas deinde illam non esse Ber- tam, sed Mariam, sponsalia non solum infirmari pos- sunt, sed ab initio sunt invalida, sicuti invalidum esset Matrimonium.

3. Intellige Secundò, quando ignorantia ejusmodi causæ, seu defectus tibi dedit causam contrahendi, si enim expressè fuisses eo animo, ut etiam cum illo defectu contraheretur fuisses sponsalia, nihil illis officiet igno- rantia. Ita Castrop. d. 1. de spons. p. 29. n. 2. Quid si du- bium nunc sis, an contraheretur fuisses? Respondet Leand. d. 2. de matr. §. 9. citans Sanchez. Bonac. Navar. si defectus de novo cognitus sit gravis, ut si inveniatur, non esse Virgo vel Dives ea, quam talem putabas, posse præsu- mite non habuisse animum contrahendi, secus, si defe- ctus sit levis, &c.

4. Intellige Tertio, nisi post cognitionem, dicta spon- salia, quæ fuerant initio valida ratificaveris, quæ ratifi- catio fieri potuit, vel expressis verbis vel implicite ipso facto, ut, si post dictam noticiam, Sponsam, ut tuam, co- gnovisti. Ita Castrop. l. c. num. 11. citans Pontium, Laym. Sane. aliosque. Valida, dixi, si enim propter aliquam ra- tionem fuerant initio invalida, ut, si fuissent cum errore personæ, vel cum nullo consensu, non validantur per so- lum copulam, quia hæc non est sufficiens signum veri consensu, potest enim fieri animo fornicario, ut supra c. 2. §. 3. n. 34. dictum est, & tenet Hurtad. de matr. disp. 16. Quid si Sponsus ad Sponsam cognoscendam accede- ret (sanè cum peccato) animo non ratificandi? Respon- deo Sane. lib. 1. d. 66. n. 3. ait, adhuc ipso facto ratifica- te, sed Hurtad. merito l. c. censet, in foro conscientie non ratificare, nec cedere luti suo, & sic dissolvere posse sponsalia, nisi aliàs, ratione damni illati, ad illa ratificanda teneretur.

5. Dictum est autem (pro eo, qui antea ignoraverat) nam, si antea eas causas seu defectus cognovisti, & ta- men adhibuisti consensum, rata erunt sponsalia. Excipit Averf. mox citandus, V. Et quidem, nisi fortè promissio valde fuerit imprudens, & indisereta, qualis, v. g. esset pro- missio juvenis nobilis, & divitis facta vilissimæ puellæ; tunc enim ex alio capite non teneretur quis servare pro- missum: nempe ex eo, quod faceret rem illicitam, & in-

Pars I I I.

diceretur, ita Aver. §. 8. de spons. §. 1. §. V. Pro altera: Adverte id dici ex vi promissionis sponsalium, non ex vi damni illati; illud enim esse omnino refarciendum, certum est.

6. Ex dicta regula n. 1. allata sit, ut non solum, quan- do Sponsam existimabas virginem, & post sponsalia rescivisti, esse defloratam, sed etiam, quando rescivisti esse viduam, quia certè regulariter vilior existimatur ea, quæ virgo, non est, sit, inquam, possit resilire à sponsalibus, Non ita in Sponsa respectu Sponsi, qui fortè inveniatur non fuisse virgo: nam id vile non est Sponsæ nisi tamen inveniatur, valde deditus alienis mulieribus fuisse, sine solida, & continuata emendatione, vel inveniatur, habe- re filios, nam tunc cum molestum id sit notabiliter Spon- sæ, poterit à sponsalibus recedere.

7. An ipso facto in hoc casu ignorantia defectum, quoad qualitates (nam, si adfuerit deceptio ex parte al- terius, vel merus, diximus supra) c. 2. §. 1. & 2. irrita sint sponsalia, an irritanda? Respondeo Castrop. l. c. n. 10. & Hurtadus l. c. diff. 16. n. 54. merito dicunt, quando res est clara esse irritanda per voluntatem ejus, qui potest resi- lire; nec necessariam esse iudicis sententiam.

8. Quid si res sit dubia? Respondeo, Tunc, vel etiam, quando recessio à sponsalibus affertet scandalum, recur- rendum esse ad iudicem, monemus omnes. Legatur Ca- strop. p. 31. §. 32. qui alios citans, docet, qualinam pro- batio sufficiat in foro externo, ad ejusmodi rescissionem; cui adde Gaf. Hurtad. loco citato. diff. 19. & Sanchez, disp. 17.

9. Donec autem is, qui ignoravit, non resiluit, manent valida sponsalia. Id, quod inde constat; quia secus, cum in casibus, de quibus loquimur, ignorantia adfuerit ipso initio, tunc etiam fuissent invalida, quod tamen non potest sustineri, nam ipso initio fuerunt legitima, com fuerint ritè promissa, & ignorantia, ut nunc supponi- mus, non fuerit circa substantiam personæ, sed solum circa qualitates; unde ex illis sponsalibus ortum est impedimentum publicæ honestatis ex Sanchez, lib. 1. matr. d. 68.

10. Denique Si quæras Primò, an qui iuste à spon- salsibus resiluit, quando scilicet resiluit sine ulla culpa, ut esset, v. g. ad ingrediendum in Religionem, teneatur res- tituere ea, quæ fortè alter expendit in parandis Nup- tiis? Respondeo, esse probabile, obligari, sed esse probabilius, non obligari. Lege Castrop. loco citato p. 53. Si quæras Secundò, quando omnibus consideratis dubium est, sintne valida, an invalida sponsalia, quid sentiendum? Respondeo, me de hoc dixisse superius c. 1. §. 4. n. 9. & 10.

§. X. An laborans alio occulto defectu possit, eo tacito, ad Matrimonium procedere?

Et item, An tunc possit ad sponsalium implemionem alterum compellere? Remissivè.

Hæc denique ad complementum hujus Tractatio- nis de sponsalibus client inquirenda, sed, quia de priore à me satis tractatum est Lib. 7. in Decal. cap. 5. §. 2. n. 5. & 6. ideo, vel illa lege, quæ ibi breviter pertrin- xi, vel pluribus agitata pete eadem à Sanchez lib. 6. matr. d. 27. num. 8. & 9. Castrop. de spons. d. 1. p. 30. Connub. de spons. dissol. 27. dub. 12. Pont. lib. 12. c. 18. Averf. quasi. 8. de matr. §. 19. G. Hurtad. d. 2. matr. diff. 17. aliisque, à quibus etiam distinctè habebis de posteriore.

R TRACTA

TRACTATUS IV.

D E

CONSENSV

Per verba de presenti.

I D E S T,

DE MATRIMONIO,
ut est Contractus.

CAPVT PRIMVM.

De Natura Matrimonii.

§. I. Quis proprie veniat nomine Matrimonii.

IN toto negotio Matrimonii, quatuor intercedunt, quæ ad rem nostram in præsentia faciunt. Primò, Contractus inter personas habiles, quo scilicet hæc consentiunt, atque adeo se obligant ad mutuam corporum traditionem, in ordine ad sobolem generandam. Secundò, Ratio Sacramenti, quæ ex Divina institutione adest in prædicto consensu, hunc enim Christus Dominus elevavit, ita ut significaret, & conferret gratiam Fidelibus: quæ quidem ratio Sacramenti, brevi tempore durans, eo scilicet, quo ejusmodi consensus exhibetur, causa dictæ gratiæ eo modo est, quo pluribus explicant Theologi; nam matrimonium non esse Sacramentum in facto esse, iudicio cum Castro-pal. d. 2. p. 2. de spons. 3. & cum aliis probabilibus. Tertio, Interventit vinculum perpetuum, quod remanet post ejusmodi consensum, & Sacramentum. Quarto denique, interveniunt, seu consequuntur alie obligationes ex dicto consensu, scilicet servandi fidem coniugi: cohabitandi cum eodem, filios educandi, &c. hæc quidem duo postrema, scilicet vinculum, seu indissolubilitas, & dictæ obligationes, quæ subsequuntur; sunt effectus prædicti consensus, & prædicti Sacramenti.

2. Porro proprie loquendo, tum contractus ipse seu mutuus consensus vocatur matrimonium, tum vinculum prædictum. Hinc, quando Tridentinum sess. 24. Canone primo, dicit, matrimonium esse Sacramentum intelligitur de dicto consensu, quando autem Eugenius IV. in Decreto fidei dicit, consensum esse causam efficientem Matrimonii, & pari modo, quando Doctores dicunt, Matrimonium esse ex se indissolubile, esse perpetuum, esse effectum mutui consensus, intelligitur de vinculo: non est igitur à nobis querendum, sit cum superfluo labore quærit Perez de matrim. d. 3. sess. 1. quid proprie sit Matrimonium, consensu, an vinculum, nam utrumque proprie dici solet Matrimonium, iam vidimus.

2. Quis ergo à te scilicet, in quoniam consistat matrimonium, ne sine distinctione respondeas, sed ita distingue Matrimonium, pro ut dicit consensus, est Viri & Femina habilium ad prolem generandam consensus mutuus, quo scilicet iidem invicem tradunt, acceptantque ius, & dominium corporum ad finem prædictæ prolis generandæ, quæque ad rationem Sacramenti est à Christo Domino elevatus. Matrimonium verò ut dicit vinculum, rectè à Theologis cum Magist. in 4. dist. 7. &c. illud, de præsumpt. sic describitur, est Coniunctio maris, & femina inter legitimas personas individuum vite consuetudinem retinens: vel, ut habent Iurisperiti, l. 1. ff. de ritu Nupt. Coniunctio maris, & femina, consortium omnis vite, divini, & humani communicatio iuris. Explicant Matrimonii descriptio-

nem pluribus Pontius lib. 1. de matr. cap. 2. non d. 1. quorum aliqui rectè colligunt, hoc vinculum, seu coniunctionem seu obligationem esse denominationem tam ex prædicta mutua traditione corporum, quam omnia satis sit, innuisse breviter.

§. II. Quotuplex sit Matrimonium.

1. **T**riples est: Legitimum, Ratum, Consummatum. Legitimum (quod sic appellatur, sive, quod secundum leges sit, sive, quia legitimum initur, tum est ipse contractus naturalis, qui ceteris communis omni Matrimonio, tum in lege naturæ, tum gratiæ, tum est prædictus contractus inter Fideles, qui habet rationem Sacramenti, ut §. præced. diximus, sed quam habeatur copula maritalis. Consummatum est, cum ipso, quod ratum, sed postquam accessit prædicta copula, ita dictum, quia perficitur, seu consummatur, sicuti venditio rei traditione perficitur. Vide, quæ dicitur p. 4. c. 7.

2. Et quidem Ratum, etiam propriissime Matrimonium est, quia (etiam præciscendo ab actu coniugii in solo consensu, quo se coniuges obligant, per mutuam corporum traditionem utrinque acceptam, & consummatum Matrimonii habetur, quale fuisse matrimonium illius generis cum S. Ioseph optime, brevibus, explicat Castro-pal. d. 2. p. 1. num. 3. & legi potest S. Thom. in 4. dist. 2. art. 1. quæst. 2. ad tertium. Sanch. lib. 2. de matr. d. 28. Avers. quæst. 3. de matr. Pont. lib. 1. cap. 19. Christoph. à Castro in lib. 2. de Virgine, alii que.

3. Differant autem permaximè, ut habet idem Castro-pal. loc. cit. num. 4. prædicta Matrimonia in eo, quod legitimum, favore fidei, solvi potest, cum alter ad hunc convertitur, alio quamvis renuente. Ratum verò habet professorem solemnem Religionis. Consummatum vero nunquam ut ex dicendis latius, & clarius habetur, & que hinc, & ex Cap. De bigami, atque ex Decretis ultimo Conc. Florent. aptè colligitur triplicem figuram in Matrimonio; Nam, quatenus est legitimum, quatenus significat coniunctionem Dei cum Anima Fidei, ut gratiam. Quatenus Sacramentum, præciscendo à copula, significat coniunctionem Christi cum ecclesia per Baptismum. Quatenus Sacramentum consummatum, denotat coniunctionem Hypotheticam Verbi Divini cum natura humana, quæ coniunctio insolubilis est, perinde, ac matrimonium consummatum.

4. Nos autem in hac secunda parte agemus de Matrimonio legitimo quatenus scilicet dicitur merum consensum naturalem; nam postea de Matrimonio, ut legitimum est, sua erit distincta tractatio.

CAPVT II.

De consensu requisito ad Matrimonium.

§. I. Qualis Consensus?

1. **N**on est æquum, proprium consentium requirere ad matrimonium, quia tradi suum alteri non potest sine consensu tradentis, multo magis proprium corpus, idque indissolubilitate.

2. Id, quod adeo verum est, ut neque Principes sæculares, neque Ecclesiastici possint dare ius in corpore ad prolem suscipiendam, sine proprio verborum consensu, tradant communiter Doctores apud Sanch. l. 2. de matr. disp. 26. & Gasp. Hurtad. disp. 3. de matr. diff. 6. n. 15.

3. Deum autem, qui est omnium corporum Dominus, posse dare viro potestatem in corpus mulieris, & contra, sine ipsorum consensu, docet Sanch. d. 2. diff. 2. l. 1.

Leandr. disp. 6. de matrim. q. 4. Hurt. l. c. contra Filliuc. & Ochag. cum aliis, recte addens, probabilius esse, illam traditionem tunc non esse Matrimonium: huius enim essentia requirit mutuum coniugum consensum, ut hactenus dictum est.

4. Quod autem requiratur coniugum Consensus, & non alterius, v.g. parentum ad Matrimonii validitatem, habes loculenter apud Bellarm. lib. 1. de matr. c. 19. & 20. An verò licite filius, invitis parentibus, consensum Matrimonio præbeat, diximus nos lib. 1. cap. 2. §. 3. Lege item Barbolam in Voto decisivo, &c. an valeat statutum afficiens pœnis filios sine consensu parentum contrahentes: ubi affirmantes alios, melius negantes refert.

5. Denique, cum certum sit, nullum confurgere Matrimonium ex consensu si cōtari possit an sic si cōtari comahens obligetur verè consensire: sed id colligitur ex dictis supra, tract. 3. de sponsal. c. 1. §. 4.

§. II. An sufficiat Consensus, quando à contrahente non cognoscitur impedimentum dirimentis.

1. Titius & Berta, dum sive uterque, sive alteruter dubitarent, an inter ipsos esset impedimentum consanguinitatis (idem die quocunque impedimento dirimente) contraxerunt Matrimonium, sed non multo post cognoverunt, nullum fuisse ejusmodi impedimentum: fuisse validum Matrimonium? Quid secundo, si certò, putassent, adesse impedimentum, quod verè non erat?

2. Respondeo ad primum, Matrimonium esse validum. Ita Sanch. lib. 2. matrim. disp. 3. 3. Caltrop. disp. 2. de sponsal. p. 1. §. 9. Hurt. disp. 3. de matr. diff. 7. n. 21. & communiter. Ratio est, quia sic contraxerunt, quasi sub conditione de præfenti, si habiles sumus: at iam habiles erant, ergo iam absolutus de facto, atque adeo efficax fuit consensus.

3. Respondeo ad secundum, Matrimonium esse invalidum. Contra hanc responsionem habemus Sanchez cit. Covar. & Gutierrez adducto à Caltrop. loco citato num. 8. Ratio nostræ responsionis est, quia qui firmiter credit laborare impedimento dirimenti, nec absolute, nec sub conditione potest efficaciter consensire Matrimonio; Non absolute, ut certum est, & ipsi adversarii fatentur; quia id quod ut impossibile apprehenditur, non potest quis efficaciter velle. Non sub conditione, sic, si forte possit, si forte sit habilis, si forte sit impedimentum non adfuit, nam si quis se sic haberet, iam non firmiter putaret, sed subdubitaret, se posse, se habilem esse, se impedimentum habere, atque adeo essemus in casu præcedentis numeri.

4. Neque obstat primum argumentum, quo utitur Sanch. l. c. quod scilicet excommunicantur, qui sic contrahunt, unde supponuntur, posse habere verum consensum, non obstat, inquam, nam excommunicantur, non quia validum fecerint Matrimonium, sed quia contrahere attentaverint.

5. Neque obstat secundum argumentum, quo Idem utitur, quia in iure ex sponsalibus nullis ratione impedimenti oritur publica honestas, modò ad sit consensus, unde supponit Textus, posse adesse consensum cum impedimento dirimenti; non obstat, inquam, quia dictum ius disposuit, ut talis consensus attentatus pareret publicam dictam honestatem, quamvis verus non esset.

6. Neque denique tertio obstat paritas ab eodem allata ab hæretico, qui quamvis certò putet, Baptismum non esse Sacramentum, tamen validè baptizat; non obstat, inquam, quia in hæretico supponitur, esse intentio faciendi quod facit Ecclesia, quæ intentio prævalet. 11. quod non invenitur in casu nostro, ut supponimus. Lege Hurtad. l. c. n. 23.

7. Quid si contraxerunt cum impedimento v.g. cum consanguinitate, sed deinde post dispensationem obren-tam v.g. à Confessario, illi iterum consenserunt, quam

Par. III.

tamen dispensationem ipsis Confessarius non aperuit, validumne tunc esset Matrimonium?

Respondeo, adhuc invalidum: ita Bossi, de matr. c. 2. n. 82. contra Paludan. & Ang. putantes esse validum saltem ex eo capite; quia si aliud non addatur, consensus hic novus solum fuit ratificatio consensus prioris, qui cum fuerit nullus, consequenter, & ipsa ratificatio nulla erit. Dixi (saltem ex eo capite) nam, an ex illo alio, quod nondum ipsi dispensationem concessam acceptaverint, colligi possit ex à me dictis sup. lib. 5. de pœn. in tract. de cas. reserv. c. 9. §. 1. à n. 18.

§. III. Circa quod versari debet consensus contrahentium.

1. Controversum, & sanè dignum, quod explicetur, est, de quanam re debeat, seu circa quod obiectum debeat versari consensus, tum ut validum sit, tum ut licitum matrimonium? In Matrimonio enim tria veluti collecta inveniuntur Bonum Sacramenti, Bonum prolis, Bonum fidei, hoc est Matrimonium ex natura sua Primò, affert indissolubilitatem, quia est Sacramentum iuxta illud Sancti Pauli Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico in Christo, & Ecclesia, ut scilicet, sicuti Christus Dominus indissolubiler est coniunctus cum Ecclesia, ita vir cum vxore modo superius explicato. Secundò, affert intentionem generandi prolem, illamque educandi. Tertio, necessitatem servandi fidem inter ipsos coniuges: atque ad horum aliquod reducuntur alia in matrimonio inclusa, qualis est cohabitatio coniugum, obligatio reddendi debitum, & similia.

2. Querimus ergo, An si quis matrimonium contrahat, non intendendo prædicta omnia bona inclusa in matrimonio, validè, & licitè contrahat? Quid, si intendat alios fines extrinsecos matrimonio; intendat, v.g. divitias ex dote acquirere, honorem ex familia, coniugii voluptatem, & similia?

An validè?

3. Si quis mente intendat, sive explicitè, sive implicitè (quod implicitum hic evenit, quando non intenditur contrarium) se obligare ad illa tria, scilicet ad perpetuitatem, ad prolem, ad servandam fidem, validè matrimonium contrahit; invalidè verò, si positivè habeat animum non se obligandi ad hæc. Ita Sanch. lib. 2. matr. d. 29. G. Hurt. de matr. disp. 3. diff. 1. aliiq. Ratio quæ dictum hoc simul probat, & explicat, est, quia, ut modò diximus, de essentia matrimonii est consensus tradendi corpus, quo consensu coniux se obligat, ad prolem generandam, fidemque servandam. At verò ipsa executio generationis, vel ipsa actualis custodia fidei de essentia non est: possum enim ego, me obligare; v.g. ad servandam castitatem, licet animum habeam ejusmodi obligationem (sanè cum peccato) non observandi. Cum igitur prædictus contrahens, de quo loquimur, intendat se, sive explicitè, sive implicitè, ut dixi, hanc obligationem subire, substantiam matrimonii ponit, atque adeo contrahit validè; imò id etiam erit, si intendat, se obligare ad statum perpetuitatem, quod est Bonum Sacramenti, cætera verò bona, puta Bonum prolis, & Bonum fidei, non excludat. Nam sic, quasi in radice includit cætera dicta bona.

4. Quod si omnem obligationem, vel etiam solutam unam ex prædictis tribus, v.g. perpetuum statum excludat, tunc nullum esse Matrimonium pater ex dictis, quia non habetur sic matrimonii essentia. Lege Hurtad. disp. 7. diff. 9. & Perez de matr. di. 13. sect. 5.

An licitè?

Vbi, qualis finis debeat intendi à contrahente Matrimonium, ne is peccet.

5. Finis alius est principalis, ad quem scilicet quis principaliter

R 2

paliter intendens, aliqui agit. Alius secundarius, à quo quis non raro applicatur ad agendum, Celebras v.g. ut Sacrificium Deo offeras? Ecce causam, seu finem principalem. Sed id hodie facis, aliter non facturus, quia elemosinam inveniri? Ecce finem secundarium, & quem vocamus etiam impulsivum, quo actu applicaris ad celebrandum: nam illum primum vocare solemus motivum.

6. Iam in Matrimonio contrahendo, potest Primo, esse finis tradendi mutuo corpora, quæ, ut modo dicebam, est obligatio, in qua tanquam in radice includitur obligatio prolis generandæ, & obligatio reddendi coniugi debitum, & cetera modo num. 2. explicata, & in Matrimonio inclusa.

7. Secundò, potest esse finis adhibendi remedium concupiscentiæ, seu evitandi fornicationem, vel habendi coniunctionem mutua, obsequium, & similia, quæ includuntur quidem in Matrimonio, sed tanquam quædam secundaria; nam præterea vocantur, & sunt fines secundarii institutionis Matrimonii.

8. Tertiò, possunt esse fines quilibet alii qui nec primario, nec secundario includuntur in institutione Matrimonii, nam propterea sunt, vocanturque fines extranei Matrimonii, quos scilicet coniuges ipsi non raro adhibere solent, ejusmodi est finis acquirendi divitias, voluptatem, bonum nomen, honestam familiam, &c. His positis,

9. Dico Primò. Cum quis contrahit Matrimonium more ordinario, illicque consentit ob finem prædictum principalem, vel ob aliquem ex inclusis in ipso principali fine, vel ob aliquem ex finibus prædictis secundariis, non excludendo expresse principalem, licet contrahit. Ratio est, quia sic se conformem reddit ejus institutioni, & non est, unde culpa oriri possit.

10. Dixi (more ordinario) nam posset licet contrahi Matrimonium cum sola intentione se obligandi ad mutuam corporum traditionem, præscindendo à copula, immo copulam excludendo, & sic fuisse Matrimonium Sanctissimæ Virginis, & Sancti Ioseph, supra insinuavimus, & iterum dicemus clarius infra c. 5. §. 8. n. 5. fine.

11. Dico Secundo. Si quis per suum consensum ordinet suum Matrimonium ad aliquem ex finibus extrinsecis dictis num. 8. non excludendo expresse fines illos matrimonii primarium, & secundarium, peccabit quidem ex communi sententia cum Sanch. lib. 2. marr. d. 29. num. præsertim 21. & Layman, lib. 1. tr. 10. c. tract. 4. n. 2. c. 3. aliisque, sed non mortaliter. Ratio est, quia, licet non sit magna deordinatio, cum implicite remaneant illi fines, unde non sit culpa mortalis; aliqua tamen adeest deordinatio, dum tam explicitè intenditur finis extrinsecus, & alienus à finibus, ob quos institutum est matrimonium.

12. Quod si excluderentur expresse fines primarii, nec consentiret quis obligationi tradendi suum corpus, &c. tunc, & matrimonium esset nullum, & consequenter id sic intendere, foret mortaliter illicitum, quia sic irritum redderetur Sacramentum.

13. Dico Quarto. Quamvis sententia dicta n. 11. probabilis sit, & communiter recepta, tamen probabilis est etiam opposita, excludens etiam peccatum veniale, ut sustinent Callropal. disp. 2. de spons. quasi. 10. n. 3. c. 4. Coninch. disp. 25. dub. 2. concl. 3. c. 4. Pontius lib. 2. c. 21. n. 13. Vel enim hi extrinseci fines ex se honestatem moralem habent, ut esset pax Reipublicæ, concordia consanguineorum, familiæ nobilis conservatio, fornicatio vitanda, &c. & tunc aio, te venialiter non peccaturum, si ob ejusmodi fines Matrimonium contrahas, quia dum finem illum principalem procreationis sobolis, &c. non excludis, & aliquem ex his extraneis, qui ex se honesti sunt, intendis, non est, unde culpam ullam committas: Quæ enim culpa est honesto medio, quale est Matrimonium, velle acquirere illud, quod ex se honestum item est?

Vel hi extrinseci fines, ex quorum aliquo nullo Matrimonium, sunt ex se indifferenter, quodammodo divitiarum, voluptatis, non peccati. Iam vero, hendo ab aliquo alio inconvenienti? Ratio est, quia, dum non excludis finem principalem, nulla est culpa, velle aliquod temporale acquirere aliquo honesto actu. Sanè culpam non committis celebrat. Sacrum non celebraturus, g. hodo. r. b. dium laceretur, modò remaneat intentio principis, erificandi in honorem Dei, quæ semper remanet, supponimus, siquidem peccaminosum non est, variari. Ita igitur in casu nostro. Et ad hoc finem Sanch. l. c. n. 25. dum denique fallus est, committitur adhibendis his finibus, ne venialiter quidem peccatur, quia dum remanet implicite, modo dicto, finis principalis, ceteri (ait) non tam sunt fines operis, quam finis, & applicativum operantis.

CAPVT III.

De consensu externo requisito ad Matrimonium
valorem.

1. Interno consensui debet accedere mutui consensui, ut Matrimonium valeat, tum quia contractus consistit, nisi fiat extrinsecus, debet enim fieri ab altero, cum quo contrahis, tum quia Matrimonium est Sacramentum, atque adeo ex Christi institutione, necessarium signum sensibile. Idem Sanch. lib. 2. de marrim. disp. 30. ut dixi est probabilis (certum esse ego dicere libentius) respectu utriusque coniugis externo consensui posse Matrimonium consistere, etiam si Deus utriusque consensum ternum vtrique revelet; quod profectò nimis durum in hoc presente rerum statu, in quo Matrimonium elevatum ad rationem Sacramenti, quod ut dixi, sensibile secundum præsens ejusdem Dei Decretum debet.

2. Sed internum consensum exprimi quibusvis signis, fatiscere erit, an necessarium debet accedere in iis, qui loqui possunt: in illis enim, qui loquuntur sufficere alia signa iam scimus deservitum esse. Cum ap. c. 3. Tua de sponsal.

3. Respondeo, etiam in potentibus loqui, quælibet signa ad validitatem matrimonii. Ita Sanch. mat. d. 31. n. 5. cum sexcentis Auditoribus ab ipso auditis quidquid aliqui apud eundem ibidem negent et contra putant Sacros Canones decessisse, semper esse verba in potentibus loqui. Sed ratio nolite obicere, quia ex una parte hi Canones non rectè adducuntur, ceterique ad eos respondet Sanch. l. c. n. 10. et alio Christus Dominus hoc Sacramentum matrimonii, obtulit per modum contractus, seu rationem contrahendi, vavit ad rationem Sacramenti: at quilibet contrahens gno impleri potest. Confirmatur ex Covellio Flacino in cujus Decreto de Sacramentis sic habetur: Quæ per verba regulariter expressæ sunt Matrimonium, licet illud (regulariter) non ergo semper, & necessitate.

An licet solis signis Matrimonium contrahatur.

4. Inquires Primò. Qui cum possit loqui, Matrimonium contrahit solis nobis, vel signis, peccatur? Respondeo, certè non invenio præceptum licet contrahere, quare, qui signis utatur certis, & non dubiis, cum non esset mortale ob incertitudinem matrimonii, nisi esset mortale ob scandalum, ac licet, inde facile provenirentem, & ob scandalum, ac licet, inde facile provenirentem, non video, unde peccatum committat. Et quoniam Sanchez l. c. dicat esse veniale, si iusta causa non interveniat, cor debes uti signis, & non verbis, quæ inquit, à ratione alienum aliquam deordinationem continent, in hoc gravissimo contractu non expresse.

consensum commodiori modo, quo potest, scilicet verbis; nihilominus, quia nos in humanis actionibus, ne sub veniali quidem obligamur perfectissimo modo, & certissimo agere, sed satis abunde est, si perfectio, & certo modo agamus, ideo etiam à veniali signis certis contrahens liberandus est. Ita Castropal. d. 2. de sponsal. p. 7. n. 5. qui utitur alia ratione à nostra, quia, inquit, ubi lex non est, nec prævaricatio esse potest, ut dicit Sanctus Paulus. Verum hæc ratio non solvit argumentum allatum à Sanch. hic enim contendit, ut modo vidisti, adesse legem naturæ dictantem, alienum esse à recta ratione, in hac gravissima re certissimum modum contrahendi negligere. Expeditius ergo nos negamus, adesse ejusmodi legem, recta enim ratio in moralibus non dicitur sub aliqua deformitate, nisi, ut utamur modo certo, non autem, ut certissimo.

Quinam ex coniugibus prius consentire debeat per sua signa?

5. Inquires Secundo, pro praxi, Quinam prius est interrogandus, ut prædictum consensum externum præbeat, vir, an mulier?

Respondet Covarr. honestum esse, ut prius scemina: At Ioannes Andreas honestius esse putat, vir, qui est caput mulieris, arque hanc sequitur Sanc. l. c. n. 12. eodem referens. Ego censeo, sequendam consuetudinem uniuscuiusque, Ecclesiæ ut infirmatur à Rituali Romano, ubi de Ritu servando in Matrimonii Sacramento agitur; ab eodem tamen Romano Rituali prius interrogatur vir, postea mulier, id, quod in nostra Diocesi Pannonitana servamus.

Quæ verba, vel signa sunt ad Matrimonium necessaria?

6. Inquires Tertiò, Quæ verba, vel signa requiruntur, vel sufficiunt ad ejusmodi consensum exprimendum.

Respondet, Regula generalis hæc esto. Illud verbum seu signum requiritur, & sufficit, quod certum in circumstantiis, in quibus efformatur, exprimat internum consensum. Quæ autem in particulari ejusmodi sint, satis colligi potest ex iis, quæ dixi paulo superius, r. 3. de sponsal. c. 2. §. 3. præsertim à n. 17. & latè habet Sanchez, lib. 1. matr. 4. disp. 18. breviter autem Castropalaus l. c. p. 8.

Quam similitudinem verba contrahentium habere debeant?

7. Inquires Quartò, Necesse est, ut simul proferant suum consensum vir, & mulier?

Respondet, nequaquam; nam satis est, si unus post alterum proferat, dummodo consensus alterius non fuerit revocatus, sique moraliter perseverare censeatur; si quidem, nec ratio contractus, nec ratio Sacramenti maiorem similitudinem requirit. Ita Averfa quæst. 3. de matr. sess. 6. contra aliquos contrarium sentientes, ita etiam Sanchez lib. 2. matr. disp. 3. cum aliis multis.

Nec obstat Concilium Tridentinum, sess. 24. c. 1. de Ref. ipsum enim, requirit quidem præsentiam Parochi, & Testium, sed nihil innovat, quoad similitudinem, de qua loquimur, & certè etiam in humanis aliquibus contractibus requiritur præsentia Notarii, & Testium; sed non inde inferitur necessitas simultanei consensus contrahentium.

8. Consensus autem alterius non perseverare, sed revocari censeatur vel explicite, ut si positive, incipiat dissentire, vel implicite, ut si v. g. consentiat per verba de presenti cum alia, vel si transeat tempus, pro quo forte consentit, vel quando tempus nullum fuit præfixum, transeat tantum temporis, ad quantum in talibus circumstantiis prudenter censeatur (secundum varias sententias, quas mox referam) non se extendi variis contrahentis. Lege G. Hurtad. disp. 3. de matr. diff. 8.

9. Addit Sanchez, loc. cit. num. 4. Si, altero volente non statim consentire, prior, qui consenserat affirmet, se consensum nunc revocasse, ipsi esse credendum, quia, nisi contrarium constet, præsumitur quis consensisse sub conditione, si alter statim assensum præbeat, præsertim

Part III.

quando est præsens, nec per Procuratorem, vel Epistolam initur Matrimonium. Adde æquum non esse, ut prius consentiens debeat expectare ad quodcumque libitum alterius, &c.

10. Si virgeas: Ecquodnam temporis intervallum potest intercedere inter consensum unius, & alterius, ut Matrimonium validum contrahatur?

Respondet, quodcumque tempus concedit Navarrus, quem citat G. Hurtadus disput. 3. de matr. diff. 8. n. 25. dum alter non revocat. Si septennium non transeat, dixit Sotus. Si biennium, Henriquez, apud Sanchez, l. c. n. 4. Si annus, Ledefina apud Hurtadum cit. Denique ipse Sanchez, id prudentis arbitrio relinquit, attentis particularibus circumstantiis: Nam Matrimonium (ait) est Sacramentum fundatum in contractu civili; quare illud tempus intercedere potest inter consensus unius & consensus alterius, quod non destruit rationem contractus civilis. Cum ergo à multis circumstantiis pendeat, an civilis contractus iudicetur persistere, necne ex tanto, vel tanto temporis intervallo, rectè & circumstantiæ semper erunt expendendæ. Quis enim neget, maius tempus posse intercedere, quando per Procuratorem contrahitur Matrimonium, quam quando per principalem, & maius, quando per Epistolam missas v. g. ad Indias, si ibi inveniatur unus ex Sponsis, quam, si per verba, inter præsentis? Hæc sententia esset excipienda, nisi scrupulis daret aditum, dum frequentissime timoratus dubitaret, an expensæ omnes circumstantiæ fuerint.

11. Excipiat igitur à nobis prima sententia Navarri, concedentis quodcumque tempus. Quam sententiam sequitur Boslius de contr. matr. c. 2. n. 40. citans Maiorem, Lessium, Bonac. Coninch. Covarr. aliosque; & ratio est eadem, ac modo dicta, sed sine limitatione, quia scilicet Matrimonium est ex iis contr. sibus, qui subsistunt, non revocato consensu ab altero, si alter, quocumque tempore, consentit: Id quod non potuit negare ipse idem Sanchez, lib. 2. matr. d. 3. n. 7. in eo casu quo post longissimum tempus, ratificatur Matrimonium ab altero, qui fide initio consenserat, de qua re suo loco, inferius.

CAPUT IV.

De Consensu dato absenti.

§. I. Per Procuratorem.

1. Supponimus tanquam certum, & ab aliis passim probatum, posse per Procuratorem contrahi Matrimonium, illudque esse Sacramentum, cuiusque Ministros, & suscipientes esse ipsos principales, non verò Procuratorem.

2. Supponimus item ex Sacro Textu, Cap. fin. de procurat. in sexto, Procuratorem institutum ad Matrimonium imò & ad sponsalia, ex Sánchez, mox citando, ut legitimus sit, debere habere speciale mandatum ad Matrimonium circa determinatam personam, non posse limites mandati excedere, & nec posse, alterum sibi substituire, nisi hoc expresse continetur in mandato. Lege Coninch. disp. 24. dub. 9. à n. 67 Pont. lib. 2. c. 15. Castr. d. 2. de spons. p. 9. Sanchez, lib. 2. matr. d. 11. n. 15. alioque. Et Sanchez, quidem rectè notat, non esse necessariam sexum diversitatem in ejusmodi Procuratoribus, sed posse esse duos viros, vel duas mulieres, quia non contrahunt nomine proprio, sed alieno. Rectè etiam notat Coninch, quem sequitur Averfa mox citandus sufficere generale mandatum quo aliquis expresse consensisset in eam, quam Procurator electurus est, & mandasse, ut suo nomine, cum ea sine ullo responso contraheret. Cuius rationem ego puto esse illam, quia sic est ad certam personam. Denique rectè notat Averfa, q. 3. sess. 5. iam verò, Procuratorem ad Matrimonium posse esse cuiuslibet ætatis, dummodo sit compos rationis, & cuiuscunque qualitaris. Quamvis ergo ex iure, C. Qui generaliter de procur. in 6. in Procuratore requi-

R 3 ratur

ratur ætas decem & septem annorum, tamen hoc non requiritur, nisi secundum qualitatem negotiorum, ubi est necessaria industria personæ. Quare in Procuratore ubi non requiritur, nisi expressio consensus; & de quo nulla est juris dispositio in contrarium, dicta ætas necessaria non erit. Ita Perez, Reginald. aliique apud Diamon p. 11. tr. 3, ref. 33.

An constitui Procurator debeas in praesentia Parochi?

3. His suppositis, Prima difficultas est, an quando is, qui futurus est conjux, constituit Procuratorem ad matrimonium, debeat ejusmodi mandatum dare in præsentia sui Parochi, & Testium?

4. Resp. Ita requiritur aliqui apud Castr. l. c. n. 4. Verum cum communi sententia, & cum Sanch. Coninch. & eodem Castr. l. c. n. 5. eos citante, certum sit id non requiri. Ratio efficax est, quia Trid. requirit præsentiam Parochi, & Testium, quando contrahitur matrimonium ut illi testari possit de jam contracto, nihil verò disponit de mandato ad contrahendum: at matrimonium contrahitur, quando Procurator nomine alterius præbet consensum suscipitque consensum alterius, non verò, quando constituitur Procurator ad illud. Advertendum tamen est, ita dari ejusmodi mandatam debere, ut possit probari, & constare Ecclesiæ, ipsum datum fuisse. Quare, quamvis omnes concedamus, ut habet Sanch. l. c. n. 14. procuratorem hanc, seu mandatam, posse dari ore tenus, sine scriptura, sicuti potest, quodcumque aliud mandatam, omnes tamen advertimus, pari modo constare debere, idem mandatam ore tenus fuisse datum.

Hinc cum eodem Sanch. & Bosio de matr. c. 3. n. 203. Lege item Coninch. d. 24. n. 77. dicimus, Parochum, & Testes non obligari ad videndum litteras mandati; ipsi enim solum Testes esse debent de ipso consensu matrimonii facto à Procuratore, qui sit de facto legitimus, non verò, ut legitimus cognitus ab ipsis.

*Revocatio consensus conjugis, antequam Procurator ejus
contrahat, quid operetur?*

g. Secunda difficultas. Constituit Titius ejusmodi Procuratorem, juravitque se perseveraturum in consensu ad matrimonium cum Berta, v. g. sed deinceps (esto cum peccato) antequam Procurator officium impleat, revocat Titius consensum, si ve expresse, si ve tacite per novam v. g. sponsalia cum alia, vel per novum mandatum contrahendi cum alia, &c. Validumne erit matrimonium, si Procurator hujus revocationis inscius contrahit nomine Titii cum Berta.

6. Respondeo, non fore validum, etiam si solum mente consensum revocaverit, quia essentiale est contractui matrimonii, adesse consensum utriusque conjugis, nunc autem jam unus consensus deficit.

7. Dices. Alii contractus politici valide fiunt per Procuratorem revocatum, quando revocatio, nec parti, nec Procuratori, nota est, ut habetur, *l. si man. ff. mandati, & alibi*, & in consensu matrimonii. Respondeo, negatur consequentia: nam Respublica, vel Ecclesia supplere possunt consensum contractuentium circa res temporales, & politicas, vnde pro quiete, & bono publico suppleant in casu dicto; at circa matrimonium supplere nequeunt, cum sit de hujus essentia proprius conjugis consensus, sine quo per nullam auctoritatem consistere matrimonium potest.

8. Nota, si post consensum datum Procuratori; dissentias quidem, sed deinde iterum eo tempore assentias, quo procurator nomine suo contrahit, validum fore matrimonium: quia tunc jam adest consensus. Ita *l. c. n. z.* Castropalaus.

Procurator ad Matrimonium siſtè conſtitutus.

9. Tertia difficultas. Quando constituisti Procurato-

rem fictè, & non vero animo, sed postea eo tempore
Procurator nomine tuo contraxit, verum confu-
buiſti, validumne eiufmodi rursus

10. Respondeo. Validum pronunciat Sane
n. 13. quia jam adest consensus requisitus. R
n. 14. dub. 9. n. 72. longe melius negat. R
cum prima constitutio Procuratoris fuerit
factu tui consensus, is non potuit, quando
matrimonium contrahere ut verus Procurator
nulliter contraxit. Ergo parum juvat te longe
consensisse, oportebat enim de novo Procurator
tue constituere ad tuum consensus expromen-

In amentiam incidens post Procuratorem constituitur

11. Quarta difficultas. Quid si impetitor tuo sensu ex eo capite, quod antequam tuus Procurator contrahat, has amens; valebitne Matrimonium cum eo contractum à tuo Procuratore, te persistente in amorem mandatum incurra?

12. Respondeo. Valere asserit Caltop. lxxvii.
Sanch. Couinch Gutt. adde Bonac. q. 2. p. 1. §. 1. dicitur
cum aliis, quia matrimonium per Procuratorem non
ex vi consensu, quem habes tuum, quando tu
curator contrahit, possit enim venire, ut tu
ebrius, vel dormires, & tamen nemo negat, in hoc
ebrietatis, vel somni, validum esse illud matrimo-
nium sed fit ex vi consensu, quem dedisti, quando Procu-
ratorem constituisti, at mente tuam firmos eris.

13. Verum Pont. lib. 2. cap. 15. num. 14. quæritur
Averf. q. 3. feq. 6. V. Hoc tamen. Et Diap. 3. 7. 8. 9.
quem fequitur alii, afferit, utæquum vel præ
præter cæteras eſt, quia (inquit Averſa) iuxta
hominem extra ſtatum humani commercii,
& humane rationis; Vnde videtur extingui
conſenſum antea ab huiſmodi hominibus. Cui
moſtificas, quia hic non adeſt ſufficientia
alterius conjugiſ mentis ſani, nam, quando
tit acceptando, & ſe ſuicem alii tradendo,
intelligit, ſe conſentire ad matrimonium con
quæ ſecundum communem hominum vel morum
tum, humana ſit: At amens eſt extra hanc
de hic videtur adeſſe error in perſona, quæ
nium nulum ſine controverſia pari. Hæc
terior mihi aridet: Notam locutionem
ra amentia, non autem de Phreneſi ad aliquod
hæc enim æquiparatur ebrietati, & non amens
nam à ſtatu humano.

14. Dices. At alia Sacramenta valida sunt, et conferuntur amentis, si is ante amentum tunc non est, ergo non idem dicamus in Matrimonio Repetendum suscipiens alia Sacramenta. v. g. qui baptizatus debet esse subiectum Baptismi, ad quod talis non petiisse, nec petitionem fuisse revocationem, et talis testes matrimonium, sunt etiam ministri, et leges consensus debent elicer dum administrant. Cum in casu nostro, saltem alter coniux, qui est laicus, consentit, ut didicim esse in personam amentis, Matrimonium non poterit.

Verba Procuratoris ad Matrimonium.

15. Quinta difficultas. Quibus verbis debet Praetor vii. quando, nomine principalium, matrimonium contrahit? Respondeo. His vel similibus verbis, *consentis in te vel accipis in te virum, vel uxorem, mediante, vel Recipio te in virum, & uxorem uxorem persona.* Ita Sanch. *diff. 11. cit. num. 16.* Sed quoniam rochus debeat assistere huic matrimonio pro Praetorem celebrato? Respondeo, de hoc agam infra de *Solemn. c. 2. §. 5. n. 23.*

§. II. Per Epistolam.

1. Cum certum sit, etiam per Epistolam, ut ceteri civiles contractus possit Sacramentum Matrimonii celebrari, solum hic ejus praxim apponere debemus, quam his verbis affert Castrop. p. dicta d. 2. p. 9. *Debet traditio, & acceptatio viri, & uxoris coram eodem Parocho, & Testibus fieri, alias non possunt testari de Matrimonio. Id vero fiet, si scribas Maria, te ipsum in matrimonium ei tradere, eamque in uxorem, ex tunc accipere: ipsa quoque tibi litteras coram Parocho, & Testibus, assumeret, se tibi tradere, & traditionem à te factam acceptare. Et tibi, quomodo traditio, & acceptatio viri, & uxoris contrahentis sit coram Parocho, & Testibus. Existimo tamen, necessarium esse, quod Parochus, & Testes agnoscant tuas litteras, ut sciant, ejus traditionem mulier acceptat, ut narrat Coninch. Hæc Castropalaus.*

2. Dices, is, qui per Epistolam (idem) qui, per Procuratorem contrahit Matrimonium, ignorat, an alter sit bene dispositus ad Sacramentum ejusque effectum suscipiendum. Ergo subit periculum cooperandi cum peccato alterius, si forte ille sit in statu peccati.

3. Respondeo. Cum quilibet, sit existimandus bonus, nisi contrarium constet, poterit alius morali certitudine presumere, alium esse bene dispositum.

4. Illud certe advertendum est, ipsos principales contrahentes debere esse in statu gratiæ, non quidem necessario eo tempore, quo Procuratorem constituent, vel Epistolam scribant, sed eo, quo verisimile est, fore, ut Procurator nomine ipsorum contrahat, vel quo Epistola legatur, quia, ut diximus, & fusè dicemus inferius, ipsi principales sunt Ministri, & susceptores hujus Sacramenti. Lege Sanch. dicta disp. 11. n. 29. & 30. Procurator autem ipse non peccat, si dum contrahit Matrimonium, est in statu lethalis peccati: quia nec recipit in se Sacramentum, nec nomine suo ministrat.

Dæ Monitiones ad contrahentes per Procuratorem, vel Epistolam.

5. Prima, Sanch. l. c. n. 31. hic apposuit monet, optimè facturos contrahentes per Procuratorem, vel Epistolam, si deinde per se ipsos iterum contrahant, ut certius sit matrimonium, si forte illegitimum quid intulerit. Ne timeas (inquit) de iteratione, quia licet in aliis Sacramentis, manente eadem materia, prohibeatur, non tamen prohibetur in Sacramento Matrimonii, quia hoc fundatur in ratione contractus civilis, qui iterari ex se potest, & solet. Adde tamen (ut patet ex iis, quæ dicuntur inferius tract. 5. de matr. ut Sacram. cap. 3. n. 3.) non semper fieri Sacramentum, quoties renovatur consensus, sed solum, quando primo, perficitur contractus, si antea propter aliquem defectum legitime perfectus non fuit.

6. Secunda, Prudenter monet Coninch. d. 24. num. 80. sine, in hunc modum: *Sed hæc* (contrahere scilicet per litteras) *extra necessitatem non sunt practicanæ, quia alia via commodiores possunt facile reperiri.* Hæc ille, & certe, etiam quando est necessitas, securior via est per Procuratorem, quam per litteras.

CAPUT V.

De Consensu conditionato.

§. I. Quid, & quomplex sit conditio.

1. Matrimonium (sicut, & ceteri contractus) potest, quantum ad præsens institutum facit, duplici modo contrahi. Primò, absolute, ut, *Te in uxorem duco.* Secundò, sub conditione, ut, *Te in uxorem duco, si tuus Pater approbaverit.* Qui duo modi contrahendi, valde differunt; Consensus enim absolutus vult, & de

facto parit eodem ipso momento, quo exhibetur, translationem domini in corpus: At conditionatus vult quidem eandem domini translationem, sed vult, eam non haberi, si appositæ conditio deficiat. Lege G. Hurt. d. 7. differ. 11.

2. Hinc fit, ut Matrimonium absoluto consensu celebratum, nihil expectare debeat, ad suos effectus producendos. Debeat verò celebratum consensu conditionato; suspenditur enim perfectio contractus, usque ad adventum conditionis, nam propterea nihil interim innovandum, nec conjuges se, tales tractare queunt.

3. Iam verò ejusmodi conditionum divisiones variae sunt. Prima divisio; Alia est de presenti: ut, *Te duco, si virgo es.* Alia de præterito, ut, *Te duco, si sacro interfuisti;* Alia de futuro, ut, *Te duco, si Panormum te transferes: si tantam dotem dabis, &c.*

4. Secunda divisio. Quæcunque ex dictis conditionibus potest esse de re impossibili Physicè, ut, *si volabis, si volasti, &c.* vel de re admodum difficili, quæ æquiparatur impossibili, imò, & impossibile vocatur, ut, *si montem zircum mibi donaveris,* vel de re impossibili moraliter id est de re turpi, seu contra leges, ut, *si mendacium dixeris, &c.*

Rursus potest esse de re possibili, sive necessaria, ut, *Si eras oriens Sol, hinc contingente, ut, si Navis ex Asia venerit.*

5. Tertia divisio. Hæc contingens potest esse, vel solum dependens à tua potestate, nam ideo dicitur potestativa, ut, *si Venarum ibis;* Vel casualis, ut, *si eras fulgurabit, si Navis ex Asia venerit, &c.* hæc enim in tua potestate non sunt; Vel mixta, id est partim dependens à tua potestate, partim à potestate alterius, ut, *si officium à Rege impetraveris,* id enim dependet à me acceptante, & à Rege officium conferente.

6. Hic te moneo, has Contingentes condiciones non raro apponi, tanquam terminos, vel tanquam diem præfixum, non tanquam conditiones, ut, *Duco te, si morietur meus pater,* id est quando morietur.

7. Quarta Divisio admodum notanda, Conditionum alia est, quæ inest contractui, & contractui exposcit, sine qua scilicet contractus esse non potest, ut, *Te duco, si tu consenseris.* Alia, quam contractus ipse non exigit, nec tamen est contractui contraria, ut, *Si pater consenserit, si mendacium dixeris, si furum feceris, &c.* Alia, quæ ipsi contractui contraria est, ut, *Te ducam, si non transuleris dominium tui corporis ad prolem generandam.*

8. Quinta denique. Alia est positiva, ut sunt præcedentes, præsertim, quando dependent ab altero ex coniugibus, ut, *Te duco, si Romam adieris.* Alia est negativa, ut, *Te duco, si Romam non adieris.*

9. Adverto Primò, aliquos nihil distinguere inter Matrimonium conditionatum, & consensum conditionatum; Sed certè Sanch. lib. 5. d. 5. num. 5. bene docet, consensum posse esse conditionatum, Matrimonium verò nequaquam, quia nimirum, quando consensus est conditionatus, nullum adhuc est verè Matrimonium; at quando deinde purificata est conditio, fit verum Matrimonium, quod jam nullo modo conditionatum est, sed absolutum, quia per adventum, conditionis transit in absolutum. Vides ergo quomodo Matrimonium nunquam est, nisi si absolutum. Moneo nihilominus, nos, & Doctores passim vti hac voce Matrimonii conditionati, per illam solum significantes, tunc Matrimonium nondum esse perfectum.

10. Adverto Secundò, quando inferius sæpè dicemus, per aliquas condiciones ex dictis vitari contractum Matrimonii, sensum esse tunc Matrimonii contractum esse nullum. Quando autem dicemus, aliquam ex iisdem conditionibus rejici, seu haberi pro non adjecta sensum esse, contractum esse validum, de conditione autem illa nihil esse laborandum; cum habenda sit perinde ac appositæ nequaquam fuisset. Sed per singulas condiciones discurremus.

§ II. Matrimonium sub conditione praesenti, vel praeterita.

1. **C**onditio de praesenti, vel de praeterito non suspendit Matrimonium, seu non reddit illud conditionatum, sed, vel est certo Matrimonium, vel certo non est. Ratio ducitur ex natura contractus conditionati cujuscunque. Si enim conditio existit, vel existit, jam purificata est conditio, & consequenter certo contractus obligat: si verò non existit, vel non existit, jam non adest conditio, & consequenter contractus vitatur, & certo non obligat, quia solum sub illa voluit, se obligare contrahens. Ita Sanch. l. 5. matr. d. 6. n. 10. De Lugo d. 22. de iust. num. 335. alique.

2. Extenditur hæc doctrina ad conditiones turpes; quamvis enim mox dicturi sumus, conditionem turpem de futuro vitare contractum, & illum reddere nullum, tamen eadem conditio turpis de praesenti, vel praeterito, sicuti non suspendit contractum, quia, ut dictum est, conditio de praeterito, vel praesenti certo existit, vel certo non existit, ita non vitat. Ratio autem differentiae est, quia, ex turpi de futuro, allicerentur homines ad turpia patranda, si contractus sustinendus esset media illa turpi conditione futura, at hoc inconveniens non adest in turpi de praesenti, vel de praeterito, cum tunc supponatur, delictum jam fuisse patratum, ergo non est, unde non sustineatur.

3. Extendenda esset eadem doctrina data num. 11. ad conditiones de praesenti, vel de praeterito physice, impossibiles, id, quod colligetur ex dicendis mox §. 5. & videri possunt Pontius, lib. 3. cap. 4. num. 12. & Castropalaus d. 2. p. 11. §. 3. n. 5. extendentes; Thomas verò Sanchez l. 5. d. 4. non extendens.

4. Inquires. Ad valorem Matrimonii requiritur ne cognitio existentiae talis conditionis, v. g. si sic tecum contrahat puella; Si es nobilis, vel si habes, vel, si habuisti officium à Rege, tecum contraho: necessarium est, ut ipsa sciat tuam nobilitatem, vel tuum officium? Respond. si non novit, dicendum est, non statim, sed solum quando noverit, fore validum Matrimonium.

5. Respondeo. Ita putat Coninch. d. 29. sub. 1. num. 6. Ratio est, inquit, quia ad Matrimonium opus est, ut uterque contrahens fiat consensus alterius. At in casu hoc dum puella nescit tuam nobilitatem, non potest tibi notus esse ejus consensus, quia, si sub conditione sibi ignota consentit, non minus ejus dissensus conjici potest, quam consensus.

Confirmatur, quia id esset, ac si diceret puella; Accipio te in vivum, vel non accipio, quo pacto certum est, esse, invalidum Matrimonium.

6. Verum Sanch. & Hurtad. d. 7. diff. 2. citans Sanch. sequitur Castropalaus d. 2. p. 11. §. 3. merito putant, fore statim validum Matrimonium, si vera est conditio. Ratio est, quia puella non consentit sub conditione nobilitatis, vel officii sibi noti, sed sub conditione nobilitatis, officii, si hæc existant, hunc autem consensus jam tu cognoscis, licet non cognoscas illum, ut procedentem à cognitione nobilitatis, vel officii.

Ad confirmationem dic, esse disparitatem maximam, quia formula illa nec assensum, nec dissensum determinatè significat, cum in casu nostro clarè significetur, ut dictum est, consensus determinatus sub existentia conditionis, licet non sub notitia illius.

7. Ex dictis igitur, erit quidem necesse, ut puella cognoscat, an tu sis nobilis, vel officium obtinueris, ut videat, an Matrimonium fuerit validum, necne, non verò ut illud validum fiat.

§. III. Sub Conditione de futuro necessario.

1. **A**Conditione de futuro necessario, ut, *Duco in uxorem Bertam, si raras sol oriatur*, non suspenditur contractus Matrimonii, sicuti, nec ceteri contractus

Ratio est, quia prædicta conditio, tam ad suspendendum, quam ad demonstrandum consensus, non ducitur, apponitur esse censetur: ut scilicet sit determinativus, non conditionatus sic: *Sicuti certum, si raras solem, si certum est me Bertam ducere.*

2. Quod si facis sensum sic: *Duco Bertam, si raras sol*, non est mirum, te debere expectare, quia tunc illud *Cras* est tempus prædictum, ad hoc posteriori sensu, hæc verba continentur Matrimonium: an sponsalia, dixi superius, tr. 3. de spons. d. 2. num. 30.

3. Adde, evenire posse, ut contrahentes, sine praerantia, live consulto, verè voluerint expectare prædictam conditionem necessariam impletionem (id quod etiam in jecturis colligendum) & tunc suspenderetur consensus, quia tunc, ut supponimus, verè sub illa sensum præbuerunt, & voluerint facere sensum non explicatum.

4. Atque ex hoc Addio vide, an conciliare ad Pontium, & Sanchez. Hic enim lib. 5. matr. d. 2. n. 1. habet doctrinam à nobis hæcenus allatam. Pontius, l. 3. c. 1. num. 12. dum eam ex parte negat, videtur ad deraisse id, quod nos in prædicto Addio monuimus.

5. Notat ibidem merito Sanchez loc. cit. num. 2. conditio in se sit contingens, sed certo futura, ut, *Si Antichristus nasceretur*, non suspendere consensus: ceterum id sit de futuro certo, & quævalere necessario. Non assentior Pontio loc. cit. num. 13. dycenti, consensus suspendi, usque ad conditionis eventum: cum enim sit incertum, inquit, quando Antichristus v. g. nascetur, debet expectari ejus temporis adventus. Non assentior sententia, siquidem tu non contraxisti sub conditione *Antichristus tali tempore nasceretur*, sed *si Antichristus nasceretur*, quod certum est, & tibi satis cognitum.

Ne tamen excidat hic debere etiam addi illud, quomodo addidi num. 2. & 3.

§. IV. Sub conditione de quocunque futuro contingente, sed non turpi.

Vbi

AN, ADVENIENTE CONDITIONE, necessarius sit novus consensus?

1. **I**n consensu sic, v. g. habito *Te ducere, si raras sol*, consensus, vel, *si Aves tuas te doceant, etc.* certum est, Matrimonium suspendi, quia sub illa conditione contrahis: accedente autem dicto consensu, vel certo item est, Matrimonii obligationem sublevari, cum jam purificata, id est posita sit conditio. Idem dic de quacunque alia conditione eorum, dummodo non sit turpis, ut *Tecum contraho, si raras venatum, si in terram expues, etc.* quia contrahentes prohibentur ponere ex sua libertate (silo impulerunt) condiciones, quas velint, modò non sint turpes, ut lege reprobata. Ita Averſa q. 5. matr. sess. 6. f. 1. Contra Sorum, & alios.

2. Sed difficultas est gravissima hic, & in similibus consensibus conditionatis, vel consensibus respectibus tempus futurum, ut, *Te ducere, si raras sol*, assignaveris, *Te ducere pro die crastino*, in quibus certum est, non esse Matrimonium ante adventum prædicti temporis. Difficultas (inquam) est, An purificata jam conditione dotis, seu adveniente tempore deligantur, ad iterum actum consensus exhibere ad valorem Matrimonii, an satis sit prior ille consensus exhibitus ante conditionis, vel temporis adventum, ita, ut conditio, vel tempore positus, statim, sine novo tuo actu, valiam Matrimonium.

3. Respondeo. Doas de morte esse sententias. Pontius sustinet, non requiri novum consensum, sed statim validum esse posita conditione, Matrimonium. Ita Sanchez

1. *matr. d. 8. n. 5. Coninch. d. 29. n. 11. Q. Hurr. d. 7. diff. 2. De Logo de lust. d. 22. §. 14. n. 386. & iterum de pamt. d. 13. feli. 3. n. 11. Castrop. d. 2. p. 11. §. 2. n. 5. alique ab ipis citati, quorum potissima ratio est, quia consensus ille conditionatus verus consensus est, licet (quia sub illa conditione) imperfectus. Si ergo non est revocatus, ut supponi semper debet, idem manet adveniente conditione: & quia non amplius pendet à conditione, jam perfectus erit, & absolutus: Vi quid igitur necessaria est alterius novi consensus accessio?*

4. Quod si ab his Auctoribus requiritur, quandotam vi Tridentini Parochus, & Testes debent assistere dicto matrimonio, quando sit consensus conditionatus, an quando impletur conditio?

Respondet Sanchez *loc. cit.* quando sit consensus conditionatus, quia tunc verè exhibetur consensus ad matrimonium; Sicuti iidem assistere debent matrimonio, quod sit per Procuratorem, non verò constitutioni Procuratoris: At vero Coninch, & Hurtadus locis citatis respondent, debere assistere etiam, quando impletur conditio, quia illi debent esse Testes matrimonii, at Testes esse non possunt matrimonii jam contracti, si solum assistent conditionato consensui, non vero impleti conditioni.

5. Verum secunda sententia sustinet requiri novum consensus, sine quo ille prior conditionatus consensus etiam adveniente conditione, constitueret solum sponsalia absoluta, non verò constituerent matrimonium. Ita Pontius l. 3. *matr. c. 14.* citans S. Thaliisque, Baunius fusè *tratt. 12. p. 20.* Latè item Decisio Rotæ apud Dian. p. 6. in *causæ libri Dec. 2.* alique, quorum ratio præcipua esse debet, quia licet ille consensus conditionatus sit, certè consensus, tamen est imperfectus, ut ipsi Adversarii faciunt: ergo, etiam adveniente conditione, imperfectus ex se manebit. Probat consequentia, quia in se remanet ille idem, qui erat antea, nec adventus conditionis aliquid influit in illum. Quare, si tunc non habebat efficaciam ad perfectè obligandum, non habebit ex se post conditionem.

6. Quod autem consensus conditionatus non habeat tantam efficaciam, patet, quia secus non posset valide revocari ante completam conditionem; sicuti non potest consensus absolutus. Et secus, huic consensui conditionato non praevaleret consensus absolutus, quo quis init cum aliqua matrimonio absolute, relicta ea, cum qua ante completam conditionem sub conditione contraxerat, ut praevalere docemus omnes.

7. Quare licet (ut videri potest apud Auctores citatos) concedatur, ejusmodi conditionatum consensus modo dicto imperfectum, obligare contrahentem in ceteris materiis, in quibus, adveniente conditione regulariter, non debet, ad inducendam obligationem, accedere novus consensus, quia contrahens voluit, se obligare pro illo tempore, quo accedet conditio; id tamen in matrimonio concedere non possumus: non solum, quia, cum gravissimus sit, & indissolubilis contractus, requirit perfectissimum consensus, sed, quia in matrimonio obligatio non oritur ex promissione, qua se quis velit obligare, sed ex ipso actuali actu, ex vi cujus efficaciter se obligat; huic enim actui; tanquam materię proximæ, adheret ratio Sacramenti à Christo Domino instituti.

8. Ex his vides, in hac sententia Parochum, & Testes huic novo consensui assistere omnino debere, quia solum per hunc consensus contrahitur Matrimonium, cum in conditionato, adveniente conditione, addit solum ratio sponsalium.

9. Dices cum Castropalao citato, Quando Matrimonium de presenti contrahitur, prius suum consensus exprimitur, v. g. vir, sub conditione tamen in se imbibita, quod mulier consentiat, qua consentiente, opus non est, ut vir de novo consentiat, sed ejus consensus, qui in se conditionalis erat ante mulieris consensus, redditur absolutus, & perfectus, mulieris consensu adveniente. Ita ergo

in casu nostro adveniente conditione, non erit necessarius novus consensus,

10. Respondeo. Negari consequentiam posse. Nam viri consensus de presenti, moraliter, & secundum humanam commercia, idem censetur esse ante, & post mulieris consensus: quod certè nimis manifestè non habet consensus sub futura conditione, qui solum perseverare judicatur ex eo, quod nondum est revocatus, at ille de presenti idem censetur durare, quia tunc elicitur; & quidem prudenter judicatur, ac si actu eliciatur post mulieris consensus. Quare consensus novus non est necessarius.

Confirmatur, quia viri consensus de presenti, ita præcedit consensus mulieris, ut ex circumstantiis clarè appareat, esse vir in tali dispositione, ut mulier, primo consensisset, sequeretur, & ipse cum suo consensus: Quare non est mirum, si novus non sit necessarius, sufficit enim consensus cum ejusmodi affectione: id quod certè non est in casu conditionis de futuro, in quo multæ possent contingere mutationes, &c.

11. Ex his duabus sententiis hæc posterior mihi certior fit: ceterum priorè sententiam, cum ea tantorum virorum sit, commodèque ratione fulciatur, quæ fronte improbabilem appellaveris: Quare merito vitamque probabilem esse, superius *tratt. 3. de spons. c. 3. §. 2. n. 10.* iudicavimus.

Conditio, si Pontifex dispensaverit.

12. Iam vero, ex allata decisione consequitur decisio illius similis difficultatis. An matrimonium initum inter impeditos sub conditione, si Pontifex dispensaverit, sit, validum statim, ac imperatæ dispensatio, an potius sit necesse, ut post eam impetratam, novus consensus accedat?

13. Respondeo, Sanchez, Coninch, Hurtadus, Castrop. *loc. cit.* non requiri, Pontius, alique citati, quos ego sequor requiri, consequenter putant. Rationes præcipue pro utraque parte sunt eadem, ac prædictæ; nam propterea idem de utraque sententia iudicium feratur, quod modo *n. 11.* ultimus de sententiis præcedentibus.

An hac conditio, si Pontifex dispensaverit, sit contingens?

14. Circa conditionem, si Pontifex dispensaverit, quæres hac occasione Primo, An semper sit connumeranda inter condiciones contingentes?

Respondeo, Non semper. Nam in iis rebus, in quibus solet dispensatio concedi, (licet solum ex gravi causa) inter contingentes est annumeranda, atque adeo erit obligatio expectandi, donec ea impleatur modo dicto *num. 1.* In iis verò, in quibus dispensari à Principe non solet, conditio dispensationis est connumeranda inter impossibiles, seu turpes, de quibus *mox §. 5.* Talis esset dispensatio Matrimonii inter fratrem, & sororem. Quare hi semper remanebunt inhabiles ad Matrimonium, siue apponatur conditio dispensationis, siue non: Idem igitur erit dicere: Ego te duco meam sororem, si Papa dispensaverit, ac dicere: Ego te meam sororem duco.

15. Quæres Secundo, Quisnam obligabitur procurare ejusmodi dispensationem solitam concedi (idem dic de aliis conditionibus, quæ procurari debent, ut Patris consensus, Advocati consilium, &c.) si quando Matrimonium sit sub dicta conditione dispensationis contractum.

Respondeo Castropal. *loc. cit.* citans Coninch, nemini ex contrahentibus id per se incumbere, nisi ad id speciatim se quis obligaverit. Incumbet ergo ei, inquit qui cupit contractum perfici. Expensas autem, ait, debere esse communes, quia utriusque negotium geritur. Quod dictum est de matrimonio, dic de sponsalibus, quando sunt contracta cum dicta conditione.

De dictis expensis multa dixi *tratt. 3. c. 5. §. 7. à num. 7.* Si

Si Pater consenserit.

16. Occasione item prædictorum, querunt hîc Doctores.

1. Quantum temporis debet expectari, si nullo præfinito termino aliquis sic constituit: *Te duco, si pater meus, vel tuus consenserit?*

Quærit II. Quid, si pater consentiat, sed deinde statim consensum revocet, & pugnetque? Et utraque quæstio erit etiam in sponsalibus sub eadem conditione contractis.

17. Respondeo ad primum. Prudentis arbitrio (ut fieri debere diximus) sæpe in similibus erit competens tempus definiendum.

18. Respondeo ad secundum, tunc non esse positam conditionem, quia illa celeriter addita repugnantia, absolutum Patris consensum moraliter non ostendit.

19. Major difficultas est, si Pater initio repugnet, sed deinde consentiat. In quo casu positam jam esse conditionem, atque adeo matrimonium obligare, docet Coninch. & Hortadus supra citati; Non esse positam, unde matrimonium non obligare, docent Sanchez, l. c. d. 7. num. 9. & Pontius, lib. 13. de matr. cap. 17. n. 11. quia, si Pater repugnavit, avolvit obligatio. Sed dic, amice, cur per te in casu num. 18. allato, statim, atque Pater consentit, non firmatur matrimonium, at nunc, statim, ac Pater repugnat, evanescit obligatio? Vellem à te hujus paritatis disparitatem.

20. Id fortasse vidit Castropalaus, l. c. n. 7. nam propterea huic difficultati ita respondet, ut utrobique consideret celerem consensum, vel dissensum, Patris mutationem, nam, si rogatus Pater, inquit, ita firmiter dissentiat ut præsumi non possit, intra breve tempus arbitrio prudenti ejus consensum obtinendum esse, conditio absolute deficit, secus vero, si consensus ejus obtinetur intra breve tempus, tamen si bellis primum exierit, sicuti impleta censetur conditio, si Pontifex dispensaverit, tamen si primæ, & secundæ petitioni non acquieverit, si postea dispensationem concesserit.

21. Quod dictum est regulariter. Cæterum rectè monet Averfa quæst. 5. matr. sect. 6. V. Sed hæc res; si intentio contrahentium fuit de consensu, quem statim, audito negotio, daret Pater tunc ad primum ejusdem notum standum esse. Vide apud eundem; quid fiet, quassido Pater taceat, & similia.

22. Si Pater erat mortuus, & tu apposuisti Matrimonio tuo hanc conditionem. *Si Patri placebit*, impossibilem conditionem apposuisti, unde de hoc consensu idem dicendum est, quod mox dicam univèrsim de conditione impossibili.

23. Quid, si Pater dicebat, priusquam ejus assensus explorari potuerit?

Puto, tunc impletam esse conditionem; & matrimonium valere. Ratio est, quia ejusmodi conditio: *Si Patri placebit*, regulariter apponitur, ne patrem filius offendat, si fortè matrimonium eligat sine ejus consensu quæ ratio cessat: si jam ipse decesserit.

24. Dixi (regulariter) Si enim verè apposita fuisset propter aliquid dependens à vita Patris, tunc sanè nullum erit matrimonium, quia advenire non potest conditio requisita.

§. V. Sub conditione de futuro impossibili physice.

Vbi

DE FUTURO MVLTVM DIFFICILI.

1. **V**T, quæ sunt dicenda planiora fiant, tria distinguamus oportet. Primò, Contractus communes, de rebus temporalibus. Secundò, ultimas Testatorum voluntates. Tertio, contractum Matrimonii, quando hæc sub conditione impossibili exhibentur. Et exemplum quidem Primi est: *Equum tibi vendo, si tu volabis*. Secundi: *Relinquo Titio meo hæredi, vel legatario*

centum si volabit; Tertii: *Te duco in uxorem, si pater tuus si Cælium manu trigerit*.

2. Porro ex communi sententia Doctores, habes apud De Lugo de iustit. d. 22. num. 34. de Pontium, l. 3. cap. 3. n. 5. in primo hoc est in contractibus communibus, conditio impossibilis vitiosus, & contractus; ita ut, in exemplo allato, illa conditio sit nulla. Ratio est, quia ea conditio, sub qua venditio, poni nunquam potest, & consequenter etiam lura disponunt; vide Iustin. de iustit. supra, l. 1. impossibilis, l. Non solum ff. de actionibus, nec per se vitio venditio.

3. Rursus ex communi sententia Doctores, apud eosdem habes ibidem, in secundo, hoc est in rebus ultimus voluntatibus (excipit Pontius, l. c. de institutione filii in hæredem, quando in potestate est) conditio impossibilis non irritat dispositiones ejusmodi conditio rejicitur, ac, si apposita non sit, vide tamen omnino quæ dicam num. 9. Vide in exemplo allato num. 1. debentur Titio illa centum, l. c. est, quia licet nunquam evaluari sit absolute illa testatoris dispositio, propterea, quod nunquam evenit conditio; tamen legislator in legibus affectualem num. 9. ita statuit, si ne captiosæ hæc dispositiones malo publico invehentur, siue quia præsumunt, siue talem ita velle.

4. Denique ex communi item, & certa sententia apud Doctores mox citandos, conditio impossibilis in Tertio, hoc est in Matrimonio, se habet sicuti in conditionibus dictis ultimarum voluntatum, non irritat dictum Matrimonium, sed ipsa regulariter (ut supra explicabo) rejicitur, ac si apposita non fuisset, & Matrimonium statim est validum, si est inter personarum liberes ad Matrimonium. Verum id, quomodo sit intelligendum, hujus loci est breviter explicare.

5. Equidem celeberrima est difficultas circa contrahentibus conditio impossibilis illos irritat, ut verò in matrimonio? Si respondeas, quia ita Decretum est à Gregorio IX. in cap. de condit. apposit. de iur. ad dispositiones ultimarum voluntatum, ita transiunt à Legibus Civilibus mox num. 9. afferendis nullum satisfaciis. Nam princeps potest quidem in rebus temporalibus, propter bonum commune, supplet defectum consensu subditorum, & ita fecit in dictis rebus dispositionibus. At Ecclesia non potest supplet defectum consensu in Matrimonio, quod, ut supra vidimus, celebrari, nisi per proprium contrahentium consensum non potest.

6. Tanta visa est hæc difficultas Durando in 1. q. 1. quæst. 4. n. 9. ut dixerit se minime percipere, nisi Ecclesia Matrimonium celebratum sub dicta conditione eundem pronuntiet, & ideo hanc difficultatem Doctores solvendam relinquit. Et Sanchez, quidem l. 5. matr. l. 1. postquam retulit sex aliorum explanationes dictæ dispositionis Gregorii IX. in qua ejusmodi Decretum connotetur, suam ipse adhibet. Cum autem hæc non placeat Joanni De Lugo l. c. d. num. 355. suam etiam in dicto cui, fortasse tuus, perinde, ac meus animus, non vult conquirecit.

7. Nos igitur facilem viam, & ceterè regiam inter duos statuimus cum Coninch d. 29. dub. 42. qui respondetur G. Hurt. d. 7. matr. differ. 10. dico enim potest Ecclesiam, sic decrevisse regulariter, quia cum nullo intentio contrahentium, an scilicet contrahentibus irritam illam conditionem impossibilem sine animo contrahendi, an potius cum vero contrahendi animo, & illam illam adhibuerit per jocum, vel per ignorantiam. Ecclesia præsumit hoc posterius, quod est in favorem validitatis Matrimonii, & consequenter validum Matrimonium pronuntiat, & conditionem habet, ac si adposita non fuisset.

8. Dico Secundò. Si tamen constet, conditionem illam impossibilem appositam fuisse sine animo contrahendi, vel cum animo volendi verè expectare illam.

certe in foro conscientiae nullum fore Matrimonium, & probati si id possit, etiam in foro fori, nam propterea antecedenti dicto, & num. 4. apposui illud (regulariter.) Ratio est, quia consensus Matrimonii totus, quantus quantus est, dependenter fit ab animo contrahentis.

9. Quamvis autem num. 3. absolute, & sine distinctione dixerimus, dispositiones ultimarum voluntatum celebratas sub conditione impossibili valere reiecta conditione, ita disponentibus iuribus, ut innuimus num. 3. unde id intelligi in vtroque foro teneat Turrianus? d. 15. dub. 9. num. 9. tamen Sanch. & Vasq. quos citat, sequiturque De Lugo, loc. cit. a n. 342. aiunt in dictis ultimis voluntatibus debere servari idem, quod dictum a nobis est modo in Matrimonio, id est eas factas sub modo impossibili, valere regulariter in foro externo, idque quando aliunde non constat de voluntate Testatoris, at non valere, si constat Testatorem apposuisse illam conditionem impossibilem sine animo disponenti, vel cum animo volendi illam expectare, quia, si attente expendantur iura, lib. 3. de condit. & demonstr. l. 1. de condit. & Instit. l. ab omnibus, §. 1. Delegatus 1. Instit. de hered. Instit. §. Impossibil. quando voluerunt, ut conditiones impossibiles in ultimis voluntatibus haberentur pro non adiectis, nihil aliud voluerunt, nisi, ut ut pro non adiectis praelumeretur ab ipsarum legum foro, praesumptio autem semper cedit veritati, quando de hac constat.

10. Quid in dubio, an affuerit ejusmodi animus?

Respondeo, tum in Matrimonio, tum in ultimis voluntatibus possessio stabit pro negatione Matrimonii, & pro negatione dispositionis. Lege Hurt, loc. cit.

Conditio impossibilis putata possibilis.

11. Enascitur ex dictis gravis haec dubitatio: Si conditio sit re ipsa impossibilis, sed possibilis reputetur (quod ex conjecturis colligi non raro potest) à contrahente Matrimonium, quid iudicandum?

Respondeo. Sanchez l. 5. matr. d. 3. n. 8. sentit, nullum tunc esse contractum Matrimonii, imò & nullam dispositionem ultimae voluntatis. Ratio est, inquit, quia tunc contrahens, & disponentis ita consentiunt: ut verè expectare velint implentionem conditionis; jam enim illam putantur possibilem, atque adeo, quae impleri possent. Quoniam ergo ex alia parte ea nunquam ponitur, nunquam purificabitur consensus, & sic nulla remanebunt contrahens, & dispositio.

12. At vero De Lugo, d. 22. de Instit. num. 374. putat non annullari Matrimonium, sed eam conditionem esse reiciendam, perinde, ac adiecta non fuisset, idemque dicit in ultimis voluntatibus. Rationem ducit ex Textu, in dist. cap. fin. de condit. appof. nam Pontifex absolute & sine distinctione definit, esse validum Matrimonium, & conditiones impossibiles esse reiciendas: haec autem iam absolute sunt impossibiles, quamvis à te non tales reputatae. Vtrique sententia est probabilis, modò haec posterior intelligatur juxta dicta n. 7. §. 8. & 9.

Conditio valde difficilis.

13. Subnascitur etiam sequens difficultas. Quid sentiendum, si conditio sit multum difficilis, quae equiparari solet impossibili, seu, ut aliqui loquuntur, si conditio non sit impossibilis per naturam, sed solum de facto propter ejus summam difficultatem? v. g. Te duco in uxorem, si Regnum mihi dotabis, si tu (inquit) mihi mille numerabis, &c. Vbi nota prius ex his, quamvis in se possibile, tamen etiam multis est valde difficile: Et posterior facile fortasse erit aliis, at difficillimum ei pauperi, qui deberet conditionem illam implere.

14. Respondeo. Prima sententia quae est Sanch. l. 5. matr. d. 4. num. 14. aliorumque asserit, Matrimonium sub priore conditione initum, id est sub conditione, quae quamvis comparatione aliquorum, sit possibilis, est ta-

men multis valde difficilis, esse validum (regulariter tamen juxta dicta num. 7. & 8. & conditionem illam rejeci, sicuti rejecitur conditio quaelibet physice impossibilis.) Ratio est, quia illa conditio verè est, & appellatur moraliter impossibilis; ergo, ut impossibilis debet rejeci. At verò Matrimonium sub posteriore conditione celebratum, id est sub conditione, quae cum sit respectu aliorum, sive facilis, sive possibilis, est tamen valde difficilis solum ei, qui illam debet apponere, haec prima sententia docet, esse invalidum, quia in jure non rejeciuntur, nisi conditiones absolute impossibiles, qualis non reputatur illa, quae solum respectu tui vnius est valde difficilis.

15. Secunda sententia, quae est Pont. l. 3. cap. 3. n. 15. & Castrop. d. 2. de spons. p. 1. §. 2. num. 2. asserit, ejusmodi Matrimonium contractum sub conditione valde difficile sive multis, sive vni non esse validum; si de facto non ponatur conditio, & conditionem dictam, non rejeci. Ratio est, quia conditiones impossibiles solum per naturam in jure rejeciuntur, non verò rejeciuntur haec conditiones, quae vocantur impossibiles de facto, cum haec verè sint potius difficiles, quam absolute impossibiles.

Et confirmatur, quia haec conditiones difficiles in dispositionibus ultimarum voluntatum non rejeciuntur à jure, ut probat ibid. Pontius, praesertim ex illo juris, Ex §. Impossibilis, Instit. de iur. iuris stipul. (Cui natura impedimento est;) ergo neque rejeci debent in Matrimonio, de quo Ecclesia definit ad similitudinem dispositionis civilis circa dictas ultimas voluntates.

16. Si conditio ex se possibilis, sed, vel per accidens, vel lapsu temporis fiat impossibilis, eam non esse numerandam inter impossibiles, & consequenter nequaquam rejeci in Matrimonio, rectè monent Sanch. Pontius & Castropalaus citati.

§. VI. De conditione turpi de futuro, quamvis ea non sit contraria Contractui Matrimonij.

1. Cum illud possumus, quod jure possumus, ideo conditionem hanc turpem appellare jura solent impossibilem. Accedit, quod impossibile judicari debet, hominem honestum velle facere id, quod turpe est, de hac enim loquimur, non verò de conditione turpi, quae poneretur ab alio sine contrahentium voluntate, ut si quis sic contrahat. Vendo tibi equum, si forte à latronibus tibi tuus ablatus fuerit; tunc enim valet contractus, quia turpitudine non ponitur, ut admittenda à contrahentibus, sicuti rectè notat De Lugo, d. 22. de contract. num. 368.

2. Dico igitur, hanc conditionem haberi pro non adiecta, debetque repelli in Matrimonio, perinde, ac repellitur conditio physice impossibilis, cum iisdem tamen limitationibus allatis §. praeced. num. 7. & 8. Ratio dicti est, quia ita definit loc. cit. Pontifex cap. final. de cond. appof.

3. Hinc fit, ut habet conditio; Te duco in uxorem, si te virginem inveniam, esse modo dicto reiciendam, quia est turpis; siquidem illam invenire Virginem vis, ad eam accedendo; at hic accessus turpis est, cum ante inventionem ejus virginitatis, illa non sit conjux tua. Dixi (ad illam accedendo) nam, si velis invenire modo licito, v. g. per obstertricem, conditio turpis non erit, quare non rejecienda.

4. Quæret curiosus. Eademne doctrina est in ultimis voluntatibus, ita ut conditiones turpes in iis rejeci debeant?

Respondeo. Ita De Lugo, loc. cit. num. 370. cum hoc tamen discrimine, quod conditio impossibilis tunc solum habetur pro non adiecta in ultimis voluntatibus, quando non constat, Testatorem omnino voluisse dispositionem non subsistere, ablata conditione. At verò conditio turpis in iisdem ultimis voluntatibus semper aufertur, & dispositio valet, etiam si de contraria Testatoris

toris mente constet. Ratio autem huius rei est, quia ita absolute disponunt iura, ne ob metum lucri emittendi Legatarius vel haeres inducantur ad malum: regulariter tamen id etiam disponunt ex praesumpta vel interpretativa Testatoris voluntate. Et quidem valet legatum, quando non stat per Legatarium, quin ponatur modus. At non stat per Legatarium apponi modum turpem, sed per legem, quae modum illum, seu illud turpe onus merito vetat; ergo pari modo valet legatum sub simili conditione turpi.

§. Quid in ceteris contractibus communibus? Respondetur, in his ejusmodi conditiones turpes, nec rejiciuntur, nec impossibiles reputantur; obligantur tamen sic contrahentes rescindere ejusmodi contractum factum sub conditione turpi, ut sic patrandae turpitudinis impediatur, de quo ego late, lib. 7. in Decalog. cap. 5. §. 3. à num. 8.

§. VII. Sub conditione, qua inest contractui Matrimonii.

1. Si apponatur in contractu conditio, quae de se inest in dicto contractu, eoque modo exprimitur, quo inest, non suspendit contractum, sed statim est perfectus, v. g. *Vendo tibi equum, si conseris*: quae est conditio tacite imbibita in omni contractu, vel: *si pretium dederis*, quae est conditio ex se inherens contractui venditionis. Ratio est manifesta, quia cum tacite, & expressi eadem sit ratio (de quo axiomate plura habent Pontius, l. 3. cap. 2. & Barbosa in tr. axiom. 218.) ejusmodi contractus non est per memoratas conditiones proprie conditionatus, sed solum per illas exprimitur id, quod de jure veri contractus est.

2. Id igitur pari modo se habet in contractu Matrimonii. Quare, si dicas: *Contraho tecum, si conseris*, si non es mea consanguinea, si nullum subest impedimentum, non suspenditur Matrimonium, quia conditiones hae de se inest in Matrimonii contractu. Ita Sanchez, l. 5. matr. d. 1. n. 6. Pont. loc. cit. Avers. quae. 5. matr. sect. 6. V. In primis, alique.

3. Dixi (eo modo, quo inest) nam, si ejusmodi conditiones aliter exprimentur, non est mirum, quod suspendant. Sic in jure, l. si ita legatum, §. illi, si volet, ff. de legatis primo, suspenditur dispositio in sequentem modum facta: *Relinquo Titio legatum illud, si velit*: Sensus enim est, si se declarat, quod velit (quae declaratio non inest in dispositione) quare antequam declaraverit, se velle: non habet vim legatum; nam propterea, Titio ante declarationem mortuo, legatum non transmittitur ad ejusdem Titii haeredes. Simili modo in materia Beneficiaria, si dicat, Pontifex, vel Episcopus: *Confero tibi hoc Beneficium, si es idoneus*, non suspendit. At, si dicat: *Confero tibi hoc Beneficium si invenius sacerdos idoneus*, suspendit, quia illud explicatur, ut inest de jure Collationis, hoc verò, non item.

4. Quod ergo de his dispositionibus dictum est, servari etiam debet in Matrimonio. Unde, si sic illud in eas: *Contraho tecum, si Ecclesia id approbaverit*, suspendit, quia conditio aliter exprimitur, ac inest. Sensus enim est si facto examine constiterit, non adesse impedimentum. Ita Avers. l. c. V. Sed certe, cum Sanchez, l. c. alisque quibus addit Coninch. citatum ab Aversa in contrariam partem; sed, si is attentè legatur, mihi videtur, esse pro parte hac, quae est communis.

5. Quando aliquis diceret, *si Deo placuerit, vendo tibi equum, auco te in uxorem*, &c. cum communiter intelligatur de voluntate beneplaciti Dei, quia omnia vult, vel permittit, nec suspendit contractum, nec Matrimonium, sed validè ea inest. At, si intelligatur de voluntate Approbationis, id est si Deus, ut bonum approbet, tunc, propter rationem modò dictam suspendit. Ita Sanchez, Aversa, alique citati.

Lege Pasqualigum tr. 3. q. mor. 36. qui ex allata doctrina colligit, legatum quoddam relictum Religioso, si

ipsum Religiosus petierit, nec ab ipso Religioso, nec ejus Monasterio obtineri posse nisi ipse Religiosus solaliter petat, nec satis esse, si petat Monasterium.

§. VIII. Sub conditione contraria contractui Matrimonii.

1. Si quis v. g. ita contrahat: *Te duco in uxorem, si non transieram dominium meum corpus ad conjugalem*, contrahit cum conditione, seu modo contrario substantiae matrimonii. Et his, vel similibus, irritum esse, & nullum matrimonium, quia non potest matrimonium subsistere sine suis substantiis, quae non immerito sic definitur Pontifex, *si de corpore non novum jus concedens, sed quod est de jure matris* declarans.

2. Atque id verum est tamen si altero ex conjugibus ejusmodi conditio apponatur, quia validus matrimonii aequè pendet ab utriusque consensu, ut contra Covarruviam, & alios requirentes ad nullitatem, ut conditio hac apponatur ab utroque, notat C. de h. de h. par. 1. §. 4. et Sanchez probabilem vocat Covarruviam.

3. Cum autem hae conditiones versari possint contra bona matrimonii superius dicta, Sacramentum, & prolem: Quæritur, an quæcumque conditio contra hanc triam, matrimonium irritet? Exemplum primum, *Contraho tecum donec, seu, si non inveniam pulchrum virum contra matrimonium Sacramentum, quod est indissolubile*. Exemplum secundi, *Contraho tecum, si te ad alium tradideris*, Exemplum tertii, *Contraho tecum, si prolem generare, vel educare prolem*.

4. Et omnes quidem conveniunt, conditiones contra bonum Sacramenti, & Fidei in primo, & secundo exemplo allatas irritare matrimonium, quia hae sunt essentialia matrimonii. At de conditione contra generationem proles Sanchez l. 5. matr. d. 10. putat ab irritari matrimonium, quia pari modo illius essentia ipsa pugnat.

5. Sed G. Hurtad. d. 7. matr. diff. 9. cum Vaf. Rold. Coninch. melius distinguit; atque, ad ea matrimonium irritari, quando apponitur conditio evitandi prolem modo illicito v. g. si deberet evitari, sumendo carnalem deiciendum factum, occidendo, vel non educando prolem susceperam, &c. Id enim est plane contrarium matrimonio: non autem irritari, quando apponitur conditio modo licito v. g. si evitanda esset proles proli, quia conjux nollet perire; quod utique licet ipsi est, vel, quia etiam nollet reddere, sed cum consensu alterius conjugis, pura emissio ex utroque voluntate Voto Castitatis: id enim non repugnat matrimonio, cujus essentia est obligatio ad transmittendum corpus in ordine ad generationem, non verò ipsi ab illis generatio, ut supra vidimus. Quare si ad alium proli fiat propter bonum finem ex utroque conjugis consensu, ut fuit in matrimonio Sanctissime Virgine & Sancti Ioseph, nec illicita est, nec Matrimonium irritat repugnans.

§. IX. Sub conditione positiva, vel negativa.

1. Hæc, vel similis positiva conditio sine præfinitione temporis: *Te duco in uxorem, si Romanus aliquis vnico*, & primo actu impletur. Debet autem impleri, quam primum moraliter possit. Ita Avers. §. 5. Matr. Quarto, unde, si occurrat moralis opportunitas, & si aetas, stabilitas, & firmus redditorum cum promissis, tur, & c. §. 5. Matr. cunque parere iniuria etiam

2. Contra, hæc, vel similis conditio negativa sine determinatione temporis: *Te duco, si Romanus non appareat* proflus vana est, & nullum viquam parit matrimonium.

nium, quia ut esset expectandum usque ad mortem, ut videretur, an ille Romam adiret, necne, quod esset dicere, matrimonium esse adimplendum post mortem, quoniam nihil magis ridiculum esse posset.

3. Quoniam verò sic aliquis contrahere potest aliquando: *Te duco, modo Romam non adieris*, maxime est advertendum ejusmodi consensum non esse sub conditione, sed sub modo. Quare matrimonium est validum, quia est absolute contractum, & solum remanet obligatio coniugi Romam non adeundi, seu illum modum servandi, si turpis non est.

§. X. Monitio ad Parochos.

4. Actenus dicta de consensu conditionato in matrimonio locum hodie nullum habere debebunt, quia monendi sunt Parochi (quorum, & Testium assistentia est post Tridentinum necessaria ad validitatem matrimonii) ut nunquam ejusmodi conditionatos consensum admittant. Nam licet, si admitterent, matrimonium perficiendum foret per conditionis adventum, modo, in superioribus explicato, nihil enim circa rem hanc Tridentinum innovavit, nihilominus prudenter Parochi facient, si absolutum requirant consensum. Quod, si alicuius conditionis impletio ad matrimonium expectanda sit, ea expectetur, antequam illud per verba de presentia celebretur. Vile tamen fuit, prædictas condiciones explicare, tum, ut natura contractus matrimonii magis inspicereetur, tum quia illa locum sæpe habere possent in Sponsalibus, in quibus non est opus presentia Parochi, ut recte notat Sanchez l. 5. d. 1. n. 1.

CAPUT VI.

De Consensu Matrimonii coactio.

§. I. De Consensu dato ex Errore, & similibus. Remissivè.

1. Quoad errorem, dolum, deceptionem, recole, quæ superius tract. 3. c. 2. §. 2. dicta sunt circa sponsalia, nam quia eadem hic sunt observanda, molestum esset illa repetere.

2. Præterea scito, nihil nos hic agere de consensu Matrimonii habito ex spe lucri, ex blanditiis, ex amore, &c. hæc enim sine dubio nihil obstant validitatem matrimonii, cum ea non faciant involuntarium, sed maxime voluntarium augeant. Lege Sanchez lib. 4. matr. d. 11.

§. II. De Consensu ex Metu.

1. Emineris, ut supra explicuimus, metum alium esse gravem, alium levem, iustum, iniustum, incellum, vel ad extorquendum matrimonium; vel ad aliud; incellum item, vel ab extrinseca causa libera, vel ab intrinseca.

2. His in memoriam redactis, hic ea ex dictis L. 1. in Decal. cap. 2. §. 5. afferam, quæ magis pertinent ad materiam de matrimonio, quo ad meticulosum consensum, in quo versamur. Et quamvis multa de hoc argumento dicta sint supra tract. 3. de spons. c. 2. §. 2. aliqua tamen ex illis hic repetere, claritatis, & commoditatis gratiâ, non gravabor.

Metus gravis iniuste incellus, ad extorquendum Matrimonium.

3. Matrimonium hoc metu contractum est iure naturæ, ex mea sententia, nullum. Id dicto lib. in Decal. c. 2. §. 5. n. 22. satis probatum est ex eo capite, quod quicumque contractus, simili iniusto metu initus, non potest parere in alio ius iustitiæ: sic enim oriretur iustitia ab iniuria, scilicet ab Iniustitia, quod est impossibile. Est etiam ejusmodi matrimonium ab Ecclesia C. significavit, Pars III.

de eo, qui duxit in matrim. C. Requisivit, C. Gemma, de spons. annullatum, quod nemo negat.

4. Hinc sequitur etiam iuramentum, quo quis, vel matrimonium, vel sponsalia meticulosa firmit, esse nullum, & non obligare, ad ratificandam, nec indigere relaxatione, quia iuramentum sequitur naturam contractus, cui adhæret. Si ergo contractus dicti matrimonii nullum inducit obligationem, nec inducit iuramentum. In Aver. q. 4. secl. 6. V. asserendum citans Barb. Sanc. Dian. & alios.

Matrimonium ex metu levi iniusto, ad Matrimonium extorquendum incellus.

5. Probabile est, hoc matrimonium nullum esse in foro conscientie, idque potissimum, quia ei deest perfectus consensus, qui matrimonio, quod est ex natura sua dissolubile, necessarius est. At hoc multo est probabilius secundum Sanch. l. 4. d. 17. n. 2. De Lugo de Inst. d. 22. n. 141. & Pont. l. 4. c. 18. n. 2. validum in eodem foro conscientie esse, tum iure naturæ, tum positivo. Ratio potissima est, quia cum metus levis sit in potestate ineuntis matrimonium, ut, & alium contractum, facileque illum is depellere possit, si non depellit, liberè, & perfecte sine ulla coactione contrahit, & consequenter cum perfectissima libertate consentit.

6. Dixi (in foro conscientie) nam, ne detur ansa litibus, metui levi non datur actio in foro externo, ut omnes docent.

Matrimonium ex metu, sive levi, sive gravi, iuste incellus, ad Matrimonium.

7. Matrimonium ex hoc metu est validum. Ratio est quia radix, unde nullus sit, vel rescindi possit contractus, est iniuria, quæ fiat contrahenti: at nulla iniuria fit ei, cui sic causa metus datur, &c. ergo, &c. Quam enim tibi iniuriam irrogo, si dicam: *Nisi mihi hoc vendas, vel nisi Bertam duxeris, accusabo te iuste de homicidio à te patratum*; gratiam potius à te iniuro, quippe propono, te hoc remedio, malum punitionis tibi dabitur, posse non diffuculter effugere. Ita Castropalaus tom. 1. n. 2. disp. 1. punct. 10. & Sanchez lib. 4. matr. d. 13. n. 3. & disp. 17. n. 2. Dices, at Matrimonium debet esse perfecte liberum, quæ libertas certe læditur per metum, etiam iuste incellus, ad extorquendum matrimonium.

8. Respondeo, non lædi iniuste, sed iuste; Matrimonium autem debet esse perfecte liberum libertate non læsa iniuste, non verò libertate quomodocunque perfecta. Sic à Castrop. l. c. d. 1. p. 10. n. 4. respondetur huic rationi.

9. Verum, quia alicui videri poterit rationi non placere per hanc responsonem esse satisfactum (Adde, & auctoritatem multorum asserentium, ejusmodi matrimonium nullum esse) non puto improbabile Bonac. de matr. q. 3. p. 8. a. n. 10. Coninch. d. 28. d. 1. n. 15. alique apud Castrop. l. c. n. 1. V. Secunda sent. aliorumque opinionem, qui discurrunt in sequentem modum. Ejusmodi metus gravis iustus aliquando inquitur ad alios fines, aliquando ad extorquendum matrimonium: habet, v. g. Caius ius accusandi Titium ob iniuriam sibi illatam per furtum mille aureorum, potest tunc Caius metum accusationis incutere Titio ad extorquendos mille aureos, dicens, *redde mihi aureos, secus, te accusabo*, at non potest dictum accusationis metum incutere ad extorquendum matrimonium, sic dicens, *Duc meam filiam, secus te accusabo*. Ratio est, inquit, quia hic metus iniuste incutitur ad hunc finem matrimonii, cum ipsius libertati repugnet. At verò ad finem extorquendi aureos iuste incutitur, quia ad eos recuperandos utitur Caius modo licito accusationis. Non indigemus autem hac distinctione in alio exemplo, quo iudex v. g. minetur carcerem Petro Stupratori Virginis, nisi illam ducat, vel dotet; tunc enim licitè, & iuste Iudex potest, immo debet carcerationis metum incutere ad finem extorquendi matrimonium, quia Stuprator tenetur ex se secundum leges illud celebrare.

10. Sed nos putamus, in utroque exemplo esse validum Matrimonium, quia in utroque abest iniustitia, & coactio. In secundo exemplo, id est in iudice iam conceditur ab adversariis: In primo probatur; quia tunc Caius dicendo *Duc meam filiam, secus te accusabo*, non se illicitè gerit, nam si rectè & attente res expendatur, Caius non comminatur accusationem, nec Titium ab solutè cogit, sed sub conditione proponit, ut, si Titius velit evitare accusationem, cui ipse causam libere dedit, & quam sine peccato deferre Caius potest, filiam libere ducat. Nihilominus, (ut dixi) non nego propter extrinsecam Doctorum auctoritatem, atque eorundem non contemnendam rationem, posse illorum opinionem probabilem reputari.

Matrimonium contractum ex metu iniusto, sive gravi, sive levi, sed non incusso, ad Matrimonium extorquendum.

11. Omnes conveniunt, hoc matrimonium esse validum, nam si quis v. g. ob timorem mortis ab inimico suo iniuste inferenda, eligeret sua prædia mihi vendere ut expeditus à patria discederet, mortemque vitaret, valida esset venditio; quia timor ab inimico illatus, cum non fuerit directus, ad extorquendam venditionem, venditionem inficere non potest. Idem ergo in Matrimonio, & idem in votis, docet merito Sanch. lib. 4. matr. d. 12. n. 3. & lib. 4. in dec. c. 3. n. 4. alii que.

Matrimonium contractum ex metu sive gravi, sive levi incusso à causa extrinseca non libera, v. g. à Naufragio.

12. Omnes pari modo consentiunt, hoc Matrimonium validum esse. Ratio est, quia sic homo non ab alio, sed à se ipso impulsus eligit illud remedium Matrimonii, tanquam conducent ad liberationem suam, id, quod non est ex metu matrimonium contrahere, sed ex amore sui boni. Adde quod n. præc. dictum est, consensum Matrimonii non posse infici à timore illo concepto ex naufragio nulla ratione incusso ad extorquendum ipsum Matrimonium.

Matrimonium ex metu dolo, an sit validum?

13. Hic incidit auditu iucunda quæstionculla, quæ in ipsa narratione casus commodius agitur.

Titius, vir pius, cupiens Caium per familiarem suum à malo animæ statu subducere, quod obtinere non facile poterat, nisi contracto per ipsum Caium matrimonio cum Amasia, quam cæco amore captus deperibat, hoc artificio usus est. Dum opportune amicus levi correptus febricula in lecto decumberet, Medicum exoravit, ut gravibus verbis affirmaret, hominem maligna, ac periculosa febre laborare. Morem amico gessit nimis indolens Medicus. Vnde Titius Caio persuadere potuit, ut Amasiam legitimè duceret, ne periculum subiret in pravo statu decedendi. Quæ denunciationibus confuctis, Episcopi auctoritate dilatis, matrimonium coram Parocho, & Testibus tota latante familia, quæ id maxime peroptabat, lecto decumbens cum ea puella contraxit. Eo tamen vix celebrato, stratagemam illi aperuit Titius, ne scilicet diutius in eo mortis imminenti trepidatione amicum detineret. Et res profecto commode processit, nam Caius inito coniugio libens acquievit. Obtrulit tamen occasionem Theologis disputandi de duobus. Primo, an id potuerit prudenter, & sine peccato moliri Titius, & Medicus cooperari?

Secundò, an matrimonium illud extortum ex metu ægritudinis non verè, & incusso operâ Titii, eo ipso, sine nova ratificatione, validum fuerit? Quoniam verò prius ex his huius loci non est, agamus solum de posteriore.

14. Respondeo. Tres non absumiles casus inducit, resolvitque De Lugo de Iustit. d. 22. num. 169. si fingas, inquit, advenire hostes iuste occisuros cives omnes præter

Religiosos quibus nolunt nocere, & Petrus circumtus ex metu occisionis. Religiosus siquid profectionem Item Secundo, si fugas revelationem, qui dicitur Petro propter ejus peccata vult, anno sequenti in medio tollere, nisi resipiscat, & Petrus eo metu Religiosus fiat, ut imminenti mortem fugiat, Profectio non bit, redditque rationem, quia, inquit, ad matrimonium causandam, requiritur, ut metus sit iniustus, sive se, id est, ut sit de malo iniuste ferendo, ut in casibus dictis, licet metus sit causatus, à dolo, & per dolum, tamen ipse metus in se iustus est, iniuste causatus mala propter nostra peccata. Cum ergo ex aliquo vnde irrita sit illa Profectio. Ex eadem doctrina n. 170. Tertium casum, videlicet, validam fuisse Profectio nem cuiusdam Adolescentis, quem cum meretricibus & cubante, amicus quidam deterruit, immissoque funiculum sulfure vinctum, quem prius foras mittendum à cubiculo inferiore ad lectum usque alligaverat, cum repente lectulus ardere cepisset, credens deinde modi ignem immisissum fuisse in penam sui peccati. O d. nem Religiosum se contulit, & laudabilem exiit re nunquam à deceptore detecta. Profectio non la licet ex metu facta fuerit, non tamen ex metu, sed ex dolo dicto, quare valida committitur. Hæc ille. Quæ omnino militat in casu nostro de Matrimonio Caii, cum in hoc par sit ratio Matrimonii & Profectio, ut idem tenet De Lugo indicat dicta doctrina huiusmodi, sic se habet, si placeat videri illam corrigere.

§. III. De peccato, & obligatione incurrenda ad Matrimonium. Remissum.

1. DE his satis dixi suprà, 3. de spons. c. 4. & 4. v. l. etiam in n. 5. in Dec. c. 1. & 2. c. 1. sunt hæc proportionaliter applicanda. Quia autem Iudex, ne puella ad Matrimonium cogatur, & quæquæ ratione possit illam custodire in Monasterio nialium, vide apud Dianam p. 11. c. 3. r. 1. Denique, an peccet, qui coactus metu Matrimonium contrahit, dixi suprà tr. 1. de imped. c. 17. §. 1.

CAPVT VII.

De Matrimonii ratificatione, quando illud validum non fuit.

1. Tripli modo nullum esse Matrimonium saliter contingit. Primò, per defectum coitus, sive, quia is fuit fictus, sive, quia fuit coactus, & n. tu. Secundò, per defectum habilitatis personarum, qui contraxerunt, impedimento dirimente Laborum. Tertio, per defectum solemnitate indotte à Tribus scilicet. 24. cap. 1. de matr. puta, si in Matrimonio coactus de præfenti non adfuit præfentia Parochi & Testium. 2. Quando hic tertius defectus occurrit, debet contrahens ab utroque conjugum renovari consensum, idque coram Parocho, & Testibus, si validum velis Matrimonium, mis est clarum, & clarius fiet ex infra dicendis. 3. igitur hic solum debemus, quando duo priores defectus occurrunt.

§. I. Ratificatio Matrimonii invalidi ex fide, vel nullo consensu.

1. QVærimus, an, sicut certum est, cum qui coactus nullum, seu fictum, vel ex metu præfentem in Matrimonio, debere verum, liberumque consensum de novo præstare, si velit Matrimonium validitatem adferre, debeat alter, qui verè, & libere consensum iterum, & novo consentire.

2. Respondeo: Debere, & illum consensum antiquum non sufficere, ut Matrimonium fiat validum, docet Castropal. d. 3. p. 1. §. 1. num. 7. citans Less. Pont. Gaf. Hurtad. Comitol. aliosque cui adde Averfam, *quæst.* 3. §. 2. 6. *vers. item*. Et Comitolus adductus à Castrop. *loc. cit.* quidem testatur, ita declarasse Clementem VIII. Ratio est, inquit, quia primus consensus illius, qui verè, & libere consensit, non remanet virtute, nec, si remaneret, esset sufficiens ad Matrimonium efficiendum, quando alter verè consensit. Non remanet, quia Titius, v.g. quando verè consensit, consensit cum imbibita conditione, quod Berta v. g. verè consensit: Ergo si Berta fide, vel coactè consensit, non adest Titii consensus, adeoque remanere nullo modo potest. Nec si remaneret, esset sufficiens, quia ille, quamvis ex animo fuerit factus, tamen fuit nullus; quia fuit acceptatio corporis Berte, at si Berta verè corpus non dedit, acceptatio vera esse non potuit. Rursus fuit traditio sui, scilicet ipsius Titii corporis, facta Berte, at Berta, si, ut dictum est, verè non consensit, Titii corpus non accepit, & consequenter vera illa traditio non fuit. Cum ergo ille primus Titii consensus nullus fuerit, semper erit nullus, quod enim nullum est, tractu temporis non convalescit, atque adeo non erit aptus, ut iunctus cum novo consensu alterius efficiat Sacramentum Matrimonii.

3. Adde cum Pontio, allato à Castrop. illam consensum Titii primum processisse ex errore personæ; putavit enim Titius Bertam esse habilem ad Matrimonium, cum tamen ob illum consensum fictum vel coactum, fuerit postus inhabilis.

4. Ex hac sententia fit, ut Berta debeat (si velit Matrimonium efficere validum) de suo ficto, vel metuculofo consensu certiorum facere Titium, ut scilicet, & hic de novo consensit.

5. Non debere novum consensum elicere illum, qui verè consensit, sed satis esse, si solum renovet consensum, qui fitionem, vel coactionem passus est, docent Sanctus Thomas, & alique, quos citat, sequiturque Bossius, de *matrim.* cap. 2. num. 38. citans S. Thom. Navar. Coninch. Laym. Sanch. Less. Bonacin. Filliuc. Dian. aliosque. Ratio est (inquit) quia moraliter, & virtute manet ille primus consensus, non enim, ut supponi semper debet, ille nunquam revocatus fuit. Hi enim concedunt, Titium v. g. consensisse cum conditione imbibita, si Berta verè consensit, sed negant tanquam falsum, quod, fide Berta consentiente, Titius cesser à suo consensu, semper enim ex parte sua, dum illum non revocat, eundem consensum moraliter, & virtute retinet. Rursus falsum est, primum eundem consensum nullum esse; constar enim permaximè; nam ex parte ipsius Titii est absoluta acceptatio, & traditio, quæ, si ei adveniat consensus alterius, quocunque tempore adveniat (ut supra vidimus) unum morale facit cum dicto alterius consensu, aptam scilicet materiam, & formam Sacramenti Matrimonii: sicut si Pontifex tibi conferat Beneficium, quod vacabit post decem annos, si tuus Episcopus consenserit, sanè adveniente tempore, censentur moraliter vñiri consensus novus Episcopi, & antiquus Pontificis, ad moraliter causandam in te collationem Beneficii.

6. Ad auctoritatem Clem. VIII. dicunt, vel illam non fuisse, nisi tanquam à Doctore privato, vel de ea non constare autenticè.

7. Ad id, quod addit ex Pontio Responder Bossius, l. 1. n. 40. falsum esse, adfuisse errorem personæ, nam, qui fide coactus consensit, est illa eadem persona, cum qua intendit alter contrahere, libera, & habilis ad contrahendum, utpotè carens omni impedimento; sed solum non subsistit Matrimonium, ratione consensus deficientis, qui defectus non reddit personam inhabilem Matrimonio, sed impedit, ne resultet verus Matrimonii contractus. Eo igitur vero consensu adveniente, statim convalescit Matrimonium, cum cætera requisita permaneant.

8. Ex hac sententia sequitur non esse Berte opus, certè

Part 111.

tiorem facere Titium de nullitate Matrimonii, quia satis est, si ipsa sola, quæ non verè consenserat, consentiat verè.

9. Vtrique ex his sententiis probabilis est, hanc tamen posteriorem, utpotè magis expeditam, ego libenter eligo.

An in ratificatione huius Matrimonij sit opus
externis signis.

10. Verum, adhuc inquires Primò, ut convalescat prædictum Matrimonium, debetne externè exprimi consensus ab eo, qui fide, vel coactè consenserat: (vtrum necessariò iterum coram Parocho quaeretur mox §. 4.)

11. Respondeo, cum necessaria distinctione. Si Matrimonium est deficiens, quia vnus dumtaxat ex conjugibus fide, vel ex metu consensit, qui certè est casus de quo hæcenus est disputatum, probabilis consensus, & post quodcunque tempus posito, quod alter non revocaverit suum verum consensum, sicuti ex eodem Sanch. num. 14. & eodem Bossio num. 43. solus internus consensus sufficit in persona capaci professionis ad ratificandam professionem, quam ejusmodi persona fide, vel ex metu emisit, & tunc accepit Religio. Ratio est, quia hic præsens consensus cum illo antiquo, qui jam fuit externus, & quidem persona habili, ut supponimus sufficienter sensibilis est, & aliis innotescit, aptusque est consequenter ad Matrimonii Sacramentum, & ad professionem Religiosam.

12. Hanc sufficientiam, quia non agnoscit (certè valde probabiliter) Pontius, lib. 4. cap. 25. n. 2. citans Comir. & respons. Clem. VIII. quem sequitur Castrop. de *spun. sal.* cap. 7. §. 1. num. 6. ideo requirit, omnino dictam Matrimonii ratificationem debere esse externè exhibitam, sicuti cum Henric. & Rebellius apud eundem Bossium, propter eandem rationem volunt, ratificationem prædictæ professionis signo aliquo externo exprimi debere. Imò ex Pontio, lib. 4. cap. 25. n. 12. necessariò iterum coram Prælo, qui de novo accepit. Sed de his pertinentibus ad ratificationem possessionis, cum sint extra nostram materiam, vide De Lugo, in *resp.* l. 3. dub. 2. & 16. Auctoresque apud ipsum citatos.

13. Si verò vtrique conjux fortè fide, vel coactè initio consensit, tunc enim verè debet, ut docet Sanch. *loc. cit.* d. 32. num. 15. & Pontius, lib. 4. cap. 24. vtriusque consensus externus accedere, nam in hoc casu, vtriusque consensus fuit nullus, & ne ex parte quidem illud fuit Matrimonium inchoatum, & sensibile, ut requirit ratio Sacramenti, quare vtrique de Matrimonii nullitate debet admoneri, ut iterum legitimè vtrique contrahat, Lege Less. lib. 2. c. 17. n. 37.

14. Inquires Secundo. Quid faciat v. g. si ei affirmet mulier, se contraxisse fide, vel coactè, quamvis præsentè Parocho, & Testibus, addatque, nolle nunc ratificare, poteritne vir fidem ipsi habere, & aliam sibi Sponsam conquirere.

Respondeo. Si manifesta sint iudicia, unde mulier ostendat veram fuisse fitionem, vel coactionem, potest illi habere fidem, imò debet, & si res sit dubia, & possit exquiri veritas, debitam moraliter diligentiam vir adhibere obligabitur, veritatèque comperta, aliam sibi uxorem poterit vir eligere: secus nequaquam; Lege id latius apud Boss. l. c. n. 66.

15. Inquires. Tertiò. Si is, fide, vel ex metu cum Berta v. g. contraxit, nesciens, hoc Matrimonium esse invalidum, aliam v. g. Mariam ritè ducat, sed deinde qui fitionem, merumve probare non potest, cogatur ab Ecclesia, etiam per excommunicationem, ut cohabitaret cum Berta, quæ verè, & coram Deo sua non est, poteritne à Berta, debitum petere, & eidem reddere?

Respondeo. Illam excommunicationem in foro conscientie non ligare, & non posse perire, nec reddere, nimis est manifestum, quia sic clare fornicationem

S 2 coram

coram Deo committeretur, ut habuisti superioribus *in ill.*
de *Imped. cap. 1. num. 25.* Impedim. & ita docet cum com-
moni S. Thom. addit. *quasi. 46. artic. 2. ad quartum.* & Sanc.
lib. 2. d. 39. n. 5. aliique.

§. 11. Ratificatio Matrimonii invalidi ex aliquo impedimento.

Certum est, debere renovari ab utroque coniuge consensum, si cessante impedimento, velint Matrimonium validum efficere, ipsique cognoscunt, tale impedimentum nunc adesse v.g. contraxisti ante debitam aetatem cum Berta, vel cum consanguinea, &c. debes accedente aetate, vel dispensatione, tu & Berta, vel consanguinea nullitatem ejusmodi matrimonii scientes, iterum, per novum consensum expressum verbis matrimonium inire. Ratio est, quia primus ille virtusque consensus, cum fuerit circa personas inhabiles, nulla ex parte fuit matrimonium. An hic novus consensus debeat fieri in praesentia Parochi, & Testium, quarum §. 3.

2. Quaesitio igitur hic illa, & quidem gravissima est, an, quando unus duntaxat ex coniugibus sciens impedimentum, contraxit, alter vero contraxit bona fide, illud nesciens? an inquam, sublato impedimento, non solum ille, qui impedimentum scivit, vel fortasse nunc scit, debeat de novo contrahere, quod certum est debere, verum etiam oporteat, alterum, qui nihil scit de impedimento, certior fieri de illo, ut de novo (si velit, matrimonium validum efficere) libere, & ipse contrahat cum antea nulliter, ut dictum est, contraxerit.

3. Tres sunt sententiae. Prima, ut convalescat dictum matrimonium, requirit, ut uterque de novo consentiat, & matrimonium contrahere legitime intendat, quare debet coniux, qui nullitatis inscius, fieri dictae nullitatis conficius (non est autem necesse, causam nullitatis illi aperiri) Ratio primae sententiae est, quia, nisi ita fiat, semper iudicabimus, consensum novum non esse de matrimonio nunc contrahendo sed solum esse Approbationem primi consensus, seu perseverantiam in illo, qui consensus, cum fuerit nullus, matrimonium constituere non potest. Ita Sanchez, lib. 2. d. 36. art. 3. Pont. lib. 4. cap. 2. §. 1. Cominch. l. 1. put. 2. d. 4. subit. 10. numero 90. G. Hurt. diss. 10. Comit. l. 1. r. 1. m. 1. quest. 120. Castropal. d. 2. de spons. part. 7. §. 2. numero 3. Bossius, de matrim. cap. 2. d. num. 74. aliique quibus Adde Averlam, quasi. 1. de matrim. §. 4. Veri. Quamvis ad Tertium, qui assertit discrimen inter hunc casum, & illum, qui a nobis ut probabilis exceptus est §. praeced. num. 5. de altero coniuge scit, vel coacte consentiente: ibi enim deest solum, ex parte unius veritas, & libertas consensus, idcirco hic solus erat supplendus; at in casu praesenti totus actus, tum internus, tum externus ex parte utriusque nullus est, quia ex parte utriusque est inter personas inhabiles, & ideo totus renovandus.

4. Secunda sententia asserit, requiri quidem utriusque consensum, sed non esse necesse, ut ullo modo alteri indicetur nullitas, seu impedimentum, cum sufficiat, si uxor v.g. obtineat a viro nullitatis prorsus ignaro, ut pro sua, scilicet uxoris consolatione, renovet consensum iam factam, & renovante viro, renovet etiam ipsa uxor. Ratio huius sententiae est, quia tunc coniuges sunt habiles ad matrimonium (Iam enim, ut supponimus, cessavit impedimentum) ergo, si mutuo consentiant, habebit (inquit haec sententia) quod requirit essentia matrimonii. Ita Sor. Rodr. Henric. aliique apud Castropal. loco citato, & apud Averl. loco citato §. 5. Bossius, loc. cit. num. 73. vocans hanc sententiam probabilem, quam etiam sequuntur Filiuc. & Bonac. apud eundem Boss. aliique.

5. Tertia sententia affirmat, satis esse, ut solus coniux conficius nullitatis de novo consentiat per aliquem actum externum, sive verbis, sive factis v.g. per copulam maritali affectu habiam, nec esse necesse, ut al-

ter, ignarus vilius consensum det. Quae sententia auct. opus non esse, ut alter admittatur de Matrimonio, ne in consilio quidem; non ipsius copulam petitam ab alio co. iuge; jam adest illi ejus, sique externus consensus, scilicet reddidit ut relata ad consensum primum non revocatur, tunc invalidum, quia haec reddidit consensum petitione alterius sufficienter contrarium Matrimonium novum constituere poterit. Ita Ledesma aliique citant Sanchez, lib. 2. disputat. 36. num. 2. & Boss. numero 72.

6. Prima sententia ex dictis omnino tenenda, verò haec duae postremae saltem aliquando sunt praesentes jam subd. Et quidem Sanchez, Boss. Castropal. sentent. quando gravia incommoda timerentur, fieret conficius nullitatis Matrimonii, sique aliter ut novum consensum juxta primam sententiam tunc posse in praxi excipi secundam sententiam autem gravia incommoda sunt ex dicto Sanchez, Castropal. loc. cit. si esset probabilis timor, reddidit infamiae, scilicet, si adesset periculum, v.g. nullitatis admonitis, noller denovo contrahere pacto remaneat foemina remedio destituta, reddidit illud probare non posset, maxime, si adesset proles. Atque hoc periculum facilius accipere posse in foemina, quam in viro, advertit Sanchez.

7. Quod si, dum dicta gravia inconvenientia timerentur, non posset vir induci, ne ad consensum quidem explicatum in secunda sententia, posset tunc tertia sententia, docent Sanchez, loc. cit. & Boss. l. e. num. 7. nam Castropal. de hac tertia sententia meminit.

8. His nihilominus non obstantibus, asserit sententia, & Averl. l. e. primam sententiam esse, semperpiendam, & exclusam prorsus secundam, & tertiam, quae per in praxi coniux nullitatis sui Matrimonii, siquidem, sive expressè, ut dicit secunda sententia, siquidem, ut dicit tertia, de novo consensum, semper, tunc coniux iudicabitur in matrimonio antiquo, quod de validum, per sile, non vero novum facere videtur. Quod ergo fecerit erimus de nova Matrimonii, siquidem, Quod certe inconveniens non adest in casu praesenti num. 5. ubi actum est de altero coniuge scit, et tunc conficius consentiente: nam ibi non est renovandus seu consensus ab altero, qui verè conficius nullitatis fuit ex parte sua, ac supponitur nunquam fuisse renovatus, at in hoc praesenti casu, cum debeat renovari quia fuit nullus, non est fidendum illum a coniuge renovari, nisi ab eodem sciat nullitas praecedens actum est num. 3.

Lege Pontium cit. qui inter cetera multa, contra nostram sententiam ex eo quod, quandoque Matrimonii nullitas, taceat, semper consensus externus, tunc per dolum: si ergo dolosus est consensus, validus non erit, ergo nullo modo aptus ad contrarium matrimonii constituendum.

§. 111. An Matrimonium coram Parocho, & Testibus invalidè celebratum sit coram aliquo renovandum?

Hac in re certum est, quando impedimentum est publicum, vel ad forum contentiosum actum, vel periculum est, de tegeatur, vel per dolum, si tamen duobus Testibus, certum est iniquitatem, quod ablato impedimento renovandus est consensus, renovari debere coram Parocho, & Testibus. Ratio manifestata: quia illud matrimonium, quod parochi praesentia, esse nullum, nec in se fuit matrimonium, nec in facie Ecclesiae, ergo, ut convalescat, necessaria est Tridentina dispositio, praesentia Parochi & Testium, qui apud Ecclesiam testari, probare possunt, quod matrimonii validitatem.

2. Rectè autem cum Henriquez notat Sanch. lib. 2. 437. num. 11. & 12. si impedimentum fuit deductum ad forum contentiosum, & non probatum, nec probari possit, tunc impedimentum esse, ac dici occultum. Notat item, si res, vel quatuor audierint impedimentum ex relatione dumtaxat coniugis, adhuc illud esse occultum, quia tora ejusmodi testium efficacia reducit ad dictum, & confessionem unius coniugis.

3. Quæstio igitur est, an quando impedimentum est occultum, scilicet non est ex iis, quæ diximus num. 1. debeat, eo impedimento sublato, revocari iterum coram Parocho, & Testibus dictum Matrimonium, quod iam coram iisdem fuerat celebratum. Duæ de more sunt oppositæ sententiæ utrinque æquo fere Marte pugnantes. Altera affirmat, cuius validior ratio est, quia Tridentinum statuit, pro forma substantiali Matrimonii, Parochi, & Testium præsentiam, id quod propter nimis clara Tridentini verba nemo negat. At, cum forma tunc intervenire debeat, cum actus producit in suo esse (ut habet Baldus in l. Observari, §. fin. num. 5. ff. de off. Proconsulis.) Nunc autem producit Matrimonium, quando de novo renovatur consensus, ergo nunc debet adesse forma inducta à Tridentino. Adde, si, Teste Comitolo apud Bossium mox citandum, respondisse Clementem VIII. sic declarasse Sacram Cardinalium Congregationem, sic Romanam Rotam, ne dicam cum De Lug. lib. 3. de resp. moral. dub. 16. num. 45. semper decidisse.

4. Si Doctores pro hac parte militantes cognoscere, saltem præcipuos, velis, eos habes apud Boss. de matrim. cap. 2. num. 8. Aversl. quæst. 1. 1. sect. 5. sed præcipuus, & quidem omnium fortissimus est Pont. l. 5. c. 6. à n. 6. cui accedit De Lug. l. c. hanc sententiam tanquam certam supponens.

5. Altera sententia, eaque negativa docet, non esse necessariam dictorum iteratam assistentiam, siue nullitas Matrimonii primo initii contracta fuerit ex defectu consensus unius, siue utriusque, siue ex quocunque impedimento occulto, & siue bona, siue mala fide (ut notat Bossius loco citato, num. 24. Sanch. lib. 2. d. 37. m. n. 8.) dicta nullitas fuerit contracta, Ratio præcipua hujus sententiæ tendens ad solutionem rationis sententiæ præcedentis, est, quia Tridentinum dat quidem Matrimonio pro forma substantiali dictam præsentiam, at non Matrimonio, quando renovatur, sed, quando celebratur in facie Ecclesiæ; in facie autem Ecclesiæ tunc fit contractus Matrimonii, quando primò celebratur: & quamvis tunc propter impedimentum invalidus re vera contractus ille sit, tamen exterius, in quo solum Ecclesia iudicat, appareat validus, & cum Tridentinum intenderit solum posse illud Matrimonium idoneis testibus probari, id solum (quod ad hoc sufficit) ab ipso statum fuisse, dicendum est. Adde, sic decrevisse Pium V. sic declarasse Sacram Cardinalium Congreg. sic Romanam Rotam apud Bossium l. c. n. 7. decidisse.

6. Vides utramque sententiam ad se Pontificem, Cardinales, & Rotam advocare. Sed certè pro neutra convincunt ejusmodi testimonia, siue, quia non constant authenticè, siue, quia, cum utraque sententia sit probabilis, modo unam, modo alteram Patres illi sequuntur, siue, quia, modo timent publicitatem, modo nequaquam, &c.

7. Pugnantes pro hac sententia plures sunt, quàm pro priore, quos Castrop. Rebell. Coninch. Gasp. Hurt. quos citat Castr. de spons. d. 3. p. 7. §. 3. & Aversl. quæst. 1. 1. sect. 5. V. Poss. tamen, alique quos citat, sequiturque Boss. l. c. cui adde Sanch. l. 2. matr. d. 37. n. 3. Navarrom denique ab utraque sententia pro se afferri, non est inutile scire.

8. Veraque ergo opinio probabilis merito est, Sanum nihilominus est consilium, advocare Parochum, Testesque quantum fieri potest in renovatione dicta Matrimonii, ut litibus de nullitate Matrimonii aditus præcludatur.

Part III.

datur; Quando autem subest aliquod periculum si Parochus advocandus sit optimum remedium est, ut Confessarius obtineat ab eodem Parocho licentiam alii stendi, qua impetrata, advocatis duobus fidei Testibus, in solitario cubiculo Matrimonium revaliderur. Cæterum, si neque hoc facile fieri possit, tunc amplector secundam sententiam, scilicet negativam, nam re vera hæc (ut habet l. c. Boss.) hodie communiter à piis, & doctis viris in praxim deducitur, eamque in praxi servari, testatur Seraphinus, decis. 96.

9. Atque in hoc casu, si teceptæ antea jam fuerant benedictiones Ecclesiæ, nec erunt repetendæ, post revalidationem; Nam satis est, eas semel in facie Ecclesiæ fuisse receptas; præterquam, quod in hac re, quæ non est de essentia matrimonii, satis excusat periculum scandalum, & notæ conjugum ex Sanch. l. c. n. 3.

10. Inquires Primò, Si ipsi vni tantum Parocho, vel vni tantum ex Testibus notam fuerit impedimentum eo tempore, quo prima vice contractum fuit Matrimonium, quando deinde sublato impedimento renovabitur, debetne in hac sententia coram Parocho, & Testibus renovari?

Respondeo, nequaquam, quia unus tantum Testis non facit impedimentum probabile in foro externo, & ex alia parte illi Parochus, & Testes sunt apti ad testificandum contractum Matrimonii secundum formam ab Ecclesia præscriptam, non enim ipsi Testes esse debent validitatis Matrimonii, sed contractus Matrimonii, quæritur certè, ea unius cognitione non obstante, testari satis. Ita Coninch. disputat. 24. dubit. 16. num. 48. alique contra Sanch. l. 2. matr. d. 37. num. 10. requirentem in hoc casu præsentiam Parochi & Testium in restauratione matrimonii, quia secus non poterunt (ait) testificari de Matrimonio valido? Verum, ut vidimus, ii, de contractu matrimonii testificari debent, & iam possunt, non de validitate.

11. Inquires Secundò, Quando Pontifex apponit in Brevis alicujus dispensationis concessæ ad revalidandum Matrimonium contractum cum occulto impedimento, hæc, vel similia verba (si ita est cum eis dispensa, ut inter se publice, & servata forma Tridentini contrahant) necessariūne est, ut id fiat coram Parocho, & Testibus.

Respondeo, Non esse necesse docet Sanch. l. c. num. 5. quamvis enim (ait) non possit tunc Delegatus dispensare, ut occultè celebrètur matrimonium, tamen potest dispensare in impedimento, quo per dispensationem cessante, iam ex doctrina data poterunt coniuges inter se solos matrimonium celebrare. Huic decisioni allatæ à Sanch. se opponit toto conatu Guttier. de matr. c. 47. d. num. 6. dicens opinionem Sanch. esse singularem, & periculosam. Ratio præcipua est, inquit, quia Pontifex in iis verbis dat formam Delegato, ut non possit dispensare, nisi servata dispositione Tridentini, quod, cum requirat præsentiam Parochi, & Testium, si illam non adhibeat, nihil poterit Delegatus. Verum respondebit Sanchez, formam à Tridentino impositam, ut modò ipsè Sanch. dixit esse, ut semel illa præsentia addit, quando scilicet in facie Ecclesiæ fit contractus. Cum igitur in casu nostro tunc adfuerit præsentia Parochi, & Testium, satis, superque servata est forma à Tridentino requisita. Ita Bossius de matrim. cap. 2. num. 31. sane probabiliter.

§. IV. An Matrimonium invalidum ex metu ratificetur per copulam simili metu extortam.

1. EX dictis oritur quæstio, an si Matrimonii contractum in facie Ecclesiæ iniisti cum aliqua puella ex metu, & deinde simili metu cogaris ad habendam copulam, illamque tu habeas eodem metu coactus, sed ex affectu maritali, quem affectum salte tacite habeat, ut supponimus, puella: An inquam, etiam ratifices matrimonio.

nium, & consequenter illud iam validum in posterum remaneat?

2. Negant plures apud Averf. q. 4. *matr. f. 6. v. A. si quis*, Sanch. Coninch. Pont. Nau. Pet. Ledef. Henr. & Silu. Ratio est (inquiunt) quia, qui cogitur habere prædictam copulam, eandem immunitatem libertatis patitur, quam qui cogitur ad contractum Matrimonii per verba de præfenti; ergo pari modo ipsi iniuria fit, & consequenter Matrimonium hoc, utpote per metum extortum, invalidum erit. Confirmatur, quia si secus esset, non provisum satis fuisset liberati Matrimonii.

3. Affirmant non pauciores apud Averf. *loc. cit.* Sotus, Gabriël, Bart. Ledef. Vega, ipse Averf. quibus adde Sanchez, & Coninch. fatentes hanc sententiam esse probabilem & asserentes, rationem esse, quia durum videtur eum, cui metus inest ad habendam copulam, obligare, ut non possit consentire sponte ad Matrimonium illud, ut sic effugiat peccatum, eundemque poni ab Ecclesia in bivio satis duro, ut ipse, vel peccet mortaliter vel patiat grave damnum, quod ex eo timore expectare debet. Hoc voluisse Ecclesiam non est præsumendum. Unde dicendum est, Ecclesiam solum voluisse providere libertati Matrimonii, quando ipsum per verba de præfenti contrahitur; & merito, quia tunc periculum coactionis frequenter occurrit, nihil autem curasse, quando ratificatur per copulam, quia modus hujus coactionis rarissimus est. Ulterior autem ratio, eaque à priori hujus posterioris sententiæ esse debet, quia in hoc actu, quo quis sponte eligit Matrimonium quasi in remedium evitacionis peccati, homo non consentit ex vi metus illati, sed ex seipso, & ex vi suæ spontaneæ libertatis volentis effugere peccatum.

4. Confirmatur. Nam invalidatio Matrimonii meticulousi decreta ab Ecclesia est potissimum, & immediate in favorem particularium Fidelium, ergo potest Fidelis cedere iuri suo, & suoque favori, & sic valide contrahere. Et sanè idem dici potest in sententia nostrâ, quæ indicat, Matrimonium meticulousum esse iure naturæ nullum; talis enim est, quia, ut supra indicavimus, iniuria fit contrahenti: at contrahens iuri quod ex hac iniuria habet, cedere pari modo, si velit, potest.

5. Neque dicas: Decreto Ecclesiæ irritanti matrimonium clandestinum non possunt Fideles cedere, ergo neque Decreto irritanti hoc Matrimonium meticulousum. Ne id dicas, inquam, nam decretum de clandestino est latum immediate intuitu ipsius Matrimonii, & potissimum intuitu Ecclesiæ, ut ei constare possit de contractis Matrimonii, id quod non officit casui nostro.

6. Verùm adhuc dices. Sicuti affirmatur, in copula metu extorta posse contrahentem cedere iuri suo, & velle Matrimonium perficere; ita affirmari posset, idem esse initio, quando contractus Matrimonii per verba de præfenti ex metu celebratur, ergo simili modo tunc is, qui metu patitur, poterit iuri suo cedere, & validum Matrimonium efficere.

Respondeo. Concedit pariter, & consequentiam Averf. *loc. cit. v. vbi consequenter*. Nobis non est otium id prosequendi.

7. Tantorum virorum duas hæc sententias suis innixas rationibus nō probabiles iudicemus, verror, ne imprudentiæ notam apud prudentes incurramus, modò præscindamus à confirmatione *num. 4. dicta*, sed utamur rationibus, seu coniecturis allatis *num. 3.*

TRACTATUS DE MATRIMONIO UT EST SACRAMENTUM

CAPVT PRIMVM.

Institutio hujus Sacramenti, ejusdemque materia & forma.

MATRIMONIUM in ratione contractus tantum ipso mundi exordio institutum fuit ad hunc officium, scilicet ad propagandam hominum, post lapsum Adæ ad concupiscentie remedium, ut illis verbis, quæ Adam, inspirante Deo, dixit, Gen. 2. *ex ossibus meis, ut videretur sentire* S. Augustinus de Gen. 2. c. 2. *sive in illis, quæ Deus protulit Gen. 1. Gen. 2. multiplicavimus.*

2. At verò fuisse elevatum à Christo Domini institutionem Sacramenti, sive quando ipse in mari Canæ Galilee, sive, quando dixit Mat. 19. *Qui coniungit, homo non separat*, Catholicorum nulli dubium.

3. Quod autem Matrimonium Fidelium, ut per hoc sacramentum, conferat gratiæ augmentum, & ut aliqui possit primam gratiam conferre, & similis Theologicæ spectant, & passim Theologi disputant.

4. At quænam est hujus Sacramenti materia? Certè Averf. q. 2. *de matr. f. 6. v. 3.* assertum Theologorum sententias, Sanch. verò lib. 1. *disp. 3. de matr. v. 1.* cum attulisset sex, ultimam approbavit aliter, esse ipsa verba, seu signa, quibus exprimitur mutua traditionis utriusque coniugis forma, eadem ipsa verba, seu signa, quibus exprimitur mutua acceptationis eorumdem. Traditio nam facta sensibilis per externa verba, vel signa, cum inchoatus, & imperfectus contractus, se habet in materia, acceptatio verò facta pari modo sensibilibus, pote quæ perficiat contractum, se habet in forma Sanch. *l. c.* cui libens acquiesco.

5. Quoniam verò Matrimonium Fidelium contractus naturalis est, & simul Sacramentum, inquit, contractus Fidelis Matrimonium inire, ut solum contractum, non verò, ut Sacramentum? Videtur enim, quod illicitè posse tamen validè, quia cuiusvisque Sacramenti confectio pender ab intentione. Ministri voluntate illi conferre, & sicuti potest (quoniamvis illicite) oblatum puerum; & verba Baptismi proferre, molesta baptizare, quando certè illum minime baptizaret, ita in casu Matrimonii, & c. Adde, & aliam rationem, nam quemadmodum absolutio, non est verba sine intentione baptizandi prolatis, non est talis, & necessariò coniuncta ratio Sacramenti, ratio Baptismi, sic contractus naturalis Matrimonii sine intentione faciendi Sacramentum, non est talis, nec necessariò coniuncta ratio Sacramenti. Quod si dicas esse necessariò coniunctam ex Christi institutione, etiam independentem à voluntate conferentis, vinantem te potius quis pronuntiabit, quam conferentem.

6. Respondeo. Vrger me ejusmodi allata ratio debet, ita ut cum Vasquez, *tom. 2. in 3. p. disp. 1. de matr. Pont. lib. 1. cap. 9. num. 3.* Hort, *disp. 3. de matr. disp. 1.* aliisque quos citat, sed non sequitur Averf. q. 2. *de matr. f. 6. v. 3.* *Primo iudicaverunt.* Alique probabiliter dicent, posse valide, modo dicto, iniri à Fidelibus Matrimonium.

nium, ut solum contractum, & non, ut Sacramentum: elto Suar. Sanch. Coninch. quos citat, sequiturque Averf. l. 7. V. *Constat tamen*, quibus addatur Castrop. d. 2. de spons. p. 2. num. 5. alique negent, contententes Christum Dominum conjunxisse rationem Sacramenti ipsi contractui ita, ut, quamvis positio contractus dependeat à voluntate Fidelium, eo tamen posito, non dependeat ab ipsorum voluntate ratio Sacramenti, sed eo ipso, quod ejusmodi contractus legitime ponitur, statim ex Christi institutione illi adherat ratio Sacramenti. Verum id asserere, esset divinare, ut jam modò dictum est.

CAPVT II.

Minister Sacramenti Matrimonij.

1. **C**erta jam, & vera sententia nunc est, ipsos conjuges esse hujus Sacramenti Ministros, petinde, ac necesse sunt suscipientes. Ratio est, quia Christus Dominus instituit hoc Sacramentum juxta naturam ipsius contractus; at Ministri, seu ij, qui contractum efficiunt, sunt idem, qui contrahunt, quique in se obligationem suscipiunt, ergo, &c. Lege Bellarm. lib. 1. de matrim. cap. 6. & sequentibus. ubi contrariam opinionem appellat temerariam.

2. Hinc fit, ut verba Parochi, quibus dicit, se conjugere Sponsos, non sint de essentia Matrimonij; ipse enim, solum est assistens Matrimonio, non illud confertens: nam propterea, si assistat in statu peccati mortalis, non peccat assistendo, quia is, nec Sacramentum ministrat, nec suscipit.

3. Sed quid, si ipsi conjuges sint in dicto peccati mortali statu, quando contrahunt?

Respondeo. Quod peccent ex eo, quod in malo statu hoc Sacramentum suscipiant, certum est, quia omnia Sacramenta vivorum requirunt, suscipientem esse in statu gratiae, ut scilicet illam augeant, quemadmodum explicant fuse Theologi; sed dubium est, an item peccent ex eo, quod indigne ministrent.

4. Dico, esse duas oppositas sententias. Navar. apud Sanch. lib. 2. de matr. disp. 6. n. 3. putat, peccare mortaliter, etiam ut Ministros, quippe qui conferat sibi hoc Sacramentum ex officio, & ad hoc deputati. Sanchez, ibid. num. 4. citans Suar, aliosque verò, alique censent, ut sic, non peccare mortaliter; quia, licet conjuges sint ad hoc deputati, non tamen sunt consecrati ad hoc Sacramentum administrandum, pro quo non fuit necessaria Consecratio: Quod autem Consecratio sit necessaria ut Minister Sacramenti peccet, sup. l. 1. de Sac. in genere, cap. 2. n. 4. diximus. Hanc posteriorem sententiam, ego ibidem amplexus sum, & iterum amplector, licet cum eodem Suar. & Sanch. fatear, opinionem Navar. esse probabilem.

CAPVT III.

Matrimonium inter absentes, an sit Sacramentum?

1. **E**sse Sacramentum, omnino tenendum est cum multis, quos citat, sequiturque Castropalaus de spons. d. 2. p. 2. num. 9. quidquid dicat Durandus, alique pauci apud Sanchez loc. cit. d. 11. num. 26. quorum rationes levissimas vocat ibidem Castropalaus, & easdem solvit. Ratio nostra potissima, cujus vi omnia ferè contraria argumenta dissolvuntur, est, quia Christus Dominus instituit hoc Sacramentum, elevando rationem contractus naturalis, quæ est in Matrimonio, ad rationem Sacramenti; at ratio contractus naturalis, æquæ est, si fiat per ipsos principales praesentes, ac, si fiat per Procuratorem inter absentes, ut nemo negat, ergo, &c.

Addé ex Concilio Trid. sess. 24. cap. 21. haberi, Matrimonium Fidelium esse Sacramentum; At Matrimonium per Procuratorem, sive etiam per Epistolam, non aequivoce, nec proportionaliter, sed univocè Matrimonium est, quis enim vquam inter Catholicos fuit, qui auderet dicere, duo genera Matrimoniorum esse in Ecclesia Dei, unde inferre posset, alterum esse Sacramentum, alterum non item?

2. Materia ergo, & forma in Matrimonio per Procuratorem, est item traditio, & acceptatio corporum facta à principalibus contrahentibus; quatenus exprimitur per verba, vel per signa à Procuratoribus exhibita.

3. Hinc meritò Procuratorem non obligamus ad statum gratiae, quando suum hoc manus exercet, obligamus autem ipsos principales ut recipientes Sacramentum debere esse in gratia, quando verosimiliter putant, Procuratorem nomine ipsorum contrahere. Quo tempore, etiam si dormirent, reciperent gratiae augmentum, sicut tunc reciperent Sacramentum Matrimonij; quemadmodum occurrat, quando quis vigilans, vel sanus petiit Baptismum, & deinde cum dormit, vel phreneticus est, baptizatur; nam tunc, & Sacramentum recipit, & gratiam. Dixi (ut recipientes) ut ministrantes enim non habere hanc obligationem, dictum est modò cap. 2.

CAPVT IV.

Matrimonium Infidelium, an sit Sacramentum? Remissivè.

Cum hoc ad praxim non pertineat, habeat id Lector à Doctoribus citatis, ac citandis, Sanch. Pontius, Averfa, G. Hurtado, aliisque.

CAPVT V.

De Indissolubilitate Matrimonij.

1. **V**t ea omnia, quæ ad indissolubilitatem spectant, cognoscantur, agam Primò de indissolubilitate Matrimonij infidelium, sive ante, sive post susceptionem Baptismi. Secundò, de eadem, quæ inest in Matrimonio rato Fidelium. Tertiò, de eadem, quæ in contumacato eorundem.

§. I. An Matrimonium Infidelium ante conversionem initium sit indissolubile?

1. **M**atrimonium Infidelium, sive sit consummatum, sive sit Ratum dumtaxat, id est nondum consummatum (sic loquamur claritatis gratiâ), nam ceterum Matrimonium Ratum propriè est Matrimonium contractum per verba de praesenti inter Fideles, quod nondum sit consummatum, ut supra diximus tract. 4. de Consensu, cap. 1. §. 2. n. 1. Matrimonium, inquam, dictum Infidelium est ex natura sua indissolubile. Ita Pontius, Vasq. Reb. Bellarm. quos citat, sequiturque G. Hurt. d. 8. matr. diff. 1. quibus addé Castrop. d. 3. de spons. p. 2. §. 1. n. 6. & Leand. de matr. d. 7. 2. alique contra Sanch. & Coninch. apud eundem Hurt. aliosque.

2. Ratio à posteriori ducitur ex illis verbis Genesis 2. *Quamobrem relinquet homo Patrem, & Matrem & adheret uxori suæ* ecce Matrimonium ratum, & erunt duo in carne una, ecce consummatum cum enim Deus dicat, relinquet, adhærebit, erunt, notat ejusmodi esse naturam matrimonij, non vero ipsum Deum, sic positivè velle constituere.

3. Ratio verò à priori præcipua est (nam alias vide apud Hurtadum, & citatos) quia certum est illicitum esse concubium vagum, & communicationem vxorum

& vitorum indifferenter; ergo certum est Matrimonium ex natura sua esse indissolubile. Antecedens conceditur ab omnibus Catholicis, & ferè etiam ab omnibus Ethnicis, & probatur communiter ex causa finali Matrimonii, quæ est suscipere, & educare, benèque instruere prolem: ad quod omnino requiritur, ut certum ineat Matrimonium. Consequentia verò probatur, nam, si Matrimonium esset ex natura sua, sicuti ceteri contractus, dissolubile ex mutuo consensu contrahentium, possent reliqui viri, & vxores, & alii duci in Matrimonium: ergo admitteretur ipsissimè communicatio vxorum, & vitorum, quæ negatur ab omnibus. Vide, quæ dicam mox §. 2. n. 6. Qua ratione autem concesserit Deus Iudæis libellum repudii, quo relinquere suam vxorem, & aliam ducere poterant, vide apud Hurtad. loc. cit. diff. 15. alios citantem.

§. II. An sit indissolubile Matrimonium Infidelium, quando utrique conjuges per Baptismum convertuntur ad fidem?

Hoc, etiam consummatum, posse auctoritate Pontificis dissolui, eo modo, quo inferius dicemus, iusta intercedente causa dissolui posse Ratum Christianorum, puant Navarrus, & Sanch. l. 2. matr. d. 17. num. 2. eum citans. Negat verò communior opinio cum Azor. Coninch. & Pontio, quos sequitur, citatque Castropal. d. 3. de spons. p. 3. n. 2. quibus adde Valsq. quem citat, & excipit Aversa quasi. 2. sect. 5. V. Postremo.

2. Ne autem turpiter labaris, bene distingue. Vel enim matrimonium Infidelium consummatum, sive solum Ratum ante Baptismum, etiam est consummatum post illum; vel quavis consummatum ante Baptismum; tamen post Baptismum consummatum non est. Si illud prius, omnes conveniunt, nulla auctoritate dissolui posse, utpote iam matrimonium Christianorum consummatum representans indissolubilitatem Christi cum Ecclesia, & Verbi Divini cum Humana Natura, æquè, ac representant cetera Fidelium consummata matrimonia. Si verò posterius, tunc sit in opinione positum an dissolvi aliqua tandem ex causa possit.

3. Et quidem (ut dicebam) Sanch. cum Navarro affirmat. Ratio est, quia tunc illud matrimonium assimilatur matrimonio rato Fidelium, quod, ut dicemus, potest solvi per ingressum in Religionem. Sed, ut item dicebam, Azor. Alique modò citati negant, quia illud Matrimonium, quavis ante Baptismum consummatum, consummatum tamen est, & nunc, cum sumus post Baptismum, non est ratio, cur careat debeat prærogativa Matrimonii Fidelium. Ergo sicuti alia Fidelium consummata matrimonia nulla auctoritate dissolui possunt, quia id Christus Dominus nunquam concessit, ut mox c. 7. dicemus, ita, & hoc.

4. Vtraque sententia (fatente etiam Castropal. loc. cit. qui hanc posteriorem amplectitur) probabilis est. Et certè vtraque, non nisi in verosimilibus conjecturis innititur.

5. Inquires. Si vir hic conversus (hac voce compendiosa utimur, cum volumus significare, Infidelem suscepisse Baptismum) (si hic inquam vir habuisset in Infidelitate plures simul vxores, vel primam, & secundam repudiasset, & haberet in præsentia tertiam, vel quartam, atque ad fidem converterentur, quamnam ex his pro legitima vxore retinebit?

Respondo, omnino quam primam dixit etiam si cum primo solum haberet matrimonium ratum, cum aliis verò matrimoniis consummasset. Ratio est, quia, ut §. præced. vidimus, matrimonium, etiam dumtaxat ratum, est natura sua indissolubile. Cum ergo vinculum primi matrimonii nunquam dissolutum fuerit, cetera matrimonia subsequencia nulla fuerunt, & consequenter, non nisi prima est legitima, & vera vxor suo viro legitime restituenda. Ita deciditur c. gaudemus de divortii, & id esse certum in Ecclesia, notat Aversa quasi. 2.

matrim. sect. 4. V. Et Confirmatur.

6. Atque ex hac Ecclesie definitione confirmatur dixeris §. 1. n. 1. & 3. hæc enim definitio magis signum credendi, matrimonium Infidelium ex natura sua esse indissolubile: secus enim Ecclesia parum esset tradere viro prædicto primam vxorem. Leg. canon. Aversa l. c. & sect. 6. V. In hac re.

7. Denique scito; Pontificem non posse per vim causa dissolvere Matrimonium duorum Infidelium consummatum, sive non, quia Pontifex non habet auctoritatem in eos, qui sunt extra Ecclesiam.

§. III. Matrimonium Infidelium, quando alter ex conjugibus convertitur ad fidem, dissolubile est.

Ex tribus saltem capitibus dissolvi potest Matrimonium, etiam consummatum Infidelium, quando alter per Baptismum venit ad fidem.

Primo, ex eo, quod conjux Infidelis discedat a coniugio, & nolit cum eo habitare, non ob aliam causam, quia is fidem amplexus est.

Secundo, ex eo, quod, quamvis habitare cum coniugio velit, Creatori tamen iniuriam irroget, propter Christum Dominum contemnat, si ejus cultum præbeatur, si familiam fortè se convertere volentem quovis modo impediatur.

Tertio, si Fidelem conjugem exciter ad quibet peccatum, id enim est, etiam Creatori iniuriam irroget.

2. Hæc ita se habere, non aliunde, efficaciter probatur, quam ex Christi dispositione nobis promissa per Sanctum Paulum 1. Cor. 7. qui de conjugibus loquens dicit: Quod si Infidelis discedat, discedat; non enim sumus in hujusmodi, & in hunc sensum, ad quem nos hactenus afferimus, semper intellexit immò definit Ecclesia cap. Quanto, cap. Gaudemus de divortii.

3. Et quidem primum caput ex dictis dissolutum est physica, secundum, & tertium est dissolutum moraliter, & concordia sensu omnes Doctores explicant. Id autem si disposuit Christus Dominus in favorem Baptismi, licet Baptismus afferret onus coelibatus, vel periculi baptizatus periculum perversionis.

4. Inquires obiter. An infidelis peccet non solum nolendo se convertere, sed etiam alio novo peccato obediendo sequi suam conjugem?

Respondeo, peccare novo peccato, quia non solum facit contra legem Christi universalem obligantem ad Baptismum, sed etiam contra specialem legem matrimonii, ne detur Divortii causa, qualem certe non ipse dat. Ita Sanch. l. 7. matr. d. 73. n. 3. et Soto. & Soto.

5. Dixi autem numero 5. ex tribus saltem capitibus nam quavis aliqui Doctores hæc tria solum capitula agnoscunt pro primis Ecclesie temporibus pro latere in ætate (& certè fateor probabiliter) aliud addunt nimirum ipsam meram conversionem vniuersalem. Nos tamen dicimus, esse probabilius hoc caput, quod aliqui Doctores ut Aversa citans §. 2. matr. d. 3. n. 2. Si autem, Barb. in Collect. t. 4. p. 2. Decr. 28. q. 2. n. 2. addunt, non admittere: Censuram enim cum Hæreticis, matr. diff. 1. 1. & 12. Castropal. de spons. d. 3. p. 3. n. 2. & hanc potestatem dissolvendi matrimonium non dedit Sancto Paulo Fidelem converso, nisi, quando infidelis non conversus discedit physice, vel moraliter, ut explicatur est, & ostendunt illa alia verba universalius, dicta in alio Infidelis sanctificatus est per viam Fidelium, non per rationem negatam dissolutionis affectus spei conversionis alterius conjugis. At certè infidelis dum physice se habet, magnum iudicium etiam tunc, magis quæ spem præbet caput conversionis.

6. Non admittimus igitur diversitatem illorum primo

rum temporum hac in re cum nostra ætate. Immo Hurtad. loc. cit. diff. 13. n. 45. testatur, se audivisse in India, Japonia hodie servatid, quod nos docemus, & ibidem (quod certe advertebat, ad rem nostram facit) probat, non esse de facto prohibitionem ullam, quæ conjux Conversus interdicatur cohabitare cum conjuge Infideli nolente baptizari, vel pacificè cohabitare; & ita advertebat Rebelleum, & insinuasse Coninchidem Hurt. notat.

7. Inquires. Si alter ex conjugibus Catholicis in hæresim incideret, vel Gentilis fieret, dissolvitur ex hoc capite poterit Matrimonium?

Respondeo negativè, nec ratum tantum, & multo minus consummatum. Ita definitur in jure, C. quanto de divortis, & ratio definitionis fuit, ne sub prætextu hæresis conjugia, quæ minus placent, dissolvi tentarentur.

An dictum Matrimonium solvatur in eo momento, quo alter ex conjugibus baptizatur?

8. Hæcenus diximus, ex tribus dictis capitibus solvi posse Matrimonium Infidelium, altero veniente ad Baptismum. Iam inquirimus, an solvatur statim, in eo scilicet puncto, quo Baptismus suscipitur.

Respondeo. Scio, Rodriq. & alios allatos à Castrop. l. c. n. 4. putare, statim; sed vera, & communis opinio est, S. Th. Coninch Pontii, Sanchez, aliorumque cum Castrop. eos adducere l. c. non statim, sed quando ipse conjux conversus init Matrimonium novum cum alio. Antea igitur, in eo intermedio tempore à puncto Baptismi suscepti vsque ad punctum novi Matrimonii, remanet vinculum, sed suspensum, vnde, nec tenetur conversus cohabitare cum non converso, nec impeditur inire, quando velit, dictum novum Matrimonium. Indè ergo fit, ut non conversus nequeat in hoc intermedio tempore Matrimonium jungi cum altero, quia vinculum remanet, & insuper fit, ut si forte ipse convertatur, debeat continuare conjugium cum suo conjuge, iuxta id, quod Decretum esse in jure diximus §. præced. num. 5. fin.

9. Ut autem Conversus possit dictum novum Matrimonium inire, non est opus sententia Judicis, quia Christus Dominus hoc privilegium concedens, ejusmodi restrictionem non apposuit. Satis igitur erit, quod certo moraliter constet obstinatio conjugis Infidelis Christum, seu fidem afficientis injuria, vel longa ejus distantia.

Quando autem non constat, vel spes est conversionis, erit necessaria monitio, ut is intra terminum delibet, an velit converti, vel juxta doctrinam in eodè dictam, an velit pacificè cohabitare. Immo aliquando erit dicta monitio necessaria pro foro externo, ad intercludendas lites de validitate futuri Matrimonii. Lege hæc salus apud Sanc. l. 7. matr. d. 74. a. n. 11. & d. 79. a. n. 2.

An dictum Matrimonium dissolvatur per susceptionem Ordinis, vel per Vota solemnia in Religione.

10. Inquirimus Secundò. An, sicuti vinculum dicti Matrimonii solum ante Baptismum consummati dissolvitur, quando conversus novum init Matrimonium, sic dissolvatur, quando susciperet fortè Ordinem Sacrum, vel solemniter Professionem emitteret in Religione? (quod utrumque posse ipsum facere, nullus negat, per rationem dicendam n. 17.) Id autem non ignorare, prodedit multum. Nam, si vinculum dissolvitur, poterit conjux alter Infidelis validè, & (ut ego contra Pontium cum Castrop. l. c. n. 13. & 15. puto) etiam quantum ad hoc licitè providere sibi de novo Matrimonio: Si vero non dissolvitur, nullo modo poterit, ut ex se patet.

11. Respondeo. Quamvis aliqui per susceptionem Ordinis Sacri dictum vinculum dissolvi censeant, communis tamen sententia negat. Ratio efficax est, quia hanc

potestatem dissolvendi vinculum non agnoscimus, nisi ex Christi Domini dispensatione ex modo dictis num. 2. at nec per Ecclesiam, nec per Patres hoc privilegium Ordini Sacro esse concessum audivimus; ergo, &c.

12. At verò per professionem in Religione duplex sententia est. Prior cum Castrop. l. c. n. 12. cum Coninch. Pontio, G. Hurt. aliisque negat. Ratio est eadem, quia nimirum pari modo nullibi invenitur à Christo concessum, quod Matrimonium consummatum ante Baptismum possit per Religiosam Professionem dissolvi (de consummato enim loquimur, nam solum ratum posse per dictam Professionem, sicuti potest Ratum Fidelium, non est dubium, ut notat Hurtad. d. 8. matr. diff. 14. n. 51.) Adde, Matrimonium hoc Ratum Fidelium ideo per Professionem dissolvi, quia Religio assumpta ab vno ex conjugibus non debet nocere alteri, qui nolle fortasse remanere cælebs. At in casu nostro dicti Matrimonii consummati, esto gravetur Infidelis, si cogitur cælebs manere, id gravamen sibi imputet, nam Ecclesia, ad quam non pertinent Infideles, eorum gravamina non alio modo tollere debet, nisi eos vocando ad Baptismum, & factis ipsi habeant quod per accidens ipsorum matrimonium ratum, propter paritatem cum matrimonio rato Fidelium, dissolvatur per Professionem ab altero conjuge Converso emissam ut modo dictum est, non verò prætentant idem de consummato.

13. Posterior sententia cum Sanch. & Henriquez ap. eundem Hurt. l. c. concedit, per Vota solemnia Professionis Religiosæ dissolvi dictum consummatum matrimonium. Ratio est (inquiunt) quia professio solvit vinculum matrimonii Rati Fidelium, quod est Sacramentum, & consequenter, quod est fortius vinculum, quam sit dictum matrimonium consummatum Infidelium; ergo solve, & hoc. Probat consequentiam, quia in jure L. De accus. ff. de diversis, & tempor. præscrip. habetur illud vulgatum axioma: Si vincam vincen-tem te, à fortiori vincam te. Si enim à professione vincitur vinculum matrimonii Rati Fidelium, multo magis ab eadem vinci poterit vinculum dicti matrimonii consummati Infidelium, quod minus fortè, cum non sit sacramentum.

14. Verùm huic rationi respondent locis citatis Castropalaus, & Hurtadus, hoc axioma intelligi de casibus similibus, & jure ordinatio, ac naturali contingentibus, non verò de dissimilibus, & de iis, quæ à jure positivo, & extraordinario præsertim divino dependent. Prior igitur sententia probabilior sit, posterior saltem ob auctoritatem extrinsecam probabilis. Et quidem loquimur de votis solemnibus in religione emissis nam per votum simplicis castitatis non dissolvitur matrimonium dictum Infidelium, sicuti non dissolvitur matrimonium Ratum Fidelium, ut certum est, & notat Averfa quest. 2. matr. sess. 5. V. Neque.

15. Vnum advertunt concordè animo prædicti Doctores, Nam si ejusmodi conversus factus jam sit professus, & deinde alter conjux fortè convertatur ad fidem, non erit huic ille professus resistendus.

Quamvis enim aliquorum sententia vinculum matrimonii remanserit, unde videatur suum conjugem conjugi reddi debere; tamen non ita est. Siquidem cum ille prior conversus legitime, vnde, & valide assumpserit statum impossibilem matrimonio, (nam propterea ex Sanchez l. 7. matr. d. 76. idem dicendum est, si ordinem Sacrum susceperit, vel Votum simplex Castitatis emisit) non poterit ad matrimonium redire. Sicuti, si celebrato, jure, divorzio, innocens conjux Ordinem Sacrum, vel professionem susceperit, vel votum Castitatis simplex emisit, non poterit licitè alterum conjugem sibi reassumere, ut habet idem Sanchez lib. 10. matr. d. 10. n. 6.

16. Dixi (factus jam sit professus.) Nam si esset Novitius, cum nondum statum incompatible susceperit, poterit (immo, & debet, nisi alter consentiat) cum res adhuc sit integra, redire ad matrimonium, ut notat

notat ibidem Sanchez, & Coninch. d. 26. dub. 5. n. 7.

16. Ex qua doctrina vides, hæc duo esse satis diversa. Aliud est, an per professionis Vota solemnia dissolvatur vinculum prædicti Matrimonii? Aliud, an Conventus possit legitime, vnde, & licite Professionem emittere? Illud prius est in opinione positum, ut vidimus num. 12. & 13. hoc posterius omnes admittimus & nescio negat, ut diximus num. 10. cujus posterioris ratio est, quia nolens convecti, dat justam causam, propter quam Divortium facere, conversus possit, quo divortio facto, jam conversus, utpote innocens, poterit licite illos status eligere, monito prius altero conjugē, juxta modo dicta n. 9. & juxta ea, quæ dicuntur, cum de Divortio disputatur.

CAPVT IV.

De indissolubilitate Matrimonii Rati Fidelium.

§. I. An hoc Matrimonium Ratum sit auctoritate Pontificis dissolubile?

1. **V**T plurimum DD. sententias omittam quas apud Sanch. lib. 2. matr. d. 15. Averl. q. 2. matr. scilicet 6. præsertim V. Tertio. Castrop. d. 13. de spons. p. 2. §. 4. Pont. lib. 9. c. 3. per totum, habes, aliosque, duæ sunt hac in re præcipuæ. Altera negat cum Pont. l. c. cujus potissimum fundamentum à posteriore est, quia, si posset à Pontifice, quamvis ex causa, dissolvi Ratum posset, & consummatum, quod inauditum in Ecclesia Dei est. Sequela probatur, quia eadem causæ, evitationes, scilicet scandalorum, rixarum, & discordiarum æquè interdum sunt in consummato, ac sunt in Rato. A priori, quia Matrimonium ratum est ejusdem rationis, ac consummatum, quoad essentiam. Copula enim nihil addit essentia, vel integritati Matrimonii, quod consistit, in ipsa traditione, & acceptatione corporum. Ergo, si eadem semper est essentia, eadem in utroque indissolubilitas, quare, sicut Pontifex dissolvere nequit consummatum, sic nequit Ratum.

2. Altera sententia affirmat, eamque sequitur Sanch. l. c. n. 4. cum aliis. Et Leand. quidem d. 5. matr. q. 7. dicit priorem sententiam esse speculative probabilem, hanc verò posteriorem probabiliorē esse practice. Eandem hanc posteriorem tenet Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. c. 16. n. 6. qui refert, se vidisse Bullam Greg. XIII. dispensantis in matrimonio Rato. Sed quid hoc ad aliud, quod narrat Henric. lib. 11. de matr. c. 8. n. 11. hoc est, eundem Greg. X III. vna die, tredecim Dispensationes dedisse de hac re? Adde, & similes dispensationes, quas fuisse concessas à Martino V. Eugenio V. Pio III. Pio V. meminit Hurtad. l. c.

3. Fundamentum præcipuum hujus sententiæ à posteriori ducitur à tot dictis concessionibus, quas per Summos Pontifices invalide, vel illicite, esse datas, affirmare quis audeat? A priori autem, quia, licet firmiter teneamus, Matrimonium ratum esse ex se indissolubile, tamen non propterea negatur Deo potestas dispensandi mutando materiam, ut fuscè prosequuntur Theologi. Quoniam ergo videmus Ecclesiam hac potestate per tot Pontificum seriem fuisse usam, tenendum omnino est, eam ipsi à Christo Domino fuisse communicatam. Quare perinde hæc sententia certa alicui videbitur, ac est illa, quam omnes docemus, & Tridentinum definit, ut mox videbimus; puta Matrimonium ratum dissolui per professionem Religiosam; omne enim Tridentinum id decrevit: certè, non nisi, quia sic Ecclesia ab initio usurpavit: at idem usurpavit in re nostra per tot Pontifices.

4. Hæc sententia est probabilior, fateor tamen priorem suā probabilitate nequaquam carere, responsiones autem argumentorum utriusque partis, vide apud citatos.

5. Inquires. An invito altero ex conjugibus Pontifex in hoc dispensare possit? rursus an sine causa altero invito, potest alter professionem remittere? vere vinculum Matrimonii rati. Ratio autem est, quia Christus Dominus reliquit prudenti Pontifici arbitrio contrahentium, ita ex Medina Averl. q. 2. scilicet 6. V. Extendit.

Respondeo ad posterius; Requiritur iustam, & veram causam, ut licite Pontifex dispense, ut quia secus malè vteretur potestate sibi concessa. Cuius autem causam esse, fere omnes fatentur Sanch. lib. 2. matr. d. 16. si gravis damna, vel perniciosa discordia, rixæque inter conjuges, conjugumque inter meruantur, si mutua cohabitatio esse non possit, quod alteri supervenerit, v. g. Lepa cui remedium nequeat, si perpetua sit, sterilitas, & similia.

7. Docet Sanch. loc. c. sufficientem esse causam, si magna inæqualitas inter virum, & feminam. Et si de prudenter timeantur rixæ, & discordiæ, multatius Matrimonii, ego non approbo; experiri tunc raro, etiam inæquales ob insignem aliquod dolum, aut Expendantur igitur circumstantiæ, & mores pietatis, nam sic tandem apparebit, an rationabiliter esse possit timor.

8. Ut vir promoveatur ad Episcopatum, non esse causam sufficientem, nisi id valde necessarium sit ad bonum commune, bene docet ibidem Sanch.

9. At verò, ut valide Pontifex dispense, requiritur causa; quia Christus omnem circa hoc contrahentem concessit Pontifici, ne relinquere locum peccati, nonnulli putant, cum Henriquez lib. 11. de matr. cap. 8. num. 1. littera G. sed tutior apud Averl. q. 2. scilicet 6. V. Requiritur vero, communior, verior, & certa sententia est, requiri causam iustam, sicut in dispensatione Votorum, & juramentorum committitur, ut de quibus dictum est, lib. 4. in Decretis, de iuramenti, & Voi.

§. II. An Matrimonium Ratum dissolvatur per Professionem solemnem?

1. **D**issolvi, non dubium, & ita definitum legimus in Tridentino sessio 24. can. 6. Si quis de Matrimonio ratum non consummatum, per professionem alterius conjugum non dirimi, anathema. Alios Sacrorum Canonum Textus vide apud citatos, atque hæc definitio Tridentini cum sit absolute comprehendit omne Matrimonium ratum, etiam indissolubile veniens ad fidem; etiam invito, & cum multis annos à contracto matrimonio, si nuptiæ sit consummatum. Lege Sanchez, lib. 2. matr. d. 1. num. 27.

2. Ex eadem definitione sit, ut conjux relicta in nuptiis, non quidem statim post ingressum alterius in Novitium (quo certè vinculum matrimonii dissolvitur) sed post professionem emissam, & ab eo expectari integer annus, immò etiam plus, ut si quæ erat duodennis, quæ non poterit proficisci, nisi post quatuor annos, hoc est donec compleat annum sextum ex Tridentino, ut notat Sanch. lib. 2. matr. d. 3. de spons. p. 2. §. 5. n. 2. sic apud Castrop. d. 13. de spons. p. 2. §. 5. n. 2. sic apud ut possit dictus relictus novum sibi Matrimonium contrahere post professionem alterius. Quod si Religiosa quia antea fuerat conjux, deinde dispensatur à Pontifice de suis votis solemnibus, & egreditur à Religione, poterit quæcumque eligere pro suo novo Matrimonio. Idque verum est, etiam si virique conjuges Religionem assumpserint, & deinde similem dispensationem obtinuerint, poterunt enim cum aliis quibuscunque Matrimonio copulari. Ratio clara omnium horum est, quia jam ruptum fuit prius vinculum: vide Leand. d. 4. matr. q. num. 10. citans Sanch. alibi que. Idque ex institutione Christi Domini, ut mox nota.

3. Atque hinc etiam collige, ejusmodi Religiosum, qui olim conjux fuit, peccando contra Castitatem, peccare quidem sacrilege contra Votum, non tamen committere adulterium quia non peccat contra fidem datam in matrimonio, cum jam Matrimonium, vinculo dissoluto, nullum ad sit, unde etiam sequitur, pati modo contra Castitatem ipsum (& quidem sacrilege) peccaturum, si copuletur cum eadem ipsa, cum qua contraxerat Matrimonium ratum, quia dissoluto vinculo, illa sua amplius non est. Id non ita esse, quando quis post divortium professionem emittit, quia divortium non solvit Matrimonii vinculum, dicemus infra cum de Divortio.

4. Quo autem jure hæc dissolutio fiat, hoc porro controversum est apud DD. nobis tamen ex dictis quaestio remanet decisa: fit enim, ut superius indicavimus ex dispositione, quam Christus Dominus ob favorem Religionis, quæ est quædam mors spiritualis, concessit Fidelibus quamque per Ecclesiam ab ipso exordio nobis significavit.

Per professionem cujusnam Religionis dissolvatur Matrimonium Ratum?

5. Jam verò ad majorem præcedentium explicationem, Inquires Primò, per cujusnam Religionis professionem, hæc dissolutio fiat?

6. Respondeo. Per ejus Religionis approbatæ à Pontifice professionem, cujus Vota solemnia constituunt verum Religiosum; hæc autem sunt, quæ legitime obligant, tum ex parte profitentis, tum ex parte Religionis, nomine Ecclesiæ, acceptantis. Hinc Vota emissa à Tertiaris, qui in sæculo vivunt, vel etiam in aliqua Congregatione simul, sed non cum dicta solemnitate, non dirimunt matrimonium: dirimunt contra, si in Congregatione collegialiter vivant cum Approbatione Pontificis, quia tunc ea Congregatio esset vera Religio, ita Leand. d. 5. q. 16. & 17. citans Sanch. aliosque.

7. Hinc advertis, à Voto simplicis Castitatis in nullo modo matrimonium dissolvi, quia jam solemnè, illud non est.

8. Quid de Votis Ordinum Militarium? Respondeo. Si de militibus S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & similibus agas, eorum Vota matrimonium non dirimunt, quia, esto, nonnulli & quidem probabiliter, asserant, eos esse Religiosos, quia tamen ipsorum status non est incompatibilis cum Matrimonio, dirimere illud eorum Vota non possunt. Si verò agas de Militibus S. Joan. Hierosolymitani, vulgò Melitenibus, sine dubio eorum Vota dirimunt, quia ij sunt veri Religiosi ex communi sententia, nec cum ipsorum statu subsistere matrimonium potest. Lege Sperell. decis. 21. n. 44. & Leandrum d. 5. de matr. q. 14. qui assert Pontium testantem, ita Sac. Congregationem Cardinalium declarasse.

9. Per Vota Clericorum, vel Monialium prædictorum Ordinum, qui in Claustro vivunt, verique sunt Religiosi, matrimonium dissolvi, rectè notat Sanchez, loc. cit. quia tunc illa vota sunt solemnia, in Claustro, dixi, Vota Clericorum Ordinum militarium (præter Ordinem S. Joan. Hierosolymitani) qui extra claustra vivunt, cum sint ejusdem rationis, ac sunt vota eorundem Militum, eandem naturam sequuntur, nec dissolvere matrimonium possunt, ut habet Hurtad. d. 8. matr. diff. 6. n. 26. contra Pontium.

An per vota Biennij Societatis?

10. Quid de Votis biennij Societatis Iesu? Respondeo. Affirmat Pontius, lib. 9. cap. 6. quia hæc Vota licet solemnia non sint constituunt tamen Religiosum, & per Bullam Gregorii XIII. Bulla Ascendente Domino, sunt impedimentum dirimens Matrimonium illis superveniens, ergo, & dirimunt matrimonium antea contractum.

11. Verum Doctores nostræ Societatis, cum quibus est

omnino sentiendum, negant Vasquez, Sanch. Henricus, Gasp. Hurtad. d. 8. matr. diff. 5. eosdem citans, & Suarius, l. 4. Relig. tr. 10. lib. 4. c. 2. Adde non nostros, Leandrum l. e. q. 13. qui citat Cornelium, & Ochagaviam, adde, & Averlam, q. 2. sect. 6. §. Dico præterea, qui advenit frustra contra prædictos conniti Pontium. Ratio est, quia jus dissolvendi matrimonium ratum ex Institutione Christi Domini inhæret professioni Religiosæ, eo modo quo, traditum, & explicatum est ab Ecclesiæ Ecclesiæ solum explicuit de professione sub solemnibus Votis, non verò de professione sub Votis simplicibus, ut merito dixerit Tridentinum (per solemnem professionem) quasi excludens omnem non solemnem.

12. Propter eandem rationem Vota Formatorum Coadiutorum, sine temporalium, sive spiritualium in dicta Societate non dirimunt matrimonium, quia, quamvis per illa ejusmodi Coadiutores incorporantur (ut loquitur Suar. l. 2. lib. 7. c. 2.) ultimæ Societati, tamen id fit per Vota tantum simplicia, & non per solemnia. Qui nostri Instituti inficius velit cognoscere, in quo differant ejusmodi Vota simplicia Coadiutorum à Votis solemnibus Professorum, adeat Suar. l. c.

Prædictam doctrinam non nemo apud Pont. de matr. l. 9. c. 6. confirmare voluit ex facto (Quod factum narrat etiam Vasq. p. 2. d. 156. c. 10. S. P. Ignatii, qui Coadiutori temporali, qui transit à matrimonio rato ad Societatem, concessit solemnem professionem, ut scilicet, sic dissolveretur vinculum matrimonii, quod dissolvi non poterat per Vota illa Coadiutorum. Optima confirmatio, sed nihilominus posset aliquid obstarè respondere, id fecisse S. Ignatium, ad omnem scrupulum amovendum, ut sic, posset conjux relicta in sæculo majori cum securitate Matrimonium aliud inire, si voluisset. Vera tamen, & sufficiens datæ doctrinæ ratio est, quia, ut dixi, hæc Vota Coadiutorum solemnia nequaquam sunt.

An per Ordinem Sacrum?

13. Quid denique dicemus de Voto Castitatis imbito in Ordine Sacro?

Respondeo. Nequaquam ab alio dirimitur Matrimonium, idque est definitum in Extrav. Antiquæ de Voto, quia si Ordo sit Sacerdotium, innud etiam si sit Episcopatus, ut notat G. Hurt. d. 8. de matr. diff. 4. n. 5.

Ex dictis vides, nec Ordines Sacros, nec quæcumque Ecclesiasticam dignitatem, nec Vota simplicia, sed solum Vota solemnia, sive Religiosorum, sive Monialium, dirimere matrimonium ratum: ut autem aliæ causæ dirimant, requiri, ex probabili sententia, auctoritatem Summi Pontificis: sicuti §. præced. dictum est.

Conjux volens, profiteri, differre ingressum in religionem non debet.

14. Inquires Secundò. Quo remedio vitetur conjux, si alter prætextu volendi ingredi in Religionem differat ingressum, vel ingrediens modò in Novitiatum vnius Religionis, modò alterius, solemnia Vota procrastinet?

Respondeo. Per Iudicem præscribat ei terminum rationabilem peremptorium, ut profiteatur statim (sanè sumpto hoc, statim, morali, & humano modo) vel ad conjugem relictum regrediatur, ut fusi Doctores, ut Sanch. l. 2. matr. d. 24. n. 9. Pont. l. 9. c. 20. Castrop. de spons. p. 2. §. 5. n. 3.

Cum animo ingrediendi Religionem; An liceat Matrimonium.

15. Inquires Tertiò. Licetne mihi contrahere matrimonium per verba de præfenti cum certo animo non consummandi, sed ad Religionem sine consensu mei conjugis evolvendi.

16. Respondeo duobus dictis. Dico primo, regulariter

ter non licere, idque sub mortali. Ratio est, quia regulariter fit primò injuria vxori, quæ cogetur expectare sine Nuptiis, donec tu profitearis. Secundò, quia tuâ causâ frustra fuerunt fortasse multe expensæ factæ à tua Sponsa. Tertiò, quia, si tu fortè non perseveraveris in Religione, cogetur vxor, cum tuo dedecore te habere conjugem ex Monachatu. Quartò, quia das animum non paucis suspicandi, ipsam à te propter aliquod vitium fuisse relictam. Quintò, qui si fortè idè vis, contrahere cum animo transeundi ad Religionem, quia Votum emiseras Castitatis, te exponis, evidenti periculo consummandi Matrimonium, adeoque Votum violandi. Ita Sanch. lib. 11. matr. d. 43. num. 7. & 12. cui adde Avers. q. 2. s. 6. v. Absolutè. Coninch. d. 43. d. 3. n. 5. G. Hurt. d. 2. de matr. diff. 5. sine, alique, quidquid dicat Pont. lib. 6. cap. 1. num. 5.

17. Dico Secundò, in aliquo rato casu magnæ necessitatis, peccatum non esse; nam propterea, addidimus illud (regulariter) ratio est, quia necessitas tanta vincere posset incommoda illa, quæ modò dicta sunt. Exempla duo affert Sanch. loc. cit. Primum, si fortè cogaris per metum gravem contrahere Matrimonium, tu verò firmum animum habeas non consummandi, & refarciendi damna, si quæ sint. Secundum, si illa Matrimonii contractio tibi esset medium necessarium, ut posses ad Religionem transire, ut si, v. g. esses carcere inclusus, ne aliud remedium evadendi occurreret, nisi cum illo animo Matrimonium contrahendi. Quod si tua Matrimonii contractio esset necessaria ad honorem puella restituentum, quam antea, v. g. violaveras, & ad ejus prolem legitimandam, tunc enim verò non modò non posses ad Religionem ire, sed obligaberis, juxta alibi dicta, Matrimonium verè contrahere.

An prædicta dissolutio Matrimonii Rati liceat ob finem recedendi ab vxore molesta?

18. Inquires Quartò. Si quis dicto Matrimonio tantummodo Rato ligatus, solum, quia ipsi displicet vxor, eligat Religiosam professionem, tanquam minus sibi malum, peccabitne?

Respondeo. Videtur hîc licitè uti jure suo posse.

Subinquires. Quid, si notabile damnum venerit feminæ, quæ difficillime alterum virum invenire fortasse poterit?

Respondeo. Adhuc videtur vir (præsciendò ab alio inconveniente) uti posse jure suo: neque enim Charitas illum obligat cum notabili suo damno, ad feminam commodam querendam. Multò magis, quia damna prædicta per accidens, & indirectè evenirent. Adde, non irrogari injuriam feminæ, quia etiam ipsa parem habet potestatem, & sub hac implicita conditione contraxit uterque, ut, quandoque Matrimonium non fuerit consummatum, posset alter ad Religionem proficisci. Ita in simili respondet Sanchez, lib. 2. matr. d. 24. n. 2.

§. III. De bimestri concessio Sponsis ad deliberandum de Religione assumenda.

1. Quamvis semper, ut modò indicavi, etiam invitato altero, possit conjux alter ad Religionem transire, Matrimonio nondum consummato, tamen dicto conjugi, sive mari, sive feminæ Sacri Canonès concedunt bimestre (non necessariò ex Sanch. lib. 2. matr. d. 24. num. 15. complectens sexaginta dies, sed dies illos, secundum quod occurrunt eo tempore, quo de præsentì contrahitur Matrimonium,) bimestre, inquam, numerandum de momento ad momentum, à puncto Matrimonii contracti, usque ad ingressum in Novitiatum, in quo bimestri possit uterque conjux, deliberare, an velit statim Religiosum eligere, quo electo, possit ad illum liberè convolare. Quæ omnia habent, & probant DD. quos citat, sequiturque Castrop. d. 3. de spons. p. 2. §. 5. citans Pont. Sanch. G. Hurt. & alios addens hunc termi-

nam duorum mensium posse ex causa à se haberi vel prorogari.

2. Est autem notandum discrimen inter hoc bimestre, conjux potest licitè negare debitum conjugis petenti, quia in spatio illius temporis potest ad Religionem, at exacto bimestri, obligatur ad Religionem ingredi, quia jussu amplius non suffragatur; licet si, de facto ob causam aliquam Matrimonium non consummetur, etiam possit, quamvis alieno modo, ex C. ex publico de convers. Conjux Sanch. Pont. lib. 6. cap. 1. §. 5. Quamvis debeat conjux relictus in fœdali caritate, ut legitimè queat aliud Matrimonium contrahere, ut præced.

Nolens ingredi Religionem, an possit negare debitum primo bimestre.

4. His habitis tanquam certis: Inquires Primb. liceat conjugi denegare, in illo bimestri, debitum conjugis sit se nolle ad Religionem transire.

Respondeo. Probabilis est, licet, quia, qui nolit priore mense animum Religionem adijcere, potest posteriori, quare habet jus custodiendi appetentem ad Religionem. Ita Sanch. & Pontius loco citato. Nec interim probabile est, etiam esse cum Coninch. d. 44. d. 4. & G. Hurt. d. 8. de matr. diff. 8. non licere, quia dicitur id solum concessum esse illi, qui animum ad Religionem deliberandi de Religione.

Sponsa coacta à Sponsi in primo bimestri.

5. Inquires Secundò. An, si maritus, quem nondum consummavit Matrimonium, solam uxorem vocare Sponsum, an inquam, maritus in primo bimestri, si cogat vi uxorem omninò renitentem ad copulam, possit nihilominus vxor uti privilegio Religionis assumendi.

Respondeo. Quamvis coacta fuerit copula, videtur tamen peccaverit eogens ex Sanch. lib. 2. matr. d. 24. n. 15. dicunt tamen aliqui, & quidem probabiliter, dictum non posse amplius vinculum Matrimonii dissolvere, quia jam Matrimonium est consummatum, & conjuges sunt effecti una caro. Nihilominus probabiliter est, ut vult G. Hurt. d. 8. matr. diff. 9. citans Pont. d. Sanch. Avers. d. 23. matr. s. 10. v. Melius, posse uxorem coactam in Religionem ingredi, quamvis non dissolvatur vinculum, quia non debet quis ob injuriam ipsiusdari privari jure, quod habet.

6. Dixi (in primo bimestri) nam, si, eo completò dicta vxor compellatur (saltem quando non appropinquat conjugem velle in Novitiatum ingredi, cum tunc ei non fiat injuria, (obligatur enim reddere debitum non poterit dicto privilegio frui.

7. Illud necessariò nota, cogentem, nec posse Matrimonium novum inire, nec Religionem proficisci, quovis profiteri, coacta juxta posteriorem sententiam Pont. Ratio est, quia, cum remaneat vinculum, non liberatur conjux ab obligatione Matrimonii, quam liberatur idèò potuimus concedere coacto, quia non debet ob injuriam alterius suo jure privari: id, quod non videtur in cogente.

Sponsorum copula, an Matrimonium consummetur?

8. Inquires Tertio. Si Sponsi ante contrahendum Matrimonii per verba de præsentì copulam habuerint, essetne ejusmodi Matrimonium consummatum, quovis post verba de præsentì nondum subsequente frui copula?

Respondeo; non esse consummatum, quia Matrimonium non consummatur, nisi per copulam maritalem, & quamvis ad legitimandam prolem retrorahatur Matrimonium; quia ob bonum prolis jura finguntur penes

TRACTATUS VI.

DE

SOLEMNITATIBVS

Contractus Matrimonii.

CAPVT VI.

Matrimonium Fidelium consummatum
indissolubile est.

1. Ita id certum est ex dictis, ut longior probatio sit hominid superflua. Breuiter autem sic discurre: Ex una parte matrimonium est ex natura sua, & ex ratione Sacramenti, indissolubile, ut vidimus in superioribus, ex altera, non apparet, Christum Dominum dedisse Ecclesie potestatem dissolvendi matrimonium consummatum, imo, ex antiquissima traditione, ejus vinculum esse in omni casu insolubile, excepto ob alterius mortem, semper Ecclesia predicavit, ergo, &c.

2. Non est igitur admittenda consuetudo Græcorum qui matrimonium consummatum dissoluant ob adulterium, ut refert Leand. d. 5. de matr. g. 5. Divertere enim potest coniux innocens, modo infra explicando, ob alterius adulterium, non verò (quod longè diverfum est) vinculum dissolvere.

3. Illud tamen hic proprium locum habet, ut explicemus, seu recolamus, in quoniam consistat ejusmodi consummatio, nam de ea memini, me iterum dixisse in simili supra, tr. 1. de imped. c. 12. §. 4.

Enim verò consistit in receptione seminis virilis intra vas naturale Mulieris. Hinc, si habeatur valis penetratio, sed sine viri seminatione, non erit consummatio, esto, in foro externo, consummatio præsumatur. Ita Sanch. lib. 2. de matr. d. 1. G. Hurt. disp. 8. matr. diff. 9.

4. Si tamen, contrà, habeatur seminis receptio, non verò penetratio, quod contingere posse, matrice sibi semine attrahente, supponunt Doctores, habebitur secundum Sanch. l. c. G. Hurt. l. c. m. 33. consummatio, quia iam coniuges sunt una caro, & unum principium generationis, quidquid dubitet Pont. l. 9. c. 10.

5. Verum, requiritur ne seminatio facta à femina? Respondeo: Probabilius esse, non requiri, tener Sanchez, licet requiri fateatur esse probabile, quia ex opinione probabili multorum, ut Sanch. l. c. Dianæ p. 3. tr. 4. ref. 19. & in Addit. ref. 21. Avers. g. 2. sect. 4. de matr. initio, citantis S. Th. Verri. latè tr. 4. q. mor. 27. sect. 3. requiritur semen Mulieris ad generandam prolem, & in aliorum opinione non requiritur.

Coniugibus iurantibus, se non consummasse matrimonium non est fides habenda in iudicio, nisi ad sint alia indicia, v. g. integritas Claustrii Virginalis, vel ipsam non fuisse deductam ad domum Sponsi, vel quid simile, ut docent Sanch. lib. 2. matr. d. 23. n. 1. & Pont. l. c. n. 6. locis citatis. Quidquid autem concedat idem Sanch. l. c. n. 2. ne immunitatis solam integritati prædicat claustrii: nam plura remedia, quibus utuntur feminae, ut Virgines appareant, ex sola integritate nihil certi hac in re haberi posse, latè probat ibid. Vericelli dicto tr. 4. q. 14.

Quid si alter neget, alter affirmet se matrimonium consummasse? Vide prædictos DD. eodem id magis ad forum externum pertineat, quam ad conscientiae forum, de quo agere, nostrum est institutum.

An coniuges, quamvis matrimonium consummaverint, licet ex mutuo consensu Religionem profiteri valeant? Dicam infra, tr. 7. de obligat. c. 4. §. 1.

CAPVT PRIMVM.

Quenam sint ejusmodi Solemnitates?

1. & potissimum sunt: Altera, inducta à Tridentino, sess. 24. cap. 1. de ref. matr. illa est, ut matrimonium contrahatur coram Parocho, & Testibus: Altera, à Sacris Canonibus alias lata, sed ab eodem Tridentino ibidem confirmata, est, ut antequam matrimonium per verba de presenti celebratur, præmittantur denuntiationes. Est etiam alia tertia minoris momenti solemnitas, seu ceremonia, qua matrimonium contrahitur benedici à Parocho solet, & de hac etiam erit suo loco paulò inferius opportuna tractatio.

2. Inter illa autem duo priora maximum discrimen intercedit; Si enim non ad sint Matrimonio Parochus, & Testes, nullum est Fidelium matrimonium, & sine dubio graviter peccabitur: at, si non præmittantur denuntiationes, peccabitur quidem modo inferius, c. 3. §. 1. n. 2. explicando, sed validum erit matrimonium.

3. Dixi (Fidelium) nam ad matrimonia infidelium, quamvis temporaliter subjectorum Ecclesie, hæc decreta non extenduntur, unde matrimonia Iudeorum, Turcarum, & hujusmodi, nec præsentia Parochi, & Testium indigent, nec denuntiationibus. Eosdem, quando iam coniugati veniunt ad fidem, non obligari ad suppleudas prædictas solemnitates, rectè notat Boss. de matrim. cap. 1. §. 32.

CAPVT II.

De prima Solemnitate, quæ requirit præsentiam
Parochi, & Testium.

§. 1. Qua ratione hanc inducere Tridentinum potuit?

1. Tametsi hoc explicare pertineat ad Theologos scholasticos, breuiter tamen id innuere, alienum à nobis non est.

2. Propter bonum commune, bonæque gubernationem valet Potestas humana iterum reddere contractum civilem, siue ipsum contractum irritando, siue inhabiles reddendo, personas ad hoc, vel illo modo contrahendum, ut de facto ius civile gessit, quando irritavit contractus Minorum initos sine Tutoris licentia &c. & ius Ecclesiasticum, quando irritavit professiones Religiosas ante annum 16. ætatis, & ante annum novitiatus emissas, ergo Potestas Ecclesiastica, in qua reser summa auctoritas circa ea, quæ ad bonum commune, & circa gubernationem Fidelium pertinent, potuit, ad tollenda innumera scandala, quæ oriebantur ex matrimoniis clandestinis potuit, inquam, irritum reddere contractum matrimonii initum sine præsentia Parochi, & Testium, irritando ipsum contractum sic celebratum, imò, & reddendo personas sibi subditas inhabiles ad contrahendum sine dicta præsentia. Hoc posito si prosequimur argumentationem, quo pacto etiam solvimus objectionem, quæ afferri contra nos potest.

3. Materia, & forma Sacramenti matrimonii est validus contractus inter virum, & feminam, sed Ecclesia potest

test facere, ut hic contractus non sit validus juxta jam dicta, ergo potest facere, ut tunc non fiat Sacramentum matrimonii. Id quod non est absolute, seu formaliter, & directe mutare materiam, & formam Sacramenti, ad quam mutationem nulla humana potestas se extendit; sed est illam mutare consequenter, & indirecte, quod nullum est inconveniens. Finge, me posse, hunc panem mutare in lapidem, iam non constabit in eo lapide Consecratio Eucharistica, & tamen tunc non dices, me absolute mutasse materiam Eucharistiae, & recte, solum enim possem dici, mutasse indirecte, & consequenter, quod certe inconveniens nullum affert. Ita proportiona-liter in casu nostro, &c.

§. I I. Explicatur prima dicta Solemnitas, quae est praesentia Parochi.

Ita necessaria est praesentia Parochi, dum Fidelium matrimonia contrahuntur, ut si forte contrahantur coram toto populo, uno tamen absente Parocho, nulla confurgant matrimonia. Quod verum etiam est in casu urgentissimae necessitatis, ut, si expediret morti proximis coniuges matrimonio legitime copulari, ad salvandum honorem alterius, vel ad prolem legitimandam, & Parochus loco degens, praesens adesse non posset. Quamvis enim aliqui apud Castropal. d. 2. de spons. p. 13. §. 8. n. 9. & alii apud Bossium, c. 1. de matr. §. 24. qui ad idem propenderent, censuerint, non esse credibile, Tridentinum voluisse comprehendere casum tantae necessitatis, unde putaverint, validum tunc fore matrimonium sine Parocho; tamen communiter DD. contrarium sentiunt, etiam si adfuerint plures testes; atque cum his est omnino sentendum; quia verba Tridentini sunt valde univervalia, & clara. Ita Sanch. lib. 3. matr. d. 27. n. 4. Coninch. d. 27. dub. 1. n. 11. Pont. lib. 5. c. 6. n. 3. G. Hurt. d. 5. de matr. diff. 3. n. 11. Avert. q. 6. de matr. sect. 2. v. Caterum, alisque.

Hac dispositio an liget ignorantes?

2. Quid, si contrahentes per ignorantiam invincibilem hoc Decretum omnino nescierint?
Respondeo, adhuc matrimonium sine Parocho nullum fore, quia irritatio haec matrimonii clandestini non est poena delicti, quam poenam non subit ignorans, sed est dispositio legalis, quae etiam ignorantes afficit. Legit. Coninch. d. 11. n. 13. Sanch. n. 10. Pont. l. c. n. 18. G. Hurt. l. c. A. p. l. c. aliosque.

An Matrimonium sine solemnitate initum, propria auctoritate, dissolvi queat?

3. Ex certa doctrina, quam hactenus protulimus, sequitur primò, tutà conscientia, posse sic contrahentes, nullà ab aliquo petita venia, matrimonium dissolvere, ubi scandalum nullum sequeretur, in huius enim timore debet ad Iudicem Ecclesiasticum recurri, vel alio modo prudenti, occurrere scandalo. Vide Boss. l. c. §. 10. Quomodo autem obligetur alter ex coniugibus, vel restituere interesse forte alteri allatum; vel iterum legitime contrahere ob copulam fortè extortam, cui non nisi legitimis nuptiis satisfieri possit, vel ob aliam rationem, lib. 7. in Decal. c. 3. §. 3. satis dictum est à nobis.

A Tridentino sublata iam sunt Matrimonia praesumpta.

4. Sequitur secundò, iam hodie post Tridentinum sublata esse matrimonia, sive praesumpta, sive per tacitum consensum inita, quia, cum de illo tacito, vel praesumpto consensu testari non possit Parochus, nullum semper erit ejusmodi matrimonium, utpote sine necessaria Parochi praesentia celebratum.

5. Hinc, quamvis olim, Ex c. Is, qui solum, de sponsalibus, sponsalia inter puberes transirent in matrimonium per copulam subsequentem affectu maritali habitam, & quamvis sponsalia inter impuberes, vel inter impuberem & puberem transirent (Ex cap. unic. §. Idemque, de despons. impub. in 6.) item in matrimonium per copulam aetate

perfecta simili maritali affectu habitam, vel per alios similes, quibus iuris interpretatione expressum consensus de praesentia, ut per cohabitationem expressam, per traditionem ejusdem in domum Sponsae, nulum in digium Sponsae immisum, per alios, quamvis validum (Ex c. Proposuit, de consensu) item fieret matrimonium contractum cum consensu, si post cognitam servitute haberetur, quamvis, inquam, haec, & similia olim fuerint, tamen non ita; quia post Tridentinum requiritur, utum est, praesentia Parochi, & testium, qui testantur de contracto matrimonio fidem facere.

Quid in locis, ubi Tridentinum non est receptum, Parochi non adsum?

6. Iam verò duplex exceptio, seu melius explicatio advertenda est circa praedictum Tridentinum. Nam primò, ipsum non procedit pro locis, ubi Tridentinum non est receptum, vel legitime consuetudine abrogatum fortè est. Secundò, nec procedit pro locis, ubi nec Parochi habitant, nec eorum vicinioribus adsumt proxima loca, ubi iidem incolant.

7. Prius ex his patet, quia ex regulis generalibus non obligat, ubi ea recepta non est, vel, ubi est, ubi non servari lex physice non potest, videtur legem non recipere. Ita Coninch. d. 27. n. 11. & Hurt. d. 5. de matr. §. 24. alique ab ipso citati. Adhiberi tamen in hoc casu testes, quia hi adesse iam possunt, ut sic serventur, tum fieri potest, forma Concilii.

Dixi (physice non potest) mortalem enim necessitatem (sic appellemus distinctionis gratia) modò, & locum, ut

9. Castropalaus de spons. d. 2. p. 13. §. 8. n. 10. dicit sentire cum reliquis Doctoribus, refugit adhiberi testes, Coninch. & Hurtadi doctrinam. Verum, ego de hoc ro breviter ab ipso. Primò, rationem aliquam, erroris modi doctrinae nolui acquiescere; Sed ille, ut illi fert. Secundò, cur dicat (cum reliquis Doctoribus) non nisi Coninch. & Hurtadus hanc sententiam teneant. At Diana p. 11. traht. 6. ref. 1. cum analitice de declarationem Sacrae Congregationis Concilii nos mox afferemus, si tam multò ante, quam Castropalaus scripserit, multos citat Auctores, quorum ipso Castropalao sunt antiquiores, Less. Syn. Leg. Ioannem Praepositum, Petrum Marcantium, Jacobum item Marcantium, aliosque, quos, & alios citat, ut tuncque Boss. de matr. c. 1. §. 24.

10. Congregatio Concilii consensit: Primò, ubi Decretum Concilii non est publicatum, valere matrimonium contractum absque observantia forma à Concilio praescripta.

11. Secundò, publicationem praesentis, ubi Decretum Concilii aliquo tempore in Parochia, tanquam Decretum Concilii observatum.

12. Tertiò, Haereticos quoque, ubi Decretum Concilii est publicatum, teneri talem formam observare, & propterea etiam ipsorum matrimonia absque forma Concilii, contracta coram Ministro haeretico, vel Magistratu loco vacante, nulla, atque irrita esse.

13. Quarta, ubi etiam constat, Decretum Concilii publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tanquam Decretum Concilii observatum, sed Parochialis Ecclesiae, vel potè vacans, proprio Parocho careat, & Cathedralis, careat Episcopo, atque Capitulo habentibus à Concilio cultatem alium Sacerdotem ad id delegatum, nullum alium ibi sit, qui vices Parochi, vel Episcopi supplens, matrimonium valere absque praesentia Parochi, servata forma in eo, in quo potest, forma Concilii, id est, adhibitis saltem duobus testibus.

14. Quintò, si existant quidem Parochus, & Episcopus,

sed, nullo constituto Vicario, interque metu hereticorum lateat, ita ut verè ignoretur, ubinam sit, vel eodem metu à Diocesi absit, nec ad alterutrum sit tuum accessus, validum est Matrimonium contractum absque forma, adhibitis tamen, ut dictum est, duobus Testibus.

Quod autem attinet ad casum specialem in scripturis contentum, Congregatio ita duxit respondendum: Cum secundum ea, quae proponuntur, Matrimonium fuerit contractum in Parochia, ubi fuerat publicatum dictum Decretum, & exaret in Diocesi Antuerpiensi, cuius erat Parochus, Vicarius, qui iuxta Concilii Decretum poterat providere, utique huiusmodi Matrimonium absque forma contractum esse nullum. Haec Sacra Congregatio.

Accedentes ad loca, ubi Tridentinum non est receptum, vel inde recedentes, an ligentur à dicta solemnitate?

15. Vir, & femina degentes in loco, ubi Tridentinum receptum erat, volentes contrahere Matrimonium, transierunt in locum, ubi non erat receptum, ibique clandestinè contraxerunt, licet tamen, & validè id attentaverint?

Respondeo: Hi sanè peccaverunt, sicuti, ante Tridentinum ex communi sententia (quam habet Castropal. d. 2. de spons. p. 13. §. 2. n. 1. cui adde Boss. c. 1. de matr. §. 2. citantem S. Th. 6. q. 6.) peccabatur ab iis, qui clandestinè contraherent, agebant enim contra sacros Canones severè prohibentes matrimonium clandestinum, licet tunc non sub poenâ irritante, quam certè prohibitionem non obscurè indicat Tridentinum, sess. 24. cap. 1. de res. matr. dum sic ait: Ecclesia semper Matrimonia clandestina, de-
stina est.

16. At verò, quoad valorem; Respondeo, Non ignobiles DD. sine distinctione, resolvunt, hos contraxisse validè. Ratio est, inquit, quia hoc Tridentini Decretum non afficit personas, utcumque, sed ut contrahentes in locis, ubi Tridentinum publicatum, & receptum est; si autem illa, si qua fuit, actum invaliditatem non potuit, cum illi iure suo, aliò declinandi usi fuerint. Ita Coninch. d. 27. n. 11. Sanch. l. c. n. 1. G. Hurt. d. 5. matr. diff. 4. n. 15. Boss. §. 19. alique.

Verum, ex De Lugo l. 1. resp. mor. dub. 36. omnino distinguendum est; Nam, si transierunt ita, ut domicilium mutaverint, validè contraxerunt, si verò ita, ut domicilium verè non mutaverint, contraxerunt, invalidè. Ratio efficacior est expressum Vrb. VIII. Breve datum de hac re, quod per extensum ponit ibidem De Lugo.

17. Quid, si praedictus casus eveniat contra? Vir, & femina degentes in loco, ubi Tridentinum receptum non erat, diverterunt ad locum, ubi erat receptum, animo ibi Matrimonium contrahendi, ibique contraxerunt clandestinè. An ex eo, quod advenz non tenentur legibus incolarum, licet, & validè contraxerunt?

Respondeo: Quoad peccatum idem dic, quod modo dictum est in casu precedente? Quoad valorem, assero, invalidè hos contraxisse; nam, esto, peregrini non tenentur legibus locorum pertinentibus ad speciale bonum; & certè, saltem contractus debere iniri iuxta leges loci, ubi contractus celebrantur, communissima sententia est. Ita Coninch. Boss. alique locis modò citatis, quibus adde Pontium, lib. 5. matr. c. 7. §. 1. & seq. nimis fortasse fusè hac de re disputantem.

18. Ex dictis solvuntur duo casus sequentes: Titius incola erat loci, ubi Tridentinum receptum erat, Berta autem habitatrix erat loci, ubi non erat receptum; quid iuris, si primò, Titius ad locum Bertæ, vel secundo Berta ad locum Titii divertat, indigente presentia Parochi, & Testium, ut contrahant Matrimonium?

19. Respondeo: Quoniam, ut dictum est, in contractibus inveniendis, ratio habenda est loci, ubi fit contractus; ideo in primo casu, si Titio ad Bertæ locum divertente, ibi Matrimonium contrahatur, non indiget ejusmodi Matrimonii Parochi. At in casu secundo, hoc est, Berta transiente ad Titii locum, indiget. Ratio utriusque est, quia sic servatur solemnitas contractus iuxta leges loci. Lege Boss. l. c.

Par. III.

§. III. Qualis debeat esse presentia Parochi, & Testium?

1. **V**T nihil obscurum remaneat de ejusmodi primæ solemnitate, quatuor sunt in consequentibus explicanda sigillatim. Qualis debeat esse presentia, qualis Ritus, qui Parochus, qui Testes?

Presentia Moralis, satis, superque est.

2. Ejusmodi ergo presentia Parochi, & Testium, cum requiratur, ut ii testificari possint de matrimonio contracto, non est satis physica solum, & materialis, sed requiritur humana, & moralis, quæ scilicet ipsi intelligant, & advertant, quid à contrahentibus agatur. Lege Sanch. lib. 3. matr. d. 39. Boss. cap. 3. matr. §. 1. & passim.

3. Quoniam verò hæc humana presentia, seu assistentia duo dicitur: Alterum, quod se tenet ex parte attentionis; Alterum, quod se tenet ex parte voluntatis, fit Regula generalis: *Ex his duobus sufficit prius, puta Parochum, & testes re ipsa percipere, quod hæc certa persona Matrimonium ineant; non requiritur autem necessario posterius, puta, quod Parochus, & Testes percipere velint, dummodo tamen, ut dictum est, percipiant.* Ex corollariis, quæ iam subdo, clarius explicabitur Regula.

Presentia amentis.

4. Hinc enī amentes, furiosi, infantes, ebrii, dormientes, quamvis Matrimonio sint presentes, quia testificari illud non possunt, meritiò ab hoc nunc repelluntur.

Presentia non advertentis.

5. Quid, si quis inter sit animo advertendi, sed deinde propter mentis evagationem non advertat, quæ appellatur à Theologis assistentia virtualis?

Respondeo, hanc non esse satis; quamvis enim attentio virtualis, satis sit in Ministro, ut conficiatur Sacramenta, tamen in casu nostro, in quo Parochi, & Testes debent testificari de facto aliorum, sufficiens non est. Ita Suar. l. c. n. 5. contra Henric. quia spe attentione actuali, veri Testes esse non possunt.

Presentia non cognoscentis.

6. Hinc secundo, si sponsa, vel sponsus velo faciem coopertus, saltem ex voce non cognoscatur certò à Parochi, & Testibus, invalidum Matrimonium contrahitur, quia tunc iidem non possunt de Matrimonio testificari.

Presentia Casualis.

7. Hinc teritiò, etiam si Parochus, vel Testes non sint ad id specialiter vocati, sed casu, in loco contrahendi Matrimonium, adsint, vel illac casu transeant, advertant tamen ad id, quod agitur, validum erit Matrimonium. Ita Sanch. lib. 3. matr. d. 39. num. 11. quidquid dicat Pont. lib. 5. matr. c. 11. n. 4. exceptus Leand. d. 7. de matr. q. 38. qui ait Parochum, Testes debere esse vocatos, eisdemque debere liberè Matrimonio assistere; id, quod probat ex quadam declaratione Sacre Congregationis. Sed contra Pontium est etiam Hurt. d. 5. de matr. diff. 15. n. 50. & Avers. q. 6. matr. sect. 6. v. Quod si, qui notat, prædictam Congregationem loqui quando ex illo casuali transitu, vel presentia, non potest bene percipi, quid agatur.

Presentia per Interpretem.

8. Hinc quartò: Si Parochus, & testes nesciunt idioma contrahentium, sufficit, si ex signis; at enim verò certis, vel (ut habet Sanch. l. c. num. 3. sed mox explicandus) ex interprete ab ipsis, & à sponsis liberè electo, sufficit, inquam, si certò Matrimoniale consensum ipse Parochus, & testes percipiant. Certò autem percipient, non ex dicto solius interpretis, qui certè decipere assistentes possit, sed additis aliis signis, nutibus, immixtione annuli in digitum sponsæ, &c. Et sic intelligendus est Sanch. l. c. d. 4. ut notat Leand. d. 9. matr. q. 36. non si Sanch. secus dicat, puta, merum interpretem sufficere, bene

benè illum ob dictum periculum deceptionis impugnat
Ponius *lib. 5. cap. 21. num. 10. & 11.* Posse adhiberi du-
plicem interpretem, scilicet interpretem Interpretis, do-
cet De Lugo *de pœn. d. 17. n. 81.*

Præsentia coacta.

9. Hinc quidē: Si iīdem vi, vel dolo coacti interfūnt, modō verē percipiāt, quid agatur, licet ipsi nolint percipere, sed oculos, auresque claudendo, ab iis, quæ sunt, se avertere satagant. Si nihilominus, ut dico, percipiāt, valida est assensio: quia, quamvis ex parte voluntatis addit repugnantia, adest tamen totum id, quod requiritur à Tridentino. Ita Sanch. Boff. Castropol. *l. c.* & Coninch. *d. 27. num. 44.* aliique, quibus addē Pontium *l. c.* 5. qui, tamen, ut modō vidimus, negaverit valorem præsentiae casualis, illam tamen concedit huic præsentiae dolosæ, vel coactæ; utrum autem consequenter, ipse viderit.

10. Contrà, ut bene distinguit Sanc. *l.c. n. 6.* & nos iam innuimus; si, dum prædicti conantur, feda affectant, non percipere, vere minùs percipiunt, invalida esse præsentia, quia sic apti Testes Matrimonii esse nequeunt. Ad quam rationem, quia minùs attendit Bosius, *l.c. n. 22.* nimis immeritò, etiam, & inutilem appellavit distinctionem Sanc.

11. Illud item hic certum est, peccare graviter eos, qui Parochum vi, vel dolo, ad assistendum Matrimonio, retinent (idem die de iis, qui metu retinent, de quo mox) atque etiam puniendos ab Ordinario, & conjuges esse inhibendos, non consumment Matrimonium, antequam fiant, nisi factæ fuerint, consuetæ denuntiatio- nes. Ratio autem, quod ii, qui vi, vel dolo Parochum reti- nent, etiam præiudicando ab iniuria coactionis, pec- cent, est, quia Sacri Canones volunt, ut matrimonia iniuntur, & cum assistentia, & cum approbatione Eccle- siæ, cuius vicem gerit Parochus; at hæc approbatio, quæ certè res gravis est, non habetur, Parocho repugnante, vel decepto.

12. Dixi (Parocho repugnante, vel decepto) nam, si vi, vel dolo retinetes Testes (praesumendo ab iniuria forte illis illata) Sanch. *diff.* 39. n. 12. ait, te solum peccare venialiter, quia Ecclesia eos non requirit, ut approbent, nomine ipsius, Matrimonium, sed solum, ut fiant meri Testes. At Castropal. *2. de spons.* 1. 3. §. 9. n. 1. ait, esse mortale, quia pari modo Ecclesia requirit approbationem ipsorum, perinde, ac Parochi. Sententia Sanch. quia est benignior, approbanda videtur: non enim facile praecipue odiosa sunt intelligenda de mortali, quando, ut est in casu nostro, declarare rem possumus de veniali, ut vniversalius habet ipsemet Cast. *t. 1. diff.* 1. *de leg.* §. 9. n. 1.

13. Nota denique in hoc puncto de peccato cum G. Hurt. d. 5. matr. diff. 15. n. 51. quando esset gravis necessitas contrahendi, & sine iusta causa nollent Parochus, & Testes assistere, posse dolosa æquivocatione eos induci ad assistendum, sed non posse cogi, quia vim facere nequeunt privati.

14. Semel, ut quidam fallerent Parochum præsentem, & colloquenter cum quadam puella, v. g. cum Maria, præfentibus ex conducto Testibus, Sponsus ad idem colloquium accedens, nullis præmissis denuntiationibus, dicit: *Venio, ut videam Dominā Mariam, quæ est mea coniux*, & ipsa respondit: *Hic est meus coniux*. His ita ex parte peccatis, quæ si uis fuit, an validum fuerit hoc Matrimonium?

15. Respondeo, aliquos gravissimos Iurisperitos, ut re-
fert De Lugo d. 22. de Inst. n. 23. putasse validū fuisse: Ve-
rum, idem De Lugo docet, non fuisse, quia illa verba non
ita sunt practice, ut causativa Matrimonii, quod
non celebraretur, & de qua celebratione Parochus
nec Testis debeat, sed demonstrative, ut significancia
Matrimonium iam factum. Addit idem De Lugo, licet
Matrimonium esset dubium, & in dubio soleat pra-
sumi in favorem validitatis Matrimonii, tamen, quia
hoc Parochus fuit invitus, & non praesens de nū-

clandestinum, illi non est favendum, quia
est odiosa, id est, contra jura clandestinum Matrimonium
irritantia, (ut alijs notant clandestinum Matrimonium
matr. d. 49. n. 1.) & consequenter non erit
nunciandum.

Extorta metu, vel mendaciis Praesentia

16. Hinc textò: Si primò, Parochus propriam
metum afficit. Secundò, si ex eodem metu de
affidendi alteri Sacerdoti, validum est. Maximè
Ratio pro primo est, quia, et cõ, et q. que hinc et
fiant ex vi, tamen vis, ut modò vidimus, non
ditarum hujus affidendi. Ratio pro secundo est
rior doctrina habet, Iurisdictionem metu extor-
lere. Adde, hanc licentiam affidendi non esse
risdictionis, ut habet Sanch. lib. 3. d. 39. m. 2.
dic, si fidei, & non vero animo communi
rochusnam tunc, adesset titulus coloratus, hinc
ta externe data, & communis populi error, quo
putant, vero animo data est licentia. Sanch. lib.
d. 22. a. n. 60. & Averfa quæst. 6. may. § 8. n.

17. Idem denique puto, valere felices licentiam
rochus illum deceptus ex mendaciis, vel do-
lus, ut si quis fingat apud Parochum inlan-
tis pro dicta licentia impetranda. Nam quoniam
magis contrarium consensui, quam error; unde
datus Parochus verè licentiam non daret, nec
est in casu nostro, siquidem illa rogata
non pertineat ad licentiae concessionem, nisi sub
trinece iudicandum est cum Sanchez, *mor. q.*
nam non esse rationem finalem ad concedendam
licentiam, sed solum impulsivam, quia non vitium

Assistentia Matrimonii contra prohibitionem Episcopi

18. Sed jam, his statutis, Inquires, si Episcopus
rochum prohibeat, ne huic, vel illi Matrimonio ad-
ipse verò assistat contra prohibitionem, esto con-
to, de quo hîc non agimus, validane erit assistentia
adeo Matrimonium?

19. Respondeo: Si Episcopus legitime amoveat suspendendū Parochum ab officio, validum esse officium excoꝛdatis, si ei perseveranti in suo monito, Episcopus prohibeat dictam assistentiam, quæ est quædam proprietas duobus modis prohibito procedere possit. Primum, si Episcopus solum prohibeat, ne Parochus afficiat secundū, si, & prohibeat, & addat classificationem in hunc modum: *Prohibeo, ne afficiat meritorium, quod si afficiat, nulla sit assistentia, & consequenter nullum meritorium.*

20. Si ergo sit primò modo, valebit affirmat.
vult Sanch., lib. 3. matr. d. 2. i. 7. 1. Vide etiam d. 4. p. 1.
Martin. Perez, de matr. d. 4. 1. feli. 4. & Matrimonium
illa prohibitio solum notat illicitum si non verò
ducit invaliditatem. Ratio est, quia, dum Parochus
manet Parochus, habet ex Tridentino (cui Episcopus
rogare non potest) ut validè afficit.

[illegible]

22. Quid, si Episcopus interdixit Parochio, vel p
ā alteri Sacerdoti, ut sic assisteret matrimonio, p
epit, ne daret, nisi talibus Sacerdotibus approbat
erò contra prohibitionem, daret, validane esse dicent
Respondetur

Respondeo, Diana p. 1. tr. 3. ref. 3. 2. v. *Quæro sexto*, utitur distinctione; Si non adest, inquit, in tali prohibitione Decretum irritans, erit valida; si adest, erit invalida. Sed tu vide, an ex doctrina modò allata de Lugo, colligere possis, in utroque casu esse validam, quia in utroque casu agit Parochus, ut Parochus.

Assistentia Matrimonii contra prohibitionem Summi Pontificis.

23. Si Summus Pontifex idem prohibeat Parochis, sub expressa clausula assistentiam, vel Matrimonium, irritante (nam secus semper esse interpretandum pro valore, & in favorem Matrimonii) censeo, invalidam fore assistentiam, & Matrimonium, nam Summus Pontifex potest dividere auctoritatem Parochi, potest novum impedimentum dirimens condere, potest Concilio Tridentino derogare, &c. Lege Bossium, l. c. §. 3. qui immittit de præfati resolutione absolute sic data dubitavit sicut valde meritis *ibidem* cum Reginaldo, Pontio, & Barbosa notavit, mortaliter peccaturos eos, qui scienter contra Pontificis (adde, vel Episcopi) prohibitionem iusta de causa latam, quamvis sine clausula irritante matrimonium contraherent: excepto, si certò scirent nullum subesse impedimentum, causamque omnem prohibitionis cessare.

Pœna hanc solemnitatem non servantium.

24. Pœna contrahentium sine Parocho, & Testibus præter peccatum, & irritationem Matrimonii sic contracti, nulla lata est à Tridentino. In iure autem antiquo scilicet, quo ignoranter contrahit cum impedimento dirimente, facit nihilominus prolem legitimam; cujus favoris privatio etiam nunc viget, cum non fuerit à Tridentino, ne tacite quidem ablata. Lege Averfam, q. 16. *mar. sect. 8. G. Hurt. d. 5. mar. diff. 17. Sanch. lib. 3. matrim. d. 48. Con. d. 27. n. 10. Boss. de matr. toto c. 6. alioque.*

25. Pœna Parochi, vel Sacerdotis assistentis Matrimonio sine aliis testibus, ut etiam testium assistentium absque Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia, est illa, quam iis infligit Ordinarius, & quidem gravem, ejus arbitrio. Ita Tridentinum *sess. 24. c. 1. de ref. matr.* Vnde probabiliter aliæ pœnæ graviore fuerunt à dicto Tridentino sublata, quia, quando lege nova (inquit Hurt. l. c.) imponitur minor pœna, quam erat inposita lege antiquiore, cessat antiqua, vnde tacite à nova lege videtur auferri.

§. IV. Præter assistentiam, quænam ritum debeat observare Parochus?

Quibus verbis utitur.

1. **E**A servare debet, quæ Tridentinum *sess. 24. cap. 1. de ref. matr.* præscripsit: præscripsit autem primò in hunc modum: Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: *Ego vos in Matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, vel aliis utatur verbis, iuxta receptum cuiuscunque Provinciæ ritum.*

2. Vbi nota primò, sensus illius (*coniungo vos*) esse declaro, seu approbo coniugalem vestram coniunctionem; nam ceterum contractus matrimonialis fit per verba ipsorum coniugum; unde constat, hæc Parochi verba non esse, neque de essentia, neque de ulla ratione Matrimonii.

3. Nota secundò, hæc verba debere à Parocho proferri etiam si per Interpretem, modo superius dicto, consensum coniugum exceperit, neque enim necesse est, ut coniuges ea intelligant, sicuti, nec necesse est, ut penitens, qui confitetur per similem interpretem, intelligat idioma Confessarii ipsam absolventis.

4. Nota tertio: Si hæc verba non proferat Parochus, quamvis peccet, quia contra præscriptum Tridentini agit, non tamen, ut ego cum Sanch. & Coninch. Diana, *Part 111.*

apud Averf. q. 6. *mar. sect. 7. Obligat.* & aliis censeo, peccabit, nisi venialiter, quia hæc non videtur esse res gravis. Putat tamen esse mortale Averf. l. c. aitque, ita sentire communiter alios. Mihi certè incredibile apparet silentium horum verborum grave quid esse, & Parocho in rebus Sacramento Matrimonii necessariis non deficienti, damnationem æternam asserere.

Quam interrogationem faciet Parochus?

5. Nota quartò illud (interrogantis, &c.) interrogari enim (& quidem ritè prius vir, deinde mulier) debent, non de impedimentis, an fortè aliquo laborarent; id enim tunc non est expediens, & jam, si aliquo laboraverant, supponitur circa illud fuisse dispensatum, sed solum de mutuo consensu ab ipsis exhibendo. Hanc tamen, interrogationem omittit, propter similem rationem, quam modò diximus, non puto fore mortale. Imò, si ex se sponsi non interrogati consensum præbeant, non esset à Parocho addenda, quia tunc otiosa foret interrogatio. Vide Sanch. Coninch. Dianam apud eundem Averf. l. c.

Quam Notationem?

6. Jam verò præscribit secundò, *ibid.* Concilium, ut habeat Parochus librum, in quo conjugum, & Testium nomina, diemque, & locum contracti Matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat.

7. Nota, hoc grave quid esse, cum requiratur, ut constet in Ecclesia de Matrimonio contractis, ac propterea peccari, teste Averf. l. c. v. *Debet*, mortaliter à Parochis, si id ipsi non servant.

Consuetudines servet Parochus, & ad communionem Sponsos adhortetur.

8. Tertio, *ibid.* Concilium confirmat alias consuetudines, si quæ sunt in Provinciis, iuxta quas cum laude, id est, pie, ac religiose administrari fortè soleat hoc Sacramentum, hortaturque ut Sponsi, antequam contrahant Matrimonium, ritè confecti Sacra Eucharistia reficiantur.

Exquirat à sponis notitiam rerum fidei.

9. Hactenus ex Tridentino, sequuntur quædam pertinentia ad ritum, de quo agimus. Primum est, ut Parochus advertat, an sciant conjuges rudimenta Fidei, quod si nesciant, non possent ex rigore expelli à Matrimonio celebrando, quia nihil de hoc Concilium, vel Sacri Canonες decernunt. Imò, nec Episcopum posse præcipere, ut hi ignorantes arceantur, putant nonnulli, quia (aiunt) sic conderet novum impedimentum dirimens, ad quod, ut modò diximus, non se extendit potestas Papa inferioris. Verum, contra est, quia hoc non est ponere novum impedimentum, sed differre Matrimonium pro tempore opportuniore, & ad Parochum pertinet vii aptis remediis pro instructione suorum. Differat igitur cum prudentia, nam omnino expellere integrum ei non est.

In Ecclesia assistet Matrimonii Parochus.

10. Secundum, ut in tali loco, hoc est, in Ecclesia celebretur regulariter Matrimonium, & non alibi. Quare prudenter in Panormitanæ Diocesis Synodo anni 1652. p. 2. num. 116. sic præscribitur: *Nullo autem in loco, nisi in Ecclesia, quæ propria Sacramentorum domus est, Sponsos (Parochus) jungat, nisi iustam ob causam nobis (hoc est, Archiepiscopo) præbatam.*

Quocumque tempore assistat.

11. Tertium denique est, videre, an tali solum tempore matrimonia sint celebranda? Verum, nihil de hoc Sacri Canonες, vel Concilia. Quare possunt quocumque tempore, manè, Vespere, die festivo, feriato, &c. Nam, quando in Sacris Canonibus prohibentur Nuptiæ in Quadragesima, vel Adventu, id non intelligitur de ipso Matrimonio contractu, sed de solemnitatibus Benedictionis, & Traditionis, quæ fieri solent post

T 3 Matrim

Matrimonium contraham, ut omnibus est compertum, & nos infra explicabimus.

§. V. Quis Parochus?

I. Proprius debet esse Parochus, qui assistere debet illis, qui in Matrimonio sunt copulandi.

Quare I. Summus Pontifex pro toto Orbe.

II. Archiepiscopus pro suis, & in decursu visitationis pro ovibus sui suffraganei, vel, quando ad eum fuit appellatum, & sententia data transit in rem iudicatam, vel elapsus est decennium appellationis.

III. Episcopus pro sua Diocesi.

IV. Abbates nulli Episcopo subiecti pro suis, in quos habent iurisdictionem Episcopalem (non tamen, qui Abbatiam illam habent in commendam) de qua questione vide Dian. p. 11. tr. 3. ref. 35.

V. Capitulum, Sede Vacante, item pro suis.

VI. Legatus à latere pro sua legationis Provincia.

VII. Cardinales pro suo titulo; Hi omnes ut Pontius lib. 5. cap. 10 Sanch. lib. 3. matr. d. 28. & passim possunt matrimonio legitime assistere, quia omnes sunt Ordinarii, & Pastores respectivè ad prædictos.

Idem possunt Vicarii Generales ipsorum, ex vi Vicariatus. Ita Sanch. lib. 3. matr. d. 7. num. 10. Idem Viceparochi, id est, ii, quibus legitime Parochiarum cura plene mandatur, quamvis enim, non sint proprietarii Parochiarum, sed delegati, verè tamen pro eo tempore Parochi sunt, & Pastores. Hæc fuse docent Sanch. lib. 3. matr. d. 29. num. 18. Castropal. d. 2. de spons. p. 13. §. 11. n. 2. G. Hurt. d. 5. matr. diff. 9. Coninch. d. 27. à dub. 2. Pont. lib. 5. cap. 11. Perez de matr. d. 41. sect. 1. contra alios in aliquo discrepantes.

2. Rursus, Parochus non Sacerdos, Parochus excommunicatus, etiam si nominatim sit denunciatus, atque adeo vitandus, suspensus, irregularis, interdictus, Parochus putatus communiter talis ob titulum coloratum, (Idem de Episcopo, Archiepiscopo, &c.) imò etiam cum solo communi errore, scilicet sine titulo, quando dicitur Parochus intrusus, valide assistunt, ut item valide dant licentiam Sacerdoti, ut assistat; quia huiusmodi assistentia, assistendique licentia non sunt actus iurisdictionis, à cuius usu excommunicatus, prædictique privantur. Ita Doctores citati apud Dian. p. 11. tr. 3. ref. 33. v. Et tandem. Vide etiam ibi tr. 5. ref. 10. contra alios.

Validè, dixi, nam, an licet, dicam in tract. de Excomm. cap. 8. §. 1.

Quis ex licentia Parochi?

3. Præterea Parochus, vel ii, quos modò recensuimus, possunt hanc licentiam assistendi delegare alteri: sed certè solum ei, qui sit Sacerdos (non requiritur autem, ut sit approbatus ab Ordinario) clarè enim Tridentinum sess. 24. c. 1. de ref. matr. requirit Sacerdotè, & nil præterea.

Licentia autem hæc, vel scripto, vel voce delegari à prædictis potest, vel particulariter ad hoc certum Matrimonium, vel generaliter ad matrimonia quæcunque.

4. Si detur alicui Sacerdoti licentia absolute ad omnia Sacramenta administranda, dari etiam hanc assistentiam, quia, improprie saltem, hæc assistentia est quadam administratio Sacramenti matrimonii, docet Coninch. & ex declaratione Card. Pontius, & Castrop. apud Dianam, p. 11. tr. 3. ref. 32. Vide etiam ibi, tr. 5. ref. 10. sed de hoc subdubitat Aversa. q. 6. matr. sect. 4. §. Item, nisi alia circumstantia id persuadeat. Hurt. verò d. 5. matr. diff. 11. clarè negat, requirit enim licentiam generalem ad exercendum officium Parochi. Ratio est, inquit, quia hæc assistentia non est administratio Sacramenti Matrimonii, cuius soli coniuges sunt Ministri. Certè utraque sententia probabilis est.

Quæ licentia?

5. Non sufficit tamen licentia præsumpta, nec taci-

ta de futuro; tacita verò de præsentis, ut si Parochus dicens Sacerdotem parare se dicere assistentem, & c. sit prohibere, taceat, sufficere, probabilis est. Vide Castrop. lib. 5. matr. d. 28. §. 4. citantem Pont. Sanch. Coninch. Menochium.

Licentiam hanc, etiam metu, vi, dolo, & c. valere, diximus §. 3. n. 4.

Mors Parochi post licentiam datam, quid operetur?

6. Si Parochus dedit mihi potestatem assistendi matrimonio, & antequam assistam, moritur, (Idem amoveatur ab officio) validè ego assistam, dum est. Vel enim Parochi mors nondum facta, ut jam scitur. Si prius, ob titulum coloratum, & communi errorem, validè assistes, juxta legem Beroniam. Præterea, si postea, assistes, invalidè, quia delegatus non sum determinatum spirat, mortuo delegante. Legatur lib. 8. matr. d. 28. à n. 64. Vide etiam De Lugo lib. 2. de spons. mor. dub. 35. afferentem differentiam inter delegatum ad unum quid determinatum, & delegatum ad cetera, per quod alique indeterminatas, de qua re nos viderimus egimus supra, tract. 2. de dispens. cap. vlt.

Licentia data, sed non scita quid operetur?

7. Si licentiam datam esse à Parocho, Sacerdoti non constet, invalidè hic assistet, quia eam nondum habet donec acceptet, acceptare autem legitime non potest, si eam datam esse, ignorat. At si dictus Sacerdos suum misit ad Parochum, ut dictam licentiam petere, quam Parochus concessit, & Nuntius nomine Sacerdotis accepit, assistet validè, Ita Castrop. diff. 2. de spons. p. 13. n. 6. citans Coninch. & Sanchez contra G. Hurt. Pont. quos citat, sequiturque Dian. p. 11. tr. 3. ref. 34. vers. Quare quinto, (sed certè illicite graviter, quia semper adest periculum eam nondum esse datam, nisi Matrimonium sit invalidum.) Ratio autem, quod non verè, quando sit assistentia, invenitur licentia facta, & c. si dicta assistentia valida est, quia communiter Doctores tradunt, ut notat Castrop. l. c. §. 1. n. 4. d. 4. p. 3. §. 3. n. 10. & colligitur ex iure c. Si ubi de dispens. p. 13. n. 6. cujuscunque Beneficii, Privilegii, Indultionis, facultatis, & Gratiæ concessio à parochiis canonice facta Nuntio ad id specialiter destinato accepta, habet effectum. Lege, quæ in hanc eandem rem agit supra, lib. 5. de pan. in tract. de casib. ref. 2. §. 1. n. 4.

Licentia data à Parocho suo Capellano.

8. Si Parochus det licentiam generalem ministrandi Sacramenta, seu juxta n. 4. exercendi officium Parochi Sacerdoti suo, v. g. Coadjutori, quem nos Capellanus Parochiarum appellare solemus, An, si curi potest Capellanus, assistere ipse Matrimonio, ita possit alium, subdelegare, qui alicui Matrimonio assistat, dubitari merito potest, quod respondeo. Sanch. lib. 3. matr. d. 31. n. 19. videtur in ejs præsentia, quia in absentia est delegatus ad universitatem causarum, non verò in præsentia, ut tenet Hurtado. d. 5. matr. diff. 10. qui vult posse in utroque casu, quia in utroque est delegatus ad universitatem causarum.

Licentia assistendi revocari potest?

9. Denique licentiam hanc assistendi, datam Sacerdoti, posse revocari, sed, ut revocatio habeat effectum, debere à Sacerdote per Nuntium ad id ipsi destinatum cognosci revocationem, iidem Doctores notant.

In Ordinem ad quosnam Parochianos, post Parochi prædictam licentiam concedere?

10. Præmitto, quatuor modis posse quæpiam esse (quantum ad præsens institutum facit) in aliquo loco.

Primò, animo ibi perpetuò, seu absolute habitandi, quo pacto dicitur is habere ibi domicilium. Secundò, animo ibidem habitandi pro maiori parte plus minus anni, ut habet *Hurt. l. c. diff. 6. n. 19.* vel, ut alii apud *De Lugo in Resp. mor. l. 1. dub. 37. n. 4.* pro parte anni absolute maiore, seu saltem pro equali, perinde solent habitare scholastici in Univerſitate litigantes in Curia principis, &c. quo pacto dicuntur habere ibi, quasi domicilium. Tertio, tranſeunt per aliquot dies, vel paucos meſes, animo redeundi ad locum ſui domicilii. Quarto vagè id eſt, ſine villo animo hic, vel illic, ſive per domicilium, ſive per quaſi domicilium, habitandi. Notas differentiam? Hi quarti nullum certum habent domicilium, habent tertii, ut, & duo primi.

11. Dico jam primò: Parochus loci poteſt valide aſſiſtere matrimonio exiſtentium in eodem loco primis duobus modis, id eſt, per domicilium, vel quaſi domicilium in dicti Parochi Parochia habitantium (etiam primo die, quo ſine ſuco, & fallacia ibi habitare dictis modis incipiunt) non verò poteſt valide aſſiſtere matrimonio in eodem loco exiſtentium tertio modo, id eſt, tranſeunt. Ratio eſt, quia reſpectu illorum is verus eſt Parochus, non verò reſpectu horum. Ita Doctores citati, præter *Pont. lib. 5. c. 14. §. 1. n. 8.* qui cum *Sanch. v. Parochus, n. 2.* in utraque edit. vide, quæ dixi *lib. 5. de pæ. c. 4. §. 3.* affirmat, Parochum valide aſſiſtere matrimonio etiam exiſtentium, tertio modo in loco, ubi ipſe Parochus.

12. Dico ſecundò: Matrimonii vagorum quilibet Parochus poteſt aſſiſtere, ex ſententia *Sanch. Pont. l. c. c. & Barboſæ in Trid. ſeſſ. 24. cap. 7.* referentis deciſionem quandam de hac re. Ratio eſt, quia cum hi nullum habeant Parochum, quemlibet eligere poſſunt pro ſuis matrimoniis, ſicuti quemlibet eligunt pro ſuis Confeſſionibus: At eſt ſententia *Coninch. & Hurt. locis cit.* aliorumque apud *Bosſium de matr. cap. 4. §. 1.* non poteſt quilibet Parochus, ſed ſolus ille, non cuius Parochia hi vagi inveniuntur, quando contrahunt: Ratio eſt (inquit) quia tunc ille eſt ipſorum Parochus. Sanè hæc poſterior opinio tutior eſt, & eligenda, ſaltem in praxi, licet, priorem eſſe probabilem, negare non poſſim, quàm, magis eſſe receptam, teſtatur *ibidem* *Bosſius.* Quoniam verò mox dicemus, ſatis eſſe, ad validam aſſiſtentiam matrimonii, Parochum vniſ in contrahentibus, ſed, ſi vnus ſit vagus, quamvis alter fixam habeat alicubi ſedem, poteſt Parochus huic matrimonio aſſiſtere, tanquam matrimonio vagorum.

13. Debere autem dictum Parochum, antequam iis vagis aſſiſtat, diligenter inquirere, an aliquo impedimento laborent, immò ex Tridentino *ſeſſ. 24. c. 7. de reform. matr.* debere Parochum licentiam habere ab Ordinario, hoſ ſive utroque, ſive alter tantum ſit Vagus) matrimonio conjungendi, monitione opus non eſt.

14. Eos, qui ſunt in via animo relinquendi antiquum domicilium, & aliud acquirendi, qui tamen nondum ad hoc pervenerunt, ad Vagos reducit *Caſtropol. n. 11.* ex *Sanch. & Gurtierrez*: quare parè modo à Parocho, ubi inveniuntur, matrimonio erunt ex tutiore noſtra ſententia copulandi: hi enim, cum priſtinam reliquerint habitationem, novam verò nondum acquiſerint, nullum per ſe Parochum habent, habent ergo, more Vagorum, illum, in cuius Parochia inveniuntur.

An ſuis, ſed exiſtentibus extra Parochiam?

15. Ex dictis emergit gravis dubitatio: Si vnus ex conjugibus habitet in vna Parochia, alter in alia, quis erit apud Parochum pro illorum matrimonio? Ut reſponſionem diſtinctè percipias, figuremus duos caſus:

16. Primò, Petrus, & Berta habitant ambo in Parochia Sancti Antonii. Secundò, Titius, & Catharina non habitant ambo in eadem Parochia, ſed Titius in Parochia Sancti Antonii, Catharina in Parochia Sancti Nicolai.

Hæc ſituatione poſita, nimis certum eſt, Parochum

Sancti Antonii valide aſſiſtere matrimonio Petri, & Berte, quia cum is vtriuſque ſit Parochus, non eſt, unde de aſſiſtentia legitima dubitetur. Atque hic eſt primus caſus.

17. Quoad ſecundum: Certum item ſit, tum Parochum Sancti Antonii poſſe aſſiſtere in Parochia ipſius Sancti Antonii matrimonio Titii, & Catharinæ, tum Parochum Sancti Nicolai poſſe aſſiſtere in Parochia ipſius Sancti Nicolai eodem Titii, & Catharinæ matrimonio. Ratio eſt, quia, ſatis ſervatur forma Tridentini. Li enim, dum in ſua Parochia exiſtunt, verè Parochi ſunt reſpectu matrimonii inter illos duos, quorum vnus eſt ſuus Parochianus, elio, alter ex conjugibus alterius, ſit Parochia: connexorum enim eadem eſt ratio.

18. Certum præterea ſit nobis, vel profeſſo valde probabile, Parochum Sancti Antonii valide aſſiſtere dicto matrimonio Titii, & Catharinæ in Parochia Sancti Nicolai, & Parochum Sancti Nicolai in Parochia Sancti Antonii. Ratio eſt, quia adhuc ille Parochus eſt proprius reſpectu matrimonii inter illos duos, quorum alter ſuus eſt Parochianus. Eſſe enim ipſum in aliena Parochia non tollit, ipſum eſſe eodem modo Parochum ſuorum Parochianorum, ſicuti eſt in ſua, ſed ſolum notat, illud officium congruentius, tunc pertinere ad Parochum loci, quàm ad ipſum. Ita Sanchez, *lib. 3. matr. d. 19. Caſtro Pal. d. 2. p. 13. §. 9. num. 7. Leand. d. 7. matr. quaſt. 16. Coninch. d. 27. n. 19. Henr. lib. 11. matr. c. 3. G. Hurt. l. mex. cit.* quamvis Navarrus, & Pontius id negent apud *Gasp. Hurt. d. 5. matr. diff. 6.*

19. Illud ergo ſuper eſt aliquantò incertius: Quid ſi, vel Parochus Sancti Antonii, vel Parochus Sancti Nicolai aſſiſtat, ſive matrimonio Petri, & Berte, ſive matrimonio Titii, & Catharinæ, in aliena omnino, ſeu tertia Parochia, v.g. in Parochia Sancti Hippolyti, ad quam, nec conjuges, nec duo illi Parochi villo modo pertinent?

20. Reſpondeo, adhuc valide aſſiſtere. Ratio eſt ferè eadem, quia ibi is eſt Parochus reſpectu illius matrimonii inter duos, quorum alter ſua ovis eſt; quare ſatis, ſuperque ſatisfit Tridentino, quod nihil aliud requirit, niſi præſentiam proprii Parochi: ita *Sanch. l. c. G. Hurt. Coninch. l. c.* aliique contra Navarrum, quem ſequitur Pontius, aliòſque, quos citat *Hurtad.* aliòſque, quorum ſententiam tamen probabilem eſſe, non nego. Præterea, ſicuti diximus, poſſe valide Parochum extra Parochiam ſuis aſſiſtere, ita affirmamus, poſſe Sacerdotem, cui Parochus aſſiſtendi licentiam det; Excepito, ſi ita det, ut expreſſè ſub clauſula irritante, illam ipſi limite, ut aſſiſtat in propria Parochia, de qua re late *Coninch. d. 27. d. 3. Pont. lib. 5. c. 29. Sanch. lib. 3. matr. d. 33. Aver. q. 6. matr. ſeſſ. 4. v. item dubitatur, aliique.*

21. Si inquiras, an peccet Parochus, ſi in aliena Parochia aſſiſtat matrimonio ſuæ ovis?

Reſpondeo, non peccare, quia aſſiſtere non eſt actus iuriſdictionis (hanc enim iuriſdictionem, quando eſt contentioſa, fateor, licitum non eſſe exerceri in alieno Territorio) nec continet ſtrepitum externum, ut continent denuntiationes, & benedictiones, quas item fateor, illicitè fieri in Territorio non ſuo. Ita *Hurtadus, & Leander loc. cit.* Quod dictum eſt de Parocho, ob parè rationem, dic de Sacerdote delegato ad aſſiſtendum, quantum eſt ex hoc capite, nam, ſi forè à Parocho, ut modò innui, prohibitus fuiſſet, ſecundum gravitatem prohibitionis, eſſet culpa menſuranda.

Pœna aſſiſtentis Matrimonio alieni Parochiani.

22. Pœna, quam incurrit Parochus, vel Sacerdos aſſiſtens matrimonio Parochiani non ſui, vel illud benedicens, ex Tridentino *ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. G. Hurt. d. 5. diff. 17. ſine eſt*, tandiſ ſuſpenſum manere ab Officio, & Beneficio, quadiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo Beneficio ſuſcipienda erat, abſolvatur, quæ ſuſpenſio eſt

T 4 ipſo

ipso facto, ut habet Averſa q. 6. ſect. 8. v. *Denum*, addens, ſi Parochus det licentiam Sacerdoti aſſiſtendi matrimonio ovis non ſua, pœnam hanc ab ipſo Sacerdote, non à Parocho incurri, quia Tridentinum aſſiſtendi imponit hanc pœnam, non verò aſſiſtentiam mandanti.

Quæſt. Parochus aſſiſtet Matrimonio inter abſentes?

23. Inquires item hic, quinam Parochus aſſiſtere debet matrimonio, quando hoc contrahitur per procuratorem, vel per Epistolam? Reſpondeo, caſus duplici modo poſſet occurrere. Primò, ut alter ex ſponſis, ſit Parochianus loci, ubi contrahitur matrimonium per procuratorem alterius ſponſi abſentis, & tunc poterit, ut pater ex ſupradictis, huic matrimonio aſſiſtere Parochus illius loci vel alius Sacerdos ex licentia dicti Parochi, vel ex licentia, Parochi abſentis. Secundò, ut uterque ſponſus ſit abſens, & Procuratores contrahere debeant in loco, qui ad neutrum Sponſum pertinet, v. g. Sponſus ſit Paternitanus, Sponſa ſit Hiſpana, & utriusque Procuratores ſint Meſſanæ. De his ergo quæri poteſt, quis debeat eſſe Parochus aſſiſtens? Id certè apud neminem ex iſis Doctõribus, quos præ manibus habeo, invenire potui. Ad hoc ergo ſic, ſalvo Sapientiorum iudicio, reſpondeo: Cum Doctores omnes, & Tridentinum ſemper clament, debere eſſe proprium Parochum, ſaltem unius ex contrahentibus, qui matrimonio aſſiſtat, ſit, ut, quia Parochus Meſſanenſis non ſit Parochus, neque utriusque, neque alterius, neque vllò modo ejuſmodi contrahentes ſint Vagi, fixam enim habent ſedem ſuam, alter Panormi, altera in Hiſpania. Procuratores autem, ſupponimus, contrahere matrimonium Meſſanæ, ſit, inquam, ut non poſſit dictus Parochus Meſſanenſis eſſe legitimus aſſiſtens talis matrimonii. Debet igitur eſſe Parochus Sponſi, vel Sponſæ, qui, quia eſt abſens det licentiam alicui Sacerdoti exiſtenti Meſſanæ. Neque id difficile factu erit, ſicuti enim debet Meſſanam aſſerri fides denuntiationum, quæ neceſſario, ut mox dicemus ex Tridentino, exhiberi debent in Parochia Sponſæ, & Sponſi ita poterit aſſerri licentia aſſiſtendi.

§. VI. Qui Teſtes?

1. Plura de huiusmodi teſtibus dicta ſunt propter connexionem, quam habent in hac re cum Parocho: ſolum ergo duo ſunt, vel addenda, vel confirmanda.

2. Primò. Non ſufficit, ſi unus, immò etiam plures teſtes ſint præſentes conſenſui viri, & alter, ſive alii, etiam plures, conſenſui mulieris, vel contrà. Nam ſidem, tum teſtes, tum Parochus inſegro contractui matrimonii præſentes eſſe debent, ut de illo teſtificari queant, & Tridentino ſatisfacere.

3. Secundò, quamvis in aliis commerciis humanis plerumque, præſertim in rebus gravibus, ut actus ſint legitimi, deſiderentur teſtes idonei, ſive omni exceptione majores; vnde in iure repelluntur à teſtificando infames, excommunicati, propinqui, ſceminæ, &c. tamen in caſu noſtro ſatis eſt, ad validitatem, quilibet, qui uſu rationis polleat, advertatque, quid agatur. Quare ſufficiunt prædicti infames, excommunicati, propinqui, ſceminæ, vti etiam ſervi, pueri rationis compotes, immò etiam infideles. Ratio eſt, quia Tridentinum teſtes requirit, nihil reſtringens, ad eorum qualitates exquirendas. Et meritò, quia id aſſerit periculum, vel ſerupulum nullitatis matrimonii. Adde primò, ſi neceſſaria foret in teſtibus qualitas aliqua, jam ſuppleri à Parocho, qui certè teſtis qualificatus, qui que aliis auctoritatem præſentia ſua conferre poteſt. Et certè ſuppletur etiam ex voluntaria electione utriusque partis. Adde ſecundò, cum hæc Tridentini diſpoſitio corrigat jus commune, in quo ante Tridentinum nulla erat neceſſaria teſtium præſentia, interpretandam illam eſſe, ita, ut quantum minus poſſit, illud ius corrigat. Hæc ſuſe Sanc. lib. 3. d. 39. & 41. Caſtro

Pal. d. 2. de ſponſ. p. 13. §. 13. Averſa quæſt. 6. matrim. ſect. 5. Boſſ. de matrim. cap. 5. §. 5. præſent. 12. Loc. matrim. quæſt. 44. Diana vocans hanc doctrinam, tract. 3. ref. 33. alii que.

4. Dixi in caſu noſtro, iſeſt, ad contrahendum matrimonii, nam ad probandum matrimonii iſeſt, & invaliditatem, ut illud ſcilicet diſſolvatur, vnde debere eſſe omni exceptione majores, rede non eſt, vnde dem Doctores, & decrevit Summus Pontifex cap. 1. conſanguineis.

CAPVT III.

De Denuntiationibus.

§. I. Quanta ſit earum Obligatio?

1. Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim. habet: *Vi in poſterum, antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho, continuis diebus feſtibus in Eccleſia ſubſancti Miſſæ, ſub poena publicè denuntiatur, inter quos matrimonium contrahendum.*

2. Porro hæc denuntiationes, quæ tandem nihil ſunt, niſi monitiones quædam, ut, qui fortè necceſſario impedimentum aliquod intercedere inter eos, de quibus ſit monitio, illud Parocho manifeſtet; hæc, inquam, denuntiationes, ſi negligantur, non invalidant matrimonium, ut nuper diximus, at peccati, tum à Parocho, tum à contrahentibus, qui eas omittunt, abſolutè non eſt, & quidem ex ſe mortalis, quia ex legibus res eſt.

3. Excusatur autem à mortali Sanchez lib. 3. mor. diſp. 7. Villab. Diana, alii que apud Averſ. mor. com. dum. Primò; parvitas materiæ, puta ſi omittatur denuntiatio, quando nullum eſſet morale periculum, quod aliquod ſubſeſt impedimentum. Sed Averſa ſect. 1. v. *Non eſt itaque, citans Pontium, & Conſilium* putat, non eſſe parvitatem materiæ, vnde alii que relinquire, ſemper eſſe mortale. Ego in ejuſmodi omiſſione, dicto periculo non ſubjecta, grave morosum ſanè non invenio.

4. Excusatur ſecundò, diſpenſatio Superioris eſt juſta. Sed quis Superior? Quæ cauſa ſam ſubſeſt, & habebitur tertia excuſatio, id eſt, neceſſitas.

Quis in Denuntiationibus diſpenſat?

5. Episcopopus, & ejus Vic. Gener. (non quidem ſolus) & omnes, qui jurisdictione Episcopali quatenus veniuntque ſub nomine Ordinarii (quos ſupra, & nos recensuimus) poſſunt diſpenſare ad vna, & omnes denuntiationes, juxta exigentiam cauſæ, & mox.

6. Quid, ſi contrahentes ſunt diverſarum Diocęſium indigente diſpenſatione utriusque Episcopopi?

Reſpondeo non indigere. Vnus enim Episcopopus ſufficienter diſpenſare poteſt; ſiquidem cum ſuo ſubditi ſpenſans, diſpenſat etiam validè, ratione conſuetudinis cum altero iudice etiam matrimonium contrahendum ſit in Diocęſi alterius.

7. Idem Episcopopus delegare alteri Clerico, quatenus non Sacerdoti poteſtatem diſpenſandi in denuntiationibus poteſt, poteſt etiam, & Vicarius Generalis, aut vic. Vicariatus, eandem delegare, ſaltem ſpecialiter in hoc vel illo caſu, ut ſuſe habes apud Sanchez lib. 3. mor. diſp. 7. Barb. in Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. d. 39. Pont. lib. 3. c. 31. alii que.

8. Parochus diſpenſare in denuntiationibus non poſſit, niſi tantæ eſſet neceſſitatis, ut Episcopopus obligetur diſpenſare, & ad ipſum aditus non daretur. Vide Sanchez loc. cit. d. 10. num. 27. Averſ. loc. cit. ſect. 2. v. *Si iſte* loc. cit. n. 59.

Quas ob causas?

9. Causæ, sine quibus Episcopus nequit dispensare, & cum quibus potest, ad duas reducuntur. Prima est probabilis suspicio, ne Matrimonium malitiosè impediatur. Ita expressè Trid. l. 6.

10. Secunda est periculum gravis damni, sive animæ, sive corporis, sive famæ; quæ omnia explicata minutius legere potes apud Sanchez l. c. 9. Pont. l. c. 3. i. G. Hurt. d. 5. matr. diff. 20. Averf. l. c. sect. 2. v. *Vique*, aliòque. Has causas, notat Averf. l. c. cognoscendas esse ab Episcopo privatim, & extrajudicialiter. Rectè: nam Trident. ejus prudentiæ, & judicio id remittit.

11. Matrimonium esse contrahendum inter Magnates, quia solent esse nota eorum impedimenta, & inter eos, qui inæqualis sunt conditionis, ut inter nobilem, & ignobilem, senem, & puellam, divitem, & pauperem, quia esset nimis pudor, & verecundia ex parte vnius ex his conjugibus id publicè in Ecclesia prædicari: & inter diuturnos concubinarios existimatos, ut conjuges, quia per denunciations matrimonii contrahendi, palam fieret eorum peccatum, ad secundum hoc caput reducuntur, quare essent sufficientem Episcopo, sed prudenter omnia consideranti, causam ad dispensandum super denunciations, ut docent plures, quos citat, sequiturque Leander diff. 7. matr. g. 6. 1. 63. & 64. Quando gravis viget causa, ut si quis in articulo mortis vellet amantissimam ducere in uxorem, ut à damnationis periculo liberaretur, vel ut prolem legitimeret, vel ne puellam cum dedecore relinqueret, obligari Episcopum sub mortali, ad dispensandum, merito iidem notant. Addit Leander, tunc si non est aditus ad dispensandum, possit licitè in dictis gravibus necessitatibus matrimonium contrahi sine dispensatione denunciationum, quia necessitas non habet legem, sed certè tunc jam adest Parochus, qui, ut dixi n. 8. dispensare potest.

12. Duo tamen sunt præstanda: Alterum, debere Episcopum reddi moraliter certum, sed extrajudicialiter, nullum impedimentum subesse inter dispensandos: Alterum, debere Episcopum prohibere eisdem, ne post contractum Matrimonium illud consumeretur, antequam fiant dictæ denunciations, id, quod intelligitur, quando Episcopus expensis causis, solum distulit denunciations. Nam, si judicavit, esse omnino omittendas, non habet locum dicta prohibitio, ut notat Averf. l. c. sect. 2. v. *Ceterum*.

13. Quod si conjuges, quibus non est data totalis dispensatio denunciationum, Matrimonium consumunt, abstrahendo à peculiari Episcopi prohibitione, & etiam si sint moraliter certi, nullum sibi obitare impedimentum, peccant ex vi Tridentini moraliter, ut verius putat Sanchez lib. 3. matr. d. 11. non solum prima vice, sed toties, quoties copulantur. Quamvis Henriquez citatus ab eodem putet, solum prima vice peccare. Mihi expendentur utriusque rationes, quas ipsi afferunt, videntur utrique loqui probabiliter, quando conjuges moraliter sunt certi de impedimenti carentia. Id, quod fortasse innuit Sanchez, dum suam sententiam veriorum pronuntiat, sic enim videtur, veram supponere contrariam.

§. II. Praxis Denunciations exhibendi.

1. Debent denunciations, ex Tridentino loco citato, fieri à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis, inter Missarum solemnias, ad finem, ut impedimentum, sive dirimens, sive solum impediens, quod fortè inter contrahentes intercedit, manifestetur. Expende breviter singula.

A proprio contrahentium Parocho.

2. A proprio Parocho, seu ab ejus delegato debent hæ denunciations fieri, eaque, ut ex se patet, in propria con-

trahentium Parochia; Quod, si contrahentes ad suam propriam quisque pertineat Parochiam, in utraque illas fieri oportebit. Quid, si quis plura habeat domicilia, quales sunt illi, qui per medium annum habitant in vna Parochia, seu Diocesi, & per aliud medium, in alia?

Respondeo: In ea talis erit, fieri, ubi facilius creditur fieri posse impedimenta. Ita Sanch. lib. 3. matr. d. 6. n. 6. adderem, debere fieri in utraque, quando alterum iam sufficientem ad intentum Parochus non judicaverit.

3. Pro vagis non solum debet Episcopus (sine cujus licentia à Parochis, ut supra vidimus, non sunt hi copulandi) eorum impedimenta inquirere per denunciations faciendas in loco, unde fortè venerunt, sed etiam, juxta suam prudentiam, debet per alias diligencias veritatem carentia impedimentorum agnoscere. Ratio est, quia pro iis, qui vagantur, immò, & qui exteri hinc inde habitare solent, solæ denunciations non videntur sufficientes, ad impedimenta detegenda.

Tribus continuis diebus festivis.

4. Id non notat, festivos dies ad denunciations aptos, debere esse sine interjectis feriis, nam possunt rectè denunciations fieri tribus diebus Dominicis, sed solum notat tanquam melius, ut, si post primam, v. g. denunciationem sequatur alius dies festivus, non negligatur, tunc fieri denuntiatio secunda; cujus fortè ratio est, ne, si tunc negligatur, & diu, sequentes denunciations differantur, Parochiani obliviscatur monitionis antea factæ, & ipsi etiam differant, seu negligant impedimentum detegere.

5. Nonnulli apud G. Hurtad. d. 5. matr. diff. 18. n. 60. putant, non posse denunciations fieri tribus diebus festivis, immediate sibi succedentibus, ut accidit, v. g. in Paschate, sed certè immerito, quia sufficienter sic Tridentini præscriptum custoditur.

6. Illud consilium est non contemnendum, ut expleta tertia denuntiatione, expectentur aliqui pauci dies, quod videri possit, an impedimentum aliquod opponatur: nam ceterum id non esse necesse, & posse eodem die, quo ultima fit denuntiatio, contrahi Matrimonium, mihi dubium non est. Dixi (aliqui pauci dies) nam non esse differendum diu Matrimonium, purè post duos, vel quatuor menses, monet Pontius l. c. 30. & Bonac. apud Barbosam l. c. n. 31. quia facile illo temporis spatio aliquod suboriri inconveniens posset, quod antea non erat.

Inter Missarum solemnias.

7. Non id dicitur, tanquam necessarium: Existimo enim cum Averf. q. 7. matr. sect. 1. v. *Adnotari*, intentioni Tridentini satisfieri, si hæ denunciations fiant in loco publico, ubi sit magnus Fidelium concursus, vel post concionem, vel post similes actiones frequentia populi celebres.

Quamnam obligationem contrahant ex his denunciations Fideles, detegendi impedimenta?

8. Hæ denunciations sunt veluti edictum Episcopale, quo præcipitur Fidelibus, ut si noverint aliquod impedimentum, sive dirimens, sive tantum impediens matrimonium, ut esset Votum simplex Castitatis, vel sponsalia cum altero contracta, illud Parocho manifestent. Hinc ergo sequitur, Fideles, etiam ipsos contrahentes, obligari ad dictam manifestationem sub mortali. Ita Sanch. Pont. Gutierrez, & communiter cum Castrop. d. 2. de spons. p. 1. 3. §. 6. Est enim res gravis. Noverint, inquam, sive ex causa scientiæ, sive ex auditu à fide dignis, non verò, si à fide non dignis, neque, si non recordentur, à quo, vel à quibus audierint: nam, sic, non dicitur quis noscere impedimentum, ad effectum, qui intenditur ab Ecclesia, cum, in ea incertitudine, ad nihil procedi prudenter possit.

9. Quid, si impedimentum sit occultum, ut esset affinitas

nitas orta ex copula fornicaria, obligabimur ne illud manifestare.

Respondet: Si non potes auertere Sponsos à matrimonio, obligaris, fed occurrēt, etiam si scires sub secreto naturali, & cum iuramento (sed non si fecires in Confessione Sacramentali) quia hæc manifestatio non est ordinata ad puniendum, sed ad peccatum removendum. Ita Sanchez, *3. m. d. d. 13.* & Hurt. *4. d. diff. 2. r.* apud quos multa minutiore legere poteris de hac re.

10. Si tu ferres impedimentum occultum, quod probare non posses, te non obligari detegere, putat Pontius, *lib. 5, c. 34, n. 5*, aliique, quia nemo teneretur (inquit) denunciare, quod nequit probare. Sed puto, te obligari. It. Sanchez. Fagund. G. Hurt. Laym. Coninch. aliique, quos citat, sequitur quos Boss. *cap. 7, marr. n. 137* Leand. *4.7. marr. g. 88*. Caltrup. *l. c.* Ratio est, quia hæc revelatio non est ad puniendum, sed evitandum peccatum, & ex alia parte impedire Matrimonium potest, etiam vnus denunciator, ut notat idem Sanchez *lib. 3, de marr. disp. 13, n. 2*, vel certe si vnus poterit vnus aperire, ut maior diligen- tia ad cognoscendam veritatem impedimenti adhibea- tur. Atque in hoc casu, quod de ferret à Fideli impedimen- tum, non debita, à Parochis procedere ad alias denun- tiationes, neque ad assilendum matrimonio, sed nego- tium occultum remittat ad Episcopum, & ab eo (qui sanè obligabitur rem inquirere, & examinare) expectet quid faciendum.

Quas autem probationes facere debeat Episcopus, vide
apud Sanch. lib. 1. *matrim.* d. 71. Pont. lib. 5. cap. 35. & 36.
Sanch. lib. 1. *matr.* d. 71. & 72. Pont. *dist.* lib. 5. *mar. c.* 35.
& 36. aliosque.

11. Quod si Episcopus, vel ejus Minister, ut veritatem venetur, ipsos conjuges fortè interroget de impedimento, debebunt, & ipsi (nisi velint à Matrimonio desistere) veritatem aperire. Si enim ex se, ut modò dixi, obligantur illud detegere, multò magis, ut vult Sanchez, *lib. 3. matrim. d. 14. Pont. lib. 3. cap. 3. Avers. q. 7. sect. 2.* si interrogentur: quod sanè idem dici solet de ordinando, & de eligendo ad Beneficium, si hi habent impedimentum, &c.

Quod si habuerint dispensationem, neque ipsi, neque alii obligantur detegere, quia frustranea esset manifestatio. Illud possit evenire, ut dispensatio fuerit in foro Conscientiae pro impedimento oculi, quod tamen, si est periculum quod publicetur, manifestari debeat, ut de remedio illo provideatur, quod *suprà, str. 2, de dispensat., c. 5, n. 23*, indicavimus.

12. Quid faciet Confessarius, si in volentibus contrahere, advertat, adesse impedimentum, quando praevidet, se non profuturum, si illos de eo admoneat, diximus satis in opusculo *Confessionis*, lib. 3. c. 4. Vide etiam Sanch. lib. 2. matr. d. 38. & Bossi. cap. 2. de matr. d. 86.

13. Denique, ne te lateat, non teneri cum revelare, qui prudenter timet, sequenturum sibi gravissimum damnum, ad inter alios magnum scandalum; Lex enim Charitatis, ut praecepit Superioris nos non obligat in tanto dependio, ut advertit Navar. in summa, c. 22. n. 83. Sanch. Henric. Coninch. cum Castropal. I.e. aliique, doctores Sanchez, Henricus, Coninch. cum Castropal. eos citante.

*Pœna contra non promittentes Matrimonio
Denunciationes.*

14. Matrimonium celebratum cum Parocho, & Testibus, sed omniss culpabiliter denunciationibus, aliqui cum Molina *tratl.* 1. d. 176. Hurt. aliisque apud Castropol. sustinent, non subijci poenis matrimonii clandestini; sed jam communis est doctrina, Castropol. d. 2. *despons. part.* 13. §. *ult.* Sanchez, & Navarr. Pont. Gasp. Hurt. quos citat, sequiturque Leand. d. 7. *matr. qual.* 91. subijci, quia in jure, *c. cum inhibitis*, de Claud. *despons.* Matrimonium sive denunciationibus clandestinum esse dicitur, id, quod Tridentinum nunquam cortexit. Molinae autem sententiam probabilem merito censet Ca-

tropal. loc. cit. quamvis ipse nostram, hoc est

15. In jure autem dict. cap. Cum inhibitis, G. H. matr. diff. 17. n. 54. prima poena contra

redentes ex eorum delegatione affilentes episcopo
trimonio clandestino, id est, non premittis
nibus, his verbis fertur: Si Parochialis Sacra-
mentum id est, eos pro quibus denuntiationis premissa
runt, conixerit, per triennium ab officio suspendi-
tus puniendus, si culpa gravitas populum, Huius
suspensionem esse late sententia dicit Covar. et Henr.
Henr. & Sayrus quorum utraque sententiam
babilem, indicat Fillius. tr. 17. c. 6. n. 1.

16. Secunda est contra ipsos contrahentes, hoc
dicitur ibidem; C. Cum Inhibitor, de spons. Sed hoc
taliter præsumpserint, etiam in gradu concessio, copu
condigna poenitentia imponatur.

17. Tertia, C. *Extensor*, qui filii sine legitima, qui co-
ges prolem fuscipiant, ignorantes, se impedimento
menti laborare, ipsa proles, quæ aliâ legitima à lute
concedebatur, legitima non sit, si dicti conjuges co-
xerunt, non præmissis denuntiationibus.

c. s. de reform. matr. in hunc modum: Qui quamvis
rater, intra gradus prohibitos contraxerit, et
quenda dispensationis careant, si Certe cum culpa
maritum contraxerunt, de iure

Tridentinum, quod quidem non ligat manus p. 11
quasi hi non possint dispensare, sed solum, hi p. 11
tatur, habito hoc sensu Concilii, difficultas p. 11
dispensatorum, & ipsos dispensandos obligat p. 11
petunt dispensationem, exprime Pontifici se p. 11
ranter, quoad impedimentum, tamen siue de p. 11
bus, contraxisse. Hæc latius disputata, lege apud p. 11
Sanch. Coninch. cum Castrop. d. 2. de spons. p. 11
& Averl. q. 7. matr. sect. 3. aliisque

C A P V T IV.

De Benedictionibus, seu, ut vocantur, Vellibus Matrimonij.

§. I. *Sub qua Obligatione, &c.*

Hæc est postrema solemnitas Matrimonii
Missarum solemnitas omnino præstant. Con-
jugibus, quando utrique contra hunt primas Nuptias
aliis corrupti, sed non xorati. Cum autem ea
natio accidentalis, illicque jam contracto adveniat
omissio ipsum invalidare non potest. Dixi (quando
quæritur) nam si alter ex conjugibus secundas Nuptias
trahit, an sit hoc Matrimonium secundum Baptis-
mum, dicam *mox s. seq.*

2. An verò hujusmodi folemnitatis omittenda
peccatum, diffiniendum est: Nam, vel quæ-
ritur peccatum illas omnino negligere, vel quæ-
ritur tum sit, Matrimonium consummare, antiquumque
piantur. In hoc posteriori casu multos habemus
asserentes non esse mortale (preciso semper
toto, eamque contemptu) immo, necesse fore
Sancti. Azor. Pont. adducti, & excepti à Leandri
mar. q. 8. 2. Adde Averf. q. 20. *mar.* fol. 45. Dicitur,
immortalis consilium hoc est, non preceptum, ut dicitur
dunt illa Concilii verba: Sancti Synodus hortatur
juges ante Benedictionem Sacerdotalem in templo
pendendam in eadem domo non cohabitantes.

3. At in priori casu, dissentiunt prædicti. Averroës de matr. cap. 9. num. 7. & Leander i. e. cum aliis aiunt mortale, Sanchez, & Bonacina cum aliis ab illentis, aiunt, mortale non esse. Illi affirmant, quia illud esse præceptum Ecclesiæ de re gravi: ibi negant. Contrà, putant, præceptum, vtpote de suscipiendis

mentali, non autem Sacramento, de re gravi non esse. Vtrumque probabile. Sed mihi probabilior est sententia hæc negans, quia, nisi clare consenti gnera gravia, nolo ea Fidelibus imponere.

4. Et hic quidem non improbabiler docet Sanch. lib. 3. matr. d. 12. n. 10. Cui adde Villalob. apud Leand. l. c. 9. 7. Episcopum posse per alias pœnas cogere conjuges ad ejusmodi Benedictiones assumendas, sed non per excommunicationem, quia hæc res non est adeo gravis ut per excommunicationem vergeri queat, quidquid contra Sanch. sentiant Leander, Soc. cit. & alii.

5. In sententia autem affirmante, esse mortale, Benedictiones negligere (quæ sententia certe probabilis est) obligatio sub mortali solum esset, ne prima vice conjuges consumment Matrimonium, ommissa Benedictione, non verò pro vicibus aliis.

§. II. Secunda nuptia, an sint benedicenda?

1. Quando Conjuges ambo, vel alter ipsorum contrahit secundas Nuptias, non debent benedici, ut probant ex Sacris Canonibus Bellarminus de matr. c. 16. Sanchez, lib. 7. d. 82. Barb. in Trid. sess. 24. c. 1. de ref. matr. alique. Ratio præcipua est, quia Benedictiones solennes Ecclesiæ non solent ex iure repeti, c. Vir, de sec. Nupt. super eadem re.

2. Nihilominus, quamvis ita res se habeat ex vi iuris, tamen tandem erit consuetudini, quam singulæ Ecclesiæ laudabiliter servant. Nam alicubi, quando alter solus ex conjugibus, sive vir, sive femina acceperat in primis suis Nuptiis Benedictionem, rursus accipit in secundis, si ducat conjugem, sed primas Nuptias ineunt, & certe ita esse consuetudinem introductam, absolute docet Sanchez loc. cit. testans, adesse etiam de hoc quandam Extravag. Ioan. XX II.

3. Alicubi autem, quando femina, tunc primum contrahit, seu antea benedicta non fuerat, iterum cum viro, quamvis viduo ante benedicta, benedicitur, non autem contra, id est, quando femina benedicta fuerat, licet vir non fuerit benedictus. Et Averfa l. c. §. 1. am. verò, quidem testatur, in Italia, ita introductum communiter esse. Servetur ergo, ut dicebam, consuetudine Ecclesiæ consuetudo.

4. Pena Parochi benedicens secundas Nuptias in casu per jura, vel prædictas consuetudines non permisso, esse arbitratiam ab Episcopo infigendam, concludit Bos. c. 9. de matr. num. 43.

§. III. Quisnam Nuptias benedicit.

1. Nisi facta est à Tridentino pœna suspensionis ipso facto ab officio, & Beneficio, ei Parochi, qui benedicit conjuges alienæ Parochiæ, quæ suspensio sit duratura, quandiu ab Ordinario ejus Parochi, à quo Benedictio suscipienda erat, absolvetur. Vide quæ dixi supra, c. 1. §. 5. n. 22.

2. Hinc igitur vides, per Parochum, vel per Sacerdotem ex ejus licentia, Nuptias esse benedicendas, & quia Benedictiones dandæ sunt inter Missarum solemniam idcirco ad has non posse delegari, nisi Sacerdotem.

3. Si, antequam conjuges Benedictiones acceperint, mutant domicilium, Parochus hujus domicilii debere Benedictiones dare, dubium ne sit, quia tunc ille est proprius Parochus; denique hic discurre, sicuti discurremus de Parochi, cum de ejus præsentia ad Matrimonium super disputavimus.

4. Sed peccabitne Parochus benedicens conjuges alienæ Parochiæ?

Respondeo, quandoquidem is læderet ius alieni Parochi, & incurreret ipso facto in suspensionem modo dictam, idcirco ex capite ineursus in suspensionem, aliquis posset excusare à mortali prædictum Parochum, quia sicuti nonnulli Doctores, quos ego lib. 3. opus. de Sacrif. Missæ. c. 1. §. 8. n. 7. citavi, docent pœnam, etiam ipso facto

suspensionis, non esse signum obligationis sub mortali, ita in casu hoc. Ex capite item læsionis iuris alieni facile etiam quis posset excusare à mortali eundem Parochum, si semel, aut iterum alienam ovem benediceret, quando modicum judicaretur esse præjudicium Parochi proprii, non verò, quando sæpe, & cum gravi ejusdem præjudicio. Ita de Fideli Eucharistiam semel, aut iterum suscipiente extra suam Parochiam in Paschate, qui ceterum paratus est, suum Parochum recognoscere, ita, inquam, ego philosophatus sum in opus. de Communione, c. 4. §. 4. num. 50. pari igitur modo posset aliquis philosophari in præfenti casu.

§. IV. Quoniam tempore Benedictiones concedenda non sint.

1. Quamvis iure antiquo dies plures exciperentur, in quibus prohibitum erat, Benedictiones conferre, hodie tamen Tridentinum sess. 24. cap. 10. de reform. matr. prohibitionem restringit ad Adventum, & Quadragesimam his verbis: Ab Adventu Domini Nostri, usque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum, usque in Octavam Paschæ inclusive, antiquas solemnium Nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari Sancta Synodus præcepit, in aliis verò temporibus Nuptias solemniter celebrari, permittit.

2. Hoc præceptum, quo solum prohibentur dictæ Benedictiones (nam ceterum quocunque tempore possunt iniri sponsalia, denunciations fieri, contrahi Matrimonia, illaque consummari) censeo cum Averfa g. 20. de matr. sess. 2. v. Obligat. obligare sub mortali. Ratio est, quia id præcipit Tridentinum in honorem, & reverentiam illorum dierum, sicuti præcipit Ecclesia, jejuniis, festis dies, &c.

3. Præterea conjuges recipientes Benedictionem prædictis diebus, jubentur, c. Non oportet 2. 33. g. 4. separari ad arbitrium Episcopi, (sed certe excluso incontinentiæ periculo) quod si conjuges sic puniuntur, multò magis, & ipsi Parochi diebus illis vetitis benedicientes, erunt ad arbitrium ejusdem Episcopi puniendi, nam in iure non adest pœna taxata, ut notant Averfa l. c. cit. Posse autem Episcopum dispensare, ut in dictis diebus Benedictio ex causa urgente (quæ certe rarissime contingere potest) omittatur, docet Sanch. lib. 7. matr. d. 7. n. 6.

4. Tempore interdicti localis generalis, vel cessationis à divinis dubitare quis posset, an conferri ita licite queant ejusmodi Benedictiones, sicuti, ex probabilissima sententia apud Hurt. de interd. diff. 8. n. 27. licite possunt contrahi matrimonia; & dubitationi respondendum est negativè, id est, non conferri licite. Ratio est, quia hæc sunt propriæ officia Ecclesiastica, quæ tempore dicti Interdicti certo prohibentur. Vide de hoc nimis plura apud Bos. c. 9. de matr. §. 13. & seqq.

§. V. Quando nam, & sub qua obligatione à solemnibus tradu-
tione Sponsa in domum Sponsi sit abstinendum?

1. Quænammodum videtur prohibitio adhibendi Benedictiones tempore Adventus, & Quadragesimæ, ita, & traducendi Sponsam, in Sponsi domum cum solemnibus pompis, id enim videtur à sacris officiis Fideles avocare, quod pro sacris illis diebus minus decet. Dico (cum solemnibus pompis) non enim vetatur simplex deductio Sponsæ in domum Sponsi.

2. Docet autem Sanch. lib. 7. matr. d. 7. n. 13. pompam moderatam non asferre culpam ullam paulò excedentem asferre venialem saltem, excedentem verò ita, ut ex arbitrio prudentis, judicetur notabiliter, detrahere sanctis illis diebus, atque animum dare aliis notabilis, offensionis, & scandali, culpam asferre mortalem.

3. At Pont. lib. 6. c. 8. n. 10. quem sequitur Averfa l. c. v. Non obligare, docet potius esse dicendum, absolute mortalem culpam asferre, quia id grave præceptum est. Siquidem ejusmodi pompa interdicitur in reverentiam illorum

non esse obligandum, secundum Sanch. n. 14. & Castropal. n. 5. ducere uxorem volentem eum sequi, quia nimis id molestum esset ipsi viro & nimis indecens uxori.

13. Nota, quamvis longam peregrinationem nemo ex coniugibus vovere, vel suscipere valeat licite, nisi ex aliqua necessitate, vel, nisi ex mutuo consensu, idque iuxta dicta num. 11. brevem tamen suscipere, vel vovere potest vir, invitata uxore; sed non uxor, invito viro. Ratio est, quia vir non est uxori subditus, cum ipse sit uxoris caput, unde liberior vir esse debet in iis, quae non multum offendunt rationem coniugii, quam uxor, quae cum subdita sit viro, à viro gubernanda est, praesertim in eiusmodi peregrinationibus quae, tametsi breves, mulieri nequaquam convenire, nisi cum quibusdam circumstantiis solent.

Cohabitatio cum Coniuge excommunicato.

14. Ex dicta cohabitationis obligatione, ne ea sit unquam impedita, conceditur coniugi, ut licite possit cum altero communicare, etiam si is sit excommunicatus vitandus, ut omnes docemus, & ego diserte iterum, & minus dicam si Deo placuerit, in *Tractatu de Excommunicatione*, in explicatione illius carminis: *Vile, Lex, Humile, Res ignorata, Necessè*, ubi particula, *Lex* significat legem Matrimonii, illuc ad, ubi excipiemus participationem in crimine criminoso, &c.

A Servitute cohabitatio coniugum non impedienda.

15. De hac re satis multa dixi *supra*, n. 1. de *imped. c. 3*. Solum in praesentia restat sequens doctrina.

Matrimonium inter duos liberos ejusmodi effectum inducit, ut neuter licite possit, se in servitutem tradere, seu vendere, altero invito; id enim praeter gravem ignominiam quam affert alteri, maximum praedicat obligationi cohabitationis praerudicium ferret.

16. Invenio autem nonabile discrimen inter virum, & uxorem. Nam uxor non potest se valide vendere absque viri consensu, potest se valide (quamvis illicite) vendere vir sine consensu uxoris. Ratio est, quia, uxor ob subjectionem, quam habet sub viro non potest de se disponere, potest, quantum est ex hoc capite iustitiae, vir, qui non est subiectus uxori, nisi inconvenientibus ad redditionem debiti coniugalitatis, quam certe servitus ex se non impedit. Hanc sententiam sequuntur Sanch. lib. 7. *matr.* d. 23. num. 2. citans D. Thomam Avers. q. 22. *matr.* sect. 1. *o. Rursus*, alique, sed Pontius lib. 7. *matr.* c. 44. aequales facit in hoc coniuges, & invalidam esse putat, invito altero sui cuiuscunque coniugis venditionem, quam aequalitatem probabiliter adesse, negare non possum.

17. Dixi (altero invito) ex communi enim consensu non esse peccatum se vendere quantum est ex capite iustitiae, quia volenti, & consentienti non fit iniuria: Nam ceterum scimus omnes, facile posse intervenire alia inconvenientia, unde illicita esset ejusmodi venditio.

18. Advertendum tandem est, in eo casu quo venderet se vir, volente uxore; ipsam uxorem non amittere suam libertatem, sed solum sibi praedicare non parum. Tunc enim ejus vir factus iam servus, ipsa consentiente, debet praeferre obsequia Domini obsequiis, aliis debitis ipsi uxori. Idem dic, si uxor, consentiente viro, (Qui certe mihi videtur casus moraliter impossibilis) se vendat.

§. II. Secunda, & Tertia coniugum obligatio.

Idest:

Mutua praestatio alimentorum, & educatio filiorum, Remissive.

De his quaestionibus dictum est à me satis lib. 5. in *Decal.* c. 3. §. 3. quem locum studiosus adire facile poterit, vel adeat Aversam q. 22. *matr.* sect. 4. & Castropal. d. 2. de spons. p. 5. §. 2. de priori argumento bene differentes, & de posteriore Bonac. cit. cap. 4. *Decal. praecipi.* aliofque ibidem citatos.

Page 111.

§. III. Quarta coniugum obligatio.

Idest:

Correlatio Mutua.

1. **V**ita magna coniunctio, quae est inter coniuges, exigit, ut mutuo iidem se coniugali affectu corrigan, & ad peccata evitanda, se invicem adjuvent, id, quod duobus fieri potest modis. Primo, adhortatione. Secundo punitione. Tum igitur vir, tum coniux adhortatione aut poterunt, & aliquando, iuxta regulas correctionis fraternae, debent: ita tamen, ut vir, (quippe qui uxoris caput) illa, quae pertinent ad familiae gubernationem, possit uxori praecipere, sed praecipere non possit uxor viro, nam haec solum poterit, debetque propinere, atque illa prudenter virgere.

2. At verò, quoad punitionem, nullo modo conceditur uxori, posse virum punire, viro autem uxorem punire leviter, & moderatè, conceditur: leviter, inquam (quia ipsa serva non est, sed viri socia, atque una caro cum illo.) Et quidem nunquam ex odio, sed ex Charitate, Zelo, & Amore iustitiae. Semper autem iuxta proportionem culpae, imò levius, quam culpa requirit, ut max inter coniuges, & amor custodiatur. Hinc fit, ut, si grave delictum committat uxor, gravi punitione corrigendum, id ad maritum non pertineat, sed ad publicum Iudicem.

3. Si queras magis in particulari mensuram ejusmodi punitionis.

Respondeo, id, ita cordatè, ac breviter explicari à Castropal. d. 3. de spons. p. 5. §. 3. n. 31. ut satis sit ejus verba hic subscribere.

4. Certum est (inquit) non posse maritum punire uxorem panà mortis, mutilationis, exilii, perpetui carceris, (intelligo publici, vel perpetui, vel diuturni) vulneris, alteriusque percussione, ex qua ejus salus, vel membrum periculum subest; has enim panas sibi Respublica reservavit, quas nec Dominus, ratione servorum, permissit. Plerumque conferem, subtrahere cibi maritum uti debere in uxore puniendi, quia haec panas sufficiens videtur, ad communes defectus puniendos: Cui panas addi possunt aliquot reclusionis dies, etiam compedibus appositis: Uxorem tamen cadere lapidis, concutere pedibus, fustibus percutere, rariè permitterem, quia coniugali affectui, & amoris, qui semper spectandus est, haec graves punitiones, si frequentes sint, non leviter obsunt. Minus censeo concedendum verberum punitionem, quia haec servorum propria est; & licet aliquando causa urgente, ingenui soleant affici hac punitione, id contingit, cum in minore aetate sunt constituti. Quapropter (nisi causa gravissima virgeret) peccatum mortale exstimerem eam punitionem, etiam si in suo genere levis, & moderata sit, quia ex se uxorem maxime dedecet, & in plurimum sententia praebeo divortii causam. Atque ait, suffinet Sotus, Sanch. Molina. Haec Castropalaus.

5. Rectè autem idem Doctor *ibid.* n. 3. notat, in hac re maxime esse spectandam loci consuetudinem; attentà uxoris conditione. Quippe uxor humilis, & plebei gravius puniri solet, quam nobilis; In cuius dicti confirmationem mihi affirmavit quaedam nobilis femina, nunquam hic Panormi à viris solere nobiles uxores, ne leviter quidem percuti, seu verberari: quod si quis, & id facere auderet, universos uxoris propinquos, diceret, fore commovendos.

§. IV. Quinta conjugum obligatio, quae est respectu totius, scilicet, circa debitum coniugale? Remissive.

1. **H**aec est praecipua coniugum obligatio, quae scilicet hi tenentur debitum coniugale sibi invicem reddere, ad quod per contractum Matrimonii, ad prolem generandam, se se obtulerunt; Quoniam verò de ea lib. 7. in *Decal.* c. 3. §. 5. praesertim à §. 5. satis disputavimus, inde totam huius rei explicationem, sine molestia mea replicatione, habere facile potes.

V CAPUT

CAPVT II.

De Obligationibus voluntariis, quas possunt in rebus temporalibus suscipere inter se Coniuges.

Hic reducimus Donationes, & sponsalitiā largitatem: Nam de contractu dotis, ejusque restitutione, mortuo coniuge, quæ est ex obligatione necessaria, alius esse solet disputandi locus, nempe in tractatu de contractibus.

§. I. Donationes liberales inter Coniuges.

In iure communi (de quo nos semper loquimur) Donationes inter vivos factæ invicem à coniugibus, constante matrimonio, invalidæ sunt, atque aded revocari possunt, etiamsi matrimonium fuerit solum ratum, etiamsi donatio fuerit facta ante matrimonium, sed dilato ipsius effectu in tempus iam celebrati matrimonii. Constant hæc ex iure, *Toto tit. ff. de donat. & C. finali, eodem.*

2. Ratio autem convenientiæ pro ejusmodi invaliditate fuit, quia, si ejusmodi donationes concederentur, alterum ex his duobus consequeretur, quod scilicet, vel facile depauperarentur coniuges, quia; ne se ostenderent parum amantes, prodigè donarent, vel orirentur inter eosdem continuæ discordiæ, si non donarent.

3. Eodem modo prohibetur coniux aliquam summam alteri coniugi remittere: non autem prohibetur eidem legatum relinquere, vel aliquid donare causâ mortis, vel aliquid eidem repudiare, v.g. hæreditatem, aut fideicommissum, vel aliquid per contractum venditionis, vel similem tradere. Ratio discriminis inter prædictam alicuius summæ remissionem, & hos casus, est, quia illa remissio verè est donatio, at legatum, & illi contractus non sunt propriæ donationes. Ita Molina, d. 289. Sanchez de matr. lib. 6, d. 1. Turri, d. 75. dub. 1. Bonacin. d. 3. de contract. quest. 13, p. 4. à rub. 26. Offate de contract. l. 2, tr. 10. d. 33. à n. 6. alique. Speciatim verò, quod donatio causâ mortis non prohibetur inter coniuges, vide apud Dianam par. 6, tr. 6, resol. 30. contra C. larum, & Fagundæ ab eodem citatos, putantes prohiberi.

4. Illud operæpretium est hic obiter adnotare, quod, licet donatio Conjugum inter vivos non confirmaretur morte donantis, de qua re mox à num. 22. nisi, ut nonnulli existimant, præcesserit traditio; Donatio tamen causâ mortis, quam non prohiberi inter coniuges, modò indicavi, etiam non præcedente traditione, morte coniugis donantis confirmatur. Lege Molinam d. 288. num. præf. 17. & Sanchez lib. 4. consil. cap. 1. dub. 13. n. 4.

5. Huic generali doctrinæ de invaliditate donationis inter coniuges addunt eadem lura quinque exceptiones, in quibus valida est donatio prædicta, constante matrimonio.

6. Nimirum I. Quando Maritus condonat, vel remittit dotem uxori.

7. II. Quando uxor, quæ dotem non attulit, constituit dotem viro. Rationabilis exceptio; nam ejusmodi constitutio dotis non est liberalis donatio, quia per illam, compensatur onus alendi ipsam uxorem, & familiam, quod vir tunc in matrimonio subit.

8. Quando autem, contra, vir, post contractum matrimonium, constituit uxori dotem, vel illam auget, distinguendum erit: Si enim merè liberaliter, & gratis id faciat, invalidè facit, quia tunc est pura donatio, at verò, si dictam dotem constituit, vel augeat in recompensationem, quod ipse sit, v.g. Ignobilis vel senex, uxor verò nobilis, vel puella, vel quid simile, validè constituet, augebitque, quia, tunc non est pura donatio, sed recompensatio. Arque per hanc distinctionem conciliare fortasse poteris Authores inter se, quoad hoc, dissidentes, quos relatos habes apud Dian. p. 8, tr. 6, resol. 29.

9. III. Excipitur, quando Coniux donat ratione suarum facultatum modicè donatarius, ut si tur moraliter pauperior, nec donatarius locupletior. Atque huc nonnulli merè reducunt, quando locupletior fit inter coniuges Principes non habentes Superiores, quamvis utrique servant ius commune.

10. Huc item reducunt Sanchez, & alii quidam, nam par. 8, tr. 6, resol. 26. id probabile esse dicunt, quando coniux dat redditus, v.g. annuos, pro sepulchro seu pro sepulchro, vel capella alterius coniugis, quia is coniux donatarius possit illam sepulchram, vel dictos redditus annuos, qui sunt temporales, quæ ipsius dominio iam esse supponuntur, vendere, & locupletior. Præterquam, quod donans iam substat per prædictam donationem, pauperior. Molinæ igitur stinguat Fagundæ, de contract. lib. 4. cap. 11. non aliter enim capella, vel sepulchrum emptum sit, vel donatus pro coniuge paupere, ad Dei honorem, cuiusmodi non sit sustineri donatio, quia sic, potius est donatio Deo, quam coniugi: At sustineri non potest, quæ rationem ejusmodi non habet.

11. IV. Quando uxor dat viro causâ studiorum ipsum doctorandum, vel causâ acquirendæ Nobilitatis Honoris Dignitatis, imò & causâ Ludiciorum, publica auctoritate celebrantur, hæc enim non sunt tur donata viro, quàm expensâ ab uxore ob summat in persona viri.

12. V. Quando vir aliquid annuum, vel annuatim traxit uxori, ad se sustentandam, iuxta vires altera ipsa dotis: Adde libens, & iuxta conditionem factam. Hæc enim non est pura donatio, sed debetur ex tractu matrimonii.

Hæc, & minutiora quædam lege apud Doctores citant Bonacina, d. 3. de contract. quest. 13, p. 4. à num. 23. Diana l. c.

13. Illa duo omittere nolo.

I. Quid fiet, si alter coniux, dum habet bonam ab altero donatam, gemmam, torquem aureum, vas aureum, &c. illa extraneo vendat, vel donet, neque peccato, quod mox iterum dicam num. 24. Obligatio ne extraneus illa restituere, si coniux factam donationem rerum factam alteri, revocet? Quare etiam tutio fieri vix posset sine dedecore coniugis, qui vendidit, vel donavit, & sine periculo rixarum inter coniuges virosque.

14. Respondeo: Ex rigore Legum restitui debetur, ut ex se patet. Verùm, adveniente de bono in ramel apud Dianam p. 8, tr. 6, resol. 19. has Leges interpretari esse interpretandas, neque credendum, in publicam perniciem tendere, adeoque communem sententiam respondentem obligari donatarium, vel emptorem huiusmodi ad restitutionem, videri prudentem iudicem sustentandam. Hæc ex illo. Adderem insuper ego in casu dicti dedecoris, vel discordiæ, ipsum coniugem, qui vendidit, obligari, ad non revocandam donationem, vel non dissolvendam emptionem, nisi valde magna, seu, satis virgens necessitas, revocationem petat, quia ipse obligatur ad non dehonorandum coniugem ad pacem domesticam custodiendam.

15. II. In dubio, an donatio coniugis fuerit causâ mortis, an inter vivos, præsumi, cum est causâ mortis, dicit cum multis Diana p. 8, tr. 6, resol. 30. à num. dicto, sed ejus rationibus, quas apud ipsum legimus, acquiesco. Illa sit ergo efficacia, quia donatio liberalis, quanto minus potest, nocere debet donanti, nisi contrarium exprimat in donatione, nemo enim, ut videmus, & fatentur omnes, res suas prodigere præsumimus, & fatentur omnes, res suas prodigere præsumimus; nam propter non ab similem rationem in votis, idem sustinimus, ut quantum potest, minus revocet votum. Cum ergo donatio causâ mortis revocari noceat donanti, quàm donatio inter vivos, ut ex dicto constat, illa erit in dubio præsumenda.

An possit Coniux obligationes ceteras suscipere
pro Coniuge?

16. Præterea, quod uxor non possit, constante matrimonio, marito donare, extenditur ad quamcunque obligationem uxoris pro marito, & quidem in nostro Sicilia Regno in hunc modum, *tom. 2. Pragm. tit. 53. Pragm. 35. §. 1. disponitur:*

Obligaciones Mulierum, qua deinceps fient ob causam, & utilitatem vivorum ipsorum, sine ipso iure nulla, non obstante iuramento, quod præsumitur extoritur fuisse in fraudem, item quamcunque remutationem, & certiorationem Velleiani, Solum dictas obligationes in eo casu valere volumus, quo debet ipsarum viri à captivitate redimi.

17. Vnde vides, hanc legem non prohibere obligationes pro aliis à marito: nam has suscipere potest uxor. Adverte tamen, debere accedere consensum mariti: si quidem solemne est apud Doctores, uxorem, constante matrimonio, non posse dispendere de rebus dotalibus sine viri licentia. De qua te vide Oñaten. *tom. 2. de contr. d. 40. d. n. 12.* Fundum verò dotalem, ne cum licentia quidem potest alienare, ut idem *n. 37. notat.*

18. Dixi (dotalibus) nam in iure communi potest de Paraphernalibus, ut idem habet *ibidem*, *d. num. 30.* licet in iure Castellæ, & consuetudine Lusitanæ, ne de his quidem, possit sine dicta licentia dispendere.

Donatio remuneratoria Coniugum.

19. Quid autem dicendum de donatione remuneratoria?

Respondeo: De Lugo *d. 23. de Inst. n. 134.* ait, hanc esse pari modo invalidam, tum, quia militat eadem ratio de depauperationis, vel discordiæ, tum, quia, ita colligi, ipse ait, ex iure.

20. At Sanchez *lib. 6. matr. d. 6. num. 11.* ait, non esse invalidam, quia prohibita donatione, non intelligitur prohibita remuneratio, ut etiam nos *infra* dicemus in tract. de donatione.

21. Excipe, seu explica, nisi affuerit excessus notabilis, nam tunc, saltem excessus est mera donatio, atque adeo invalida. Ita etiam tenent plures, cum Bonac. *d. 2. de contr. 9. 1. p. 4. n. 37. v. Secundus est*, citante Molin. Clatum, aliisque, & cum Diana *p. 8. r. 6. re 28.* citante Dicast. Azor. aliisque. Quæ certe opinio est probabilior, quam firmat etiam ex Iurisperitis Marius Cutell. *tr. 1. de donat. disc. 2. part. 1. d. n. 19. & d. n. 44.* quem omnino lege, nam late explicat, quæ debeant esse ejusmodi merita, & quomodo probanda, ut appareat, donationem verè esse remuneratiam. Ioanni autem De Lugo non valde favent illæ leges ab ipso citatæ, nam dispositio talium legum, in quibus ipse fundatur, quæ est universalis, statuens eam donationem inter coniuges prohiberi, quæ donantem pauperiorem, & accipientem facit locupletiores, verissima est. At per donationem remuneratiam donas non fit absolutè, & simpliciter pauperior, iam enim antea ipse Beneficium acceperat, nec donatarius sit locupletior: iam enim antea Beneficium contulerat.

An morte confirmetur Coniugum Donatio?

22. His statutis, inquires primò: Quanam ratione valeat donatio facta in vita, si alteruter ex coniugibus moriatur, sive per mortem naturalem, sive civilem, qualis civilis est deportatio in exilium, & ex Sanchez *lib. 6. de matrim. d. 17. num. 9. & lib. 7. summ. cap. 3. num. 68. & c. 15. num. 31.* Professio solemniter in Religione successione incapax?

Locutio autem semper est, primò, quando res donata tradita iam est, atque aded in possessione, si enim non fuisset secuta traditio, cum illa donatio invalida fuerit, nihil remansisset, quod fortè confirmari posset, nisi, ut dico, adfuisset traditio, seu possessio. Secundò, locutio

item semper est, quando donatio excedens 500. solidos fuerit insinuata; nam si insinuata non fuit, donatio ejusmodi quoad excessum supra dictos solidos, cum sit in iure nulla, non confirmaretur morte coniugis, de qua insinuatione satis abundè dicam in tractatu de Duratione.

23. Sed iam respondeo cum necessaria distinctione. Vel enim moritur prius coniux donans, qui in vita donationem non revocavit, ut certè revocare poterat, & tunc assero, eam donationem ipsius morte confirmari, id est, eam, quæ ante mortem erat invalida, unde, & revocabilis, fieri iam postea validam, & consequenter res donatas, & traditas iustè retineri à coniuge donatario posse. Immo addo, donationem retrahere ad tempus, quo facta fuit, ac proinde omnes fructus ex illo tempore pertinere ad ipsum donatarium. Ratio est, quia donans, quandoquidem eam donationem revocare valens, non revocavit, firmam esse post mortem voluisse à tempore, quo donavit, putandus est; id enim nulla unquam lex prohibuit.

24. Hinc notat Bonac. *l. c. num. 16. v. Addunt nonnulli*, posse coniugem, rem ab altero coniuge sibi donatam retinere, ut expectet, donec videat, an donatio confirmetur morte; nulli enim sic iniuriam facit. Sed id cautè intellige, ita nimirum, ut rem donatam non distrahat, secus in casu revocationis rem suam habere non posset alter coniux. Vnde peccaret ille coniux, qui distraheret, iuxta damnum, quod inferret alteri; & ad restitutionem teneretur, modo dicto *n. 14.*

25. Vel secundò, moritur prius coniux donatarius, & tunc assero, illam donationem, quæ profus erat nulla, nullam remanere, atque adeo non posse hæredes donatarii rem illam sibi retinere. Ratio est manifesta, quia res illa donatarii non est, quia donatio est nulla. Ergo ad donatarii hæredes nullo modo pertinet, sed illam coniux donans sibi vendicabit.

26. Vel tertio, moriuntur simul tam coniux donans, quam donatarius, ut posset accidere, naufragio, bombardæ, edificio diruto, &c. & tunc assero, diligenter investigandum esse, quis prius, etiam per brevissimum tempus expiraverit. Si donans, confirmabitur ejus morte donatio, si donatarius, non confirmabitur, ut modò dictum est.

27. Quid, si post expensas omnes præsumptiones, quas in simili mox afferam, adhuc sit dubium, quisnam prius animam efflaverit?

Respondeo, cum Molina, Covarruvia, ac Turriano allatis, exceptisque à Bonacina *l. c. n. 27. v. Si verò*, in ejusmodi dubio usui debere esse regulam vulgatam: *Melior est conditio possidentis.* Illius igitur erit res illa donata, à quo invenitur possideri.

Matre, & Filio simul decedentibus, quis succedet?

28. Hac occasione iuvat digredi ad similem casum, de quo non multis abhinc diebus interrogatus fui. Mortua est ex diruto pariete vidua Mater, & Filius parvulus unigenitus sub eodem tecto, eodemque in lecto dormientes. Quæsitum ergo fuit, an præsumendum sit, Matrem prius animam emisisse, quam filium; id enim maximè intererat decernere; si enim filius Matri præmortuus esset, succedebat Mater in bona paterna dicti filii, quæ deinde mortuæ, succedere debuerant consanguinei ejusdem Matris, & quidem eidem Matri proximiores. Si verò Mater filio præmortua esset, succedere debebant consanguinei Patris, tanquam ejusdem Patris, & dicti filii proximiores. Quid ergo statuendum?

29. Respondeo: Longa est hæc disputatio inter Iurisperitos. Et quidem, si ageretur de morte naturali, ut, si nesciretur, an mortua prius fuerit Mater, an filius in loco distanti, verbi gratia, in Indiis, præsumeretur mortua prius Mater, utpote grandior natu, atque adeo naturali morti vicinior. At, cum in præfenti casu versemur in morte violenta, alia est indaganda conjectura.

Die ergo, ex Testibus *mox* citandis, tanquam probabilius in nostro casu existimari debere, præmortuum fuisse filium parvulum, utpotè propter teneram ætatem facilius mortì obnoxium. At contrà, si filius fuisset grandior, eum Mater, utpotè fœmina, debilius sit, ipsam Matrem fuisse præmortuam, præsumendum foret. Vide hæc fuisse apud Iurisperitos. In l. *Qui duos*, §. *Cum in Bel-tum*, ff. *de reb. dub. l. cum pubere*, l. *cum mulier*.

30. Quid, si omnibus expensis, in dubio adhuc res versaretur? Tunc putarem, vel pro possidente, esse sententiam ferendam ut *modo* dixi n. 27. in simili, vel si nullus possideret, dividenda esse bona pro rata dubii. Sed redeamus ad nostra.

Donatio supellectilium, an valeat inter Coniuges?

31. Inquires secundò: An, si coniux alteri coniugi donet, constante matrimonio, vestes, annulos & supellectilia domus, ejusmodi donatio confirmetur morte donantis?

Respondeo: Confirmari, sicut cæteras aliarum rerum donationes, si vera donatio fuit. Verùm, hoc opus est, hic labor, conticere, an in hoc genere dictorum donatorum donatio fuit vera, quando ex verbis donantis id cognosci non potest.

32. Aio, distinguendum esse: Vel enim sunt vestes pretiosæ, vel ordinariæ, & viles (id, quod certè iudicio prudentis, spectata nobilitate, vel qualitate coniugum diiudicandum est: nam vestis, v. g. serica erit pretiosa pro uxore rustica, quæ ejusmodi non est pro nobili) Si vestes ergo donatæ sint ex prioribus, non censentur donatæ, sed solum usus esset concessus: si ex posterioribus, donatæ censeri poterunt. Ratio est, quia donatio nunquam præsumitur, nisi de ea certò constet, cum nemo præsumatur prodigere res suas, *L. cum de indeb. ff. de probatione*. Cum ergo facilè donentur villia, præsertim ei, quem amas, difficulter pretiosa: ideo, illa donata esse, hæc non item diiudicari poterit: *Legge Glossam, in leg. cum quid, ff. si certum petatur*, quæ notat, quoties extat coniectura, ut aliquid sit collatum ex alia causa, quàm donationis, nunquam intelligi esse donatum: At in casu nostro est coniectura ea pretiosa concedi, ut decentior appareat coniux in alterius ducis, ad quod sufficit duntaxat earum rerum solus usus.

33. Excipe tres casus. Primò, quando in aliqua Regione, etiam pretiosa absolute donati consueverunt. Secundò, quando coniux est multum nobilis, & dives. Tertiò, quando dantur occasione, quod coniux aliquid donaverit coniugi. In his enim tribus casibus præsumitur absoluta, & vera donatio. In primo, quia donans præsumitur, se conformare consuetudini. In secundo, quia tunc valet, quod *modo* diximus, putà, rem pretiosam existimari vilem (sed profectò talem metiendam ad proportionem personæ, &c.) In tertiò, quia videtur tunc esse retributio ex gratitudine, iuxta dicta *n. 16.*

Donata intuitu alterius Coniugis.

34. Inquires tertiò: An donata coniugi intuitu alterius coniugis, v. g. intuitu amicitie, beneficii, consanguinitatis affectus, acquirantur ei, in cuius intuitum donantur, an ei, cui donantur? Petrus, v. g. dat Bertæ annulum ex eo, quia Maritus eiusdem Bertæ, qui est Medicus, ipsi Petro sanitatem reddidit, cuiusnam erit annulus, Bertæ, an Medici Mariti? Supponimus, autem Medicum satis abundè pretium suæ artis habuisse.

35. Respondeo: Si donavit in dictum pretium laboris, vel alio modo constet, Petrum voluisse rem dare Marito, non est dubium, quod res donata acquiratur Marito, quia acquisitio rei donatæ dependet à voluntate donatoris: At, si velit donare uxori quidem, sed intuitu viri, licet Bonacina *l. c. num. 10.* cum Bart. & aliis putet, acquiri viro; tamen Bald. alique apud Bonac. *l. c.* putant, acquiri uxori, quia iam uxori res donatur. Profe-

ctò utrumque probabile, sed hoc potius probabile. Meum enim est, seu in meum dominium est, tanquam mihi sit donas, licet intuitu, & ex meritis alterius gloria, quam infanti baptizato dat Deus in nomine Christi, verè infantis est?

Donata Mulieri putata uxori.

36. Inquires quartò, de eo casu, quem *Comenius Theol. moral. d. l. 2. n. 647.* Vide etiam *Dianam d. l. 2. ref. 28.* sic proponit, decernitque: Petrus habebat uxorem Antoniam in uxorem, & quia illam amabat, uxorem ipsi dedit: postea comperiens matrimonium esse nullum, quirit, an illa donationes teneam, an revocari queant?

Respondet, eas fuisse, sicuti fuerunt, initio perpetuo tempus eas mutari. At quo modo initio fuerunt?

Respondet, & primo quidem, si fuerunt in uxoria, valida fuerunt. Secundò autem, si gratia, vel videri, an, si Petrus cognovisset eam, ut antea cognovisset, & tunc fuisset item valida. Tertiò, si non disset, nisi, ut uxori, die tunc dona præstisset, etiam ac propterea, non fuisse liberas, nec fuisse validas. Tunc (addit) Cur non possint compensari cum uxoris corporali? muliere, etiam ex errore ipsi creditur per errorem uxoris ex illo. Cujus ultimo huic addito ego necessarium rationem adnecto, debere scilicet prudentis arbitrio pendere dona, ut fiat scilicet iusta compensatio interitæ & proportionatum pretium usus corporis talitatis. Deinde dico, si mulier dedit usum sui corporis, non dedit etiam usum sui corporis viri: & fortassis et magis gratum fuerit mulieri habuisse talem usum, quam stimulum, quam contrà.

Donata cum iuramento.

37. Inquires Quintò: si coniux alteri quid donet, iuncto donationis iuramento, confirmaturne donatio, quæ sit valida?

Respondeo esse validam in eo sensu, ut non possit vocari ob iuramenti reverentiam, docet communis sententia. Quid in nostra sententia dicendum sit, & quomodo distinguendum, diximus, cum egimus de iuramento, *lib. 3. in Decal. cap. 3. §. 5. a. num. 41.* ubi etiam videmus, §. 6. etiam si iuramentum det robur dictæ donationi ex virtute Religionis tantum, non tamen ducit ad obligationem iustitiæ.

§. II. De sponsalitia Largitas.

1. Sponsalitia largitas, quæ solet esse inter sponsos, tantè quàm contrahatur matrimonium per verba de præstati, est de vera donatio, & hic ea est, quæ differendum est autem duplicis generis. Alia pura, quando nimirum inter sponsos, nec osculum intercessit, nec copula. Alia non pura, quando scilicet intercessit, licet priori, mox §. sequenti de posteriore.

Sponsalitia Largitas pura.

2. Sit generalis Regula: Sponsalitia largitas seu pura donatio cuiuscunque rei, etiam pretiosa, inter sponsos de futuro; ita valida est, ut, si subsequatur matrimonium, illudque consummetur, donata acquirantur omnino donatorio, sine necessitate infirmationis, ut habet Diana, *p. 8. tr. 6. ref. 25.* secus dicta donatio, si verterantur ad donatorem. Noventur singulæ clausulæ, & Regula.

3. Dictum est primò, (*Sponsalitia largitas*) non enim hic loquimur, si constet aliquid independentem à matrimonio secuturo fuisse donata; sic enim non est sponsalitia largitas, sed donatio facta extraneo, de qua hic non agimus.

4. Dictum est secundò, (*Donatio cuiuscunque rei*) non enim est prohibitio, seu limitatio citra res, quæ sibi sibi invicem donare possunt.

5. Dictum est tertiò, (*inter sponsos de futuro*) Hic ergo sit, ut, si inter illos adit impedimentum, sit

Res habita per Sponsaliciam largitatem, an necessario servanda pro filiis Donantis?

Afferitur communis Doctrina affirmans.

13. Iam verò insurgit nunc quaestio, an, quando ex securo iam matrimonio enascuntur filii, ea, quae mulier habuit à sponso per donationem, si transeat ad secundas Nuptias, debeat reservare pro dictis filiis, an possit de illis donatis liberè disponere, eaque dare etiam filiis posterioris matrimonii?

14. Huic quaestioni respondetur communiter, debere reservari pro filiis prioris matrimonii, si ipsi vivunt, si-
cuti etiam omnia bona, ab ipsa matre per donationem inter vivos, vel per ultimam voluntatem habita à primo coniuge, siue tempore constantis matrimonii, siue tempore sponsalicii, quia, ita habetur in iure, l. *Femina, C. de secundis Nupt.* & ita habent Gomez, Molina, Sanchi, Turrian, apud Bonacinam, d. 3. de contrah. quast. 13. p. 3. n. 32. Illa autem, quae ab aliis habuit mulier intuitu viri prioris matrimonii, debere etiam reservari dictis filiis, docet idem Bonacina, loc. cit. p. 4. num. 32. v. *Secundo col- legi*, quod certè est consequenter ad Bartoli opinionem, quam ipse Bonacina tenet, bona scilicet data uxori intuitu viri, acquiri ipsi viro, ut vidimus *supra*, §. 1. n. 35. At in alia probabiliori sententia Baldi *ibid.* allata, quam multi tenent, ea bona acquiri ipsi uxori, non ita est; & mihi videtur satis probabile, non ita esse; nam dicta lex *Femina*, solum dicit esse reservandum pro filiis, quidquid ex bonis priorum Maritorum fuerint assecutae. At hæc bona, de quibus est quaestio, Maritorum non sunt, ut tanquam probabilius *ibid.* indicavimus.

15. Omnes autem à dicta reservatione pro filiis prioris matrimonii excipimus cum eodem Bonacina loc. cit. p. 3. num. 32. v. *Hac tamen*, medietatem sponsaliciæ largitatis, quando intercessit osculum, vel copula, nam, quia hæc medietas, tunc acquiritur ipsi uxori, ut mox dicemus, ideo de ea poterit liberè disponere sine ulla obligatione eam reservandi pro dictis filiis.

16. Dictum est num. 14. (pro filiis, si ipsi vivunt) si enim, vel mortui fuerint filii procreati à dicto priore matrimonio, vel nulli sint filii procreati, dispositio hæc legis *Femina*, locum nullum habet, sed in mulieris libera potestate remanebunt ea bona, ut clarè notat eadem l. *Femina*.

Afferitur nostra opinio negans donata uxori debere servari pro filiis prioris matrimonii.

17. Hactenus communem doctrinam in medium attulimus. Nunc studiosis Lectoribus meis considerandum propono, hæc ideo ab Imperatore fuisse disposita, quia leges civiles, quæ abhorrent à secundis Nuptiis, volunt ab illis viduas retrahere. Cum ergo leges Canonicae, quas sequi debemus, Nuptias secundas non reproben, unde nullam culpam mulier, ad eas transendo, etiam intra annum luctus, committat, poenam amissionis prædictorum donatorum nequaquam incurret.

18. Confirmatur primò, ex Sacro Textu, C. *penult. & C. ult. De sec. Nup.* qui sic habet:

Super illa quaestione, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctus (hoc est, intra annum à morte viri) secundum leges definitum. Respondemus, quod cum Apostolus dicat: Mulier, viro suo mortuo, soluta est à lege viri sui, in Domino nubat, cui voluerit, per licentiam, & auctoritatem Apostoli ejus infamia aboletur.

19. Confirmatur secundò, Nam Glossa communis d. cap. ultimo, cum attulisset aliquorum opinionem assentientium, propter dictam Apostoli licentiam mulierem non evadere poenam, qua privatur antenuptiali donatione, & omni eo, quod ex liberalitate viri ad eam pertinet pervenire, & item assentientium, Ecclesiam non potuisse hanc poenam tollere, cum, inquam, Glossa communis

V 3 hæc

etiam si contracta sint sponsalia sub conditione dispensationis, & ante dispensationem aliquid donetur, illam non fore sponsalitiæ largitatem, sed donationem, qualis solet fieri extraneis, eodemque modo mensurandam, ac illam. Ratio est, quia, tunc non sunt verè sponsi. Ita Sanchi, l. 6. *matrim.* d. 18. cap. 7. & d. 19. num. 6. Vide etiam multa in hanc rem apud Dianam p. 1. r. 4. à resol. 28.

6. Dictum est quartò, (ita valida est, ut subsequatur matrimonium, &c.) Donationes enim sponso, semper præsumuntur fieri sub conditione futuri eventus, id est, futuri matrimonii. Vnde si hoc non subsequatur, res donatæ restitvendæ sunt integrè donatori, cum iis limitationibus, seu explicationibus, mox afferendis, l. num. 9. Quare, quando sponsus, vel sponsa dono sibi invicem dant vestes, abique similia: cum donatio absoluta nunquam, ut nuper §. 2. num. 22. diximus, præsumatur, semper præsumuntur donari ex causa futuri matrimonii, & ob ejus decus, non verò absolute, ut transferatur dominium illarum in alterum: Nisi fortè sint vestes quotidianæ, & non pretiosæ, vel adfint aliæ coniecturæ probantes absolutam donationem, qualem esse concedimus, si res sint esculentæ, & poculentæ, quæ servari, usque ad contractum matrimonium non solent, vel, quando in aliqua Regione sit mos vsurpatus à sponsis, absolute donandi. Vide hoc fufius agitarum à Ioan. Angel. Boss. tom. 2. tit. 8. *De restit. locatium, dissol. sponsi*, ubi multa ad rem de hoc argumento notat; etiam si dicat sponsus: *Dono, seu dono mitto hæc res pretiosas sponsæ*, adhuc non præsumi absolutam donationem, quia sensus solet esse, dono ad ornatum meæ futuræ conjugis, dono ad ejus usum, si sequatur matrimonium, &c.

7. Dicitur quintò, (Illudque consummetur) quia sic solum videtur conditio integrè completa, siquidem ante consummationem potest matrimonium dissolvi per ingressum in Religionem. Ita Sanchi, l. c. d. 19. à n. 1.

8. Dictum est sextò, (Donata acquirantur omnino donatario) Ratio est, quia positis iis, quæ iam prædicta sunt, purificatur conditio, atque adeo valida facta est donatio.

9. Dictum est septimò, (Secus revertatur ad donantem, &c.) id, quod clariùs sic distingue, Ex l. cum veterum, C. De donat. ante Nupt. & ex Mol. d. 296. & ex Bossio l. c. aliisque: Vel matrimonium non sequitur ob solius donantis culpam, siue sit Sponsus, siue Sponsa, & tunc donans duo mala contrahit: Alterum est, quod res omnes per sponsalitiæ largitatem donatas recuperare non valebit; remanent enim apud eum, qui culpam non habet: Alterum, quod restituere eidem debet omnia, quæ per similem largitatem fortè habuit ab alio.

10. Vel matrimonium non sequitur, culpa donatarii, & tunc is omnia restituet donanti, qui est sine culpa, & meritò, nam æquitas non patitur, ut relictus sine sua culpa amittat Sponsam, seu Sponsum, & item dona alteri concessa intuitu matrimonii.

11. Vel tertio, matrimonium non sequitur, nullius culpa, ut, si alteruter ex Sponsis moriatur, vel fiat Religiosus (hæc enim culpa non est) & tunc omnia redeunt in pristinum, hoc est, Sponsus debet restituere totum, quod habuit à Sponsa, & hæc totum, quod habuit ab illo. Excipe in hoc tertio casu, nisi fortè hæc passa sit osculum, vel copulam, de qua re mox *infra*, §. 3. num. 4.

12. Vel denique quartò, non subsequitur matrimonium ex communi utriusque libero consensu, & tunc pariter modo, ac dictum est numero præcedenti, omnia redeunt in pristinum, id est, totum, quod dono alter accepit, restituetur alteri, quia ob consensum liberè præstitum dissolvendi sponsalia, tacite convenire videntur, ut quilibet restituat accepta, neque hic osculum, aut copula aliquid proderit Sponsæ, ut mox *infra*, §. 3. n. 5. videbimus.

hæc attulisset, Glossa marginalis notavit in margine n.

4. sic :

Immo potuit, quidquid dicat Bernardus, cui standum non est.

Si ergo ablata est ab Ecclesia ejusmodi pœna, cur debet mulier eas donationes amittere ?

20. Ad hæc, scio, quid respondere possint Iurisperiti Civiles, nimirum, duas esse constitutas pœnas contra Viduam transeuntem ad secundas Nuptias in anno latus ; alteram, infamiam, alteram, amissionis bonorum ipsi donatorum, priorem tolli, Sacris Canonibus non verò posteriorem. Ita Glossa Civilis, in d.l. 1. c. de secund. Nupt. Pœna, quæ imponitur mulieri eo, quod nimis festinanter nubat, de qua in hac l. (id est, pœna infamiae) est sublata per dictum Apostoli. Pœna verò quæ imponitur ideo, quod nubat secundo, de qua l. Fœminæ, & alibi, non est sublata. Ita dicunt communiter omnes Canonistæ in c. penult. & fin. de secundis Nuptiis. De quo vide omnino Abbatem in dicto c. finali.

21. Verum, ego tria habeo contra hanc Glossam, & consequenter contra Resolutionem Iurisperitorum. Primum, si in margine dicitur, fin. ut ego num. 19. modò notavi, leguntur illa verba (Immo potuit, &c.) qua veritate dici ut, omnes Canonistæ ita sentire in dicto c. fin. Num fortasse, quando scripta est prædicta Glossa Civilis, nondum illi capitulo erat addita Glossa hæc marginalis Canonica ?

22. Secundum : Si nobis conceditur, sublata esse pœnam infamiae inflictam l. 1. citata, non ex alio capite, nisi, quia est pœna, qua ratione negas, non esse sublata pœnam amissionis donatorum inflictam, quam ipsa Glossa Civilis etiam pœnam merito appellat, dicens hæc amissione puniri dictam mulierem ? Certè nimis gratis id negas, cum nulla profus apparet ratio disparitatis.

23. Dices, eam satis apparere, quia pœna infamiae nubentis intra annum est pœna mulieris ipsi inflicta in odium tantæ festinantiae, ac amissionis donatorum, inflicta ex susceptis secundis Nuptiis, est lata in favorem filiorum prioris matrimonii. Respondeo, hanc amissionem redundare in favorem filiorum, ultro concedimus : sed dicimus (quod certè nemo negabit) radicem hujus favoris esse pœnam, quam Iura Civilia abhorrentia à secundis Nuptiis infligunt : Cum ergo hæc pœna non sit ex Sacris Canonibus infligenda, nec favor ille redundabit pro filiis.

24. Tertium : Cur prædicta Glossa Civilis remittit me ad Abbatem, in d. cap. fin. de sec. Nupt. cum ego illum inveniam pro nostra sententia ? Esto, dicat contrarium esse multorum Canonistarum. Verba Abbatis, quæ multum faciunt ad hanc quæstionem elucidandam, hæc sunt :

Quamquam ista litera, nempe concedens secundas Nuptias, loquatur de infamia, tamen ratio litera est universalis quoad omnes pœnas. Probat hoc satis in antiqua, dum Papa prohibuit, me ad iacturam, vel infamiam allegaretur, esse transitus ad secundas Nuptias contra istam mulierem, & si audacia concederetur, tenerem contra communem opinionem, quod, etiam pœnas inflictas favore filiorum, mulier non deberet incurere. Primum, quia favor filiorum non debet esse causa puniendi mulierem, vel impediendi matrimonium à Deo concessum. Item ex defectu potestatis, nam Imperator non habet potestatem interdicendi matrimonium ad tempus, vel apponendi pœnam, per quam tollatur indirecè libera facultas contrahendi : non enim negari potest, quia ex ipsis pœnis, etiam inflictis favore filiorum, intimidetur matrimonium, & tollatur libera contrahendi facultas, & sic posset mulier incurere peccatum fornicationis, abstinendo se de secundo matrimonio, ne incurreret pœnas Iuris.

25. Sed paulò post, sic addit :

In indicando tamen, vel consulendo, quæ est communis opinio Doctorum, quam nos repetimus, per aliquem violatam : & ideo nos autem contra opinionem tantorum. Hactenus Abbas. Cujus ultima clausula, quædam timida, Lector diiudicet.

§. III. Sponsalitia Largitas non parva

id est :

Quando inter Sponsores intercessit osculum, vel copula

1. **V**T, quod proposuimus declarandum, manifestissimè, satis erit, si hic affectamus, si sponso, c. de Donat. ante Nuptias, & breviter explicamus, si à sponso (ait lex) rebus sponsa donatis, intercessit osculo ante Nuptias, hunc, & vel illam mori contingere, & mediam partem rerum donatarum ad superfluum pervenire præcipimus, dimidiam ad defuncti, vel defunctæ heredes. Osculo non interveniente, tota donatio revertetur. Quod si sponsa, interveniente, vel interveniente osculo, aliquid sponsi fuerit largus, & Nuptias hunc, vel illam mori contingere, cum ratione infirmata, ad donatorem sponsam, vel sponsum, & heredes donatarum rerum dominium transeat.

2. Vbi nota primò, loqui Textum de osculo, vel copula extendere propter partem, immò magis rationem, ad copulam. Convenientia hujus dispositionis fuit, velle, saltem per medietatem donatorum, ruborem sponsæ, & difficultatem iterum nubendi, quam patitur ex osculo, vel copula, compensare.

3. Nota secundò, hunc favorem dari Sponsæ, non Sponso, quia hic dictum ruborem, & difficultatem patitur.

4. Quid, si sponsalia dissolvantur alio modo, scilicet culpa, v. g. per alterius ingressum in Religionem.

Respondeo, adhuc hunc favorem concedi Sponsæ, non verò Sponso, quia æquè illa passæ est ruborem, & ror hic.

5. Quid, si solvantur ex communi consensu ? Respondeo, tunc nihil lucrari Sponsam, quia, consentiendo dissolutioni sponsalium, videtur remittere suum. Ita Molina, d. 290. num. 2. & 3. Sanch. lib. 6. de d. 21. n. 6. Tur. d. 77. dub. 4. alique. Aliqui autem aliam effectum, ut nihil lucratur Sponsa, requirunt, ut consensus utriusque sit simul. Verum, sufficere ex intervallo etiam si antea Sponsus, vel Sponsa consentiente solvantur, probat Sanch. l. c. n. 7. & merito : æquè enim sic cessat facta renmissio.

6. Quid, si culpa sponsi, vel sponsæ sponsalia dissolvantur, ut fornicatione, vel hæresi, vel simili causa ab alterutro data, lucrabit tunc alter aliquid ex fructibus donatis ?

Respondeo, cum Sanch. l. c. n. 8. Sponsam, si non solvantur matrimonio culpa Sponsi, acquirere fructus sponsalium largitatem habitam à Sponso, & pariter Sponsum, si non sequatur matrimonium, culpa Sponsæ eandem sponsalium largitatem acquirere. Ratio est eadem, quam diximus §. præced. num. 10.

7. Nota tertio, osculum, vel dictam copulam, si Sponsa dictam medietatem, quando verè Sponsus, ut si intercesserint ante veram sponsam, non ergo, si hæc intercesserint ante veram sponsam, ut si intercesserint cum impedimento dirimentis, ut ab utroque Sponso, vel cum sponsalibus sub conditione celebratis, quæ certè nulla sunt ante adfectionem conditionis : tunc enim osculum, & copula, etiam omnino inhonesta, quibus favere, concedendo, illa dimidietatem donatorum, Iura nunquam voluerunt. Atque in hoc casu, licet aliqui dicant, si forte ab utroque Sponso, vel contra, receptum, debet tradi Fisco, tamen verius iudicat Sanch. lib. 6. de d. 21. posse retineri, donec acceptat sententia Iudicis contrarium retinentem.

8. At, si impedimentum dirimens fuit ignoratum à sponso, vel ab altero ex ipsis, quid iuris.

Respondeo, cum Sanch. l. c. si ab utroque fuit ignoratum, non amittit medietatem dictam sponfa, quia cum inculpate gravamen pudoris per osculum, vel copulam senserit, non est destrandanda illius compensatione, quæ per dictam dimidietatem donatorum fit. Si item fuit ignoratum à sponfa, quamvis cognitum à sponso, eandem medietatem etiam debet acquirere, quia, pari modo, sine culpa, gravamen passa est. Si denique è contra ignoratum fuit impedimentum à sponso, cognitum autem à sponfa, nihil ipsa acquirere, sed totam sponfalitatem largitatem restituere sponso debet, quia, ut dictum est, culpa sponse favere iura non debent.

9. Nota quartò, ut largitas prædicta habeat effectum transferendi dominium in sponfam medietatis donatorum, satis esse, si dictum osculum, vel copula intervenierit, sive ante dictam largitatem, sive postea; par enim gravamen, & ruborem in utroque tempore patitur Sponfa.

CAPUT III.

De Dissolutione Cohabitationis, & Tori, hoc est, de Divortio.

Explicatis obligationibus conjugum ex eorum conjunctione provenientibus, admonet jam ad ea declaranda procedere, quæ ad eorumdem quasi dissolutionem pertinent, id est, ad divortium, quod jam facio.

§. I. Quid, quod duplex, & quando licitum sit Divortium?

1. Non est hic sermo de dissolutione vinculi matrimonii, de hac enim dictum est *matr. 3.* Sed de ejus dissolutione, quoad torum, & cohabitationem, remanente vinculo. Id, quod valde diversum est, ut ex *ibidem* dictis patet. Separatio autem hæc quoad torum, & cohabitationem, tunc vocatur divortium, quando est perpetuum, juxta Textum, *l. Divortium. ff. de divortio*, in quo dicitur: *Divortium non est verum, nisi, quod animo constituenda perpetua separationis sit.* Nihilominus, si perpetuum non sit, sed ad tempus, vocatur etiam, quamvis minus propriè, divortium.

2. Porro, ut tota ejus tractatio ordine ipso docendi clarior fiat, duo erunt separatim explicanda. Alterum, quando nam illud licitum sit? sive loquamur de perpetuo, sive temporaneo. Alterum quoniam effectus pariat De quibus distinctionem in paragraphis sequentibus: nunc autem juvabit unum eadem duo sub compendiosa explicatione complecti, ut vno aspectu totam doctrinam mox latius agendam comprehendas.

3. Quoad prius, sic statue: Divortium perpetuum est licitum tantummodo propter adulterium alterius conjugis: Divortium verò ad tempus licitum est propter alias causas quæ in univèrsam ad illam reducuntur, scilicet ad grave periculum, sive animæ, sive corporis, sive famæ: in particulari autem sunt tres hæresis alterius conjugis, sollicitatio ad peccatum, quam alter alteri facit, sive vitia ejusdem. Ratio prædictæ diversitatis est, quia divortium propter adulterium fundatur in eo, quod per illud delictum fides conjugis absolute frangitur, ergo fides illi amplius absolute non debetur. Adde, absolute Christum Dominum ejusmodi separationem concessisse, dum dixit *Matth. 19. Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, machatur.* Dimissio autem absolute data perpetua est.

4. At verò divortium ad tempus propter tres illas causas fundatur in eo, quod non obligatur quis ad commorandum cum altero, à quo tanta mala patitur, utique, dum illa patitur. Cum ergo, si conjux cum effectu

emendetur, & quando est necessarium, securitatem det, non patitur amplius alter mala illa, obligabitur admittere conjugem, unde fiet, ut divortium perpetuum non sit. Circa causam verò hæresis erit adnotanda quedam distinctio, quam *infra* ponam §. 7. n. 5.

5. Quoad posterius, unus est præcipuus effectus (nam minus principales paulò *inferius* attingentur) ut conjux innocens, postquam legitime diverit, proprio dicto divortio, scilicet perpetuo, possit, si velit, Ordines sacros suscipere, vel solemnem Professionem in Religione, vel votum simplex castitatis in secuso emittere. At, si diverit per divortium impropiè dictum, scilicet ad tempus, hæc non possit. Ratio discriminis est, quia si separatio perpetua est, non habetur, unde impediri possit conjux innocens à susceptione boni alterius status ex se perpetui; Verum, si separatio perpetua non est, habetur, unde impediatur, nam transacto eo tempore, conjux suum conjugem repetere debet. Inducatur autem transisse tempus, quoties emendatur, ut dictum est, conjux. Illud nota, si quando nulla spes adest ejusmodi emendationis, posse innocentem status illos perpetuos suscipere, sed id non est per se ex vi divortii, sed ex vi defectus dictæ spei, ut *infra* explicatius dicendum erit.

Hic veluti in compendium hoc initio, ad faciliorem doctrinam, explicatis, eadem suo Ordine in sequentibus repetamus, & illustremus.

§. II. Divortium licitum est ex causa adulterii.

Vbi:

Cujusnam adulterii?

1. Quod licitum sit divortium, scilicet separatio perpetua, quoad torum, & cohabitationem ob adulterii crimen, certum est ex fide, ut constat ex *Matth. 19.* Certum etiam est ex lumine naturæ, quia frangenti fidem, fides servanda in eodem contractu non est, ut docemus omnes.

2. Quoniam verò æqualis fides utrique conjugi debetur, pares in hoc sunt conjuges, nec potest, sive lege, sive consuetudine introduci, ut divortium celebrari queat ob adulterium vxoris, non verò ob adulterium viri; Dixi (esse pares in hoc) nam in criminalibus pares non sunt. Cum enim in Republica majus dedecus existimetur asferre adulterium vxoris, quam viri, ideo vir criminaliter accusare uxorem adulteram potest, non verò vxor virum adulterum. Sed prosequamur cetera, in quibus sunt pares.

3. Rursus, ergo, quia fracta fide, absolutum jus habet innocens ad recedendum, ideo, quocunque elapso tempore, C. *Admonere*, §. 2. celebrare conjux innocens divortium poterit, nisi forte is remiserit, vel quid acciderit, propter quod dicitur innocens ejusmodi jus amiserit, de qua re mox §. seq.

Quid hic veniat nomine adulterii?

4. Tota difficultas hic in eo versatur, ut videamus, quidnam intelligatur nomine adulterii, ad hunc effectum diverendi; nam ad effectum deponendi illud sacramentaliter apud Confessarium, diximus in *opusc. meib. Confess. lib. 2. cap. 7. §. 6.*

5. Breviter, Affero primò, nomine adulterii hæc intelligi copulam carnalem consummatam, sive naturalem, sive sodomiticam activam, vel passivam, sive etiam bestialem. Ratio univèrsalis est, quia tunc frangis conjugii fidem, quando tuam carnem, quam illi vni conjugi promiseras, dividis cum aliis; at dividis, cum copulam consummatam habes cum dictis. Ita cum communi Sanch. *lib. 10. matr. d. 4. n. 3. & 4.* de copula sodomitica, ita expressè S. Th. Sà, Henriq. Hurt. & innumeri apud Leand. *d. 26. matrim. q. 11.* alique, unde, propter paritatem rationis, idem dicere cum aliis debemus de bestialitate.

6. Scio Pontium, *lib. 9. cap. 16. num. 5.* quem sequitur Averla *q. 23. matr. sect. 1. v. Hinc tandem*, excludere sodomiam

miam (& sanè propter puritatem suæ rationis deberet etiam excludere bestialitatem) quia, inquit, divisio carnis non per infusionem seminis in alienam carnem, sed propter mixtionem seminis in semine, seu cum carne alterius in vase apto ad generationem, id, quod in sodomia non contingit, scio, inquam, hoc, sed, quia ipsemet Pontius *loc. cit.* tandem fatetur, in praxi excipiendum esse operationem communem, ab ea nobis recedendum non erit.

7. Quid de Sodomia cum propria vxore?

Respondeo, hanc *puro*, non venire hic nomine adulterii, quia verè tunc non est perfecta divisio cum alterius carne, ita cum communi Sanchez *l.c.* Efflet tamen sufficiens causa divortii temporalis, quando conjux alium sollicitaret ad ejusmodi peccatum, juxta ea, quæ mox dicemus §. 7.

8. Altero secundò, tactus impudicos, oscula, pollutionem ipsius conjugis extra vas, etiam procuratam alienis manibus, seu instrumentis, immò, & copulam sine seminis emissionem non intelligi hic nomine adulterii, quamvis hæc fiant cum animo perveniendi ad adulterium. Ratio horum omnium est, quia hi non sunt actus perfecti contra datam fidem, cum non dividant carnem conjugis cum alterius carne, nam propter eandem rationem, nec nomine adulterii hic venit copula cum femina mortua, quia illa non est vera caro, sed veluti statua lapidea. Ita Sanchez. Filliuc. Bonac. alique apud Leandr. *loc. cit. quæst. 8. §. 9. & 10.*

9. Dictum est semper (*hic*) nam cæterum in ordine ad Confessionem esse ejusmodi peccata, adulterii, in *met. Confess. l. 2. c. 7. §. 6. & rursus l. 7. in Decal. c. 3. §. 1. docui, ut monui n. 4.*

§. III. Casus quinque, in quibus non est licitum Divortium, quamvis adsit causa Adulterii.

ADULTERIUM VTRIVSQUE.

1. PRIMUS casus est, quando uterque conjux adulterium commisit, tunc enim, quia delicta compensantur, neuter ex conjugibus poterit divertere. Idque verum est, etiam si unus conjugum plura, vel publice, alter unum, vel occultè adulterium commiserit, & etiam si unus per sodomiam, alter per fornicationem, & etiam si unus se emendaverit, scilicet non amplius adulteretur, alter verò (sed admonitus, ut desistat) persistat tamen in adulterando. Ita Doctores citati, & ratio est, quia, posita fidei fractione, semper locum suum habet jus compensandi, etiam contra emendatum, donec conjux innocens injuriam remittat, de qua remissione *mox num. 16.* Illud (admonitus, ut desistat) vide fassus apud Sanchez *lib. 10. matr. d. 7. Coninch. d. 35. d. 2. Avers. loc. cit. sect. 4. v. Quintò*, aliisque.

2. Hæc autem intelligenda sunt, si ante peractum divortium uterque adulteretur. Sed quid, si celebrato jam divortio ob adulterium unius, deinde alter, qui fuerat innocens, adulteretur & ipse, obligabitur hic alteri reconciliari ex eo, quod sic compensentur duo dicta adulteria?

3. Obligari tenet Coninch. *l.c.* G. Hurt. *d. 1. de matr. diff. 3. num. 1.* Leandr. *d. 26. matr. quæst. 23.* Avers. *quæst. 23. matr. sect. 4. v. Septimò* Sanchez *lib. 10. matr. d. 9. n. 30.* citans S. Thom. aliosque. At Sanchez, sustinet, non obligari, nisi post sententiam, quâ Iudex cogat fieri reconciliationem, ob periculum fornicationis, quod ex illa separatione confurgit.

4. Verum, sententia Coninch est à nobis approbanda. Ratio est, quia, quamvis, post divortium factum, fidem fregerit, tunc conjux, quia antea fuerat innocens, iam tunc est nocens, ergo alter jam acquirit jus compensandi.

5. Quid fiet, si post divortium, conjux innocens ritè solemnem professionem emisit, & post professionem adulteraverit, an scilicet reddendus sit conjugi volenti recompensationem? Dicam §. 8. n. 8.

Adulterium unius, sed altero consentiente.

6. Secundus casus est, si conjux adulterium committat, consentiente alio conjuge (quod dicitur, *conjuges*, proliuere.) Ita constat ex Sacro Textu *1. Thim. 3. v. 10.* *eo, qui cognoscit conjugem suum, ut adulteretur, & non* uterque tunc delinquit, alter per adulterium, alter per lenocinium, æquitas non vult, ut alter jure suo cetero ter non item, ita Sanchez. Pont. Castropol. *l.c.* & ceteri hiter.

7. Consentit autem secundum eosdem, quibus dicitur Avers. *quæst. 23. matr. sect. 3. v. Quintò*, conjux, si consentit, sive tacite, non impediendo, cum possit.

8. Inquires: Si vir neget alimentum uxori, si tamè ipsa sibi de aliquo amatore provideat, censebitur consentire uxoris adulterio, & consequenter pariter licitorum compensationem, cadere à jure diverendi.

9. Respondeo: Sanchez *l.c.* d. 6. Pont. *lib. 9. c. 17. G. Hurt. d. 1. diff. 3. n. 12.* alique citantes aliquos jurisconsultos, non cadere, quia id non est consentire ad adulterium, sed fornicationem, etiam remotam adulterium re. Exciunt, nisi animo, ut mulier fornicetur, ut reciat, nam tunc jam consentit adulterio, & consequenter à suo jure diverendi cadet.

10. At S. Thom. Aug. Covar. alique apud Avers. *l.c.* v. At ex opposito, citantes, & ipsi quoddam ius, sustinent, cadere, quia cum conjux sufficienter tunc sit consentiens injuriam, videtur etiam esse causa, unde adulterium committitur, quare non debet ex sua malitia ejusmodi iniquum commodum reportare, & jus diverendi remanere.

11. Mihi videtur excipienda distinctio Avers. *l.c.* Cohærenter, nam illa injuria, si solitarie sumatur, non sufficit ad adulterium, non sufficiens potest ad citum quidem consensum, quando vir rationabiliter prævidet, uxorem fornicaturam quando prævidet, ut certe prævidere debet, quia aliquo modo subiacet huic fornicatione uxoris, & tamen ad injuriam non desistit, cum certò desistere obligetur, tunc à jure se separandi merito excidit; qui, cum foret ipse coram habere debeat, si ea, tam gravi iniuria, seculi fragili asserat, jam sufficientem causam dandi adulterii, & consequenter tacite consentire, censebitur.

12. Atque ex data distinctione, Textus, quæst. utraque sententia, satis conciliari poterunt.

Adulterium materiale, id est, vacans culpa adulterii.

13. Tertius casus: Quando adulterium vacat ad adulterium culpâ, jus diverendi alteri conjugi non datur. Merito quidem, quia non est plene datus quis potest dicta, seu conjuncta ejusmodi delicto sine factum, vera culpa talis delicti. Exempla sunt, si conjux dormit, prudenter putans suum conjugem obsequi, & per ignorantiam invincibilem, credens quis hunc esse, ad illam accedat; si per vim omnino absolutam conjux adulterium committit, & cum his enim, & talibus casibus, cum sit involuntaria ratio adulterii, rationem, quæ ex formali adulterio consequitur, ad conjugem æquum non est.

14. Quid, si per metum gravem? Respondeo: Sylvester, alique, & eos citans Avers. *d. 9. 2. sect. 3. v. Tertio*, dicunt, adulterium ex metu committitur non dare alteri diverendi jus, quia, ad hunc effectum est perinde, ac si adfuerit vis, & absoluta coactio, quod dem metus tanti mali excusare debet à potestate, de qua agimus.

15. Verum, Sanchez. Coninch. Rebell. quos citat, deinde Gasp. Hurt. *d. 1. matr. diff. 3.* docet, dare jus diverendi, quia metus voluntarium per se, & absolutum, non habet, quæ culpam non tollit. Utrumque probabiliter dicitur esse, judico.

Remissum fuisse adulterium.

§. V. Quam certitudo adulterii requiritur ad divertere.

16. Quartus casus. Quando innocens conjux, (v.g. vir remittit culpam ad tertium jam commissam ab uxore) non potest amplius ab illa divertere, quia injuria semel condonata non reviviscit. Quod si post remissum unum adulterium, conjux incidat in aliud, tunc enim verò poterit alter divertere, quia remissio illa non poterat se extendere ad futura.

17. Remissio autem hæc fiet, vel expresse, si conjux exterius dicat, se remittere, vel tacite, si idem conjux confiteatur adulterium, ex animo remittendi admittat adulterium reum, sive ad copulam, sive ad oscula, sive ad amplexus, &c. quia, sic, jam illam tractat ut uxorem: ita Sanch. lib. 10. *marim. disp. 14. n. 18. & 19. Castropal. disp. 3. de spons. 6. §. 2. n. 4. alique.*

18. Inquires: Si conjux solo animo condonet adulterium conjugi, unde hic eadem conditionem nondum acceptaverit, poteritne deinde animum, mutans retractare condonationem, & divortium celebrare?

Respondeo, non posse, probat Sanch. *ibidem*, quia ad hanc condonationem, quæ non est, nisi cessio loris propriæ firmæ sit, non requiritur alterius acceptatio: statim enim, ac existit jam remissum est delictum, quod reviviscere amplius non potest.

19. Quid, si vxor, v. g. admittat quidem virum suum, qui adulteravit, sed animo non remittendi illi adulterium?

Respondeo cum Sanch. l. 10. *mar. d. 14. num. 30.* in hoc casu non posse amplius uxorem divortium petere in foro externo, qui illa admissio, probat apud Iudicem, qui animum internum non novit, remissionem. At verò coram Deo, cum hæc non sit vera remissio, dico, conjugem in foro conscientie Ius suum divertere non amittere.

20. Idem esse dicendum, si dicta vxor admittat virum, nec habens animum remittendi, nec habens animum non remittendi, quia tunc verè non remittit, docet Avers. *quæst. 23. marim. s. 1. 8. v. Sexu præterea*, contra Sanch. lib. 10. *marim. disp. 14. d. 10. num. 30. sine*, dicentem tunc remittere.

Periculum incontinentia in Innocente.

21. Quintus casus: Si vir v. g. Innocens divertere valens ab uxore adulterante, experitur, se sine uxore facile labi contra castitatem, licet ex vi adulterii vxoris Ius habeat ad divertere, tamen illud impedit à damno proprio spiritali, rectè monet Pont. lib. 9. c. 17. *num. 4.* quia tunc prævalere debet salus spiritalis.

§. IV. An possit Innocens adulterum non repellere?

Diximus hæcenus, posse Innocentem divertere, nunc inquiri, an obligetur?

Respondeo, regulariter non obligari, ita Sanch. Castropal. & Gasp. Hurt. mox citandi, quia quilibet juri suo cedere potest; nec aliud caput assignari valet, unde hæc obligatio oriatur.

2. Dixi (regulariter) nam in aliquo gravissimo casu obligaretur, quando enim dimissio, v. g. vxoris esset apta sine ulla inconvenientie ad emendationem dictæ vxoris, quæ, si non esset dimissa, perseveraret in peccato, vel, quando dicta dimissio esset apta ad delendum scandalum, quod habent Populi de viro, quasi is pastocinetur adulterio vxoris, & eadem dimissio esset non valde incommoda ipsi viro, essetque item unicuique medium sufficiens ad dictam emendationem ponendam, vel ad dictum scandalum amovendum, quando, inquam, adessent hæc, obligaretur Innocens divertere, ut fusi habent Sanchez lib. 10. d. 13. G. Hurt. n. 11. diff. 4. Coninch. d. 35. d. 3. alique.

Cum conjuges sint in possessione maritalis conjunctionis, non possunt ab ea per divortium deturbari, nisi ad sit certitudo causæ, seu delicti divortium inducentis. Hinc non satis est, quod alter dubitet, vel probabiliter suspicetur de alterius delicto, ut cum dimittat; Regula enim generalis, *alibi* allata est, neminem posse à sua rei vel juris possessione de jure, nisi certò moraliter constet titulus, unde ei cessat possit ab illa: & ita docent in nostro casu de divortio omnes DD. ut testatur Castropal. d. 3. p. 6. §. 4. n. 7. & colligitur ex c. ex parte, de sponsalib.

2. Si quando ergo in alio Textu, cap. Dixit Dominus 32. g. 1. dicitur dimitti posse uxorem ob suspicionem fornicationis, intelligitur, ob suspicionem violentam; & in sententia probabili Farinacii, aliorumque apud Castropal. l. c. n. 8. sine, ob suspicionem vehementem, ex qua fieri tem moraliter certam, idem Farinacius putat.

3. Si inquires, quoad effectum divortii (nam quoad alios effectus, qui ad nos nunc pertinent, vide citatos) quam conjecturæ, seu probationes certitudinem hanc moralem faciant de adulterio commisso?

4. Respondeo, certum esse, eas, quæ, si in iudicio exhiberentur ad probationem adulterii, illud ibi sufficienter probarent, sufficere etiam, ut illud privatim constet, sed descendendo magis ad signa particularia. Dico, quando adulter publicè moratur in domo adulteræ, seu contrà, vel, quando extant filii ex adulterio, vel, quando extat suspicio violenta, ut, si fuerit inventus nudus cum nuda, vel solus cum sola in eodem toro, certitudo moralis delicti est.

5. Oscula, & amplexus sola non sufficiunt ad moralem certitudinem de adulterio, sufficiunt autem administrata cum aliis conjecturis, v. g. à tempore, à loco, à mora; puta, si ex fuerunt in loco secreto, & tempore apto ad delictum, vel quid simile.

6. Amatoria litteræ dumtaxat, non sufficiunt, si in iis mentio fiat de copula habita, planè si sufficiunt.

7. Confessio propria serio facta item sufficit, non verò facta ad se iactandum; id, quod à circumstantiis colligi à prudenti debet, quæ iactantia potest etiam esse in præced. num.

8. Dictum alienius testantis adulterium vel testantis indicia violenta de illo, non sufficit, nisi sit dictum fide dignissimi, vel plurium fide dignorum. Hæc sparsim apud Sanch. lib. 10. *mar. d. 12.* Castropal. l. c. num. 8. Mascardum de probation. conf. §. 8. & 64. Avers. *quæst. 13. mar. s. 1. 2. v. Admonens*, alique.

9. Huc denique facit casus sequens: Berta est certò adultera, sed ejus vir, Titius nescit id certò, solum enim de vxoris adulterio subdubitat: ex, quo motus, (sanè insufficienter ex dictis) eam deseruit, quæto, an Berta possit cogere Titium ad se cum cohabitandum, & ad non negandum tori commercium?

10. Respondeo, Sanchez, & Coninch apud G. Hurt. *disp. mar. diff. 7.* aiunt, posse, quia separatio est pœna vxori infligenda; donec Titius certò sciat delictum, eam pœnam infligere justè nequit. Si ergo nondum Berta à suo Iure cohabitandi, & conversandi cum suo viro dejecta est, illum ad se revocare poterit.

11. Ad idem Hurtadus l. c. citans Rebellium, & Cajetanum meritò ait, non posse, quia cum ipsa certò fregisset viro fidem, jam cecidit à Iure exposcendi sibi fidem; Divortium enim verè non est pœna, sed quasi effectus necessariò sequens ad fidei fractionem, sine Iure autem virum cogere ad secum habitandum valet vxor.

§. VI. An auctoritate propria fieri possit Divortium, ob adulterium?

Non ignoro, nobiles aliquos Doctores, ut Pont. lib. 9. c. 18. Avers. l. c. v. *Explicatur*, docere, etiam

si certo scias tui conjugis adulterium, non posse eum à toto, & cohabitatione depellere, nisi accedat Iudicis sententia.

2. Sed nec ignoro, alios, ut Sanch. l. 10. *mar.* d. 12. n. 3. 1. Castrop. l. 3. de *spous.* p. 6. §. 4. n. 2. Leand. d. 26. *mar.* q. 40. & 41. non minus nobiles, velle contrarium, scilicet te scierem conjugis adulterium posse, nulla præcedente sententia, ab illo divertere: secluso tamen scandalo, sive adulterium sit publicum, sive occultum, sive ex causa adulterii, sive ex aliis causis pro temporali divortio mox explicandis.

3. Me cum his posterioribus sentire cogit ratio duplex. Prima, quia in sacro Textu cap. Dixit Dominus 32. q. 2. n. 2. dicitur: *Vnicuique est fornicatio, vel fornicationis suspicio (sanè violenta, ut modò dixi) liberè dimittatur vxor.* Nota illud, (*liberè*) quæ enim esset tua libertas, si tibi iudex esset implorandus? Secunda, quia, ut toties dictum est, frangenti fidem, fides non est servanda in omnibus contractibus civilibus, etiam auctoritate propria & in foro conscientie; ergo, & in casu nostro, cum lus divertendi, ut modò indicavimus, non sit poena à Iudice infligenda; illam enim solùm ipse declarat, sed est quasi effectus necessarius procedens à fide non servata. Addam, & rationem tertiam ductam ab exemplo Sancti Iosephi, volentis propria auctoritate relinquere Sanctissimam Virginem, ut probat Maldonatus, in *primum c. Math.*

4. At in Sacris Canonibus vetatur, fieri divortium absque auctoritate Iudicis?

Respondeo falsum id esse, & aliquibus Textibus, qui de hac re circumferuntur, aptè responderi Castropal. *loc. cit.*

5. Dictum autem est (secluso scandalo) quod certe evitabitur, si conjux simulando graves causas abeat in loca longinqua, ubi ejus Matrimonium ignoratur.

6. Quæres, Estne alius modus vitandi ejusmodi scandalum?

Respondeo, apud Doctores hunc modum passim lego; scetèrè puto, id dici loco exempli: quare, si aliud occurrat, illo utere. Ego sanè tanquam modum sufficientem approbarem, si conjuges per aptam equivocationem simularent, se velle communi consensu castitatem servare vel quid simile, quod amovere possit à Fidelibus suspicionem delicti, si quando est occultum, in altero conjuge, & quo tolleretur aliis ansa deferendi conjuges sine causa.

De simili scandalo fugiendo, vide Castropal. *traç.* 16. disp. 2. p. 7. num. 6. (quem sequitur Gibalinus de *Claustra*, disp. 2. cap. 11. num. 55. fol. mibi 135.) Qui Castropalaus, cum dixisset, si quis absque gravi difficultate non potest probare nullitatem veram suæ professionis, posse ipsum fugere à Religione, &c. sic addit: *Limitant hæc Lessius Sanchez, Suarez, nisi oriatur scandalum, Sed rarò, vel numquam ex tali fuga oriatur scandalum sub obligatione vitandum: tum quia rarò inde sumunt alii occasionem fugiendi absque legitima causa, tum quia ipse legitime fugiens vitatur jure suo, à quo usu sine gravi damno abstinere non potest, &c.* Hæc ille.

Quid si nullitatem probare absque difficultate possem? Respondet *ibidem* Castropalaus, te sub mortali fugere, antequam probes, non posse. Posse adhuc sine mortali, dicit Gibalinus, *loco citato*, idque propter rationes jam dictas, quæ videntur etiam hic militare. Vterque tamen convenit, posito, quod fugerit, esto, peccaverit, non teneri ad religionem reverti. Porro prædictam doctrinam casui nostro aptare, tu ipse facili negotio, Leand. potes.

7. Si conjux ob adulterium occultum relictus, querelam apud Iudicem deponat, se injuste relictum esse, quæ ratione se gerere debeat conjux alter, qui justè eum deseruit, & similia multa, quæ pertinent ad forum externum, legi poterunt apud citatus.

8. Illud hîc ne te prætereat, convenire omnes, conju-

gem adulterum obligari ad reconciliationem cum conjuge innocente, quando cūque innocens velit id facere, facta sit auctoritate propria; At, si facta sit auctoritate Iudicis, non omnes Doctores in eodem esse sentiant. Nam aliqui apud Sanch. *lib. 10. mar.* d. 10. tenent, si innocens acceptavit sententiam habentem in divortio, ipsum adulterum non obligari amplius ad reconciliationem; unde posse, innocente invito, divortio in sæculo, &c. quia innocens per acceptationem sententiae de divortio, remittit mutuum societatem, & non alius obligatur. Alii tamen, ut Sanch. *loc. cit.* Pal. disp. 3. de *spous.* p. 6. §. 7. n. 1. alios citantes, ipsum adulterum per se obligari ad reconciliationem, quæ posse prædictos status erigere, dum subest reconciliatio spes, de qua ipse mox inf. n. §. 7. n. 7. tenent simili. Ratio est, quia sententia de divortio, cum declaratione juris, non potest plus concedere quam ipsius naturæ concedit, at de iure naturæ adulterum modo eximit adulterum à sua obligatione maritali sua; scilicet ex delicto, commodum reportare oportet. Illud autem, quod dicitur, innocentem per acceptationem sententiae remittere mutuum societatem, falsum nîd est; quia gratis dicitur.

9. Hæc posterior sententia est omnino reprobata priorem vocat non improbabilem *loco cit.* Castropal. mihi, pace tanti viri, videtur ob rationes mox dictas improbabilis.

Dixi autem (*per se obligari*) nam quando reconciliatio periculum esset, ne ipse conjux, quamvis alio modo occideretur, vel iniquè, crudeliter traheretur, conjuges innocentem rediret, sanè non obligatur. Castropal. *l. c. num. 3.* sed id per accidens est, ut dicitur licet capite, quod mutua societas conjugum mutuetur, fuisse promissa cum tanto periculo, ut Castropal. *l. c. num. 3.*

§. VII. Causa celebrandi Divortium ad tempus.

1. **E**As generatim ad vnam causam damni generati, vel in specie ad tres, puta ad hæresim, ad sollicitationem ad peccandum, & ad servitium neptis, &c. §. 1. n. 3. Dixi item, has tres causas inducere separationem conjugum ad illud dumtaxat tempus, quo illa dicitur ibidemque hujus doctrinæ rationem breviter, quæ fuit satis, indicavi. Nunc ergo aliquid de singulis, vel explicatu dignum, superaddamus.

PRIMA CAUSA.

Hæresis.

2. Cum ratio, cur propter hæresim, & per Apostasiam à fide (quam spirituale adulterium appellare consuevimus) separari possit conjux, sit ne cohabitatione cum hæretico, alter periculum suberit etionis, prolesque malè educetur, ideo, etiam in quo peculiari eventu hoc periculum non esset, non propterea Catholicus divertere veritatur: satis enim est, periculum adsit, plurimum. Nomine autem hæretici intellige veram, & pertinacem, quæ scilicet hæretici correctionem non admittat, seu illam admittens quæ non sit.

3. Hic autem nota, quamvis non omnes committant posse propria auctoritate fieri divortium ob adulterium carnale, ut §. *præced.* vidimus, omnes tamen committant posse ob adulterium hoc spirituale. Ratio forte est, quia id ab ipso jure conceditur, vel, quia in hoc magis est periculum contagii. Ita Sanchez, *lib. 10. mar.* d. 10. num. 6.

4. Adde conjugem separari non solum posse à tempore hæretico, verum etiam obligari secundum Castropal. d. 3. *mar.* p. 6. §. 8. n. 2. citantem Sanch. Coninch. Layman. quando re ipsa dictum periculum adsit, quia conjux tenetur, saltem gravissimum hoc infidelitatis periculum vitare.

vitare. Benignius loquitur Castropal. credit enim tunc esse hanc obligationem, quando duo concurrunt, puta, quando conjux hæreticus Catholicum niteretur pervertere, & quando gravissimum esset periculum assentiendi. Ipsum lege. Si ejusmodi periculum non sit, imò ad sit spes conversionis dicti Hæretici, posse Catholicum, si velit cum eo habitare, merito sustinere Averf. g. 23. matr. selt. g. v. Secundo.

5. Quod autem in adulterio spirituali viri conjugis non detur compensatio delictorum (sicuti dari diximus in adulterio carnali) nec in spirituali viri cum carnali alterius juvat breviter meminisse, nam cæterum late id prosequitur Sanch. lib. 10. matr. d. 16. & brevius Castropal. loc. cit. n. 8. quibus adde Pont. lib. 9. c. 22. n. 6. Averf. g. 23. matr. selt. g. v. Pontius.

De Hæretico emendato.

6. Inquires autem primo, Hæreticum emendatum admittitne conjux Catholicus obligatur? Respondeo, conveniunt Doctores communiter obligari, si divortium ex hæresi, imò etiam ex aliis prædictis duabus causis factum fuit auctoritate privata sine Iudicis ministerio; At, si fuit factum post Iudicis sententiam, sive condemnantis conjugem de hæresi, sive de divortio, idem Doctores non conveniunt. Plures enim apud Sanchez lib. 10. matr. d. 15. num. 18. putant, a desse etiam tum obligationem in Catholico admittendi hæreticum emendatum, & solum hanc obligationem non adesse, quando ipse Catholicus vellet in Religionem ingredi: id enim (ajunt) deducitur ex sacro Textu. At absolute non adesse ejusmodi obligationem; unde absolute dictum conjugem Catholicum posse, sive manere in sæculo cum perpetuo divortio, sive Ordines sacros suscipere, sive multo magis Religionem profiteri, merito putant Sanch. l. c. Cast. l. c. n. 5. Averf. g. 23. selt. g. v. r. Concedendum, alique. Ratio non ducitur ex natura hæresis, nec ex natura sententiae (quod addo propter dista n. 7. & 8.) Sed quia Ecclesia in odium ipsius hæretici, hanc potestatem concessit Catholico, cujus concessionis jura iidem expendunt, & contraria solvunt. Addit tamen Castropal. loc. cit. n. 4. consilium optimum sæpe esse, ut Catholicus respicientem hæreticum quomodocunque damnatum recipiat propter bonum pacis, & propter charitatem, quam conjugi jam emendato alter conjux debet.

7. Atque hæc de potestate, quam habet conjux Catholicus. Verum, hæreticus, quamvis emendatus potestatem ad utrumlibet non habet, sed obligatur reconciliari cum suo conjuge, si hic velit. Quare, si quem ex illis statibus, sacri Ordinis, vel Religionis, vel voti simplicis castitatis, eligere cupiat, (cupiat, inquam, nam ad illas non obligatur) id exequi non poterit sine consensu sui conjugis, sive expresso, sive tacito, qualis esset, si ex circumstantiis apparet, non esse spem reconciliationis, vel, si conjux sæpius ab emendato requisitus illum admittere respuerit, censetur enim tunc dare licentiam perpetuæ separationis.

8. Admoneo tamen primo, ad electionem talium statuum debere accedere auctoritatem Iudicis, ne suscepto Ordine, vel Religione emergant lites, &c.

9. Admoneo secundo, Votum imperfectum castitatis simplicis, id est, de non petendo debitum, posse à prædicto conjuge, secundum Pont. lib. 8. c. 1. num. 4. ut à quocunque alio, emitti sine alterius conjugis consensu, abstrahendo ab alio inconveniente, & à periculo non servandi votum, quia sic non præjudicatur vxori, sed sibi ipsi dumtaxat.

SECUNDA CAUSA.

Solicitatio, seu inductio ad peccandum.

10. In hac causa notant Doctores, debere admoneo conjugem, ut desistat à sollicitando, & tunc demum,

eo non desistente, posse alterum, etiam propria auctoritate, divertere pro tempore, pro quo timetur rationabiliter similis sollicitatio, consulatur item aliorum scandalorum, quantum fieri rationabiliter potest, ne scilicet infamia notentur conjuges, vel, an sit detur aliis suos conjuges deferendi.

11. Ex hoc ergo capite licitum est vxori, divertere à viro, qui lenocinium exercet, vel in domum introducit eos, qui vxorem sollicitent, vel eandem cogit ad furta regenda, & simulanda, vel, ut pellicem foveat, vel ipse conjux sit veneficus; ex consortio enim demonis grave animæ imò, & corporis malum merito sibi alter timere debet. Lege Cast. l. c. §. 9. n. 1. & 2. G. Hurr. d. 11. diff. 5. Sanch. lib. 10. matr. d. 17. & 18.

12. Transacto autem periculo ejusmodi sollicitationis, ut, si, v. g. mortuus jam fuerit juvenis, in cujus gratiam leno erat tuus vir, nec aliud periculum prudenter timeas, obligari te ad ipsum tuum virum redire (quantum est ex hoc capite) dubitandum non est.

TERTIA CAUSA.

Sævitia Conjugis.

13. Sævitia profecto non levis, sed tanta, ut grave malum, seu damnum ex illa imminet vxori à viro, quod solet esse frequentius, vel viro ab vxore, quod solet evenire rarius, dat ex l. c. Ex l. c. de divortio, causam divertendi pro tempore, quo illud periculum durat. Censetur etiam ad hunc effectum sævitia contra conjugem ea, quæ fit contra ejus conjunctos, ut filios, vel parentes necessarios in eadem manentes domo, &, etiam si malum, quamvis non timeatur ab ipso conjuge, timeatur tamen ab ipsius conjunctis, v. g. ab alterius parentibus in eadem domo pariter manentibus, ut notant Averf. g. 23. matr. selt. 10. v. Rursus.

14. Ad hoc caput pertinet periculum cujusunque alterius mali gravis, ut, si conjux sit ita furiosus, ebrius, malo contagioso affectus, ut inde grave damnum vxori imminet. Ex dictis deducitur (ait Leander d. 26. matr. quest. 46. justam divortii causam esse.) Quod vir gladium apposerit ad collum vxoris, animo illam occidendi, vel faciendi, quod alter conjux alteri per venenum, vel per maleficia, vel alio modo insidias vitæ paraverit. Quod vir graviter, & atrociter vxorem percusserit, sive id fecerit gladio, sive hasta, in capite, facie, oculo, aut in pectore, aut in manibus. Quod vir vxorem acriter, & immoderate, excedendo levem correctionem viro permissam, verberaverit; Hæc ille, cui adde Averf. loc. cit. v. Non sufficit timor, qui ex Henriquez, & Sanchez docet, hujus generis censeri nimis molestam cohabitationem convitiis, & frequentibusurgiis obnoxiam. Intelleguntur autem hæc asserere potestatem divertendi pro tempore, quo pericula prædicta non cessent. Quod si nunquam cessare prudenti, & morali certitudine judicabuntur, sanè perpetuum tunc erit divortium.

15. Porro, prædictæ sævitie, vel damni periculum ita (dum periculum durat) potestatem se separandi dat conjugi, ut separationem exequi is possit auctoritate propria, tum, quia de l. c. naturæ est, vitare malum grave, tum, quia hic regulariter periculum est in mora, si deberet expectari ministerium Iudicis. Cæterum, quando afferret scandalum separatio, & periculum in mora non esset accedere debere Iudicis auctoritatem, certum sit. Ita intelligenda sunt alia jura, ne sint contraria dicto cap. Ad litteras. Lege Pont. lib. 9. cap. 23. n. 7. & Sanchez lib. 10. matr. d. 18. n. 3.

An possit à viro expelli à cohabitatione conjux, solum ex eo capite, quod notem ipsa non solverit, huc reduci possit. Verum, de hac re lib. 5. in Decal. cap. 3. §. 3. num. 4. actum est à me satis.

§. VIII. De Effectibus Divortij ex Adulterio.

PRIMVS EFFECTVS.

Pæstas suscipiendi novum vitæ statum.

1. PRIMUS Divortij, celebrati propter adulterium, effectus est, concedere liberam facultatem innocentis eligendi statum vitæ, quem ipse velit, sive per susceptionem Ordinis sacri, sive per professionem in Religione, sive per Votum simplex Castitatis in sæculo: Aliud matrimonium inter nequaquam conceditur, quia vinculum prioris matrimonij, vivente conjuge, cum quo consummatum est matrimonium, semper, ut toties dictum est, perseverat.

2. Prædictum Privilegium est conjugis innocentis; nam conjux nocens debet expectare, ut eligere possit (quando liberè volet, non enim obligatur) aliquem ex dictis vitæ statibus, donec non sit amplius spes reconciliationis, juxta dicta, *suprà*, §. 6. num. 7. & §. 7. n. 7. vel donec ipse conjux innocens consentiat, de quo consensu *infra* disputabimus cap. 4.

Conjux innocens, ut status prædictos suscipiat, an egeat sententia de Divortio?

3. Circa prædictam communem doctrinam quatuor sunt quæstiones dissolvende. Prima: An, ut Innocens statum aliquem ex illis suscipiat requiratur, divortium fuisse per sententiam Iudicis celebratum; An verò sufficiat factum auctoritate propria, stante adulterio moraliter certo; sive notorio, sive occulto.

4. Respondeo: Si quæras de susceptione valida, & licita, dico, cum Sanch. lib. 10. matr. d. 11. à num. 12. & Castropal. d. 3. de spons. p. 6. §. 6. num. 3. alisque communiter, innocentem, non solum validè, sed etiam licitè status illos suscipere, quando sententia Iudicis præcessit. Ratio est manifesta, quia ex vna parte adulter omnino amisit jus cohabitationis cum innocente, ex alia per sententiam Iudicis satis est omni incommodo, quod oriri possit ex assumptione illius statuum, ut mox clariùs patebit.

5. Si autem quæras de susceptione, dumtaxat valida, Dico, validè suscipi illos status ab innocente, etiam si non præcesserit sententia Iudicis; imò etiam si adulterium fuerit occultum, & non notorium, dummodo certum fuerit. Ratio est modò dicta quia jam totum jus cohabitandi amisit adulter, idque in perpetuum; ergo cum nullum alterius jus ipsi obistere possit, valebit statum vitæ, quem velit eligere.

6. Sed quid? Eligere tunc licitè?

Respondeo, nequaquam, sed illicitè, & quidem mortaliter, ut expressè habet *ibid.* Castropal. nisi licentiam obtineat à conjuge, quamvis nocente. Ratio est, quia conjux quamvis nocens, separatus ante sententiam, & spoliatus suo conjuge, debet restitui in sua possessione, quandoque restitutionem sui dicti conjugis petat: non solum, quando adulterium fuit occultum, verum etiam in sententia probabili, quando fuit notorium: Et hujus rei ratio vltior est, quia, antequam procedatur ad probationes, ob quas debet ferri definitiva sententia debet illi, qui sua re spoliatus fuit, eadem restitui; at sanè hoc restitutio in casu nostro esset grave damnum Religionis, & scandalum proximorum. Ita Sanch. Castropal. citati, & Averl. q. 23. f. 8. v. *Quarò*.

Quid, si sententia de Divortio processit ex errore.

7. Secunda quæstio: Quid fiat, si sententia divortij, sive postea, sive antea, quàm innocentis statum aliquem ex dictis susceperit, appareat fuisse falsà?

Respondeo: Debet, ut vult Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 9. Pont. lib. 9. c. 20. n. 2. Castropal. l. c. n. 6. restitui alteri conjugi, quia ligamen matrimonij, vtpotè jus jam legitime quæsitum, semper evincere debet quidlibet aliud subsequens. Et ex alia parte, Ecclesia nunquam præsumitur,

velle persistere in sententia, quæ invenitur falsa, adeo, in julla.

Quid, si innocens, post sententiam de Divortio ipse in adulterium.

8. Tertia quæstio: Quid, si postquam dictum est, elegit innocens, incidat in adulterium, etiam obli- tuendus conjugi, tametsi sacros Ordines susceperit, professionem solemnem emisit?

9. Respondeo: Castropal. d. 3. p. 6. §. 6. num. 1. & Pont. Mol. Coninch. al. o. que, probare contentum, quia non apparet, unde non debeat fieri compensatio delictorum, perinde, ac fieri debet, ceram est adulterium antea committitur; æque enim frangitur matrimonij, cujus vinculum semper remansit, prout naturaliter conjuge.

10. At Sanch. l. c. n. 30. Henric. aliique cit. D. I. distinguit; Quando enim (ait) sententia ab initio prædictam, scilicet, quando elapsum est tempus suspensionis, vel similis remedij, non est conjux peccator, dens in adulterium restituendus alteri, nec sunt ea adulteria capacia motus compensationis: Et tunc restituendus, & adulteria illa sunt compensanda, modo sententia non abijt in rem judicatam, vel, quod dicta sententia lata fuit contra Minorem, & quædam vti beneficio restitutionis in integrum Ratio est (ait Sanch.) quia, quod semel bene definitum est, non est retractandum. Audit hoc Castropal. respondere, quod semel bene definitum est, non esse quidem retractandum ex causis, ex quibus definitum est, retractatum, si se ex nova causa superveniente, ut est in casu nostro, nam tunc illa sententia non erit proprie retractatio, sed retractatio, sed novæ causæ decilio.

11. Præfatus hæc quæ certe in vitæ tempore probabilis) latius profectui, necesse non est. Legimus Castropalaus, & Sanch. cit. Illud ego moneo, Episcopos, & Prælatos cautè in iis admittendis ad Ordines Professionem Religiosam, præteriri quod sententia, debere procedere, ne forte cogatur, compensare prædictum, aliquando restituere, nam proprietas delictore nunquam eos sine consensu alterius conjugis professionem, vel sacros Ordines admittant.

An legitimè quis separatus ab uxore possit dicere, non esse conjugatum?

12. Quarta quæstio: An peccet conjux tunc separatus ab alio, si volens suscipere Ordines sacros Religionem, interrogatus ab Episcopo, vel Prælatore, vel esse conjugatum?

Respondeo: Sanch. *diff. 11. num. 1* ait, non peccat præcendendo ab alio dampno: quia (inquie) cum de æquivocatione non mentitur, & ex alio capite peccatum est in ordine ad Ordines, vel Religionem, scilicet, de peccato, ac si conjugatus non esset. Contra, Navarro qui Sanch. l. c. putat hunc peccare, & invalidè profiteri, quod Prælati eo animo esset, ut eum non admittant, conjugatus esset.

13. Equidem, nec Navarro quoad illud (invalide) aliorum, nec absolute assentior Sanch. Non Navarro, quia in Religione ad statum irritans vel ex prædicto, non sit sub conditione carceris conjugij, valet professio, quæ ferè docet idem Sanch. al. irrita enim reddendum professionem, non sufficit voluntas habitantis, sed ex Averl. q. 23. matr. f. 8. v. *Se cerè*, nec statum tunc peccat, sic enim invalida esset professio juvenis obnoxii, quia, si id novisset Prælati, cerè non admittit. Assentior Sanch. quia semper est damnum mortis Religionis admittere conjugatum cum periculo, ne si res peccat, turbetur Religio, quæ in re tam gravi inforti esse debet; quare semper aderit peccatum in hujusmodi conjugate negare, imò non satisfaciens suum conjugium, Averl. loco citato, Adde, validè incommutat

TERTIVS EFFECTVS.

Divortii ex Adulterio.

Potestas educandi, vel non educandi filios, Remissio.

SECUNDVS EFFECTVS.

Divortii ex Adulterio.

Libertas restituendi dotem, & praestationis alimentorum.

14. Secundus Divortii perpetui (de quo loquimur) effectus est, dare potestatem innocenti viro, ne obligetur dotem reddere uxori expulsa ob adulterium. Verum, id explicatius afferemus.

Si loquamur post sententiam, qua prius Iudex adulteram sua dote (ut certe private debet) omnes confentiant, iuste tunc sibi illam retineri ab innocente viro: at ante sententiam, non conveniunt omnes.

15. Nam non posse eam retineri à dicto viro innocente, saltem ante sententiam Iudicis declaratoriam delicti uxoris, existimat Castropal. *disp. 3. de spons. p. 6. §. 5. n. 7.* quia amissio dotis est vera poena, ad quam nullus tenetur, nisi post sententiam. Vnde uxor, quamvis nocens, donec sententia accedat, ea gaudere debet, si eam habeat, vel, si eam non habeat, petere eam iuste poterit, peti enim rem suam. Quare eam ipsi reddere debet vir, quamvis innocens. Solum ergo vir hic innocens implorare Iudicem poterit, & post ejus sententiam, dotem eam sibi, vel repetere, vel retinere.

16. Contra, posse eam ab innocente retineri, etiam ante sententiam Iudicis, censet Sanch. *d. 8. n. 13.* quia, is, cui competit exceptio, ne aliquid solvere cogatur, habet lus illud retinendi, tum in foro fori, tum in foro poli: ac Maritus habet lus se opponendi contra uxorem adulteram volentem repetere suam dotem; ergo potest illam sibi retinere: Minor probatur, quia potest opponere delictum adulterii.

17. Verum, Castropalaus replicat, negando hanc Minorem. Maritus enim (ait) non habet lus retinendi dotem absolute, si quidem Maritus, quamvis habeat lus opponendi uxori relictum, non tamen habet lus retinendi dotem, nisi media sententia de parato delicto.

18. Vides utramque sententiam esse probabilem? Sanch. enim probabiliter dicit, Maritum habere lus retinendi, etiam ante sententiam, quia ante illam habet lus se opponendi, quod Castropalaus probabiliter negat.

An vir innocens alimentis adulterae prestare teneatur?

19. Quid de alimentis: Obligaturne coniux innocens illa subministrare uxori expulsa propter adulterium?

Respondeo, in meliori sententia non obligabitur in foro conscientiae, quia propter adulterium consortis, à debito omni solutus est coniux. Ita Sanch. *lib. 10. matr. d. 8. a. num. 25.* Castropal. *l. c. num. 5.* Farin. *2. 4. 7. 143. n. 41.* & 42. Praeterea, nec in casu litis, expensas litis contrahere uxori adulterae, si certum est adulterium, obligabitur innocens coniux, & ratio est eadem, quia ab omni debito propter adulterium coniugis, liberatur coniux. Alter. An autem in foro fori obligetur, vide apud citatos. Verum, coniux nocens debet innocenti tradere alimenta, ut item expensas litis, si forte hic innocens adulterium alterius probare intendat; quia Innocens cadere non debet à iure suo, quo potest, & alimenta, & litis expensas ab altero exposcere.

20. Propter non dissimilem rationem, si uxor domo fugiat ob timorem, ne male tractetur à viro suspicante uxoris adulterium, quod verè uxor commisit, ne in foro quidem externo. Ita Farin. *l. c.* Castropal. *l. c. sine*, alimenta illi subministrare tenetur vir, quia scilicet universaliter vir non obligatur alere uxorem fugientem extra domum viri, ipso viro causam recessus non dante.

21. Tertius effectus Divortii est, dare potestatem innocenti, ut sine suo onere educentur filii, id quod cum multis scateat limitationibus, ac distinctionibus non valde nobis scitu necessariis, magis enim pertinet ad Iurisperitos, videatur apud eosdem, nec tamen omitantur Theologi, ut Sanch. *lib. 10. matr. d. 10.* Castropal. *d. 3. de spons. part. 6. §. 10.* Layman. *lib. 5. tract. 10. part. 3. cap. 7. num. 19.*

§. IX. De iisdem tribus effectibus Divortii celebrati propter haeresim.

1. Quamvis Divortium propter haeresim celebratum non pariat ex se, suaeque naturae primum effectum, quem parit adulterium carnale, non enim datur libera potestas Catholico conjugii assumendi aliquem ex illis statibus, puta Ordinem, Religionem, Votum simplex castitatis, nihilominus, quia parit illum eundem effectum ex institutione, & dispositione Ecclesiae, ut supra §. 7. a. n. 6. diximus, idè inde habe ea, quae essent hic afferenda.

2. Quoad secundum effectum pertinentem ad dotem, sit haec regula: Si divortium factum est non culpa vxoris, sed viri, restituendam esse vxori dotem. Si verò factum est, culpa vxoris, dotem ipsi non esse restituendam. Id quod Castropal. *l. c. n. 2.* & Sanch. *lib. 10. matr. d. 4. n. 20. & d. 20. n. 7.* colligunt ex Iure, C. plerumque, *De Donat. inter virum, & uxorem*, in quo univèrsaliter disponitur, ut vxor amittat dotem, vel dotalitium, si ejus culpa divortium fiat. Puto autem Castropalaum intelligere post sententiam, Sanch. etiam ante, eo modo, quo iidem dixerunt in adulterio carnali, quorum placita, nos retulimus §. praeced. a. n. 14.

3. De alimentis idem dic, quod ibidem diximus n. 19.

4. Quoad tertium effectum, id speciale habet divortium ob haeresim, ut filii semper educandi sint apud conjugem Catholicum, idque in favorem fidei, ne scilicet proles erroribus inficiatur. Lege id pluribus apud Sanch. *d. 20. a. n. 4.* absolque.

§. X. De tribus iisdem effectibus adulterii ob sollicitudinem ad peccandum, & ob sevitiam.

1. Quoad primum Effectum, cum separatio conjugum ex his dyabus causis sit ex natura sua temporalis, nemo ex conjugibus statum aliquem ex illis, quo diximus §. 8. n. 1. assumere potest, nisi mutuis ad hoc consensus, sicuti prorsus ceteri alii conjuges post consummatum matrimonium, de qua re mox c. 4.

Expectari igitur debet, si forte evanescat spes reconciliationis, hac enim evolante, poterunt dicti conjuges eligere novum vitae statum, eo proportionaliter modo, quo supra definitum est.

2. Quoad secundum Effectum sit haec Regula: Coniux illa, qui alias obligatus erat, debet dotem, & alimenta subministrare ei, qui culpam non dedit separationi, non debet ei, qui culpam dedit, quae Regula satis explicata manet ex praedictis, advertendo tamen, tum in his causis, tum in praecedentibus intelligi semper pro tempore, quo actualiter legitime perseverat separatio.

3. Pontius *lib. 6. cap. 23. num. 12.* censet, quando divortium est factum ob sevitiam vxoris, ipsam non obligari ad restituendam dotem, viro innocenti. Ratio est, inquit, quia amissio dotis solum est adnexa delicto adulterii, vel occasionis Mariti, non autem aliis delictis.

X

4. Sed

Sed contra meritò se opponit Castropalaus, l.c. § 10. n. 2. Nam in sacro Textu, cuiusque delicto, ex quo divorcium fit, seu mutua cohabitatio solvitur (sanè pro tempore, quo, ut modò dixi, legitime durat solutio) amissio dotis asinebitur.

§. Quoad tertium effectum, idem dico, quod modò indicavi §. 8. n. 2. 1.

CAPUT IV.

Occasione prædictorum quarimus, qua ratione Coniuges post consummatum Matrimonium valeant communi consensu mutationem status assumere.

1. **H**Aecenus declaravimus, quondam in casu delicti alterius coniugis possit alter novum vitæ statum suscipere. In præsentia verò quarimus, quid extra casum delicti?

2. Et quidem, quod mutuo consensu valeant coniuges, etiam post consummatum matrimonium se separare, & vitam cœlibem agere, & certum est, & multi Sancti Veteres nos suo exemplo docuerunt. Verum, id à coniugibus, præsertim, si sint iuvenes, esse cum magna prudentia, immò, & longa experientia suæ continentiae præstandum, non est hic, nisi serio monendum. Legatur Sanchez l. 7. matr. d. 34. Pont. l. 9. matr. c. 11. alique.

3. Iam verò discurremus per singulos illos vitæ status supra memoratos, Professionem Religiosam, Ordinis sacri susceptionem, simplicis voti castitatis emissionem.

§. I. Quoad Professionem Religiosam sine licentia Coniugis.

1. **N**ec licitè, nec validè coniux sine expressa licentia alterius professionem in Religionem emit, profus sicut servum Domino non consentiente. Si tamen sine prædicta licentia emit, poterit omnino ab altero coniuge repudiari, immò ipsemet, relicta Religione, poterit propria auctoritate (gravi scandalo semper prudenter amoto) ad coniugem reverti, & ad hanc reversionem sanè obligabitur, etiam si coniux alterius ingressi sui non consentiens, nequaquam positivè revocet. Ratio est, quia ex una parte id requirit iustitia debita coniugi, & ex alia professio fuit nulla: Ex c. 2. d. 3. 2. 9. 5. Sanchez l. 7. matr. d. 34. n. 15. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 4. c. 8. Pontius l. c. n. 8. teneat, sine sententia Iudicis, causæque discussione non posse hunc professum Religionem deserere.

2. Licentia autem, ut volunt Sanchez, Pont. Laym. cum Castropal. d. 3. de spons. p. 6. §. 1. i. n. 6. ex c. Veniens, de convers. Coniugatorum, debet liberè data esse à coniuge. Quare coacta, vel dolo, vel metu extorta non sufficit ad validitatem Professionis.

3. Inquires: Coniux sine licentia alterius factus Professus, si deinde redeat ad uxorem, obligaturne primò, servare castitatem, quantum potest, v. g. non petendo debitum. Secundò, obligaturne, mortua uxore, redire ad Religionem?

4. Respondeo ad primum: Si professionem emittens habuit expressum animum castitatem vovendi, etiam si ad sæculum rediret, certum est, obligari ad servandam, quantum potest, castitatem, & consequenter ad non petendum debitum, nam ad satisfaciendum uxori, satis est, si reddat. Si verò hunc animum expressum non habuit, non obligabitur, quia ex communi more emittendi professionem, semper intelligit profutens, vovere castitatem statui Religioso annexam. Quòd si Pontifex in sacro Textu, C. Quidam, C. placet, de convers. coniugat. dicit huc coniugem teneri ad id, quod potest, id dicit, tum ex quadam præsumptione, quòd coniugatus animum habuerit servandi castitatem, etiam extra Religionem, tum, ut

coniugi proponat id, quod tutius est. Ita Pontius l. matr. c. 1. n. 4. idemque tenet in simili de professione alio capite nulla. Bordonus, tom. 3, contr. 1. 6. n. 23. Sanchez l. 7. matr. d. 34. num. 2. alique similia loquuntur.

5. Ad secundum respondeo, certum esse, ut si Castropal. l. c. n. 3. non obligari, neque ad illam Religionem ubi professus fuerat, redire, neque aliam suscipere, fortè ad aliud ex his se obligare expectet mandatum conjugis; sequitur, ut dicamus de eadem etiam consensu.

Quoad eandem, cum licentia Coniugis.

6. Professio validam esse eam professionem, ab eo sciendendo ab alio inconveniente, per se licitam docemus. Sed, quia tunc vinculum matrimonium non solvitur, ideo, si cognosceret vir professus uxorem etiam professam, peccaret quidem contra votum, verò contra iustitiam. Ita Castrop. d. 2. de spons. quia adhuc illa sua est, si evolaverunt ad Religionem matrimonium consummato.

7. Eit autem advertendum id, quod sacri Canon. cap. Cum sis, Vxorat. c. convers. coniugat. hanc professionem, ut scilicet neuter coniugum Religionem ingredi, nisi uterque ingrediatur, Religionem quidem Sancti Ioannis sufficere, & si non servari, docet Pont. loc. cit. cap. 12. num. 3. contra Sanchez, id negantem. Addit tamen in prædictis casibus, tunc nihilominus vitum posse, ut etiam vitum (quicquid contrarium dicat de uxore Hæretici, quem agit Castropalaus loc. cit. num. 9.) Religionem ingredi, remanente altero coniuge in læculo, quando concurrunt tria.

8. Primum, Vt Coniux relicto in sæculo sit senex, Senex autem ad hunc effectum ordinariè est, si sexaginta annorum, fœmina quinquaginta, quando non solent amplius apti esse ad generandum. Ceterum in particularibus poterit Episcopus, spectans conjugis valetudinem, robore, modo vivendi, arbitratu abesse debitam fœcundatem.

9. Secundò, ut eiusmodi coniux relinquenda in cœculo non sit suspectus de incontinentia.

10. Tertiò, ut idem emitat votum castitatis, quod certè votum simplex erit, adeoque, si post votum tertius coniugis aliud matrimonium (vique illicitum) trahat, contrahet validè, & imperata dispensatione voti, etiam licetè.

11. Nonnulli, præter licentiam alterius coniugis, requirunt licentiam Episcopi, sicut, ut licetè assumenda professio: Et sanè, tametsi de rigore iuris licetè requiratur, ut, expediendo Textus, profertur Castropalaus, loc. cit. n. 11. nihilominus ex consuetudine, etiam ibid. habet, jam necessaria est eiusmodi licentia, alio tam admissionem, & ita usus obtinuit.

12. Inquires: Quid, si eveniat casus, ut professus ex conjugibus, alter, qui dedit licentiam, nolit deinde ingredi Religionem, si juvenis est, & si senex, non tantum castitatis emitte?

13. Respondeo, tunc professio illius, qui ad Religionem transit, est quidem valida, quia, si prædicta aliter liber consensus, satis fuit legitime suscepta, & si tamen relicto in sæculo ad Religionem, vel votum suaderi posset, cogi non posset, quia Religio, & votum ex propria voluntate, non verò ex aliena sunt suscipienda. Immo in hoc casu, si incontinentie periculum, præter, v. g. premeret, debet Episcopus conjugem, quamvis professum uxori periclitanti restituere (cum se exire à Religione nequit, quia, ut dictum est, licet se licetè exire à Religione nequit, uxore deinde mortua, vel non lida professio) licet, uxore deinde mortua, vel non lida castitatis emitte, obligetur dictus professus ad illam Religionem reverti. Vide Sanchez l. 7. matr. d. 33. num. 1. & 15. Pont. l. 9. cap. 12. alique.

14. Quæres: Ille relictus in sæculo, peccabitne nolens ingredi Religionem, vel Votum Castitatis emitte?

Respondeo: Si gravi causa non moveatur, (sic puto) graviter peccabit, tum quia contra Sacros Canones agit, tum quia Religioni, pro qua dedit licentiam, illud damnum affert, quod modò *supra* d. c. 3. §. 8. n. 6. diximus, nempe obligationem restituendi coniugem, &c.

15. Si relicta in sæculo vocat tandem Castitatem, non poterit amplius revocare ad se Professum, quia per licentiam, quam dedit, ut suus coniux profiteretur, concessit illi, ut posset, immò, ut deberet non petere debitum: per Votum autem, quod ipsa emisit castitatis, non potest ipsa petere: ergo ad quid infervier illa revocatio? Ita dicitur Pontius, *loc. cit. num. 5.* & consequenter videtur, Professum, si quando restitueretur uxori in casu dicto numero 13. posse quidem reddere debitum, at, quia verè est Professus, debet, ut vult Pontius *loc. cit. num. 4.* quando potest, suum Votum servare, atque adeo, nisi ipsi dispensetur à Summo Pontifice, petere debitum non valebit.

§. II. Quoad Ordines Sacros sine consensu Coniugis.

1. Quamvis certissimum sit, validè Sacris Ordinibus initiari coniugatum, invita uxore, semper tamen mortaliter illicitè. Idque verum est, si post matrimonium consummatum, siue etiam post solum ratum, Ratum enim dat dumtaxat facultatem ad professionem emittendam, non verò ad Ordines sacros suscipiendos, ut *supra* suo loco vidimus.

2. Hinc fit, ut sic ordinatus possit revocari à sua uxore, possitque ipse revocationi assentiri, & reddere debitum, sed, quia Ordini sacro annexum est Votum, seu Præceptum servandæ Castitatis, petere non poterit, ut in simili *num. 16.* dictum est, & hic notat Pontius *d. lib. 9. cap. 13. n. 5.*

3. Quid si non revocetur?

Respondeo: Tunc non tenebitur quidem ex se redire ad illam. Ordo enim validus merito id concedere debet, ut advertit Castropalaus *lib. 5. num. 8. ex Extravag. Antiqua de Voto.* Possit, tamen, si veller, ut diximus *n. 4.* de professio, uxore non consentiente; par enim est ratio. Quamvis enim illa professio fuerit nulla, Ordo verò hic sit validus, tamen obligatio reddendi debitum uxori est eadem, & ex alia parte Ordo facit non pugnare ex se cum matrimonio, nisi ratione voti Castitatis ipsi Ordini adnexi. Si ergo voto professionis non obstat, potest in illo casu ex se redire, potest redire, & ordinatus ex se nihil obstat posset, nisi idem votum Castitatis. Lege Castropalaus, *loc. cit.* contra nonnullos citatos à Sanchez *lib. 7. marr. d. 40. n. 5.*

4. Denique adverte, si coniugatus, etiam matrimonio non consummato, ad Ordinem Sacrum (non ergo, si ad Minores) ascendat sine uxoris expressa licentia, in suspensionem, seu irregularitatem incurrere ex iure, in Extravag. citata, & habet Pont. *loc. cit. num. 2.* Vnde neque in suscepto Ordine ministrare, neque ad Superiores promoveri, neque Beneficium, vel officium Ecclesiasticum obtinere poterit.

Quoad eosdem Ordines cum consensu Coniugis.

5. Hactenus de susceptione sacrorum Ordinum sine consensu Coniugis, quid Iuris cum ejusdem consensu?

Assero, posse eos suscipi cum dicto consensu, sed cum similibus conditionibus explicatis à *num. 8.* Nempe, ut uxor prius Religionem profiteatur, aut, si sit senex, & de continentia non sit suspecta, Castitatis votum simplex emittat.

6. Scio Gasp. Hurt. *d. 11. matrim. diff. 9.* docere contra Sanchez, ut vir ad sacros Ordines promoveri possit, suscipere, si uxor manens in sæculo, castitatem voveat, libe-

retque per suam licentiam dictum virum ab obligatione tori, & cohabitationis, nec requiri, ut uxor profiteatur, quia, (inquit) in cap. Coniugatus, de convers. coniug. Professio uxoris non requiritur.

7. Verum, pro Sanchez pugnat Castropalaus *lib. 3. de spons. d. 3. p. 6. §. 11. n. 17.* Patetur enim, veram esse sententiam Hurtadi in rigore iuris, sed iam ex vi consuetudinis, nullum nunc coniugatum permitti initiari sacris, nisi prius uxor profiteatur, vel si sit vetula, castitatem voveat. Nota autem (ut colligo ex Pont. *l. 7. marr. d. 36. n. 1.*) debere accedere licentiam etiam Episcopi, si non est ex rigore iuris, certè ex consuetudine, ut in simili diximus *n. 11.*

8. Quando autem modo dicto, secundum Castropalaus *d. 3. de spons. p. 6. §. 11. n. 11.* remanet voto constricta uxor in sæculo, admonent Doctores cum Sanchez *l. 7. matrim. d. 39. n. 8.* non posse ipsam cum suo coniuge ordinato manere in eodem cubiculo, ut habetur cap. Episcopus, *diff. 77.* immò prudens consilium tradunt esse, ut, ne in eadem quidem domo habitet, ad vitandum scilicet incontinentiæ suspicionem.

9. Præterea hoc uxoris votum Castitatis, licet sit simplex, tamen habet hoc peculiare, ut, si ipsa post mortem sui coniugis iam ordinati contrahat novum matrimonium, invalidè contrahat.

Ratio cur hunc effectum pariat hoc votum nunc, non verò, quando coniux in Religione Professionem emisit, est, quia Ordini sacro, ad quem licentiam concessit ipsa uxor, debetur hæc reverentia, ne uxor eadem aliud matrimonium ineat. Hanc doctrinam habet Sanchez *lib. 7. marr. d. 40. n. 2.* quam Azor. *p. 1. l. 13. cap. 14.* affirmat, esse omnium, Pont. *l. 7. c. 23. n. 10.* tamen id negat, asserens, par esse utrumque votum, & neutrum dirimere matrimonium subsequens, sanè probabilis.

Inquires per hanc occasionem, primò, An ipse Presbyter Græcus, si post mortem suæ uxoris aliam ducat, validè ducat? Secundò, An licitè? Tertiò, An vidua prædicti Græci Sacerdotis, si ad secundas nuptias convolet, validè convolet, & licitè?

Respondeo, ad primum. Docet Petrus Arcudius *lib. 7. de marr. c. 4.* Matrimonium secundum Presbyteri Græci validum esse (licet tunc dictus Presbyter sit repellendus ab exercitio Ordinis, si velit ipse, vel uxor persistere in eo matrimonio) quia, inquit, nec ipse emisit vilius votum castitatis, nec adest Canon matrimonium illud invalidans, sed tamen, quia fit bigamus per secundas nuptias, merito privatur exercitio altaris. Ita Arcudius contra Cariophylum putantem hoc matrimonium esse invalidum.

Respondeo, ad secundum, Sacerdotem prædictum graviter peccare, secundas nuptias celebrando. Non solum enim Canones Græcorum (ut colligo ex allatis ab Arcudio citatis) illum faciunt bigamum, eundemque Sacerdotali exercitio privant, ut dictum est, verum etiam vocant illas nuptias illicitas, illegitimas, nefarias.

Respondeo, ad tertium, validum esse matrimonium viduæ relicte à Presbytero Græco, ut etiam esse licitum. Ita contra Cariophylum, qui videtur hoc matrimonium damnare, docet his verbis Arcud. *loc. cit.* Quod Sacerdotum vidua ad secunda vota minime transeat, non ritus, sed virtutis est.

Confirmo, quia Sanch. *lib. 7. de marr. c. 40. n. 5.* ait, licitè viduam Sacerdotis secundo nubere, si non consensit Ordinationi sui primi viri, & probabile esse, etiam licitè secundo nubere, quando vxor nesciebat, id sibi prohiberi. Sed audio, vxores communiter non solere dare ejusmodi consensum; quod si dent, eas nescire ejusmodi prohibitionem non valendi transire ad secundas nuptias; ergo, &c. Supponimus autem dictam viduam nullum votum castitatis emisisse, ut certè emittere non solent.

Confirmo iterum; quia in dubio, an emisim votum, & in dubio, quod existat lex, seu præceptum, melior est conditio meæ libertatis, atque adeo non obligor illam servare, ut de lege dubia docet Sanchez *lib. 1. in*

X a Decal.

Decal. 10. n. 3. & de voto n. 36. Cum ergo, ad minus, saltem dubia sit lex hæc, vel votum de abstinendo à secundis Nuptiis, quoad prædictam viduam, ipsa non obligabitur, &c.

Nec contrarius est Pontius lib. 7. *mar. c. 25. §. 21* dum dicit, matrimonium relidæ à Sacerdote Græco esse quidem validum, sed illicitum, quia est contra eorum Canones: Nec est, inquam, contrarius, quia & ipse, & Canones, quos avert, videntur loqui de vidua, quæ dedit licentiam, seu consensit sui viri Ordinationi, sciens sibi se prohiberi secundas nuptias, & de vidua, quæ castitatem fortè voverit: Lege diligenter tum ipsum, tum Sanch. *l. c.*

10. Inquires iterum: Si eveniat casus similis illi, cuius *supra*, §. 1. n. 12. memini, hoc est, si, promotus Coniuge in Saceris, uxor, nec Religionem ingredi velit, nec castitatem vovere, quid faciet vir iam Ordinatus?

11. Respondit: Sanch. *l. 7, matr. d. 39, n. 12*, ait, uxorem debere cogi ad votum; ad hoc enim emitendum se obligavit, dum libere dedit licentiam viro, ut ad Ordines accederet. Verum, Castropal. *l. c. n. 19*, ait, non posse cogi, sed, si uxor petat, debere ipsi suum virum restitui. Ratio est, quia nemo unquam cogi invitus potest ad votendam castrum. Veraque probabilis est sententia. Verum, mihi magis placet *hæc* posterior; tueretur enim magis libertatem. Quia tamen uxor supponitur promissæ, se professionem, vel votum emissuram, nolens deinde promissionem perire, causa valde rationalis debet accedere, ne graviter peccet, nolendo custodire sacros Canones in re tam gravi. Sic puto, ut *ibid. n. 14*, in simili putavi.

12. Illud item Castropalaus *l.e. nam. 23.* contra plures Doctores habet, hunc Ordinatum cum licentia uxoris, defuolentis, nec prosteri, nec vovere, incidere etiam in eandem illam suspensionem, seu irregularitatem, de qua modò dixi *n. 4.* Ratio est, quia in sacro *Textu Extravag. Antiq. de voto,* dicitur, cum incidere in dictam suspensionem, qui aliter, quàm sacris Canonibus noverit conve-

nire, sacros Ordines suscepit. At facti Canonici
runt ad dictos Ordines non solum licentiam
eius professionem, vel votum. Nota tamen illud
si enim bona fide inculpatus maritus, supponen
Canones servaturam, promoveatur, non pot
re suspensum, quia si non novit se ordinat
sacros Canones. Sed profecto, ne praedicta
eveniant, praxis esse debet, ut prius p
veat uxor, & deinde maritus promoveatur.

13. Denique, ut vir ad Episcopatum ascenderet, prae-
runt omnino iura, ut uxor Religionem ingrederetur.
Cardinalatum vero nihil aliud est opus, prae-
quod ad Ordines sacros necessarium esse, hactenus
nivimus.

§. III. Quoad Verum simplex Castitatis

1. **Q**uemadmodum §. 1. indicavimus, posse coe-
mutuo consensu coelibem vitam agere, se po-
runt voto se Castitatis attingere, eadem enim etiam
de utroque: recole tamen cautionem, quam alibi indi-
cavimus, ut item illa, quæ huc facere videmus, etiam
in præcedentibus per occasionem sunt de-ferenda.

2. Si quis ritè uxoratus, deinde ob impotentiam
impotentia, quod creditum fuit perpetuum, proba-
nem emisit, vel Ordines sacros suscepit, quod facit
casu, quo deinde appareat, eum esse potentem, potest
poterit, ac debet ad uxorem?

3. Respondeo, redire debere, quia praevalens ratio
 tas matrimonii ritè suscepti. Verùm, id, & melius
 idem facientia latè prosequitur Diana *pari. 11. n. 1.*
resol. 9.

Et ad iam finem *Tractationum de Marinibus* feliciterque perveni; id, quod Summo Deo referens, similem felicitatem studiosis *Lectoribus* ab eodem enixè precor.

DE CONTRACTIBVS
IN PARTICVLARI
QVOS DIRIGIT IVS NATVRALE
LIBER NONVS.

A, quæ pro praxi scire oportuit de Contractibus in genere, in lib.8. Decal. tit.3. & 6. dicari satis: Nam propter ea, iis non repetitis, ad peculiare Contractus explicandum opportunè descendendum est.

TRACTATVS I.
DE
CONTRACTV MVTVI,
& de Vſura.

CAPVT PRIMVM.

De Mutuo.

§. I. *Quid sit Mutuum.*

I. **V**TUUM, quod sic dicitur, quia *de meo tuum* fit, commodè definiri potest in hunc modum: *Est gradatio rei consistentis in pondere, ut Massæ Argenti, Nu-*

mero, ut Pecuniae, & Mensura, ut Vini, Frumenti, &c.
recuperandi, statuo tempore, tantundem in suo generi.

Hanc definitionem lib. 8. in Decal. tr. 3. §. 8. *Aliter*
cuius, nunc duo recolamus, vel explicemus: Alterum
quoad tempus mutuū restituendi: Alterum quoad
lud (tantundem.)

Tempus restituendi Mutuum.

2. Mutuatarius tenetur restituere mutuum ex
constituto; vel post ejus usum completum, postea
tenetur reddere antea, quamvis mutuum in manus
reperatur: potest tamen antea reddere: si placet,
ut habetur in Iure, l. Quid in dno, ff. de pignori.
Quoties in gratiam debitoris apponitur de soluti-
onis, potest, ut vult Navar. in *Man. c. 17, §. 119.*
Ang. v. Vjura l. 1. num. 6. debitor ante illam siem facere
unde fit, ut in contractu mutui, creditor non liceat
gare debitorem, ut ipse debitor nequeat ante diem
solvere. Ratio est, quia; mutui natura postulat, ut quicquid